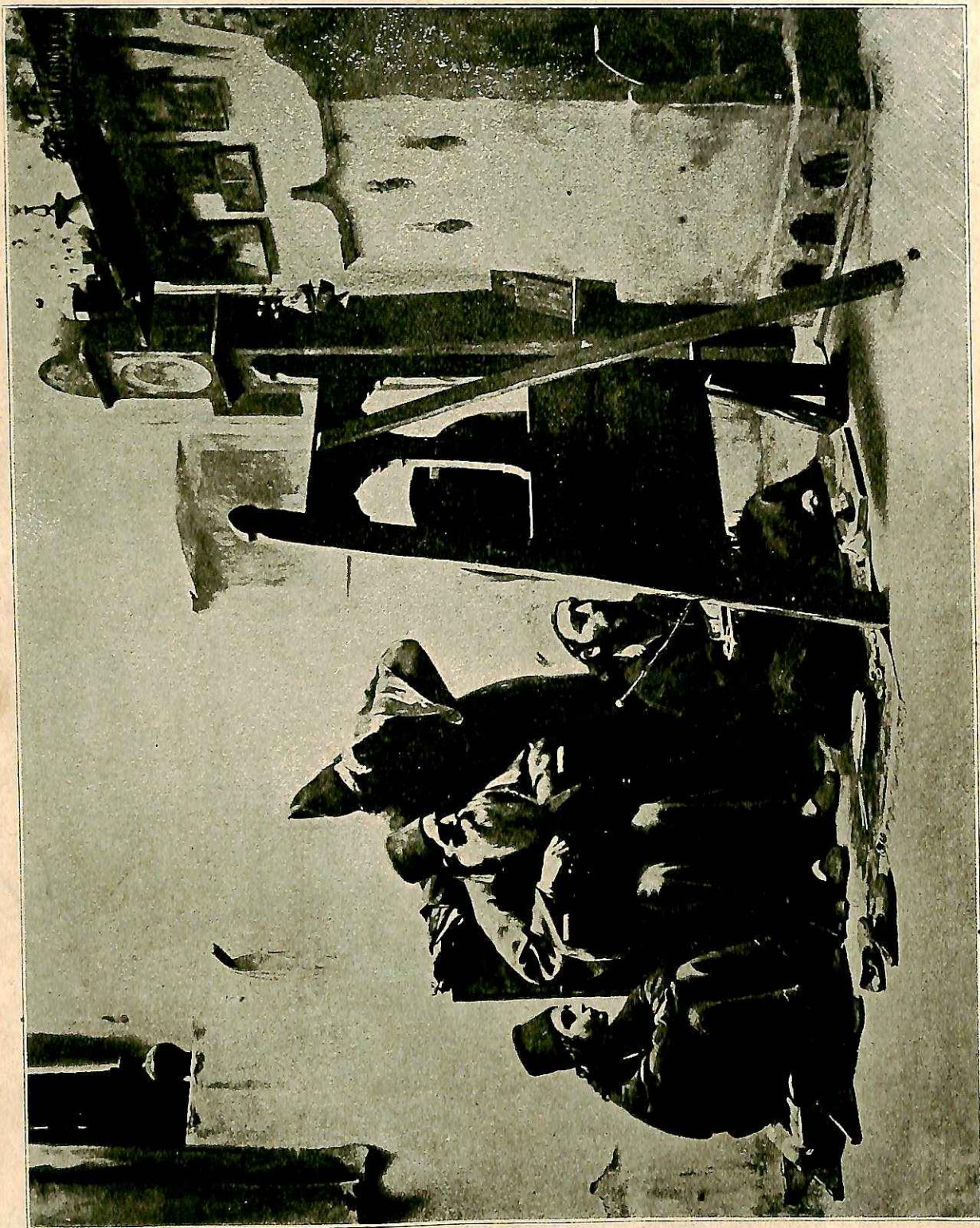

ΕΡΓΟΝ Θ. ΠΑΛΛΗ

Ο ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ Β'

31 ΙΟΥΛΙΟΥ

15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1902

ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑ

1821

Ι. — ΤΡΕΙΣ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΩΤΑΙ

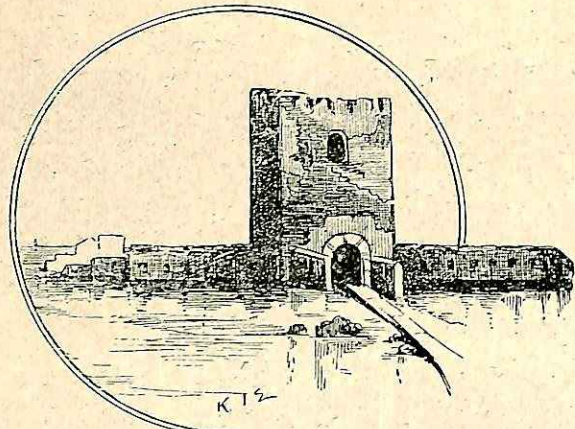
ΔΟΡΚΑΔΕΣ ἄνθρωποι οἱ Τοῦρκοι ἔφυγον, τοὺς πύργους ἀφήνοντας, πρὸς τὰ φρούρια τὰ ἰσχυρά· διότι τὰ θαλάσσια ἐπληρώνοντο διὰ πιστολισμῶν καὶ διὰ κτυπημάτων τῆς σπάθης ἀντεμετροῦντο αἱ μαστιγώσεις. Διέβησαν λοιπὸν καὶ οἱ ὅμοι Βαρδουνιώται, μετὰ τῶν ἐγχωρίων μουσουλμάνων, ταχύποδες τὴν μακρὰν γέφυραν τὴν συνδέουσαν τὴν Μονεμβασίαν μετὰ τῆς Λακωνικῆς, ὀπισθεν τῶν ἐρυθρῶν βράχων αὐτῆς, ἐντὸς τῶν ὑπερηφάνων αὐτῆς τειχῶν σώζοντες ἑαυτοὺς, τὰ χαρέμια καὶ τοὺς θησαυροὺς.

Ἀλλὰ τροφῶν οὐδεμίαν ἔλαβον πρόνοιαν. Ἦν Ἄλλὰχ. Θὰ καταβῇ ἡ ἀρμάτα, καὶ σκορπίσουσα ὡς ἀμάχους λάρους ἐπὶ τοῦ πελάγους τὰ ὀλίγα ἑλληνικὰ μύστικα θὰ εἰσαγάγῃ τροφὰς εἰς τοὺς πιστοὺς μουσουλμάνους, τοῦ Μενεξέ-καλεσὶ τοὺς ὑπερασπιστάς· ἢ οἱ πασσάδες ἐλαύνοντες ἀπὸ τῆς Τριπόλεως γοργόποδας θὰ καθίστων τοὺς πολιορκητὰς φεύγον-

τας ὡς ἀκανθαὶ ξηραὶ ὑπὸ τῆς ῥιπῆς ἐχθροῦ ζεφύρου. Ἀλλὰ τῆς ἀρμάτας ἀνεκώπη ἡ ὁρμή εἰς τὴν Ἑρεσὸν καὶ τῶν πασσάδων ἡ στρατιὰ ἀνεμόφορητος ἔγεινεν εἰς τὸ Βαλτέτσι.

Πεινῶντες ἐξῆλθον πικροὶ μέχρι τῆς Συκιάς καὶ μέχρι τοῦ Ἀγίου Νικολάου καὶ τοῦ Φοινικιοῦ, ἀλλὰ καθημαγμένα ἔχοντες τὰ πελιδνὰ πρόσωπά των εἰς τὴν πόλιν ἀνέστρεψαν. Αἱ βαρεῖαι θύραι τοῦ πύργου τῆς γέφυρας ἐκλείσθησαν καὶ αἱ μεγάλαι σιδηραὶ κλείδες ἐβρόντησαν στρεφόμεναι ἐντὸς τῶν κλείδων.

Εἰς τὸ Σαμμαράκι καὶ εἰς τὰ Τσικαλαριά, ἀντικρὺ τῆς Μονεμβασίας, καὶ πέραν περὶ τὴν Ἀγίαν Τριάδα τῆς Χοανάπας καὶ τὴν Παλαιὰν Μονεμβασίαν ἐνοπλοὶ ὁμάδες ἑλλήνων ὁρῆς καὶ ἐκδικήσεως καὶ ἅμα πόθων εὐελπίδων δίπτονσι βλέμματα εἰς τὴν ἀπορῶγα νησίδα. Οἱ Τοῦρκοι ὄχθοι καὶ κατάξηροὶ διευθύνουσι λευκὰ πλέον ἐκ τῆς πείνης τὰ ὄμματα πέραν πρὸς τὸν Εὐρὸν ὅπου ἐκάστην αὐγὴν εἰς καθάριον ὁρίζοντα, ὡς μεγάλα πλοῖα προσπλέοντα, φαίνονται χλευάζουσαι

Πύργος τῆς γεφύρας ἥδη κορημισμένος. - Εἰκὼν Κωνσ. Στελλάκη τοῦ ἀποθανόντος νεαροῦ καὶ εὐέλπιδος ζωγράφου, καὶ γλύπτου.

αὐτοὺς αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου. Ἡ ἐξοδὸς των κατὰ τῶν ἐν Παλαιᾷ Μονεμβασίᾳ ἐστρατοπεδευμένων Ἑλλήνων προδοθεῖσα ἀπέτυχε· καὶ ἑκατὸν πεντήκοντα Τούρκοι ἐκ τῶν τῆς φρουρᾶς ἔπεσον νεκροὶ ἢ ἡχηματωτίσθησαν.

Ἄλλ' ὅμως καὶ πεινῶντες καὶ ἀποθνήσκοντες δὲν κάμπτονται οἱ ἀγέρωχοι Τούρκοι. Κάστρον βασιλικὸν μὲ σιδηρᾶς πύλας καὶ τείχη ὑπερύψηλα δὲν ἦτο δυνατόν αὐτοί, πιστοὶ τοῦ Ἰσλάμ ὁπαδοὶ νὰ παραδώσωσι. «Τί νομίζετε; ἔλεγε πρὸς τοὺς πολιορκητὰς ἀπὸ τῆς ἐπάλξεως ὁ αἰμοχαρὴς ἀλλ' ἀνδρεῖος Βαρδουνιώτης Μουλᾶ Γιακουπάκης· τί νομίζετε; θὰ σᾶς παραδώσωμεν τὸ Μενεξέ-Καλεσί; Μὲ τὸ χῶμα θὰ γείνωμ' ἕνα».

Καὶ δὲν ἦσαν ὁμόφρονες οἱ πολιορκούμενοι Τούρκοι· διότι τῶν προκρίτων Μονεμβασιωτῶν οἱ πλεῖστοι καὶ οἱ ἐπήλυδες Βαρδουνιώται συναθροίσαντες ὅσας εἶχον τροφὰς εἰσῆλθον εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ἀφήσαντες κάτω εἰς τὴν πόλιν, εἰς τὸ Βαροῦσι, τὸν ὄχλον τῶν Τούρκων μετὰ εἴκοσιν οἰκογενειῶν συμπολιορκουμένων Ἑλλήνων. Οἱ Τούρκοι λοιπὸν τῆς πόλεως θέλουσι νὰ παραδοθῶσιν, οἱ δ' ἐν τῇ ἀκροπόλει, ἔχοντες ἀκόμη τροφὰς, ἐντείνουνσι τὴν ἀντοχὴν αὐτῶν· ἀλλ' οἱ πολιορκηταὶ Ἑλλήνες κηρύττουσιν· «ἢ ὅλοι θὰ παραδοθῆτε ἢ ἄς ἀποθάνετε ἀπὸ τὴν πείναν ὅλοι σας».

Ἡ κέγχρος λοιπὸν ἢ σαπρὰ ἐκ τῆς παλαιότητος κατεφαγώθη· ἔπειτα πᾶν μιᾶρον ζῶον, τῆς φραγκοσυκιάς τὰ παχέα φύλλα, τέλος τὰς ἀρμυρήθρας ἐκ τῆς θαλάσσης ἐκσπῶντες, βράζοντες καὶ μὲ ἔλαιον περιγύνοντες ἀγρίως καὶ

θηριωδῶς κατέπινον μᾶλλον ἢ κατέτρωγον. Ἄλλ' ἀντεῖχον, τὴν ἐκδίκησιν τῶν ραγιαδῶν φοβούμενοι. Ἦρχισαν πλέον νὰ τρώγωσι τὰ πτώματα τῶν ἀποθνήσκόντων, οἱ δὲ γονεῖς τὰ τέκνα σφάζοντες κατεβρόχθιζον.

Τὸ ἀνθρώπινον κτήνος κατεδείκνυνεν ὅλην τὴν μεγαλειοτάτην αὐτοῦ βδελυρίαν.

Καὶ ὅμως ἡ πολιορκία κακῶς συνετηρεῖτο, καὶ ἐκινδύνευε νὰ διαλυθῇ.

Ταμίας τῶν Τούρκων ἐν τῇ πόλει καὶ γραμματεὺς μεγάλην ἔχων δύναμιν ἦτο ὁ σιῶρ Παναγιωτάκης ὁ Καλογεράς, ἀνὴρ περὶνους ἁμα καὶ φιλόπατρις. Ὑποπτος εἶνε πολὺ εἰς τῶν Μουσουλμάνων τὸν ὄχλον καὶ τοὺς ἄρχοντας. Γνωρίζει τοῦτο, ἀλλ' ὅμως ἀλύγιστος προβαίνει πρὸς τὸν κίνδυνον. Ἀφρευκτος εἶνε ἀνάγκη ἢ πολιορκία νὰ τηρηθῇ, ὀλίγον ἀκόμη, καὶ ἡ φρουρά, ἡμιθανὴς πλέον, θὰ παραδοθῇ. Ἀλλὰ ποία γοργοπτερυξ περισσότερὰ θὰ φέρῃ εἰς τὴν ἀντιπέραν γῆν τὴν ἀγγελίαν καὶ τὴν συμβουλὴν;

Τρεῖς Μονεμβασιώται χριστιανοί, ἄνδρες νεαροὶ εἰσέτι, νεότης τολμῶσα, τὰς ὀλγῆδόνas τῆς πείνης μὲ φαιδρὰ μειδιάματα πρᾶννουσα καὶ μὲ τῶν Μουσουλμάνων τὰς ἀχρεΐας ὄψεις καὶ τὴν ἀγωνίαν τὴν ψυχικὴν, ὁ Θεοφιλάκης ὁ Δημήτριος, ὁ Κορώνης ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ Λελάκης (ἢ Λελὲς) ὁ Γεώργιος εἶνε γνωστοὶ ἐν Μονεμβασίᾳ ὡς ψυχαὶ εὐθυμοὶ καὶ κολυμβηταὶ δεινοί.

Ἡ νύξ ἔχει καλύψη ἢ μελανοπτέρυξ τὸν βράχον τὸν μεγαλόπετρον. Σκότος ἐν τοῖς σπηλαίοις τοῦ βράχου, ἐν τοῖς ναοῖς, ἐν ταῖς οἰκίαις· σκότος ἐν ταῖς ψυχαῖς. Σιωπὴ λιθίνη. Μόνον τῶν φρουρῶν τὸ βῆμα τὸ ἄτονον καὶ τὸ κῦμα τὸ ἀπαλᾶ ροχθοῦν ἐτάρασεν αὐτὴν ἀμυδρῶς. Ταύτην τὴν ὥραν ἀνῆρ, ὄχι πλέον νέος, ἀλλ' ὅμως τὸ βῆμα ἐλαφρὸν ὑπὸ τῆς ιδέας ἔχων, διέρχεται παρὰ τὸν Ἅγιον Νικόλαον τοῦ Λικινίου. Ἡ σκιὰ τοῦ μάρτυρος ἵσταται ἄνωθεν εὐλογοῦσα αὐτόν· Ὀλίγον περαιτέρω κρούσας εἰσέρχεται εἰς τινὰ οἶκον ὄχι ὑπερήφανον, τὸν οἶκον τοῦ Θεοδώρου Κορώνη. Ἐν αὐτῷ ἀμέριμνοι παίζοντες εἶνε πλὴν τοῦ οἰκοδεσπότου καὶ τῆς κυρᾶ - Βενέτας, τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ οἱ φίλοι Λελὲς καὶ Θεοφιλάκης.

Ἐκκλητικοὶ εἶδον αὐτόν οἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ. Μήπως οἱ λατρεύοντες εἰς τὸ Ἰσλάμ ἀπεφάσισαν νὰ σφάξωσι καὶ καταφάγωσι τοὺς χριστιανούς; καὶ αὐτὸ ἦλθε ν' ἀναγγεῖλῃ ὁ σιῶρ Παναγιωτάκης ὁ Καλογεράς;

Ἄλλ' αὐτός:

Ἔρχομαι, εἶπε, πρὸς σᾶς ὡς χριστιανούς καὶ ὡς Ἑλλήνας. Εἴχομεν κάποτε καὶ ἡμεῖς πατρίδα, βασιλίσσαν τοῦ κόσμου καὶ τῶν χριστιανῶν τὸ στήριγμα. Τώρα ὁ Θεὸς ἐρρίφθη ἔξω τοῦ θρόνου του· μὲ τὰ χέρια δεμένα ὡς ἔνοχος ὁ ἄγνός, μὲ στέφανον ἔξ' ἀκανθῶν, ὅστις σχίζει τὸ θεῖκον μέτωπόν του, ἐσύρθη εἰς τὸν σταυρὸν καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὸν ἐκαρφώθη. Τὸν Θεὸν αὐτὸν τὸν ἐλκόμενον, τὸν ὑβριζόμενον, τὸν ταπεινωμένον πρέπει πάλιν ἐπὶ τοῦ οὐρανίου θρόνου του λάμποντα νὰ καθίσωμεν ἡμεῖς κινδυνεύοντες καὶ περὶ τῆς ζωῆς ἀκόμη, καὶ εἰς τὸ μαρτύριον ἀτρόμητοι προβαίνοντες. Ἐγὼ, ἡξεύρετε, ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν κινδυνεύω ὑπὸ τῶν Τούρκων νὰ σπαραχθῶ. Διότι γίνονται ἀγριώτεροι, ὅσῳ περισσότερον ἐννοοῦσιν ὅτι θὰ παραδοθῶν εἰς τοὺς χθεσινούς ραγιαδες. Καὶ θὰ παραδοθῶν. Ἄλλ' ὅμως φοβοῦμαι μήπως ἀπ' ἔξω οἱ Ἕλληνες δὲν ἔχουν τὸ θάρρος νὰ ἐπιμείνωσι· μήπως διαλυθῶσι. Πρέπει λοιπὸν νὰ μάθωσιν ὅτι οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὴν πείναν ἀποθνήσκουσιν. Ἄν εἶχα τὸ στήθος μαρμάρινον καὶ χάλκινον σήμαντρον τὴν φωνήν, θὰ τὸ ἐφώναζα ἀπὸ τὸ τεῖχος, καὶ ἄς με ἐκομματίζαν οἱ ἀντίχριστοι. Δὲν μένει λοιπὸν ἄλλο παρὰ μόνον ὁ ἄγγελος, ὁ ὁποῖος θὰ φέρῃ τὸν κρῖνον τοῦ εὐαγγελισμοῦ εἰς τοὺς πολιορκητὰς διὰ θαλάσσης κολυμβῶν. Ποῖος θέλει νὰ κερδήσῃ τὸν στέφανον τοῦ μάρτυρος καὶ τοῦ σωτήρος;

Πρῶτ' πολὺ ὁ Κορώνης, ὁ Λελάκης καὶ ὁ Θεοφιλάκης εἰσῆλθον εἰς τοῦ Ἐλκομένου τὸν ναόν. Γονυπετεῖς πρὸ τῆς εἰκόνης αὐτοῦ παρεκάλεσαν νὰ τοὺς δώσῃ θάρρος καὶ ρώμην διὰ τὸ ἔργον τὸ παράβολον.

Χαρμόσυνον ἀμέσως ἀνεπήδησαν· ἐνόμισαν ὅτι οἱ πλήρεις θλίψεως ὀφθαλμοὶ τοῦ εἰς τὸν σταυρὸν ἐλκομένου Σωτῆρος ἀκτινοβολίας ἐξέπεμψαν καὶ φαιδρῶς ἐμειδίασαν τὰ πικραμένα ἐκ τῆς χολῆς χεῖλη τοῦ Κυρίου.

Καταβαίνουνσι πρὸς τὸ σεράγι τὸ ἡμιτελές, κλίνουσι δεξιὰ καὶ τρέπονται πρὸς τὸ πορτέλλο, τὴν παρὰ τὴν θάλασσαν πυλίδα τοῦ τεῖχους. Φρουρὸς Τούρκος αὐχημρὸς καὶ στυγνὸς ἵσταται πρὸ αὐτῶν.

— Ποῦ πάτε, βρὲ κιαφίριδες; ἐρωτᾷ.

— Νὰ πνιγοῦμε σὲ βαθειὰ νερά, ὁρὲ ἀγᾶ, ἀπαντῶσι. Καλλίτερα θάνατος ἢ λῆξις παρὰ ψυχολογία μακροῦ. Πείνα μᾶς σπαράσσει τὰ σπλάγχνα ἀκοίμητη. Καταβαίνομεν εἰς τὴν θά-

λασσαν καὶ ἐλπίζομεν ὅτι θὰ εὕρωμεν κανένα κογγύλι, κανὲν ὀκταπόδι, καμμιάν ἀρμυρήθρα τέλος, τροφὴν ἰδικὴν μας καὶ ἰδικὴν σας, ἂν εἶναι καλὴ.

Ὡ ἀνάγκη. Τίς μελιχόφωτος γόης ἐδελξε σοῦ μᾶλλον νοῦν ὑπὸ παθῶν συγκλονούμενον; Σὺ καὶ φρένα ἔμπεδον διασείουσα παρὰ σύρεις ὡς φράκτιν ἐκ θάμνων ξηρῶν χειμαρρὸς θολὸς βαθυδίνης.

Ἐλκόμενος Χριστός. - Φωτογραφία Σπ. Κοζκόλη ἐξ ἀντιγράφου τοῦ Κωνσ. Στελλάκη.

Ὁ πυλωρὸς ἠσθάνετο τὴν εὐγνωστὴν τῆς πείνας· Ἦνοιξε τὴν πυλίδα.

Μὲ ἀμφίβολον βῆμα κατήλθον τὴν κλίμακα τὴν στενὴν καὶ ἐκ τοῦ μακροῦ χρόνου ἐφθαρμένην. Εἶνε πλέον ἔξω τοῦ τεῖχους. Ἀσφαλὲς δὲ τότε καὶ ταχὺ βῆμα φέρει αὐτοὺς βορειοανατολικῶς πρὸς τὴν ἄκραν τοῦ Λευφωνα. Ἄνω αὐτῶν ὑπέρκειται πελώριος ὁ βράχος τῆς νήσου ἀπόκημις, ἐρυθρόφαιος, στέμνῃ ἔχων περικαλλὲς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας τῆς Μονεμβασιώτισσας.

Ἦδη γυμνοὶ εἶνε ὅλως ἐπὶ τῆς τραχείας ἀκτῆς. Ὁ Κορώνης μόνον ἐξηρημένην φέρει περὶ τὸν τράχηλον, ἐντὸς κηρωτοῦ περιτυλιγμένην, τοῦ Καλογερά τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς ἀρχηγούς τῆς πολιορκίας. Ἐρρίψαν τὰ

βλέμματα κύκλω· ἐνώπιον αὐτῶν ἡ εὐρεΐα ἐκτείνεται θάλασσα τῶν ἐλευθέρων ψυχῶν πατρὶς ἀπέραντος. Παρὰ τοὺς πόδας αὐτῶν ὡς σμάραγδος ἀστράπτουσα, περαιτέρω ὥς ἱὼν ἀτέρμων πόντος ἀπαλὴ ἀπλουμένη τοὺς καλεῖ εἰς τὴν ἀγκάλην αὐτῆς τὴν ἐρατεινὴν. Ὑψώσαν τὰ ὄμματα πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τοὺς ἔκαμαν τοῦ σταυροῦ τὸ σημεῖον.

Ἁγία Σοφία ἡ Μονεμβασιώτισσα, σὺ τῶν Σοφριανῶν ἄλλοτε ἡ σώτεια καὶ τῶν Μαιμωνάδων, σῶξε τοὺς ἀνδρείους.

Ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν.

Σώματα ἐκ χάλυβος ἀπλώνουσιν εἰς ὀργυιὰς τοὺς μελαφούς ἐκ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς ἄλμης βραχίονας, ὠθοῦσιν ὀπίσω τὸ ὕδωρ καὶ φέρονται ἔμπρὸς ὀξεῖς κόπτοντες ὡς ζύγαινοι κοῦφα τὰ κυάνεα νερά. Βυθίζονται καὶ ἀναπηδῶσι, καὶ ἀπὸ τοῦ σαλπίγγου τῆς θαλάσσης σκορπίζονται ἀδαμάντων σωροὶ ἀπαστρέπτοντες καὶ αἶφνης τηκόμενοι εἰς ἀχρεῖον ἀφρόν.

Ἀνοικτά, ἀνοικτά· ἀντικρὺ πρὸς τὸ Κρεμμύδι κολυμβῶσιν ἔξω τῶν βλεμμάτων καὶ τῶν βολῶν τῶν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως Τούρκων. Ἄλλ' ἤδη ὁ γλαυκὸς ἀφρὸς ἐν τῷ ἡρεμαίῳ ὕδατι εἴλκυσε τῶν φρουρῶν τὴν προσοχὴν· εἶδον τρεῖς κεφαλὰς καὶ σώματα ἀναπαλλόμενα ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Κραυγὴ μίσους καὶ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν λάμψεις ἡστραφαν φονικαὶ ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ φρουρίου. Στέφανος πυρὸς μετ' ὀλίγον ἐξέλαμψεν ἀπὸ τοῦ τείχους· μετὰ τὰ κανόνια, μετὰ τὰ κατσαδόρια θυελλώδη χάλασαν βλημάτων ρίπτουσι κατ' αὐτῶν. Μυκῶνται τῶν τηλεβόλων οἱ μύδροι καὶ ὡς κρωγμοὶ λάρων περὶ αὐτοὺς παταγοῦσι τῶν τουφεκίων αἱ βοαὶ. Ἄν' ἡδύνατο, ἡ ἔχθρα τῆς ψυχῆς ἤθελε μεταβάλῃ τὴν θάλασσαν εἰς ὠκεανὸν πύρινον ἀφανίζοντα μετὰ τὰς λαιμάργους αὐτοῦ σιαγόνας τὰ ὀστέα αὐτῶν καὶ τὰς σάρκας.

Ἀνοικτά, ἀνοικτά· ἀντικρὺ πρὸς τὸ Κρεμμύδι κολυμβῶσιν. Ὡθοῦσι μετὰ τὰς δύο παλάμας τὸ ὕδωρ ὑπὸ τὴν θάλασσαν, ἤδη πάλιν ἀναπάλλονται τὰ ἀδαμαντόδετα σώματα αὐτῶν νηχομένων ὡς ἀλκυόνες κοῦφαι ἐπάνω εἰς τὰ γαλανὰ νερά. Ὑπτιοὶ πάλιν λακτίζοντες τὸ ὕδωρ σχίζουσιν αὐτὸ μετὰ τοὺς εὐρεῖς ὤμους ἀτρόμητοι βλέποντες τὰς κατ' αὐτῶν βαλλομένας τῶν τηλεβόλων σφαίρας.

Ἀνοικτά, ἀνοικτά· ἀντικρὺ κολυμβῶσι πρὸς τὸ Κρεμμύδι. Ἀλλὰ τὰ κατσαδόρια πλέον δὲν φθάνουσιν ἢ θανάσιμος πνοὴ αὐτῶν δὲν δύναται νὰ θίξῃ τοὺς κολυμβητάς, τῶν δὲ τηλε-

βόλων αἱ σφαῖραι ἵστοχοι ἀναπηδῶσιν ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ ὕγρου. Στρέφουσι τότε πρὸς δυσμὰς. Μετὰ τὰ σιδήρεα στέγνα ἀνοίγουσιν ὁδὸν πρὸς τῶν Ἑλλήνων τὸ στρατόπεδον.

Ἄλλ' ἤδη σφοδρὸς ἄνεμος ἐνέπεσεν ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Ζάρακος· τὸ ὕδωρ ἤρχιζε φρίσσον ὑπὸ τὴν ριπὴν αὐτοῦ, κύμα δὲ ἀργυροῦν λαμπυρίζον πλατὺ ἠπλοῦτο ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ. Ὁ πόντος ἐμελαίνετο.

Δεινὸς ὁ ἄνεμος συρρίζει εἰς τὰ ὄτα τῶν κολυμβῶντων αἰθρῶν τὸ ὕδωρ κυρτούμενον εἰς κύματα καμπύλα, μεγάλα, ἀφρίζοντα, γοργὰ φεύγοντα πρὸς τὴν παραλίαν. Ἐκεῖ ἐπὶ τὰς κροκάλας κυλιόμενα τῆς ἀκτῆς ἐρρόχθουν ὡς βρυγμοὶ ὀδόντων πεινώσης λυκαίνης. Τὸ κύμα συνέστρεφε τὸν βυθόν, ἀνέσπα καὶ ἐσάρωνε τὰ φύκη, θολὸν δὲ καὶ πελώριον ἐβάρυνε τὰ μέλη τῶν κολυμβητῶν τὰ κατάπνοα.

Ἐξηνητημένος βραδυτέρου πλέει καὶ ὑπολείπεται ὁ Κορώνης. Πτώμα λάρου καταφαγωμένον ἔφερον τὰ κύματα πρὸ αὐτοῦ. Σημεῖον κακόν.

Ἁγία Τριάς τῆς Χρανάπας, βάλε τὴν χεῖρα σου ὑπὸ τὸ στήθος αὐτοῦ καὶ κούφιζε τὸ βαρυνόμενον αὐτοῦ σῶμα.

Αἱ ἐλπίδες τοῦ ἐλιποψύχου καὶ ἀνεβιώσκοντο· οἱ σύντροφοι δὲν ἀπέλειπον αὐτόν, ἀλλὰ δὲν ἀπέλειπεν αὐτὸν πρὸ πάντων ἡ ψυχὴ του.

Ἐπρεπε νὰ φθάσῃ ζῶν εἰς τὸν αἰγιαλόν.

Κράτει, ψυχὴ μου, ἔλεγε καὶ ἐνεκαρδιώνον αὐτὸν εἰς τὴν μνήμην ἀναφερόμενα τὰ γελαστά πρόσωπα τῶν πέντε τέκνων του καὶ ἡ ὠραία ὄψις τῆς συζύγου του, τῆς σεμνῆς Βενέτας. Κράτει, ψυχὴ μου, ἔλεγεν· καὶ ἐνεκαρδιώνεν αὐτὸν ἡ ὑπόσχεσις πρὸς τὸν Καλογεράν, ὅτι θὰ δώσῃ τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ εἰς τῶν πολιορκητῶν τὰς χεῖρας.

Ἀλλὰ καὶ οὗτοι, οἱ πολιορκηταί, ἤκουσαν τὸν ραγδαῖον ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως τηλεβολισμόν καὶ εἶδον τὴν θάλασσαν ὑπὸ τῶν σφαιρῶν πληττομένην, κατεῖδον τοὺς ἄνδρας διὰ τῶν τηλεσκοπίων καὶ ρίψαντες λέμβους εἰς τὴν θάλασσαν ὥρμησαν ἐλαύνοντες ταχεῖς. Κατέφθασαν τέλος αὐτοὺς. «Σώσατε τὸν τελευταῖον» κραυγάζουσιν ὁ Λεῆς καὶ ὁ Θεοφιλάκης. Ὁ Κορώνης ἀνεσύρθη σχεδὸν λιπόθυμος. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ ἀνεβίβάσθησαν μετ' αὐτόν.

Ἡ ἐπιστολὴ ἐδόθη οἱ κατὰ ξηρὰν πολιορκηταὶ δὲν ἀπῆλθον· τὰ σπετσωτικὰ πλοῖα δὲν ἀπέπλευσαν. Ἡ πολιορκία γίνεται ἰσχυρά.

ΚΩΝΣΤ. Γ. ΖΗΣΙΟΥ

ΙΟΥΛΙΑ ΚΟΣΚΙΝΑ

Ἄν' εἶχε ὁ στίχος μου

Μία τέτοια χάρη

Νὰ κλείσῃ μέσα του

Κάθε ἀρετῇ,

Ποῦ σένα ἐστόλιζε,

Τῆς γῆς καμάρι,

Πάντα, ὡς τὸ Πνεῦμα σου,

Θάχε ζωή.

Ἀλλ', ὡς ἐσβύστηκε

Τὸ ἀγνό σου σῶμα,

Ἀν' τὸ τραγοῦδι μου

Θέλει σβυστῇ,

Τὰ τρία παιδάκια σου,

Μὲ ἀγγέλου στόμια,

Θὰ κάμουν εὐκόλα

Ν' ἀναστηθῇ.

Δὲν ἔχουν δύναμη

Παρόμοιο θάμα

Γιὰ σὲ νὰ κάμουνε

Ἡ ἀθώαις φωναῖς·

Θὰ πέφτῃ ἀδιάκοπα

Τὸ ἐγκάρδιο κλάμα,

Ποῦ ρέουν στὸ μνήμα σου

Τόσαις ψυχαῖς.

Ἀχ! ἓνα δίνοντας

Φιλὶ τοῦ ἀνδρός σου,

Ἐσὺ ξεψύχουνες,

Καὶ τὰ παιδιά,

Ἴσως ἐπαίζανε

Μετὰ τοῦ πατρός σου,

Στοῦ γέρον πάππου τους

Τὴν κατοικιά.

Ποῦς ξέρει — ὁλόχαρα

Σὲ τόση ὀρφάνια —

Μὴν ἀνθία ἐμάζευαν

Ὁραῖα, χλωρά,

Σὰ δακροπότιστα

Χάρου στεφάνια

Ρίχναν ἀπάνου σου

Χέρια πολλὰ.

Πάντα νὰ μείνουνε

Δεήσουν, ὦ Θεία,

Στὴν παιδιακίσια τους

Ἀφροντισιά·

Νὰ μὴ γνωρίσουνε

Πίκρα καμμία·

Νᾶναι ἀκατάπαντα

Στὴν εὐτυχιά.

Ἄς μὴ λαχίσουνε

Ποσὼς μία μέρα

Σὰ μάνας ὄνομα

Γύρω θ' ἀκοῦν,

Καὶ στὸν ἀπόχηρο

Μαῦρο πατέρα

Τὴν ἴδια μάνα τους,

Ἐσὲ νὰ βροῦν.

Γιὰ τοῦτο κάποιος

Ἐλα καὶ μεῖνε

Στοῦ ἀγαπημένου σου

Τ' ἔρμο πλευρό·

Δός του ἓνα φίλημα,

Ποῦ νὰ μὴν εἶναι

Ὡσὼν τὸ ὕστερο

Λυπητερό.

Γ. ΜΑΡΚΟΡΑΣ

ΘΑΜΜΕΝΗ ΑΓΑΠΗ

ΧΑΡΗΣ — ΑΚΤΗ

ΑΚΤΗ

Κάτω από τέτοιο οὐρανὸ γιατί ἡ λύπη νὰ χωρῇ; Τί ἔχεις, καὶ στή ματιά σου μέσα κυλοῦνε σκέψεις θλιβερὲς καὶ φοβισμένες φεύγουν στῆς πονεμένης σου ψυχῆς τὰ βάρη;

ΧΑΡΗΣ

Εἶναι γραφτό. Ἄθελα στήν ἀγκαλιά τῆς λύπης πέφτομε. Κουράζει αἰώνια χαρά. Πόσες φορές νὰ ξαποστάσῃ θέλει ἡ ψυχὴ σὲ μιὰ ὠμορφιά ποῦ μακριά μας φτερουγίζει, ποῦ ἄγγιξε στὸ πέταμά της τὴ ζωὴ μας μιὰ στιγμή, καὶ ἡ τρελλὴ ἢ φαντασία αἰώνια τήνε ζητᾷ, παντοῦ στή φύση, στήν τέχνη μέσα, μέσα στὸν ἔρωτα!

ΑΚΤΗ

Ὁ ἔρως δὲν ἀρκεῖ;

ΧΑΡΗΣ

Καὶ τί ἄλλο εἶναι ἡ ζωὴ; Ὅλα μὲ πάθος τ' ἀγκαλιάζει, μὲ ἀγάπη, μὲ λαχτάρα. Αὐτὴ ἡ λύπη τί ἄλλο εἶνε παρὰ ἀγάπη; Ἀγάπη ἀνεφικτή, τρελλή, ὄνειρεμένη. Κἄτι ποῦ πάντοτε ζητεῖ ὁ ἄνθρωπος καὶ ὕστερα ἀπὸ χίλιες περιπλανήσεις γέρνει σὲ μιὰν ἀγκάλῃ ἀπάνω καὶ πάντα ποθεῖ καὶ καίεται.

ΑΚΤΗ

Στοῦ ἔρωτος τὴ ζεστασιά ὅλα νὰ σβύνουν ἤλπισα. Ὅλ' ἀπὸ φῶς νὰ πλημμυροῦνε. Τὴ ζωὴ ὄνειρεύθηκα χαρὰ παντοτινὴ. Νὰ σταματᾷ γιὰ μιὰ στιγμή, καὶ πάλι πιὸ τρελλὴ ν' ἀρχίζῃ καὶ πιὸ εὐτυχισμένη. Ἡ εὐτυχία εἶναι ἄστατη, ἄγνωστη στὰ μάτια μας, ποῦ δὲν μποροῦν νὰ φθάσουν ἐκεῖ ποῦ φθάνουν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς.

ΧΑΡΗΣ

Πές μου, σ' ἔφερε ποτὲ τὸ βῆμα σου ἐμπρὸς σ' ἐρημοκκλησί; Ἀσημο, ἐρημικό, μοναχέμενο, ποῦ δὲν ἀκούει λειτουργία, οὔτε τὸ θυμιατὸ ταράσσει τὴ γαλήνη του, οὔτε ποτὲ μυστήριον σκορπᾷ κάμπανα γύρω του, σὲ κάνει πονετικά νὰ σταματήσῃς, νὰ ξαναπλάσῃς στή μοναξιὰ του μέσα σβυσμένο ἓνα ὄνειρο, τὸ ὄνειρο τὸ αἰώνιο τῆς ζωῆς. Στὸν ἔρημον αὐτὸ βωμὸ ἓνας ἅγιος λατρεύθηκε. Καὶ τὸ λιβάνι εὐώδιαζε στήν εἰκόνα του ἐμπρός, κ' ἐρχόταν ὁ πιστὸς τὸ τάμα του νὰ φέρῃ μὲ εὐλάβεια, μὲ ἀγάπη. Καὶ τώρα ἀκόμη, στή θλιβερὴ σιγὴ του θ' ἀκούσῃς ἤχο θλιβερό... Καὶ στή ζωὴ μας μέσα, σὲ κάθε ἀνθρώπου τὴ ζωὴ, εἶν' ἓνα ἐρημοκκλησί. Μιὰ ψαλμωδία, ποῦ μόλις τὴν ἀκοῦμε, σὰν μιὰ φωνὴ ἀπόκοσμη, μᾶς συγκινεῖ, μαγεύει τὴν ψυχὴ. Θαμμένης μας ἀγάπης τὸ τραγοῦδι... Χθὲς βράδυ τὸ στήθος τῆς ἀγάπης μου μὲ ροδοδάφνης ἄνθια ἐστόλισα. Ὀλόγιομο τὸ φεγγάρι, μὲ ἅγιο φῶς ἐφώτιζε τὸ μονοπάτι. Ἡ θάλασσα ἐκεῖ κάτω, μακριά, σὰν πλανεμένη, ἀκίνητη, νεκρή. Σ' ἓνα ποτῆρι ἤπιαμε κ' οἱ δυὸ τῆς ἀγάπης τὸ κρασί. Καὶ ἡ μορφὴ τῆς ὠμορφῆς, λυπημένη, ἀγγελικὴ στὸ στήθος μου ἀπάνω γέρνει, γυρεύει ζεστασιά. Χύνονται ἀπάνω μου τὰ ὀλόξανθα μαλλιά της. Καὶ θάφτομε τὴν ἀγάπη μας σ' ἓνα φιλί.

Γιατί κυλοῦνε σκέψεις θλιβερὲς μεσ' τὴ ματιά μου καὶ φοβισμένες φεύγουν στῆς λυπημένης μου ψυχῆς τὰ βάρη;

ΑΚΤΗ

Ἄ, γιατί ἡ ἀγάπη νὰ πονῇ;

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΤΑ ΚΕΙΜΗΛΙΑ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΜΑΣ

Ἐπιστολαὶ Ἑλληνίδος πρὸς φίλην.

Α'. — ΤΟ ΕΠΙΝΗΤΡΟΝ ΤΗΣ ΕΡΕΤΡΙΑΣ

Φιλτάτη μου,

Ἡ τελευταία σου ἐπιστολὴ ἀπὸ τὴν παρὰ τὴν Νεάπολιν νέαν φωλεάν σου μὲ ἐνέβαλεν εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν. Τώρα, ὅτε μετὰ ὀκτῶ ὅλων ἐτῶν ἀποχωρισμὸν συνηγητήθημεν καὶ πάλιν, καὶ προφορικῶς καὶ ἐγγράφως περὶ ὅλων ἐφλυαρήσαμεν καὶ ἐκακολογήσαμεν, ἀπαιτεῖς νὰ σοῦ γράφω μακροσκελεῖς ἐπιστολάς εἰς τὰς ὁποίας νὰ μὴ ὑπάρχῃ, κατὰ τὸ ρηθὲν οὐκ ἂν ζιόν σου, οὔτε λέξεις διὰ τὰς συγχρόνους Ἀθῆνας, Ἀθηναίους ἢ Ἀθηναίαις. Μὲ διατάσσεις — καὶ πότε δὲν μὲ διέτασες, γόησσα, — νὰ σοῦ περιγράψω τὰς βαθυτάτας καὶ νέας δι' ἐμὲ ἐντυπώσεις τὰς ὁποίας σοῦ ἔγραφον ὅτι αἰσθάνομαι τώρα μέσα εἰς τὰ Μουσεία, ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, εἰς τὸν Κεραμεικὸν καὶ ἀνὰ πᾶν τὸ ἀρχαῖον Ἄστυ, ἐπὶ ὥρας συμπεριπατοῦσα, καθ' ἐκάστην σχεδόν, μὲ τὴν περιφημὸν ἐκείνην Ἀγγλίδαν φίλην μας. Τὴν ἐνθυμεῖσαι βεβαίως, τὴν ἀτίθασσον ἀλλὰ καὶ χαριτωμένην συμπαθήτριάν μας εἰς τὸ Παρίσι, διδάκτορα τώρα δὲν ἤξεύρω ποίων καὶ πόσων κολλεγίων καὶ μολαταῦτα ἐχθρῶν ἄσπονδον τόσον τοῦ σχολαστικισμοῦ τῶν σοφῶν ὅσον καὶ τῆς ματαιοσκόλου ἐπιπολαιότητος ἡμῶν τῶν γυναικῶν. Ἐπὶ ὥρας ἡμπορεῖ νὰ σοῦ ὁμιλῇ μὲ τὴν αὐτὴν ἀφελὴ καὶ ἀνεπιτήδευτον χάριν, γνῶσιν καὶ πάθος, περὶ τῶν ὡραιότερων σελίδων τοῦ Σαίξπηρ, τοῦ Γκαίτε ἢ τοῦ Χάινε καθὼς καὶ περὶ τῶν ἀνεφίκτων καλλονῶν τῶν πρωτοτύπων κειμένων τοῦ Αἰ-

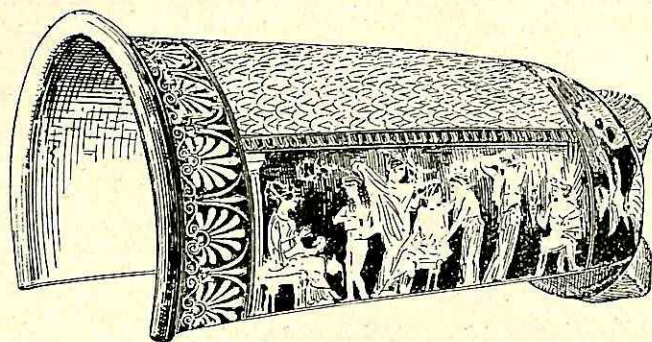
σχύλου ἢ Σοφοκλέους, τοῦ Ἀνακρέοντος ἢ Πινδάρου, ἢ περὶ τῶν ἀσυλλήπτου χάριτος μνημείων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας.

Δὲν ἤξεύρω λοιπὸν ἂν θὰ ἡμπορέσω νὰ σ' εὐχαριστήσω. Αἱ περιγραφαὶ ποῦ μοῦ ζητεῖς εἶναι ὑπὲρ τὰς δυνάμεις μου. Ἐν τούτοις θὰ δοκιμάσω. Αἱ εἰκόνες τὰς ὁποίας σοῦ ἐσωκλείω, θ' ἀναπληρώσουν κατὰ πολὺ τὴν ἀπειρίαν τῆς γραφίδος μου ἢ δὲ ποιητικῆς σου ψυχῆς, προικισμένη μετὰ τὴν αἴσθησιν τοῦ καλοῦ, θὰ συμπληρώσῃ ἐξάπαντος τὰς ἀτελείας μου.

Τὸν παρελθόντα χειμῶνα, ἓνα βράδυ — ἀρχίζω βλέπεις μὲ ὕψος διηγηματογράφου — πέντε ἕξ φίλαι ἐξηρχόμεθα μίᾳς τῶν ἐδῶ ξένων ἀρχαιολογικῶν σχολῶν, τῶν ὁποίων αἱ κατὰ δεκαπενθήμερον ἀνακοινώσεις εἶναι τελευταίως τοῦ σιρμοῦ καὶ συγκεντρώσων ὅλας τὰς mondaines τοῦ ἁσπεῦς μας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τελευταῖος τῶν ρητόρων ἦτο, κατὰ σπανίαν ἐξαίρεσιν, ἀπαισίως ἀνταρὸς, πραγματευθεὶς μὲ ἄκραν ἴσως σοφίαν, ἀλλὰ καὶ ὑπέρομετρον φορτικότητα, θέμα εἰδικώτατον καὶ ἀκατανόητον μάλιστα εἰς κυρίας — αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦσι τώρα τὰ τρία τέταρτα τοῦ ἀκροατηρίου τῶν ξένων σχολῶν. — μία ἀπὸ ἡμᾶς, ἡ ζωηρά, ἀθυρόστομος καὶ ὠραία μικρὰ Θεανὼ Χ., ἡ πρότινος, ὡς γνωρίζεις, μνηστευθεῖσα τὸν ἐκλεκτὸν τῆς Πέτρον Γ., ἐπετέθη δριμέως κατὰ τῆς φίλης μας Ἀγγλίδος, ἡ ὁποία κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἀντεπροσώπευε τοὺς ἀρχαιολόγους.

— Μίς, τῆς εἶπε, σεῖς οἱ ἀρχαιολόγοι εἰ-

σθε ἀληθῶς ἀπαίσιοι! Αὐτὰ λοιπὸν εἶναι τὰ θέλητρά καὶ αἱ καλλοναὶ τῆς περιήμου ἐπιστήμης σας; Σπασμένα κομμάτια ἀρχαίων κανατιῶν καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὰ, μαῦρα — «μελανόμορφα», ὡς τὰ ἔλεγε κομπάζων ὁ σοφὸς σας ρήτωρ, — τέρατα ἀσχημιᾶς. Πολὺ μ' ἐνδιέ-

Εἰκὼν 1.

φερε νὰ μάθω, ἂν ἡ μούρη τῶν δυσμόρφων ἐκείνων καὶ ἀναισχύντων Σατύρων εἶναι τοῦ βου ἢ τοῦ 16ου αἰῶνος! Δὲν ξαναπατῶ εἰς τὰς ἀνακοινώσεις σας, οὔτε ἀγγαρεύω ἄλλην φορὰν τὸν Πέτρον μου, νὰ νυστάζη τρεῖς ὥρας ὁ δυστυχὴς μαζί μου...

— Μικρὴ μου φίλη, ἀπήντησεν ἡ Μίςς, διακαίᾳ ἢ ἀγανάκτησίς σου, δὲν πταίει ὅμως καθόλου ἡ ἀρχαιολογία, ἀλλὰ τὸ σημερινὸν θέμα, ἐντελῶς ἀκατάλληλον δι' ἀκροατήριον κυριῶν. Ἐγὼ π.χ. θὰ σὰς ὁμιλοῦσα δι' ἓν θαυμάσιον δῶρον Ἑλληνὸς νεανίου τῆς μεγάλης ἐποχῆς τοῦ Περικλέους πρὸς τὴν μνηστήν του, τὸ ὁποῖον βέβαια θὰ σὲ κατέθελγε καὶ θὰ σὲ ἐπειθεν ὅτι τὰ ὥραϊα διαμάντια τῶν καλλιτεχνικωτάτων δώρων τοῦ μνηστήρος σου, διὰ τὰ ὁποῖα δικαίως χαίρεις, εἶναι πεζότατα πράγματα ἀπέναντι τῶν ποιητικωτάτων δώρων τῶν ἀρχαίων συμπατριωτῶν σας.

— Νάτα πάλιν! ἐφώναξεν ἡ Θεανώ. Αἱ ἴδιαι ποιητικαὶ ἢ μᾶλλον ἀρχαιολογικαὶ ὑπερβολαὶ σας. Οἱ ἀρχαῖοι συμπατριῶται μας, ἡξεύρω, ἂν καὶ δὲν εἶμαι σοφὸς ἀρχαιολόγος, ὅτι δὲν συμπεριεφέροντο πολὺ ποιητικῶς πρὸς τὰς γυναῖκας των, τοῦλάχιστον τὰς νομίμους, ποῦ σὰν ἄλλοι Τοῦρκοι τὰς ἐμανάλωναν εἰς τὰ σπῆττα των. Ὡστε, ὁ Θεὸς ξεύρει περὶ τίνος πάλιν «μελανόμορφου» ρυθμοῦ τέρατος πρόκειται! Εἶμαι τόσον βεβαία, ὥστε θὰ ἐστοιχημάτιζα ἑκατὸν δραχμὰς...

— Δέχομαι τὸ στοίχημα, ὑπὲρ τοῦ συσσίτιου τῶν πτωχῶν σας, ἀπήντησεν ἀμέσως ἡ Ἀγγλὶς μας. Τὸ δῶρον διὰ τὸ ὁποῖον σοῦ ὁμίλησα εὐρίσκεται εἰς τὸ ἐδῶ Κεντρικόν σας Μουσεῖον, ὥστε ὅταν ἐπιθυμῆς πηγαίνομεν νὰ τὸ κρῖνῃς. Σὲ τὴν ἰδίαν θέτω κριτὴν τοῦ στοιχήματος. —

Τὴν ἐπαύριον κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ὥραν μετέβημεν ὅλοι εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς Κεντρικὸν Μουσεῖον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πατησίων. Προηγείτο ἡ Μίςς, ἡ ὁποία εἰσελθοῦσα ἔκαμψεν ἀμέσως δεξιὰ, ἐπέρασεν ὁλόκληρον τὴν νοτιοδυτικὴν πτέρυγα τοῦ Μουσείου, εἰσῆλθεν εἰς τὴν πρώτην αἴθουσαν τῶν ἀγγείων καὶ ἐστάθη πρὸ τῆς τελευταίας ἐκθεματικῆς τραπέζης εἰποῦσα — «Ἐδῶ εἶναι».

Ἐνομίζαμεν ὅτι θὰ ἴδωμεν κανὲν πολῦτιμον χρυσοῦν κόσμημα ἐντὸς τῆς προσθήκης· ἀλλ' εἶδαμεν παρὰδοξα πῆλινα μελανόμορφα, ἐρυθρόμορφα ἢ καὶ πολύχρωμα σκεύη, ὅμοια μὲ περιπλανωμένας ὑπὸ θήκη ἀκουαρίου χελώνας ἢ μὲ ἀνεστραμμένες σέσουλες, πρὸ τῶν ὁποίων συχνὰ ἄλλοτε εἴχομεν παρέλθει μὲ πλήρη ἀδιαφορίαν. (Εἰκὼν 1).

Φαντάζεσαι λοιπὸν, φιλιότη μου, τὴν ἰδικὴν μας ἀπόρίαν καὶ τὸ θριαμβευτικὸν καὶ εἰρωνικὸν μειδίαμα τῆς ζωηρᾶς μας φίλης Θεανούς.

Ἄλλ' ἡ ψυχραῖμος Ἀγγλὶς μας ἤρχισε νὰ μᾶς λέγῃ:

— «Τὸ παρὰδοξον σχῆμα τῶν πηλίνων τούτων σκευῶν ἀπτικῆς τεχνοτροπίας, τὰ ὁποῖα ἀπὸ πολλῶν δεκαετηρίδων ἀνακαλύπτονται εἰς τὴν Ἀττικὴν, εἰς τὴν Βοιωτίαν, τὴν Εὐβοίαν, τὴν Ρόδον καὶ ἄλλοις, καὶ τῶν ὁποίων τὰ μὲν ἀρχαιότερα ἀνέρχονται μέχρι τῶν μέσων τοῦ ἔκτου, τὰ δὲ νεώτερα μέχρι τοῦ τέλους τοῦ

πέμπτου αἰῶνος π. Χ., ἐβασάνισεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν εὐφυΐαν τῶν ἀρχαιολόγων ὅλων τῶν ἐθνῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἠδύναντο νὰ φαντασθῶσιν εἰς τί ἡμποροῦσαν νὰ χρησιμεύσιν. Τί καὶ τί περιᾶντων ὑπέθεσαν, ἐφαντάσθησαν καὶ ἔγραψαν δὲν σὰς τὸ λέγω, διότι φοβοῦμαι τὰς ἐναντίον τῶν συναδέλφων μου εἰρωνείας τῆς μικρᾶς ἀντιπάλου μου, τῆς κεκηρυγμένης πλέον ἐχθρᾶς τῶν ἀρχαιολόγων. Ἀρκεῖ νὰ γνωρίζετε ὅτι κανεὶς οὔτε ἐφαντάσθη πᾶν τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁποῖαν ποτὲ ἴσως δὲν θὰ ἐμανθάνομεν, ἂν μὴ ἐν αὐτῶν τῶν ἰδίων σκευῶν, — αὐτὸ ἐδῶ ἀριστερὰ — τὸ ὁποῖον ἀνεκαλύφθη τελευταίως, δὲν ἔλκε το αἶνιγμα μὲ τὴν διακοσμητικὴν ζωγραφίαν του. Βλέπετε αὐτὴν ἐδῶ τὴν κυρίαν καθημένην ἐπὶ καθέδρας ἐν μέσῳ θεράπαινίδων ἐν τῷ οἴκῳ της; (Εἰκὼν 6). Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ γόνατος καὶ μέρος τοῦ μηροῦ φορεῖ ἐν τῶν σκευῶν τούτων καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐπιμελῶς ἐργάζεται. Ἦρκεσεν ἡ εἰκὼν αὕτη ἵνα ἀμέσως Γερμανὸς σοφὸς ἀρχαιολόγος, ἐνθυμηθῇ ὅτι σκεῦος τι τῆς γυναικωνίτιδος τῶν ἀρχαίων, βεβαίως τὸ περὶ οὗ πρόκειται ἐνταῦθα, ἐκαλεῖτο **ἐπίνητρον** «τὸ ἐπὶ τῶν γονάτων», ἐφ' οὗ τὴν κρόκην (ποσὸν τι ἐρίων) **ἐνηθον**» δηλαδὴ κατειργάζοντο καὶ ἐσώρευον περὶ τὴν ἄτρακτον αὐτῶν αἱ γυναῖκες.

«Λοιπὸν αὐτὰ τὰ ἐπιγονάτια ἐπίνητρα ἦσαν τότε τὸ σύμβολον τῆς «νοικοκυρῶσυνης» τῶν Ἑλληνίδων εὐγενῶν γυναικῶν, ὅπως δὲ καὶ σήμερον ἀκόμη ὁ θαυμάσιος λαὸς σας θεωρεῖ σύμβολον τῆς «νοικοκυρᾶς» τὸν ἀργαλὶν καὶ τὴν ρόκαν, τὰ ὁποῖα περιφρονεῖτε ἴσως σεῖς αἱ παρισινίζουσαι ἀριστοκρατίδες φίλαι μου, ἂν καὶ ὁ λαὸς σας ἐκληρονόμησεν αὐτὰ ὡς τὰ εὐγενέστερα τῶν συμβόλων τῆς γυναικὸς ἀπ' αὐτῆς ἤδη τῆς ὁμηρικῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὁποῖαν βασιλίσσαι, ὡς ἡ ἀπαρσμίλλου ἀρετῆς Πηνελόπη, ἐπεμελοῦντο ἐν τῷ οἴκῳ των «ἰστόν τ' ἡλακᾶν τε»... Αὐτοὺς δὲ τοὺς περιφρῶντες λόγους τοῦ Τηλεμάχου, ἂν καὶ δὲν εἶναι γραμμένοι γαλλιστί, θὰ τοὺς ἐνθυμείσθε ἀπὸ τὸ Ἀρσάκειον.» Καὶ ἤρχισε ν' ἀπαγγέλλῃ ὁλίγον τι ξενотρόπως ἡ Μίςς:

«Ἄλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σ' αὐτῆς ἔργα κόμεις, ἰστόν τ' ἡλακᾶν τε, καὶ ἀμφιπόλοισι κέλευε ἔργον ἐποίχεσθαι μῦθος δ' ἀνδρῶσι μελήσει πᾶσι, μάλιστα δ' ἐμοί· τοῦ γὰρ κράτος ἔστ' ἐνὶ οἴκῳ.»

— Ὡς σύμβολον λοιπὸν τῆς «νοικοκυρῶσυνης» προσέφερον τὸ σκεῦος τοῦτο εἰς τὰς ἐκλεκτάς των καὶ οἱ πλουσιώτεροι τῶν μνηστήρων, διὰ

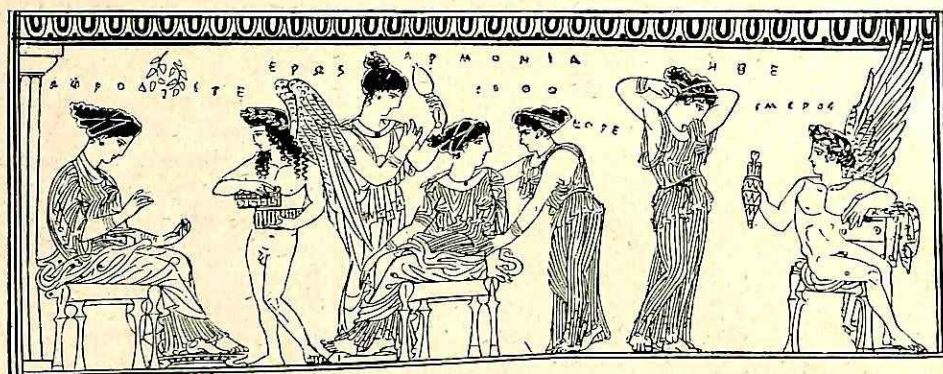
τοῦτο δὲ εὐρίσκονται μεταξὺ αὐτῶν θαυμάσια ἀληθῶς καλλιτεχνήματα, κοσμημένα ὑπὸ ἐξόχων ζωγράφων μὲ εἰκόνας γεμίτας ποιήσιν καὶ ἐννοίας ὑψηλὰς καὶ εὐγενεῖς. Παρατηρήσατε π.χ. τὸ ἐπίνητρον τοῦτο ἐδῶ, διὰ τὸ ὁποῖον σὰς ἔφερα εἰς τὸ Μουσεῖον. (Εἰκὼν 1).

«Ἀνεκαλύφθη πρὸ τινων ἐτῶν εἰς τὴν Ἑσθρίαν ὑπὸ τινος ἐμπόρου ἀρχαιοτήτων καὶ οἱ ἀρχαιολόγοι σας τὸ ἐξετίμησαν νομίζω 50 χιλιάδας δραχμὰς, διότι ἐπρόκειτο νὰ τὸ ἀγοράσῃ ἀναγκαιῶς τὸ Ἑθνικὸν σας Μουσεῖον. Ἄν ὅμως μᾶς τὸ ἔφερεν ἡ τύχη ἕως εἰς τὸ Λονδίον, καὶ ἐγὼ δὲν γνωρίζω ποῖαν τιμὴν θὰ ἔδιδε τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον ἢ κάποιος τῶν πλουσίων φιλαρχαίων μας διὰ νὰ τὸ ἀποκτήσῃ. Καὶ θὰ ἤξιζε κάθε χρηματικὴν θυσίαν! Παρατηρήσατε τὰς θαυμαστάς, ἐνεπιγράφους μάλιστα, ζωγραφίας — ἔργα τοῦ τέλους τοῦ 5ου αἰῶνος π. Χ., — αἱ ὁποῖαι κοσμοῦν ὅλην τὴν ἐπιφάνειάν του, πλὴν ἐννοεῖται τῆς φορτωτικῆς ράχως ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐγίνετο ἡ ἐργασία καὶ ἡ ὁποία

Εἰκὼν 2.

θὰ τὰς ἀπέτριβε. Παρατηρήσατε τὴν ἐξόχου τέχνης λευκόχρυσον ἀνάγλυφον προτομὴν ἢ ὁποῖα κοσμεῖ τὴν ἐπιγονάτιδα ἥτοι τὴν κυκλοτερῆ πρόσοψιν τοῦ ἐπίνητρον καὶ παριστᾷ τὴν θεὰν τοῦ ἔρωτος καὶ κάλλους Ἀφροδίτην. (Εἰκὼν 2). Ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν ἀξίαν παραβάλλεται ἡ προτομὴ αὕτη ὑπὸ τῶν δοκιμωτέρων ἀρχαιολόγων πρὸς τὴν περιήμιον διὸ τὸ κάλλος τῆς Ἀθηνῆς τοῦ Φειδίου, καὶ πρὸς τὰ ἀρίστα ἔργα τῆς ἀρχαίας πηλοπλαστικῆς καὶ δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἰσαξία πρὸς τὴν θαυμασίαν Σφίγγα τοῦ ρυτοῦ τοῦ Λονδίνου, τὴν Σφίγγα τῆς Πετρουπόλεως καὶ τὴν ὁμοίως ἐκεῖ ἐφρισκομένην προτομὴν τῆς ἐκ κογχυλίου προβαλλούσης Ἀφροδίτης».

Εἰκὼν 3.

«Τὸ κάλλος τῆς προτομῆς ταύτης ὡς καὶ τῶν ζωγραφιῶν καὶ τοῦ λοιποῦ διακόσμου τοῦ ἐπινήτρου, τὰ χρώματα καὶ χρυσώματα· οἱ πλαστικῶς δηλωθέντες πολύτιμοι λίθοι, οἱ κοσμοῦντες τὰ διαδήματα τῶν γυναικῶν· ὡσαύτως τὰ πλαστικῶς δηλωθέντα περιδέραια καὶ ψέλια καὶ ἐνώτια ἢ λεπτότης τῆς ἐν γένει τεχνικῆς ἐπεξεργασίας καὶ ἢ στιλπνότητος τοῦ καλύπτοντος τὸ ἔδαφος μελανωποῦ γανώματος· ὑπερβάλλουσι πάντα τὰ μέχρι τοῦδε γνωστὰ τοῦ εἶδους τούτου τεχνουργήματα» ὡς λέγει ὁ πρῶτος δημοσιεύσας τὸ μνημεῖον τοῦτο Γερμανὸς ἀρχαιολόγος. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα, φίλοι μου, εἶναι τίποτε πρὸ τοῦ κάλλους τῶν ποιητικῶν ἐννοιῶν καὶ εὐχῶν τὰς ὁποίας δηλοῦσι συμβολικῶς αἱ εἰκόνες αὐταὶ ἐκ μέρους τοῦ δωρητοῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν σύζυγόν του. Παρατηρήσατε ἐν πρώτοις τὰς κατὰ μῆκος τῶν δύο πλευρῶν τοῦ ἐπινήτρου δύο παρίσους εἰκόνας (ἀρ. 3 καὶ 4) τῶν ὁποίων ἡ μία παρίστα τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ θαλάμου τῆς νύμφης, ἡ δὲ ἄλλη τὰς θεότητας τὰς προσελθούσας νὰ παραστῶσι εἰς τὸν γάμον καὶ εὐλογήσωσι τὸν νέον οἶκον τῶν νυμφίων.

Ἰδού μεταξὺ τῶν τελευταίων (εἰκὼν 3) πρώτη παρίσταται ἡ θεὰ τοῦ κάλλους ΑΦΡΟΔΙΤΗ καὶ τὸ τέκνον αὐτῆς ὁ ΕΡΩ, ἥτοι οἱ πρωτουργοὶ καὶ παραστάται παντὸς εὐτυχοῦς γάμου, φέροντες μάλιστα κοσμήματα πλούσια διὰ τὴν νύμφην, τὰ ὁποία περιεργάζονται πρὶν ἢ τὰ ἐγχειρίσουν εἰς αὐτήν. Ἰδὸν κατόπιν αὐτῶν ἡ ΑΡΜΟΝΙΑ, προφανῶς ἡ συζυγικὴ καὶ τόσον ἀπαραίτητος ἵνα τὸ ζεύγος τῶν νυμφίων εἶναι «εὐάρμοστον» ὅπως γράφουν καὶ τώρα αἱ ἐφημερίδες σας. Νὰ κατόπιν καὶ ἡ μήτηρ τῆς

οἰκιακῆς συζυγικῆς ὁμοφροσύνης καὶ λογικῆς ἁρμονίας ΠΕΙΘΩ καὶ πλησίον αὐτῆς ἡ ΚΟΡΗ, δηλαδή ἡ ἀπαραίτητος πρὸς τέλειον καὶ εὐτυχὴ γάμον «παρθενία». Ὀλίγον παρακάτω ἰδὸν καὶ ἡ πλήρης κάλλους καὶ σφρίγους ΗΒΗ, δηλαδή ἡ ἐπίσης ἀπαραίτητος πρὸς εὐτυχὴ γάμον «νεότης». Παρατηρήσατε πῶς αὕτη ἐπισύρει τὰ φλογερὰ βλέμματα καὶ τὸν πόθον καὶ τὰ δῶρα τοῦ πλησίον της καθημένου ΙΜΕΡΟΥ, ἥτοι τοῦ θεοῦ τῶν πόθων.

Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ μὴ εἶναι εὐτυχῆς ὁ γάμος ὅταν ἐνυπάρχουν καὶ παρίστανται, ὡς εὐχεται διὰ τῆς ἀπεικονίσεως τῶν συμβολικῶν τούτων μορφῶν εἰς τὴν μνηστὴν του ὁ δωρητὴς τοῦ ἐπινήτρου, οἱ θεοὶ οὗτοι, δηλαδή τὸ κάλλος καὶ ὁ ἔρως, τὸν πλοῦτον μάλιστα κρατοῦντες, ἡ παρθενικὴ καὶ πλήρης υγείας νεότης καὶ ὁ πόθος, ἡ ἁρμονία τῶν χαρακτήρων καὶ ἡ πειθὴ τῆς λογικῆς καὶ τῆς ἀγάπης; Τί ἄλλο θεῖον δῶρημα ὑπολείπεται πρὸς τελείαν εὐδαιμονίαν εἰς τὸν γάμον, Ἑλληνίδες μου φίλοι;

«Ἀλλ' ἄς ἴδωμεν τώρα τὴν νύμφην εἰς τὴν ζωγραφίαν τῆς ἄλλης παραλλήλου πλευρᾶς τοῦ ἐπινήτρου, (Εἰκὼν 4) τῆς παριστώσης αὐτὸν τὸν θάλαμον τῆς νύμφης. Ἰδὸν αὕτη, κατάκοσμος ἐν μέσῳ τῶν φίλων της. Φορεῖ σεμνῶς τὸν γαμήλιον πέπλον καὶ ἀκουμβᾷ νωχελῶς ἐπάνω εἰς τὸν βωμόν τοῦ συζυγικοῦ ἔρωτος, τὴν γαμήλιον παστάδα. Δὲν γνωρίζω πῶς σὰς φαίνεται· ἀλλ' ἐγὼ δσάκις τὴν βλέπω ἐνθυμοῦμαι τὸν περὶ τῆς «βεργολυγεῖς» Ναυσικάας ὁμηρικὸν στίχον

«φρόνικος νέον ἔρως ἀνερχόμενον ἐνόησα»

καὶ ὡς ὁ Ὀδυσσεὺς ἀναφωνῶ πρὸς αὐτήν:

κείνος δ' αὖ περὶ κῆρι μακάριτος ἔεχον ἄλλον.
ὅς γε σ' ἐένδοιαι βρίσας οἰκόνδ' ἀγάγεται.

«Ὁ «μακάριτος» δὲ δωρητὴς τοῦ ἐπινήτρου μνηστὴρ καλεῖ αὐτήν καὶ τὰς φίλας της μὲ ὀνόματα συμβολικὰ δηλοῦντα τὰς ἐπιθυμίας καὶ εὐχὰς του πρὸς τὴν νύμφην, τὴν ὁποίαν, ὡς βλέπετε, ὀνομάζει ΑΛΚΗΣΤΙΝ, μὲ τὸ ὄνομα δηλ. ἐκείνης ἡ ὁποία ὑπῆρξεν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ὁ περίφημος τύπος καὶ ὑπογραμμὸς τῆς πιστῶς καὶ περιπατῶς ἀφοσιωμένης συζύγου, ἡ ὁποία καὶ τὴν ζωὴν της αὐθορμήτως ἐθυσίασε χάριν τοῦ ἀγαπητοῦ της συζύγου. Τοιαῦτα εἶναι καὶ αἱ παριστάμεναι χαριτωμέναι φίλαι τῆς νύμφης. Ἡ πρώτη, ἡ ὁποία διδάσκει εἰς μικρὸν πτηνόν, ποῦ στέκεται ἐπάνω εἰς τὸ χέρι της, νὰ κελადῇ ἄσμα τι, προφανῶς τὸν ὑμέναιον, — τί χαριτωμένη εἰκὼν! — φέρει τὸ ὄνομα τῆς ΙΠΠΟΛΥΤΗΣ, ἥτοι τῆς ἀμαζόνος ἐκείνης παρθένου ἡ ὁποία ἐγκατέλειπε οἶκον καὶ γονεῖς διὰ ν' ἀκολουθήσῃ εἰς τὰς Ἀθῆνας τὸν ἀγαπητόν της σύζυγον Θησέα. Δὲν βλέπετε ὅτι διὰ τῆς Ἰππολύτης ταύτης ὁ μνηστὴρ εὐχεται καὶ διδάσκει εἰς τὴν μνηστὴν του ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ ὁποῖον μετὰ τόσους αἰῶνας διδάσκει κατὰ τὴν πανηγυρικὴν στιγμὴν τοῦ γάμου αὕτη ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία καὶ τὸ ὁποῖον προσεχῶς θὰ εἴπῃ ὁ σεβασμιώτατος Μητροπολίτης σας εἰς τὴν Θεανῶ μας, εὐλογῶν τὸν γάμον της;

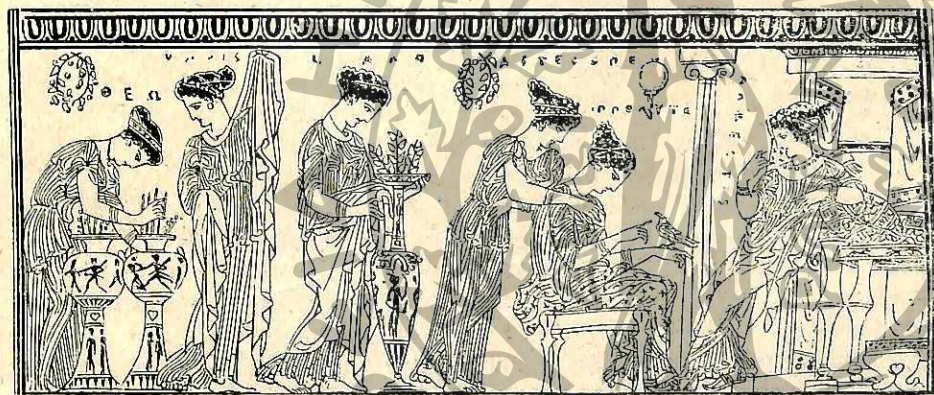
Παρὰ τὴν Ἰππολύτην ἰδὸν ἡ ΑΣΤΕΡΟΓΗ,

ἡ ὁποία ἐγέννησε τὸν τύπον καὶ ὑπογραμμὸν τοῦ μάγου γυναικείου κάλλους, τὴν «ἡλιογέννητη» καὶ «περικαλλή» Κίρκην, ὅπως καὶ ἡ μνησθεῖσα Ἰππολύτη ἐγέννησε τὸν τύπον καὶ ὑπογραμμὸν τοῦ σεμνοῦ ἀνδρικοῦ κάλλους, τὸν Ἰππόλυτον. Δὲν νομίζετε λοιπὸν ὅτι διὰ τῶν δύο τούτων μορφῶν εὐχεται ὁ δωρητὴς εἰς τὴν μνηστὴν του εὐτεχνίαν εἰς ἄρρενα καὶ θήλεα τέκνα, τῆς ὁποίας κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν ἀρχαίων πρῶτιστον σημεῖον καὶ προσὸν ἦτο ἡ καλλονὴ τῶν τέκνων;

«Ἐπειτα νὰ καὶ ἄλλη φίλη τῆς νύμφης, φέρουσα μέσα εἰς γαμήλιον ἀνθοστεφὲς λουτροφόρον ἀγγεῖον τὸ ἐκ τῆς ἱερᾶς κρήνης Καλλιρροῆς ὕδωρ τοῦ κατὰ τὴν πρὸ τοῦ γάμου ἐσπέραν νυμφικοῦ λουτροῦ. Τὸ ὄνομά της δὲν εἶναι εὐανάγνωστον (ΕΡΑΝΩ ἢ ΘΕΑΝΩ;) καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἤμπορῶ νὰ σὰς εἴπω τι ἀσφαλὲς περὶ τῆς ἐννοίας τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύει ἐνταῦθα ἡ μορφή αὐτή.

«Ἄγνωστος ἐπίσης μυθολογικῶς εἶναι καὶ ἡ ἐπομένη ΘΕΩ, ἡ ἐπιμελουμένη δύο ἄλλων νυμφικῶν ἀγγείων ἐν τῷ αὐτῷ θαλάμῳ τῆς νύμφης. Ποίημα ὅμως ὁλόκληρον ἀποτελεῖ τὸ ὄνομα καὶ ἡ ἐν γένει χάρις μὲ τὴν ὁποίαν βαδίζει ἀνὰ μέσον τῆς νυμφικῆς παρασκευῆς ἡ τελευταία μορφή, ἡ ΧΑΡΙΞ, ἡ ζωηρὰ αὐτὴ προσωποποίησις τῆς ἐπανθούσης εἰς τὸν γαμήλιον τούτον οἶκον τετορνευμένης ἰωνικῆς ἀληθῶς καὶ ἐπαφροδίτου χάριτος.

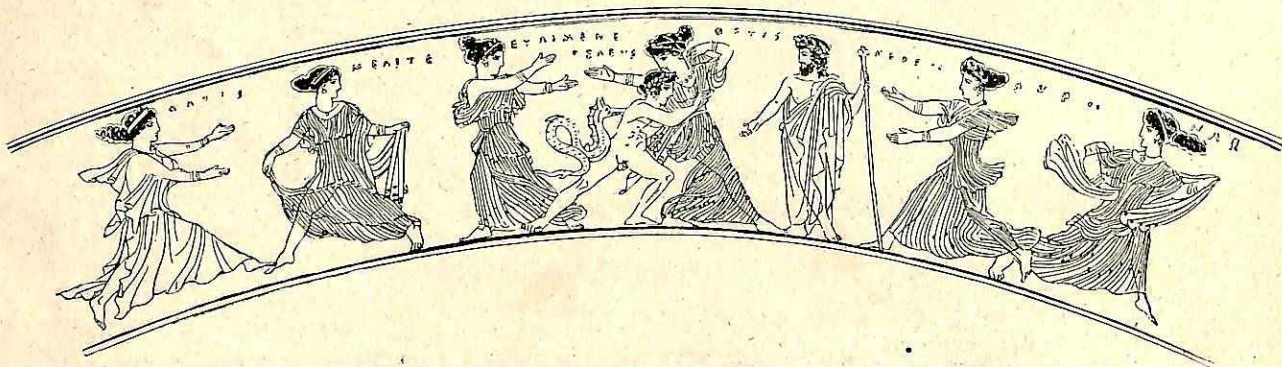
«Καὶ αὐτὰ μὲν εὐχεται εἰς τὴν νύμφην ὁ νυμφίος διὰ τῶν δύο τούτων θαυμασιῶν συμβολικῶν εἰκόνων. Ἄς ἴδωμεν τώρα τί ὁ ἴδιος τῆς

Εἰκὼν 4.

υπόσχεται ἐκ μέρους του μὲ τὴν τελευταίαν τρίτην συμβολικὴν εἰκόνα ἢ ὁποία εὐρίσκεται εἰς τὴν ῥάξιν τοῦ ἐπινήτριου περὶ τὴν πάγκαλον προτομὴν τῆς Ἀφροδίτης. (Εἰκὼν 5).

Υπόσχεται ὅτι πᾶσα κόρη ποθεῖ ὅταν ὀνειροπολῇ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀγνώστου ἐκείνου τοῦ ὁποίου μίαν ἡμέραν θὰ συμμερισθῇ τὸν βίον καὶ τὴν τύχην. Ὅτι δηλαδὴ οὗτος χάριν αὐτῆς δὲν θὰ διστάσῃ νὰ καταβάλῃ τὰ φοβερώτερα τῶν ἐμποδίων ἀκριβῶς, ὅπως ὁ ΓΗΛΕΥΞ, ἵνα ἀποκτήσῃ σύζυγον τὴν ΘΕΤΙΔΑ, δὲν ἐδίστασε πρὸ τοῦ πατρὸς αὐτῆς ΝΗΡΕΩΣ καὶ τῶν περιφόβων χαριστάτων φίλων τῆς (ΕΥΛΙΜΕΝΗ, ΝΑΩ, ΑΛΤΙΞ, ΜΕΛΙΤΗ, ΑΥΡΑ) νὰ περιφρονήσῃ ἀτρόμητος τὰ φοβερώτερα προσκόμματα, τὰ ὑπὸ μορφήν θηριώδη παρεντεθέντα μετὰ αὐτοῦ καὶ τῆς μελλούσης συζύγου του. Γνωρίζετε κάλλιστα τὸν μῦθον αὐτόν, ὅπως δὲ γνωρίζετε ὅτι τὴν παρθένον πάσης ἐποχῆς οὐδὲν ἄλλο θέλγει καὶ καθιστᾷ εὐτυχὴ μᾶλλον τοῦ ἱπποτισμοῦ τούτου τοῦ ἀνδρός, ὅστις πρὸς χάριν τῆς ἐκλεκτῆς του ἐπιδεικνύει τὴν ἐπιβάλλουσαν ἰσχὺν καὶ τὸ ἀτρόμητον τῆς ἀνδρικῆς φύσεως.

Εἰκὼν 5.

«Πρέπει ὅμως νὰ παίσω, διότι βεβαίως ἀδικῶ τὸ μνημεῖον ζητοῦσα τόσον ἀτέχνως νὰ σᾶς μεταδώσω τὴν γόησσαν φωνήν του. Ἐπρεπε πρὸς τοῦτο νὰ εἶμαι ἔξοχος λυρική ποιήτρια, Κόριννά τις ἢ Σαπφώ... Ἀλλὰ καὶ πάλιν θὰ ἐπέσιθιτε, νομίζω, τελείως ὅτι κανὲν ἀπὸ τὰ σύγχρονα, χρυσᾶ καὶ γεμάτα ἀπὸ διαμάντια γαμήλια δῶρα, εἶναι ἰσάξιον καὶ πρὸς τὸ ἐλάχιστον τῶν ἐπινήτριων αὐτῶν, τὰ ὁποία, πτωχὰ ἢ πλούσια, λέγουν τὰ αὐτὰ καὶ παρόμοια μὲ τὰς συμβολικὰς εἰκόνας των, αἱ ὁποῖαι ἀποδει-

κνύουν ὅτι ὄχι τὸ πολῦτιμον τῆς ὕλης ἀλλὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ ὠραῖον τῶν ἰδεῶν ποῦ ἐκφράζει ἀποτελεῖ τὴν ἀληθινὴν καλλονὴν τοῦ δώρου.

Τὰ σημερινὰ γαμήλια ἀδαμαντοβρυθὴ δῶρα οὐδὲν σχεδὸν λέγουν, ἐνῶ τὸ ἐπινήτριον αὐτὸ τῆς Ἐρετρίας νομίζεις ὅτι τὸ ἀκούεις νὰ εὔχεται εἰς τὴν παρθένον ὅτι ἠυχήθη εἰς τὴν Ναυσικάαν ὁ Ὀδυσσεὺς διὰ τῶν ὠραίων στίχων τοῦ ὁμηρικοῦ εὐαγγελίου:

σοὶ δὲ θεοὶ τόσα δοῖεν ὅσα φρεσὶ σῆσι μενόνῃς,
ἄνδρα τε καὶ οἶκον καὶ ὁμοφροσύνην ὁπάσειαν
ἐσθλήν· οὐ μὲν γὰρ τοῦγε κρεῖσσον καὶ ἄρειον,
ἢ ὅθ' ὁμοφροσύνῃ νοήμασιν οἶκον ἔχῃτον
ἀνὴρ ἠδὲ γυνή·.....» —

Καὶ ἡ μὲν Ἀγγλὶς μας ἔπαυσε λέγουσα, ἡμεῖς δὲ ὅλοι, φιλιότη μου, καταγοητευμένοι ἐβλέπομεν λεπτομερῶς τὰς εἰκόνας τοῦ ἐπινήτριου, τῶν ὁποίων τὸ ἔγχρωμον, ἀφελὲς καὶ ἀποστύλβον κάλλος, δὲν ἠμποροῦν βεβαίως ν' ἀποδώσουν τὰ σχέδια τοῦ περιφήμου ἱχνογράφου Gilliéron τὰ ὁποῖα σοῦ στέλλω.

Πρώτη ἤγειρε τὴν κεφαλὴν ἡ Θεανώ. Ἦτο προφανὴς ὁ θαυμασμός της· ἀλλὰ πείσμων

ὥς εἶναι, δὲν ἤθελε νὰ ὁμολογήσῃ ἀμαχητὶ τὴν ἥτταν της.

— Θαυμάσιον, εἶπε, τὸ δῶρον σου, ἀγαπητή μου Μίςς. Ἀληθινὸν ποίημα καὶ εὐαγγέλιον! Ἀλλὰ πρέπει καὶ σὺ νὰ ὁμολογήσῃς ὅτι δηλαδὴ ἔχει ἐν σπουδαιότατον ἐλάττωμα, ἐν σχέσει πρὸς τὰ σημερινὰ γαμήλια κοσμήματα, ὅτι δὲν ἠμποροῦσεν ἡ νύμφη νὰ τὸ φορέσῃ εἰς τὸν λαίμῳ, εἰς τὰ μαλλιά καὶ ἀκόμη ὀλιγώτερον νὰ τὸ κρεμάσῃ ἀπὸ τὰ αὐτιά της! Τί παράδοξος θέσις τοῦ σώματος εἶναι αὐτὴ τὴν

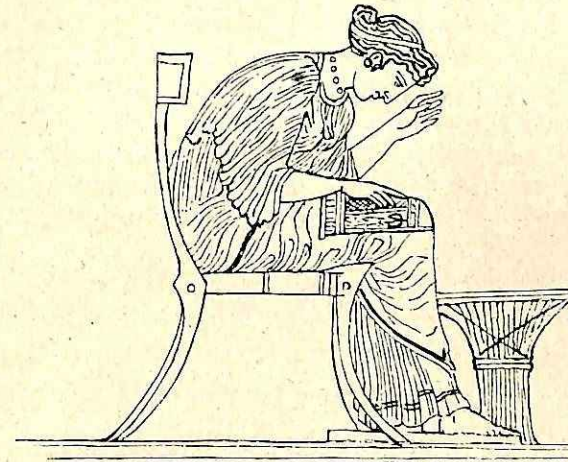
ὁποῖαν εὐρίξαν νὰ κοσμήσουν μὲ τὰ δῶρα των οἱ ἄλλως τόσον καλαίσθητοι ἀρχαῖοι μας!

— Ἀ, φίλη μου, ἀπήντησεν ἡ Ἀγγλὶς, ὅπως ἡμεῖς θεωροῦμεν τὴν καρδίαν ὡς τὴν ἐστίαν τῆς ζωῆς, οὕτω καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐθεώρουν τὰ γόνατα ὡς τὴν κυριωτάτην ἔδραν τῶν σωματικῶν δυνάμεων. Διὰ τοῦτο ὁσάκις ἰκέτευον θεοὺς ἢ θνητούς, ἐγονάτιζον καὶ ἐνηγκαλίζοντο τὰ γόνατα αὐτῶν «γούνων γουναζόμενοι»

νητρον. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ θέλῃ καὶ κολακεύσῃ τὴν κόμην δῶρον λατρείας σχεδὸν θρησκευτικῆς τὸ ὁποῖον μάλιστα διὰ νὰ προσφέρῃ καὶ προσαρμόσῃ ὁ μνηστὴρ θὰ ἐγονάτιζεν ἀναγκαίως ἐμπρὸς της;

— Σὲ θαυμάζω, εἶπεν ἡ Θεανώ. Ἐχῆς διόλα πείθουσιν ἀπάντησιν!

— Ἰσως ὅμως ὄχι καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἐρώτημα, εἶπον ἐγώ, ἀναμειβέσθαι εἰς τὴν συνδιά-

Εἰκὼν 6.

ὡς ἔλεγον, ἐξορκίζοντες αὐτοὺς «εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὰ γόνατά των». Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο ἀλλὰ καὶ τὰ ἱερώτατα δῶρα πρὸς τοὺς θεοὺς των ἀπέθετον ἐπάνω εἰς τὰ γόνατα τῶν καθημένων παναρχαίων ἀγαλμάτων αὐτῶν. Θὰ ἐνθυμῆσαι βέβαια τὸ παράδειγμα τῆς Ἐκάβης, ἢ ὁποία δεομένη ὑπὲρ τῆς κινδυνεύουσας Τρωάδος μὲ ὅλην τὴν ἀκολοιθίαν της ἔφερε «τὸ χαριέστατον» κειμήλιον τοῦ ἀνακτόρου καὶ

λεξίν. Διὰ τὴν κατεσκευάζον αὐτοὶ οἱ θαυμάσιοι ἀρχαῖοι τὰ ἐπινήτρια αὐτὰ ἀπὸ πηλόν; Δὲν ἐφοβοῦντο ὅτι εἰς τὴν πρώτην ἀδεξίαν κίνησιν τῆς ἐργαζομένης θὰ ἐπιπτον κατὰ γῆς καὶ θὰ συνετρίβοντο εἰς μυρία τεμάχια;

— Παρέλειπα, ἀλήθεια, νὰ σᾶς εἰπῶ, μοῦ ἀπήντησεν ἀμέσως, ὅτι δὲν ἐγένετο πρακτικὴ χρῆσις τῶν πολυτίμων αὐτῶν σκευῶν. Ἐπάνω εἰς ἄλλα κοινότερα, ἀπὸ μεταλλὸν ἢ ξύλον, εἰργάζοντο αἱ γυναῖκες. Αὐτὰ ἐδῶ τὰ πηλίνα μὲ διακοσμήσεις περιφημῶν ζωγράφων καὶ γλυπτῶν εἶναι ἀπλῶς πολυτελεῖς κεραμευτικαὶ ἀπομιμήσεις, προωρισμέναι ὡς δῶρα διὰ τὴν νύμφην καὶ κοσμήματα τοῦ οἴκου της, φυλαττόμενα ὡς οἰκογενειακὰ κειμήλια ἕως τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποῖαν ἀνέτιθεντο εἰς τοὺς καὶ τῶν θεῶν ὡς εὐχαριστήρια ὠρισμένης περιόδου εὐτυχοῦς ἐγγάμου βίου — διὰ τοῦτο δὲ καὶ εἰς μέγαν ἀριθμὸν εὐρέθησαν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. — Ἀλλοτε πάλιν κατετίθεντο εἰς τοὺς τάφους τῶν προῶως θανόντων ἐγγάμων ὅπως αὐτὸ ἐδῶ τὸ ἀνακαλυφθὲν ἐντὸς τάφου τῆς Ἐ-

«θῆκεν Ἀθηναῖς ἐπὶ γούνασιν ἡνέκδοισι»

Θὰ τὸ ἐνθυμῆσαι δὲ τοῦτο ἀφοῦ τὰς πύλας τοῦ ναοῦ τῆς θεᾶς ἤνοιξε τότε ἡ συνώνυμός σου καὶ ὡς σὺ «καλλιπάρειος» Θεανώ ἡ Κισσιῆς.

«Λοιπὸν, φιλιότη μου, οἱ ἀρχαῖοι μνηστῆρες τὸ κατ' ἐξοχὴν γαμήλιον δῶρον πρὸς τὴν μνηστὴν των ἐθεώρουν, ὄχι ὅπως σήμερον, ὡς μάταιον κόσμημα τῆς καλλονῆς της, ἀλλ' ὡς ἱερὸν καὶ σεμνὸν ἀνάθημα πρὸς θεάν· διὰ τοῦτο καὶ ἐπεκράτησεν ὡς τοιοῦτον τὸ ἐπὶ τὸν γονάτων ὁρμονικῶς τιθέμενον ἐπί-

ρετρίας. Τοῦτο δὲ εἶναι ἄλλη ἀκόμη ποιητικωτέρα γλῶσσα τὴν ὁποίαν ὁμιλοῦν πρὸς ἡμᾶς τὰς ἀρχαιολόγους τὰ ἐπίνητρα ταῦτα... Φαντασθῆτε ἀληθῶς μὲ ποίαν συγκίνησιν καὶ εὐτυχίαν δύο γηραιοὶ Ἀθηναῖοι σύζυγοι, συμπληρώσαντες πενηκονταετίαν εὐτυχῶς συζυγικοῦ βίου, θὰ ἀνήρχοντο βραδέως καὶ ἀλληλοστηριζόμενοι τὴν λευκὴν κλίμακα τῆς ἀπαστραπτούσης Ἀκροπόλεως, διὰ ν' ἀναθέσουν ὡς εὐχαριστήριον εἰς τοὺς θεοὺς τὸ τελεσφόρον σύμβολον τοῦτο τῆς εὐτυχίας των! Ἡ μᾶλλον, φαντασθῆτε νεαρὸν σύζυγον, ὁ ὁποῖος ἀπώλεσεν εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς εὐτυχίας του τὸ «ταῖρι» του καὶ καταθέτει εἰς τὸν τάφον τῆς συζύγου του, τὸ φεῦ! μάταιον δῶρον του τοῦτο, διὰ νὰ τὸ ἔξη τοῦλάχιστον σύντροφον μέσα στὴ μοναξιά τοῦ τάφου της. Τίς οἶδεν ἂν πύρινα δάκρυα ἀτυχοῦς συζύγου δὲν ἀπέσβεσαν εἰς τὸ ἄλλως ἄθικτον ἐπίνητρον τῆς Ἐρετρίας τὴν ἀρχὴν τοῦ ὀνόματος μιᾶς τῶν μορφῶν, ἡ ὁποία ἔνεκα τούτου δὲν ἠξεύρομεν ἂν ὀνομάζετο ΕΡΑΝΩ ἢ, ὡς ἡ ἀν-

τίπαλος καὶ φίλη μου, ΘΕΑΝΩ... »

Εἰς τὰ τελευταῖα λόγια τῆς Ἀγγλίδος ὠχρίασεν ἑξαφνα τὸ εὐθυμον πρόσωπον τῆς μικρᾶς μας Θεανοῦς. Ἰσως ἡ σύμπτωση αὕτη τῶν ὀνομάτων ἔφευγεν εἰς τὸν νοῦν της νέφος φόβου ἀδικαιολογήτου. Εἴμεθα τόσον προληπτικοὶ καὶ περίφοβοι ὅταν ἱστάμεθα εἰς τὰ πρόθυρα τῆς εὐτυχίας, ὡς ἡ φίλη μας! Ἡ Ἀγγλὶς μας παρετήρησε τὴν ὠχρότητα τῆς Θεανοῦς καὶ μὲ ζωνηρὸν ἐνδιαφέρον:

— Ἀλλὰ τί συμβαίνει, φιλάτη μου;

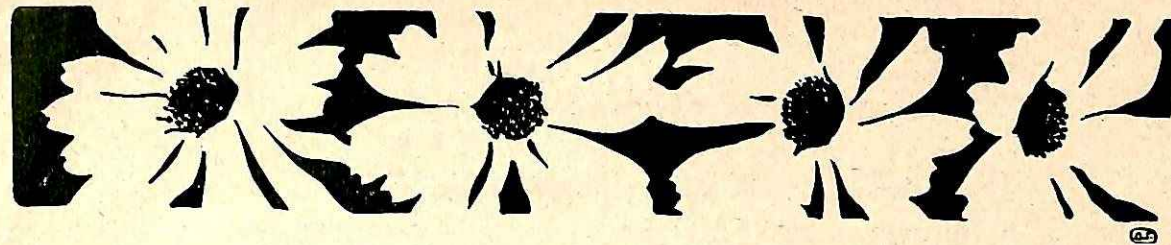
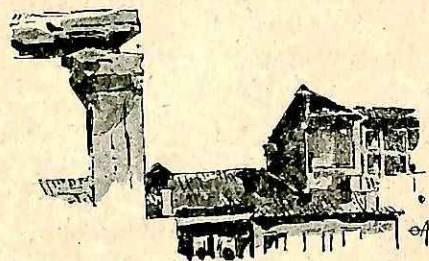
— Τίποτε... Ἐχασα τὸ στοίχημα καὶ ἐπομένως μ' ἐπέσιμωσες. Ἀλλ' ἔχομεν ἀνάγκην καθάρου ἀέρος· ὁ ἐδῶ εἶναι πνιγερὸς — ἀρχαιολογικὸς ἤθελα νὰ εἰπῶ. Ἀς ἐξέλθωμεν... »

Ἀρκετά, φιλάτη μου, διὰ σήμερον. Ἀρὰ γε θὰ ἔχῃς τὴν ὑπομονὴν νὰ διαβάσῃς τὸ ἀτελείωτον αὐτὸ ἀρχαιολογικὸν γράμμα μου; Ἀλλὰ σὺ πταίεις.

Χαῖρε.

Ἡ ἀγαπῶσα σε

MANTΩ

ΤΟ ΑΠΟΒΡΟΧΟ

Τὴ νύχτα ἀπόψε — ἡ θλίψη της μ' ἀνάστησε ἡ τραγὴ
τὴ θλίψη μας σὰν νὰ εἶχε μελετήσῃ —
τὴ νύχτα ἀπόψε ἀνοίξανε οἱ ἑβδομοὶ οὐρανοὶ
καὶ πόντισε νερὸ κατακλυσμὸς τὴν κτίση.

Στὰ σκοτεινὰ ἐξεχείλισαν τῶν θλίψεων οἱ πηγές
καὶ χύθηκαν οἱ κρατημένοι οἱ θρηνοὶ
κ' ἐλπίδα πὰ δὲν ἔμεινε γιὰ νέες πάλι αὐγές
τὴ νύχτα, ποῦ εἶπες ἡ στερνὴ πῶς θὰ εἶχε μείνῃ.

Μὰ ἔδωκε καὶ ξημέρωσε ἡ ἀνέλπιστα ἡ αὐγή,
καὶ πτὴ δροσιά τοῦ ἀπόβροχου λουσομένη
σὰν θαῦμα νέο πεντοβολᾶ καὶ ἀναγαλλιάζει ἡ γῆ,
ὅσο ὁ χρόνος ὁ θρίαμβος τοῦ Ἥλιου προβαίνει.

Στὸ μυριοθορυβούμενο κ' ἡλιόβολο γιὰλὸ
οἱ ναῦτες τὰ πανιὰ τῶν πλοίων ἀνοίγουν,
καὶ ιδέ! Φαντάζονται τ' ἄρμενα σιὸ κύμα τὸ ψηλὸ
πῶς πρύμα καρτεροῦνε τὸν καιρὸ νὰ φύγουν.

Πῶς μᾶς πλανεύει τὸνειρο τῆς εὐτυχίας ξανὰ
σὰν νά εἶταν μιὰ φορὰ νὰ μᾶς γελάσῃ!
σὲ νέα ταξίδια μᾶς καλοῦν τὰ πλοῖα, σὰ γαλανὰ
τὰ κύματα, ποῦ ὥς νὰ ἦπιαν φῶς καὶ ἔχουν χορτάση.

Κι ἂν τὰ κρατοῦνε οἱ ἄγγυρες ἔ ἀρμενα ἐκεῖ στὴ γῆς
κι ἂν τὰ τιμόνια στὴ στεριά βγαλμένα,
κορυφὴ λαχτάρα ἐπέρασε τὰ βάρη μιᾶς ψυχῆς
κι ἀνατριχιάζουν τὰ φτερά τὰ διπλωμένα.

Κ' ἦλθε κ' ἐστάθη ἡ μιὰ ψυχὴ σὲ ἀπόψηλῃ κορυφῇ
καὶ τίς ζυγὲς φτεροῦγες δοκιμάζει,
ξεχνώντας ποῦ τίς λάβωσε — ψυχῇ, πικρὴ ἀδερφή! —
τὰστροπελέκι τὸ παλιὸ καὶ τὸ χαλάζι.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΓΡΥΠΑΡΙΗΣ

Σίγρος.

MONNA BANNA*

ΔΡΑΜΑ ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΡΕΙΣ

ΠΡΑΞΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

* Ἡ σκηνὴ τοῦ Πριγκιβάλλη. — Ἀκαταστασία καὶ πολυ-
τέλεια. — Περιπετάσματα μεταξὺ καὶ διάχρονσα. —
* Ὅπλα, σωρεῖται πολυτίμων δορῶν, μεγάλα κιβώτια ἡμιά-
νοιχτα, ἐκχειλίζοντα ἀπὸ κοσμήματα καὶ ὑφάσματα λαμ-
πρά. — Εἰς τὸ βάθος ἡ εἴσοδος τῆς σκηνῆς, κλειομένη
δι' αὐλαίας.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

ΒΕΛΙΟΣ, ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ

Ὁ ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ, ὄρθιος πλησίον τραπέζης, ταξιθε-
τεῖ ἔγγραφα, σχέδια καὶ ὅπλα. — Εἰσέρχεται ὁ ΒΕΛΙΟΣ.

ΒΕΛΙΟΣ. — Ἴδου ἐπιστολὴ τοῦ Ἐπιτρόπου
τῆς Δημοκρατίας.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Τοῦ Τριβουλκίου;

ΒΕΛΙΟΣ. — Μάλιστα. Ὁ μισσέρ-Μαλαδού-
ρας, ὁ δεύτερος Ἐπίτροπος, δὲν ἐπανήλθε
ἀκόμη.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Φαίνεται, ὅτι ὁ ἐνετικὸς
στρατός, ποῦ ἀπειλεῖ τὴν Φλωρεντίαν διὰ τοῦ
Καζεντίνου, δὲν θὰ νικᾶται τόσον εὐκόλα, ὅσον
τὸ ἠλπισαν αὐτοί... Δὲς τὴν ἐπιστολήν. (Δαμ-
βάνει τὴν ἐπιστολήν καὶ ἀναγινώσκει). Μοῦ
διαβιβάζει τελευταίαν φορὰν, κ' ἐπὶ ποινῇ συλ-
λήψεως ἀμέσου, ρητὴν τὴν διαταγὴν τῆς Φλω-
ρεντίας, νὰ κάμω ἔφοδον εὐθὺς μετὰ τὴν αὐγήν...
Καλὰ ἡ νύκτα μοῦ ἀνίκει... Ἐπὶ ποινῇ συλ-
λήψεως ἀμέσου!... Καὶ τί φαντάζονται λοι-
πόν; ὅτι τρομάζουν μετὰ τὰς λέξεις τὰς κενὰς,
τὸν ἄνθρωπον ποῦ περιμένει τόσα τὴν ὑπερ-
τάτην ὥραν τῆς ζωῆς του;... Σύλληψις, δίκη,
ἄλλο τί; ἡξεύρω τί σημαίνουν ὅλ' αὐτά... Θὰ
μὲ εἶχαν συλλάβῃ πρὸ πολλοῦ, ἂν ἠμποροῦ-
σαν, ἂν ἐτολμοῦσαν!...

ΒΕΛΙΟΣ. — Ὁ μισσέρ Τριβουλκίος, ὅταν μοῦ
παρέδωκε τὴν ἐπιστολήν, μοῦ εἶπεν ὅτι θὰ με
ἠκολούθει, διὰ νὰ ἔλθῃ ἐδῶ νὰ ὁμιλήσετε.

* Ἴδε σελίδα 213.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Τὸ ἀπεφάσισεν ἐπὶ τέ-
λους;... Ἡ συνέντευξις μας θὰ εἶνε τελειωτικὴ,
καὶ ὁ μικρόσωμος καλαμαράς ὁ ζαρωμένος,
ποῦ ἀντιπροσωπεύει ἐδῶ ὅλην τῆς Φλω-
ρεντίας τὴν σκοτίαν δύναμιν, ὁ ἀνθρωπάκος ὁ
χλωμὸς καὶ δυσειδής, ποῦ δὲν τολμᾷ νὰ με
κοιτάξῃ κατὰ πρόσωπον καὶ μετὰ μισεῖ ἰσχυρό-
τερόν ἀπὸ θάνατον, ἀπόψε θὰ περάσῃ μίαν
νύκτα, ποῦ δὲν τὴν περιμένει βέβαια... Αἱ
διαταγαὶ πρέπει νὰ εἶνε σοβαρώταται, διὰ
νὰ ῥοχθῇ ἔτσι ἀπότολμα εἰς τοῦ θηορίου μέσα
τὸν κλωβόν... Ποῖοι φρουροὶ εἶνε ἔστην
θύραν μου;

ΒΕΛΙΟΣ. — Δύο ἱεροὶ σας, παλαιοί, ἀπὸ
τὴν Ἰσπανίαν. Μοῦ ἐφάνη τὸν Φερνάνδον
σὰν νὰ ἐγνώρισα, καὶ ὁ ἄλλος ὁ Διέγος εἶνε,
ὑποθέτω.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Καλὰ. Θὰ με ὑπῆκουαν
αὐτοὶ καὶ ἂν τοὺς διέτασσα νὰ λυσοδέσουν τὸν
Θεὸν τὸν ἴδιον... Ἐβράδυνασεν... Εἰπὲ
νὰνάψουν φῶτα... Τί ὥρα εἶνε;

ΒΕΛΙΟΣ. — Ὅτι περασμέναι.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ὁ Μάρκος ὁ Κολόννας
δὲν ἐπέστρεψεν;

ΒΕΛΙΟΣ. — Ἐδῶσα διαταγὴν εἰς τοὺς σκο-
ποὺς, εὐθὺς νὰ σὰς τὸν φέρουν μόλις θὰ διήρ-
χετο τὸν χάνδακα...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Πρὸ τῆς ὁγδόης ἔπρε-
πε νὰ ἦτο ἐδῶ, ἂν ἀπεροῦατο ἡ πρότασις...
Εἶνε ἡ ὥρα ἡ κοίσιμος... καὶ ἡ ζωὴ μου
περικλείεται εἰς αὐτήν, σὰν τὰ μεγάλα ἐκείνα
τὰ καράβια μετὰ τὰ διάπλατα πανιά, ποῦ τὰ
εἰσάγουν οἱ φυλακισμένοι, μαζὺ μετὰ τὰς ἐλπί-
δας των καὶ τὰ ὄνειρα, μέσα εἰς μίαν σφαῖραν
γυάλινην... Παράξενον, πῶς ἕνας ἄνδρας
εἰμπορεῖ ἀλήθεια νὰ νανυθῇ τὴν τύχην του, τὸν
νοῦν του, τὴν καρδίαν του, τὴν εὐτυχίαν καὶ
τὴν δυστυχίαν του, εἰς πρᾶγμα τόσον εὐθραν-
στον, ὅσον ὁ ἔρως γυναικός... Κ' ἐγὼ ὁ
ἴδιος θὰ ἐγελοῦσα δι' αὐτό, ἐάν δὲν ἦτο σο-

βαρύτερον τοῦ γέλωτός μου. . . Ὁ Μάρκος δὲν ἐπέστρεψεν. . . ἄρα θὰ ἔλθῃ ἐκείνη. . . Βέδιε, πήγαινε νὰ ἰδῇς ἂν ὁ φάρος ὁ ἀγγέλων ὅτι λέγουν νὰί, ἂν τὸ φῶς τὸ προμηνῶν ἐπὶ τοῦρανοῦ τὸ βῆμα τὸ ὑπότρεμον τῆς γυναικός, ποῦ παραδίδεται ὑπὲρ τῶν ὄλων, ποῦ ἔρχεται νὰ σώσῃ καὶ ἐμὲ συγχρόνως μετὰ τοῦ λαοῦ της. . . Ὁ, ὄχι, θὰ ὑπάγω μόνος μου. . . Δὲν πρέπει ἄλλου ὀφθαλμοί, ἔστω καὶ φίλου, νὰ μάθουν πρὶν ἀπὸ τοὺς ἰδιούς μου, οὔτε στιγμὴν προτίτερα, τὴν εὐτυχίαν ποῦ περιμένω ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς πρώτης μου νεότητος. . . (Πηγαίνει εἰς τὴν εἴσοδον τῆς σκη- νῆς, ὑπεγείρει τὴν αὐλαίαν καὶ παρατηρεῖ πρὸς τὰ ἔξω.) Τὸ φῶς! Βέδιε! . . . Κοίταξε! φεγγοβολεῖ, καταυγάζει τὴν νύκτα! Ἐπρεπε νάναφθῇ εἰς τὸ κωδωνοστάσιον. . . νὰ το ποῦ γέρνει εἰς τὴν σκιάν. . . Εἶνε τὸ μόνον φῶς ποῦ λάμπει ἐπάνωθεν τῆς πόλεως. . . Ὁ, ποτὲ ἢ Πίζα δὲν ἀνύψωσε πρὸς τὸν αἰθέρα ἄνθος λαμπρότερον, ποθητότερον καὶ περισσότερον ἀνέλπιστον! . . . Ὁ, καλοῖ μου Πιζάνοι! ἀπόψε θὰ ἐορτάσετε μιὰν ὥραν ἀλησιμόνητην, καὶ θὰ αἰσθανθῶ χαρὰν μεγαλητέραν παρ' ἂν ἔσω- ζα τὴν πόλιν τὴν ἰδίαν ποῦ μ' ἐγέννησε! . . .

ΒΕΔΙΟΣ, ἀρπάζων τὴν χεῖρά του. — Ἀς ἐπι- στρέψωμεν εἰς τὴν σκηνήν! Ὁ μισσέρ-Τριβούλ- κιος ἔρχεται πρὸς τὰ ἔδω. . .

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ, ἐπιστρέφων. — Ἀλήθεια! πρέπει πρῶτα. . . Ἄλλ' ἢ συνομιλία μας θὰ εἶνε σύντομη. . . (Πλησιάζων εἰς τὴν τράπε- ζαν καὶ ἀνασκαλεύων τὰ ἐπ' αὐτῆς χαρτιά). Ἐ- χεις τὰς τρεῖς ἐπιστολάς του;

ΒΕΔΙΟΣ. — Μόνον δύο ὑπάρχουν. . .

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Αἱ δύο ποῦ κατεσχέθη- σαν, καὶ ἡ ἀποψινὴ διαταγή. . .

ΒΕΔΙΟΣ. — Ἰδοὺ αἱ δύο πρῶται ἰδοὺ κ' ἡ τελευταία, ποῦ τὴν ἔξαρώσατε.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Τὸν περιμένω. . . (Φρουρὸς ὑπεγείρει τὴν αὐλαίαν. Εἰσέρχεται ὁ Τριβούλκιος.)

ΣΚΗΝΗ Β'

Οἱ Αὐτοί, ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — Εἴδατε τὸ παράδοξον ἐ- κεῖνο φῶς, ποῦ ἐκτοξεύει συνθήματα, ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ κωδωνοστασίου;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Νομίζετε, ὅτι εἶνε συν- θήματα;

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — Δὲν ἀμφιβάλλω. . . Ἦθε- λα νὰ σας ὁμιλήσω, Πριγκιβάλλη.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Σὰς ἀκούω. . . Ἀφυσέ- μας, Βέδιε! ἀλλὰ νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇς πολὺ θὰ σὲ χρειασθῶ. (Ὁ Βέδιος ἐξέρχεται.)

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — Γνωρίζεις, Πριγκιβάλλη, πόσῃν ἐκτίμῃσιν τρέφω πρὸς σέ. Δείγματ' αὐτῆς σοῦ ἔχω δώση ἀρκετά, καὶ βεβαίως τὰ ἡξεύρεις: ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλα μεγαλειότερα, ποῦ τ' ἀγνοεῖς, διότι ἡ πολιτικὴ τῆς Φλωρεν- τίας, ποῦ τὴν λέγουν δολίαν, ἀλλὰ δὲν εἶνε παρὰ μόνον συνετή, ἀπαιτεῖ ὥστε πολλὰ πράγματα νὰ μένουν διὰ πολὺν καιρὸν κρυμ- μένα καὶ ἀπ' αὐτοὺς ἀκόμη, εἰς τοὺς ὁποίους ἐμπιστεύεται τὰποκρυφότερά της μυστικά. Εἰς τὰς σοφὰς διαταγὰς της ὅλ' ὑποτασσόμεθα, καὶ πρέπει μετὰ θάρρους νὰ βαστάξῃ ὁ καθείς τὸ βάρος τῶν σπουδαίων τούτων ἀποκρύφων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν, οὕτως εἰπεῖν, τὴν πνευματι- κὴν ῥώμην τῆς πατρίδος. Ἀρκεῖ νὰ μάθῃς, ὅτι πάντοτε ἐνέκρινα τὰς ἀποφάσεις καὶ τὰς ἐνεδάρρυνα, διὰ τῶν ὁποίων, μολονότι εἶσαι τόσον νέος καὶ ἀγνώστου προελεύσεως, ἐτέ- θης ἐπανειλημμένως ἐπὶ κεφαλῇς τῶν καλλι- τέρων στρατευμάτων τῆς Δημοκρατίας. Ἄλλως τε δὲν ὑπάρχει λόγος βέβαια νὰ μεταμεληθῇ κανεὶς διὰ τὴν ἐκλογὴν. Ἄλλὰ, ἀπὸ τίνος και- ροῦ, κόμμα ἐσηματίσθη ἐναντίον σου. Καὶ δὲν ἡξεύρω κατὰ πόσον μάλιστα, κινούμενος ἐκ τῆς πρὸς σὲ φιλίας μου κ' ἀποκαλύπτων ὅσα ἐναντίον σου ἐξυφαίνονται, δὲν παραβαίνω κά- πως τὸ στενόχωρον καθήκόν μου. Συχνάκις ὅμως τοῦ καθήκοντος ἢ τήρησις, ἢ αὐστηρά, εἶν' ὀλεθριωτέρα καὶ ἀπὸ τὴν πλέον ἀπότολ- μον παράβασιν. Σοῦ ἐμπιστεύομαι λοιπόν, ὅτι κατηγοροῦν σφοδρότατα τοὺς δισταγμούς καὶ τὰς ἀναβολὰς σου. Καὶ περὶ τῆς χρηστότητός σου ἀκόμη, περὶ τῆς εὐκρινείας σου, ὑπάρ- χουν μερικοὶ ποῦ ἀμφιβάλλουν. Καταγγέλαι ὀρισμέναι, ἀλλὰ κακόβουλοι, τὰς ὑπονοίας των κατόπιν ἐβεβαίωσαν: καὶ ἔκαμαν ἐντύπωσιν πολὺ ζωντανὴν εἰς ἐκεῖνα πρὸ πάντων τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου, τὰ ὁποῖα καὶ πρὶν σ' ἔκριναν δυσμενῶς. Ἐπροχώρησαν μάλιστα τόσον, ὥστε νὰ ζητήσῃ τὴν σύλληψίν σου καὶ τὴν εἰσα- γωγὴν σου εἰς δίκην. Ἄλλ' εὐτυχῶς με εἶδο- ποίησαν ἐγκαίρως. Μετέβην εἰς τὴν Φλωρεν- τίαν, καὶ δὲν ἐδυσκολεύθην νάντιτάξω ἀποδεί- ξεις, τεκμήρια κατὰ τῶν τεκμηρίων ποῦ ἐπρό- βαλλον. Ἐγὼ τοῖς ἐγγύηθηκα διὰ σέ. Καὶ τώρα εἰς σὲ ἀπόκειται νὰ δικαιώσῃς τὴν ἐμπιστο- σύνην μου, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἐχόρησε ποτὲ οὔτε ἡ παραμικρὰ ἀμφιβολία. Διότι, ἂν δὲν δράσῃς πάλιν, εἴμεθα χαμένοι. Ὁ μισσέρ-Μα-

λαδούρας, ὁ συνάδελφός μου, ἐκρατήθη εἰς τὴν Βιββιέναν, ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ βενε- τοῦ Προβεδούρου. Ἄλλος στρατὸς ἐπέρχεται κατὰ τῆς Φλωρεντίας ἐκ βορρᾶ. Ἡ σωτηρία τῆς πόλεως εἶνε τώρα προβληματική. Ἄλλὰ τὰ πάντα εἴμπορεῖ νὰ διορθωθῶν, ἂν δώσης αὖ- ριον πρῶτ' τὴν ἔφοδον ἐκείνην ποῦ ἐλπίζομεν. Θὰ μᾶς χάριση τὸν στρατὸν μας τὸν καλλίτε- ρον, καὶ τὸν πολέμαρχόν μας τὸν μοναδικόν, ποῦ πάντοτε ἔστειπεν ἢ νίκη καὶ θὰ μᾶς δώση τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς Φλωρεντίαν, μετὰ τὸ μέτωπον ὑψηλά, ἐν θριάμβῳ, ὁ ὁποῖος θὰ μεταβάλῃ τοὺς χθῆς καὶ πρῶν ἐχθρούς, εἰς τοὺς ἐνθερμοτέρους θιασώτας καὶ ὁπαδούς σου.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ὅλα τὰ εἶπες ὅσα εἶ- χες νὰ μου εἰπῇς;

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — Σχεδόν. . . ἂν καὶ παρῇλ- θον σιωπηλῶς τὴν εὐλικρινεστάτην μου συμ- πάθειαν, ποῦ ἀφότου σὲ ἐγνώρισα δὲν ἔπαυ- сен ἐντός μου νὰ ἐδραιοῦται. Καὶ ἡδυνήθη νὰ ἐδραιωθῇ, μετὰ τὴν δυσχέρειαν τῆς θέ- σεως, ὅπου συχνὰ μᾶς φέρουν νόμοι ἀντιπα- τικοὶ σχεδόν, διὰ τῶν ὁποίων ἡ ἐξουσία τοῦ ἀρχιστρατήγου ἀνισταθμίζεται κάποτε, εἰς τὰς κοισίμους στιγμὰς, ἀπὸ τὴν μυστικὴν τῆς Φλω- ρεντίας δύναμιν, τῆς ὁποίας διατελῶ σήμερον ὁ ταπεινὸς ἀντιπρόσωπός, ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἴγλης τῶν ὅλων. . .

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἡ διαταγὴ αὐτή, ποῦ πρὸ ὀλίγου ἔλαβα, εἶνε γραμμμένη μετὰ τὸ χέρι σου;

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — Ναί.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Εἶνε τὸ γράψιμόν σου, βέβαια;

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — Βεβαίωτατα. Διὰ τὴν ἀμφι- βάλλεις;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Καὶ αὐτὰς ἔδω τὰς δύο ἐπιστολάς. . . τὰς γνωρίζεις;

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — Ἰσως. . . δὲν ἡξεύρω. . . Μὰ τί περιέχουν; . . . Ἐπρεπε νὰ γνωρίζω. . .

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Περιττόν, γνωρίζω ἐγώ.

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — Ὁ, μήπως εἶν' αἱ δύο ἐκεῖναι ἐπιστολαί, ποῦ κατεσχέθησαν καθὼς τὸ ἡδέλα; . . . Βλέπω ὅτι τὸ πείραμά μου ἐπέτυχε. . .

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Τριβούλκιε, δὲν εἴμεθα παιδιά. . . Ἀς παύσουν μεταξύ μας τὰ προσ- χήματα τὰ τόσον ἐλεεινά, προπάντων δέ, ἂς μὴ παραταθῇ συνομιλία, ποῦ βιάζομαι νὰ τε- λειώσῃ τὸ ταχύτερον, διὰ νὰ δεχθῶ ἀνταμοι-

βὴν, μετὰ τὴν ὁποίαν κανένας εἰς τὴν Φλωρεν- τίαν θριάμβος δὲν θὰ ἡδύνατο νὰ συγκριθῇ ποτέ! . . . Με κατεμήνυνες ἔδω ψευδῶς, χαμερπῶς, χωρὶς αἰτίαν ἄλλην εὐλογον, ἢ μόνον διὰ νὰ εὐφρανθῇς κακοποιῶν, κ' ἐκ τῶν προτέρων νὰ παράσχῃς τὴν ἀναγκαίαν πρόφασιν εἰς τὴν ἀγνώμονα φιλαργυρίαν τῆς πατρίδος σου, ὅπου φοβεῖται πάλιν μήπως ἡ εὐγνωμοσύνη της πρὸς νικηφόρον μισθωτόν, ἡθέλε τὴ στοιχίσῃ ὑπὲρ τὸ δέον ἀκριβὰ. . . Αἱ πράξεις μου ὅλαι ἔδω παρεμορφώθησαν μετὰ τὴν ἐπιτηδεύτητα, ὥστ' ἔρχονται στιγμαὶ ποῦ ἀμφιβάλλω καὶ ὁ ἴδιος περὶ τῆς ἀθωότητός μου! . . . Τὰ πάντα ἐξουθένησεν, ἡλλοίωσε, διέστρεψεν ὁ φθόνος σου ὁ τυφλώτων καὶ ἀνίσχυρος, τὸ μῖσός σου τὸ δολερὸν, ἀπὸ τὴν πρώτην ἐβδομάδα τῆς πο- λιορκίας, ἕως τὴν μακαρίαν ὥραν ποῦ ἀνοῖξα τὰ μάτια μου, καὶ τέλος πάντων ἐτοιμάζομαι νὰ ἐπαληθεύσω τὰς προρρήσεις σου. Διέταξα νάν- τιγράψουν πιστῶς αὐτὰς τὰς δύο ἐπιστολάς, κ' ἐ- στείλα τὰ ἀντίγραφα εἰς Φλωρεντίαν. Κατέσχον καὶ τὰς ἀπαντήσεις. Πείθονται εἰς τοὺς λόγους σου. Πείθονται τόσον εὐκολώτερα, ὅσον αὐτοὶ σοῦ εἶχαν δώση τὸ θέμα τῆς συνοφαντίας. Με δικαιῶν ἐρήμην καὶ με καταδικάζουν ἀναπο- λόγητον εἰς θάνατον. . . Ἐ, ὕστερα πλέον ἀπ' αὐτὸ, ἡξεύρω, ὅτι καὶ περισσεύει ἂν εἶχα ἀθωό- τητα, δὲν θὰ ἡμποροῦσα νὰπαλλαχθῶ ἀπὸ τὰς μαρτυρίας ποῦ μ' ἐπιβαρύνουν. . . Λοιπὸν σὰς προλαμβάνω, ἐξανίσταμαι, θραύω τὰς εὐτελεῖς ἀλύσεις σας, ἀποσκιρτῶ. . . Ἐως τότε δὲν ἐ- πρόδωσα. . . ἀλλ' ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποῦ περιῇλ- θον εἰς τὰς χεῖρας μου αἱ δύο αὐταὶ ἐπιστολαί, προσετοιμάζω τὸν ἀφανισμόν σας. . . Ἀπόψε θὰ σας πωλήσω, σὲ καὶ τοὺς ἀδελφούς σου αὐθέντας, ὅσον σκληρότερα, ὅσον καταστρεπτικώτερα θὰ ἡμπορέσω. Καὶ θὰ νομίσω, ὅτι οὐδέποτε ἐπε- τέλεσα ἔργον πλέον σωτήριον, παρὰ ταπεινῶν οὕτως, ὅσον ἐξαορτάται ἀπ' ἐμοῦ, τὴν μόνην πόλιν, ἢ ὁποῖα κατατάσσει μετὰ τῶν πολιτικῶν ἀρετῶν καὶ τὸν δόλον, καὶ θέλει νὰ κυβερνᾷ τὸν κό- σμον ἢ παγουργία, ἢ ὑποκρισία, ἢ ἀχαριστία, ἢ ἀτιμία καὶ τὸ ψεῦδος! . . . Ἀπόψε, χάρις εἰς ἐμέ, ἢ προαιώνιος, ἔχθρά σας, ἐκείνη ποῦ σὰς ἐμποδίζει, καὶ θὰ σὰς ἐμποδίσῃ ὅσον στέκεται ὀρθή, νὰ ἐξέλθετε ἀπὸ τὰ τεῖχη σας καὶ νὰ διαφθείρετε τὴν οἰκουμένην, ἀπόψε χάρις εἰς ἐμέ, ἢ Πίζα σώζεται καὶ ἀνορθοῦται πάλιν ἐναντίον σας. . . Ὁ, μὴ σηκόνεσαι, μὴν κινεῖ-σαι, εἶνε περιττόν. . . Πῆρα καλὰ τὰ μέτρα μου καὶ ὅτι εἶπα γίνεται ἀσφαλῶς. Εἶσαι ἐστὴν ἐξουσίαν μου, σὲ κρατῶ, καὶ μοῦ φαίνεται ὡς

νά κρατῶ συγχρόνως καὶ τὴν τύχην αὐτὴν τῆς Φλωρεντίας...

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ, ἀνασύρων ξιφίδιον καὶ πλήτων τὸν Πογκιβάλλην. — "Ὁχι ἀκόμη!... ὅσον τὰ χέρια μου εἶν' ἐλεύθερα...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. (Ἀποκρούων τὸ πλήγμα, ἐξ ἐνστίκτου, διὰ τοῦ βραχίονος, ἀνυψοῦν τὴν λεπίδα, ἣ ὁποία τὸν πληγώνει εἰς τὸ πρόσωπον. Ἀρπάζει τὸν βραχίονα τοῦ Τριβουλκίου). — "Α, ἔτσι; Τέτοιο ξαφνικὸ δὲν το' περίμενα ἀπὸ τῆς δειλίας σου... Καὶ τώρα σὲ κρατῶ 'στὰ χέρια μου... Αἰσθάνεσαι βέβαια, ὅτι τὸ ἓνα μόνον κάμνει γιὰ δέκα σάν καὶ σέ... Νὰ καὶ τὸ στιλέτο σου... Φθάνει ἀπλῶς νὰ το χαμηλώσω... Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι γυρεύει μοναχό του τὸ λαρύγγι σου... Πῶς; μένεις ἀπαθής, ἀτάραχος... δὲν φοβεῖσαι λοιπόν;

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — "Ὁχι... βύθισε τὸ λεπίδι... ἔχεις τὸ δικαίωμα... Εἶχα ἀποφασίσῃ τὴν ζωὴν μου...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ, ἀφίνων βαθμὴδὸν τὸν Τριβουλκίου. — "Ἀλήθεια;... Μὰ τότε εἶνε παράδοξον αὐτὸ ποῦ ἔκαμες... καὶ μάλιστα εἶνε σπανιώτατον... Ὀλίγοι καὶ ἀπὸ τοὺς πολεμιστάς μας θὰ ἦσαν ἱκανοὶ νὰ ψηφίσουν ἔτσι τὸν θάνατον, οὔτε θὰ ἐπίστευα ποτέ, ὅτι 'στὸ σῶμα τοῦτο τὸ ἀδύνατον...

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — "Εἴτσι νομίζετε σεῖς, ποῦ φέρετε αἰωνίως τὸ ξίφος γυμνόν, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἀνδρεία, παρὰ μόνον ἐκείνη, ποῦ διαλάμπει εἰς τὴν αἰχμὴν λεπίδος μακράς...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — "Ἰσως ἔχεις δίκαιον... Πολὺ καλὰ... δὲν εἶσαι ἐλεύθερος, ἀλλ' οὔτε καὶ θὰ πάθης τίποτε κακόν... Λατρεύομεν θεοὺς διαφορετικούς... (Σπογγίζων τὸ αἷμα, τὸ ὁποῖον ῥέει ἐπὶ τοῦ προσώπου του). — "Α, τρέχει αἷμα... Δὲν ἦτο καὶ ἀδέξιον τὸ κτύπημα... Ὀλίγον ἐσπευσμένον ἴσως, ἀλλὰ δυνατόν... Πολὺ ὀλίγον ἔλειψε νὰ... "Ε, δὲν μοῦ λέγεις, τί θὰ ἔκαμνες ἐσύ, ἂν εἶχες ἔτσι εἰς τὴν ἐξουσίαν σου, ἐκείνον ποῦ ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἀποστείλῃ ἀναιὰ εἰς κόσμον, ὅπου κανεὶς δὲν ἔχει τόσην βίαν νὰ ὑπάγῃ;...

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — Δὲν θὰ μοῦ 'γλύτωνε...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δὲν σ' ἐννοῶ... εἶσαι πολὺ παρὰ ξένος... Ὁμολόγησε, ὅτι τὰ γράμματά σου ἦσαν πράξεις ποταπαί. Εἰς τρεῖς μεγάλας μάχας ἔχυσαι τὸ αἷμά μου, πᾶσαν προσπάθειαν κατέβαλα, τὰ πάντα εἶχα εἰς τὴν διάθεσίν σου, ὑπηρετοῦσα γενναϊάτα ἐκείνους

ποῦ μ' ἐξέλεξαν, χωρὶς οὐτ' ἓνας λογισμὸς παράνομος νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν καρδίαν μου... Πρέπει νὰ το γνωρίζῃς, ἀφ' οὗ μὲ κατεσκόπευες. Κ' ἐντοσούτω εἰς τὰς ἐπιστολάς σου, ἀπὸ φθόνου ἢ ἀπὸ φιλαργυρίαν, διαστρέφεις ὅλας μου τὰς πράξεις, ποῦ ἄλλον σκοπὸν δὲν εἶχαν παρὰ τὴν σωτηρίαν σου, ἀπατᾷς ἐν γνώσει καὶ σωρεύεις ψεῦδη.

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — "Ἄν ὅσα καταγγέλλω εἶνε ψευδῆ, αὐτὸ μᾶς εἶνε ἀδιάφορον. Μόνον μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ὥρα ἢ ἐπίφοβος, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ στρατιώτης, μεθυσκόμενος ἀπὸ τὰς νίκας του, ὑπερφρονῶν, δὲν ὑπακούει πλέον τοὺς κυρίους, οἱ ὁποῖοι τὸν μεταχειρίζονται, κ' ἔχουν ἀποστολὴν ἀνωτέραν τῆς ἰδικῆς του. Ἡ ὥρα αὕτη εἶχε σημάνη· τώρα τὸ βλέπω φανερά. Ἡδὴ τῆς Φλωρεντίας ὁ λαὸς σὲ ἡγάπα περισσότερον τοῦ δέοντος. Εἶν' ἔργον μας νὰ καταλύωμεν τὰ εἰδωλα ποῦ στήνει. Ἄν πρὸς στιγμὴν θυμὸν κ' ἐναντίον μας, ἀλλ' ἀκριβῶς μᾶς ἔταξε πρὸς τοῦτο: νὰ πολεμῶμεν τὰς ἐπικινδύνους συμπαθείας του. Γνωρίζει τὴν ἀποστολὴν του ὁ λαός, καλλίτερα ἀφ' ὅσον τὸ φαντάζονται καὶ ὁσάκις καταστρέφομεν ὅτι ἐλάτρευεν, ἀναγνωρίζει ὅτι, ἀκουσίως του, αὐτὴν τὴν θέλησίν του ἐκτελοῦμεν. Διὰ τοῦτο ἐνόμισα κ' ἐγώ, ὅτι εἶχεν ἐπιστῇ ἡ ὥρα νὰ ὑποδείξω εἰς τὴν Διοίκησιν τὸ εἶδωλον. Καὶ περὶ τοῦ κινδύνου εἰδοποίησα τὴν Φλωρεντίαν· αὕτη ἐγνώριζεν ἐκ τῶν προτέρων τί ἐσήμαιναν τὰ ψεῦδη μου...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἡ ὥρα δὲν εἶχεν ἔλθῃ, δὲν θὰ ἤρχετο ἐὰν αἱ ἐπιστολαὶ σου αἱ ἀπαίσαι...

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — Ὅμως ἡδύνατο νὰ ἔλθῃ, καὶ τοῦτο ἦτο ἀρκετόν.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Τί; ἓνας ἀθῶος ἄνθρωπος, ἐπὶ ἀπλῇ ὑπονοίᾳ, νὰ θυσιάζεται, χωρὶς καμμίαν τύψιν, διὰ κίνδυνον ποῦ ἴσως θὰ ἡδύνατο νὰ περὶνῃ...

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — Ἀπέναντι τῆς Φλωρεντίας δὲν λογαριάζετ' ἓνας ἄνθρωπος.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ὡστε λοιπὸν πιστεύεις εἰς τὸ μέλλον τῆς Φλωρεντίας, εἰς τὸ ἔργον της, εἰς τὴν ζωὴν της;... Εἶνε λοιπὸν κάτι ποῦ δὲν το ἐννοῶ ἐγώ;

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — Ναί, πιστεύω μόνον εἰς αὐτήν· ὅλα τὰ ἄλλα δι' ἐμὲ εἶνε μηδέν...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Εἴμπορεῖ... ἴσως ἔχεις δίκαιον, ἀφ' οὗ αὕτη εἶνε ἡ πίστις σου... Ἐγὼ δὲν ἔχω πατρίδα, καὶ δὲν ἡμπορῶ νὰ

κρίνω... Στοχάζομαι κάποτε, ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶχα... Ἐγὼ ὅμως κάτι ἄλλο ἐγώ, ποῦ σὺ δὲν θὰ τὸ ἔχῃς ποτέ, ποῦ κανένας ἄνθρωπος δὲν τὸ εἶχεν ὅσον τὸ ἔχω ἐγώ... Θὰ τὸ ἀποκτήσω τώρα γρήγορα, τώρα νὰ, ἐδῶ μέσα... Αὐτὸ ἀξίζει γιὰ ὅλα... Ἐλα, ἄς χωρισθῶμεν· δὲν ἔχομεν καιρὸν νὰ λύσωμεν αἰνίγματα... Εἴμεθα μακριὰ ὁ ἓνας ἀπ' τὸν ἄλλον, καὶ ἄς ἐγγιζώμεθα σχεδόν... Καθένας, βλέπεις, ἔχει τὸν σκοπὸν του· αὐτὸς μίαν ιδέαν, ὁ ἄλλος μίαν ἐπιθυμίαν... Καὶ θὰ ἐπονοῦσες τόσον σὺ νὰ φήσῃς τὴν ιδέαν σου, ὅσον κ' ἐγὼ νὰ φήσω τὴν ἐπιθυμίαν μου... Μέχρις ἐσχάτων τὰς ἀκολουθοῦν οἱ ἄνθρωποι, οἱ ἔχοντες μεγαλητέραν θέρημν, ἀφ' ὅσων ἔχουν οἱ κοινοὶ θνητοί. Καὶ ὅτι κάμνουν εἶνε καὶ σωστόν, ἀπλούστατα διότι εἶνε καὶ μοιραῖον... Χαῖρε, Τριβουλκίε ἀκολουθοῦμεν δρόμους διαφορετικούς... Δὸς μου τὸ χέρι σου.

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — "Ὁχι ἀκόμη... Θὰ σοῦ δώσω τὸ ἰδικόν μου, μόνον ὅταν ἡ τιμωρία...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — "Ἄς εἶνε! Χάνεις σήμερα, θὰ κερδίσης αὔριον. (Κράζων) Βέδιε!... (Ἐξέρχεται ὁ Βέδιος.)

ΒΕΛΙΟΣ. — Κύριε!... Πῶς! εἰσθε πληγωμένοι;... Τρέχει αἷμα...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δὲν πειράζει... Φώναξε τοὺς δύο φρουρούς... Νὰ πάρουν ἀπ' ἐδῶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, χωρὶς νὰ τὸν μεταχειρισθῶν βαναύσως, χωρὶς νὰ τὸν κακοποιήσουν διόλου... Εἶν' ἐχθρὸς ποῦ τὸν ἀγαπῶ... Ἄς τον κλείσουν εἰς μέρος ἀσφαλές, χωρὶς νὰ τον ἰδῇ κανεὶς... Εἶνε ὑπεύθυνοι δι' αὐτόν. Θὰ τὸν ἐλευθερώσουν, ὅταν θὰ διατάξω. (Ὁ Βέδιος ἐξέρχεται, ἀπάγων τὸν Τριβουλκίου. Ὁ Πογκιβάλλης ἐξετάζει τὴν πληγὴν του εἰς τὸν καθρέπτην.)

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἀλήθεια, τρέχει τὸ αἷμα πολὺ, σάν νὰ μοῦ ἦρε τὴν ἀρτηρίαν... Ἡ πληγὴ δὲν εἶνε βαθειά· μοῦ ἔσχισεν ὅμως τὸ μισὲν πρόσωπον... Ποῖος θὰ τὸ ἐπίστευεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὁ τόσον ἀδύνατος καὶ τόσον καχεκτικός;... (Ὁ Βέδιος ἐπιστρέφει.) Ἐγείνε;

ΒΕΛΙΟΣ. — Μάλιστα... Κύριέ μου, σεῖς χάνεσθε...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Χάνομαι! "Ὡ, ἡθελα νὰ χάνομαι ἔτσι ἕως νὰ ποθῶ! Χάνομαι, Βέδιε, ἀλλὰ ποτέ, κανένας ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς, δὲν θὰ ποκτῇ οὕτω μὲ μίαν ἀντεκδίκησιν δικαίαν,

τὴν μόνην εὐτυχίαν ποῦ ὠνειροπόλησεν, ἀφ' οὗτοῦ ἔμαθε νὰ ὀνειροπολῇ!... Θὰ ἦμουν ἱκανὸς νὰ τὴν ἐπιδιώξω καὶ μὲ κάθε ἐγκλημα, διότι μοῦ ἐχρειάζετο, διότι μοῦ ἀνῆκε· καὶ τώρα ποῦ ὁ καλὸς μου ὁ ἀστὴρ μοῦ τὴν προσφέρει μὲ τὰς ἀργυρὰς ἀκτῖνας του, ἐν ὀνόματι τῆς δικαιοσύνης, ἐν ὀνόματι τῆς εὐσπλαχνίας, σεῖς λέγετε γιὰ μένα: «Χάνεται»;... Δυστυχεῖς ἄνθρωποι χωρὶς φλόγα!... Δυστυχεῖς ἄνθρωποι χωρὶς ἔρωτα!... Ἀλλὰ δὲν ἐννοεῖς λοιπόν, ὅτι αὐτὴν τὴν ὥραν σταθμίζεται ἡ τύχη μου εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ὅτι τῆς ἐπισωρεύουν εἰς τὴν πλαστιγγὰ τὴν εὐφροσύνην ἑκατὸν εὐτυχῶν, τὴν εὐτυχίαν ἐραστῶν χιλίων! Ἐγγίζω εἰς τὴν στιγμὴν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν, ὅσοι εἶνε προωρισμένοι διὰ κανένα ἔσχατον θρίαμβον ἢ διὰ καμμίαν συμφορὰν μεγάλην, εὐρίσκονται ἔξαφνα εἰς τὴν ὑψηλότεραν τῆς ζωῆς των κορυφὴν, ὅπου τὰ πάντα τοὺς ἀναβιβάζουν, ὅπου τὰ πάντα τοῖς προσφέρονται!... Τί τοὺς ἐνδιαφέρει τὸ ἐπίλοιπον; τί τοὺς μέλλει δι' ὅτι θὰ συμβῇ κατόπιν;... Γνωρίζομεν καλά, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔγινε δι' αὐτὰ τὰ πράγματα, καὶ ὅσοι τὰ φέρουν, γρήγορα συντρίβονται ὑπὸ τὸ βάρος των...

ΒΕΛΙΟΣ, πλησιάζων μὲ λευκὰ ὀσθία. — Τὸ αἷμα ἐξακολουθεῖ... Σταθίητε νὰ σᾶς δέσω τὴν πληγὴν...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δέσε τὴν, ἀφοῦ εἶνε ἀνάγκη... ἀλλὰ πρόσεξε... νὰ μὴ μου σκεπάσουν τὰ μάτια, νὰ μὴ μου ἐμποδίσουν τὸ στόμα αὐτὰ τὰ πανιά... (Κοιτάζει εἰς τὸν καθρέπτην). — "Α, τί ἄσχημα! ὁμοιάζω μὲ ἄρρωστον δραπέτην τοῦ χειρουργείου, ἐν ᾧ εἶμαι ὁ ἐρωτευμένος, ποῦ θὰ τρέξῃ μετ' ὀλίγον εἰς προῦπάντησιν τοῦ ἔρωτος!... "Ὁχι ἔτσι... ὅχι ἔτσι... (Ἀποσύρει ὀλίγον τοὺς ἐπιδέσμους. Ἀκούεται μακρόθεν πυροβολισμός. Τί εἶνε;

ΒΕΛΙΟΣ. — Πυροβολοῦν εἰς τὰς προφυλάκας.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Καὶ ποῖος διέταξε λοιπόν;... Θὰ εἶνε κάποια παρανόησις... Μήπως ἐπυροβόλησαν τὴν... Εἶχες εἰδοποιήσει;

ΒΕΛΙΟΣ. — Ναί... δὲν εἶνε δυνατόν... Ἐβαλα πολλοὺς φρουρούς, καὶ θὰ σᾶς τὴν φέρουν μόλις φανῇ...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δὲν ἀκούεται τίποτε... Ἡ ὥρα πλησιάζει... Σὺ ὅμως, Βέδιέ μου, καλέ μου Βέδιε, τί θὰ πογῆς σύ;

ΒΕΛΙΟΣ. — Θὰ σᾶς ἀκολουθῶ, κύριε.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Όχι, νά μ' ἐγκαταλείψης... Δέν ἤξεύρω ποῦ πηγαίνω, δέν ἤξεύρω τί θά γίνω... Ἄν φύγῃς μόνος, κανείς δέν θά σε καταδιώξῃ, ἐν ᾧ μαζί με τὸν κύριόν σου... Ἔχω χρήματα εἰς ἐκεῖνα τὰ κιβώτια... πάρε τα, εἶνε δικά σου, ἐμὲ δέν μου χρειάζονται πλέον... Τάμαξια ἐξεύχθηκαν; τὰ κοπάδια ἐσυνάχθηκαν;

ΒΕΛΙΟΣ. — Εἶνε ἀπέξω ἀπὸ τὴν σκηνήν.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Καλά... ὅταν νεύσω, θά κάμῃς ὅ,τι πρόπει... Πήγαινε λοιπὸν νὰ ἰδῇς μήπως...

ΣΚΗΝΗ Γ'

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ, ΒΑΝΝΑ

Ἐξέρχεται ὁ ΒΕΛΙΟΣ. Ὁ ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ μένει πρὸς στιγμὴν μόνος. Ὁ ΒΕΛΙΟΣ ὑπεγείρει τὴν αὐλαίαν τῆς εἰσόδου καὶ λέγει σχεδὸν χαμηλοφώνως: «Κύριε...» Ἐπειτα ἀποσύρεται, καὶ ἡ ΜΟΝΝΑ ΒΑΝΝΑ, σκεπασμένη με μακρὸν μανδύαν, ἐπιφαίνεται καὶ σταματᾷ παρὰ τὸν οὐδόν. Ὁ ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ ἀνασκιρτᾷ καὶ κάμνει ἐν βῆμα εἰς προὑπάντησίν της.

ΒΑΝΝΑ, με φωνὴν πνιγμώδη. — Ἐρχομαι καταπῶς μ' ἐξηγήσατε...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ, πλησιάζων. — Αἶμα βλέπω στὸ χέρι σας... Εἶσθε πληγωμένη;

ΒΑΝΝΑ. — Σφαῖρα μ' ἐκτύπησ' ἑλαφρὰ στὸν ὤμο.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Πότε; ποῦ;... Εἶνε φοβερόν!...

ΒΑΝΝΑ. — Ἐκεῖ ποῦ ἐσίμονα εἰς τὸ στρατόπεδο.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Μὰ ποιὸς λοιπὸν ἐυροβόλησε;

ΒΑΝΝΑ. — Δέν τὸν εἶδα... ἔφυγε.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δεῖξτέ μου τὴν πληγὴν.

ΒΑΝΝΑ, διανοίγουσα τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ μανδύου. — Ἐδῶ.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἐπάνω ἀπὸ τὸν ἀριστερὸν μαστόν... Μὰ εἶνε ὀλωσδιόλου ξώπετσα... Πονεῖτε;

ΒΑΝΝΑ. — Όχι.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Θέλετε νά σας δέσουν τὴν πληγὴν;

ΒΑΝΝΑ. — Όχι. (Παῦσις).

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Λοιπὸν, τὸ ἀποφασίζετε;..

ΒΑΝΝΑ. — Ναί.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Πρόπει νά σας θυμίσω τοὺς ὁρους τῆς...

ΒΑΝΝΑ. — Περιττόν, τοὺς ξεύρω.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Καὶ δέν σας μέλει; δέν λυπᾷσθε;

ΒΑΝΝΑ. — Τί; μήπως ἔπρεπε νὰ ἔλθω καὶ χαρούμενη;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ὁ ἄνδρας σας τὸ παρεδέχθη;

ΒΑΝΝΑ. — Ναί.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἐννοῶ νά σας ἀφίσω ἐλεύθερη... εἶνε καιρὸς ἀκόμη... μὴν τὸ μετανοεῖτε;

ΒΑΝΝΑ. — Όχι.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Γιατί τὸ κάμνετε;

ΒΑΝΝΑ. — Γιατί πεθαίνουνε τῆς πείνας, γιατί αὔριο θά πέθαιναν σκληρότερα.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Όχι καὶ γι' ἄλλο λόγο;

ΒΑΝΝΑ. — Καὶ γιὰ ποιὸν ἄλλο τάχα;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἐνόησα... μὰ γυναῖκα ἐνάρετη...

ΒΑΝΝΑ. — Ναί.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Καὶ ποῦ ἀγαπᾷ τὸν ἄνδρα της...

ΒΑΝΝΑ. — Ναί.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Βαθειά;

ΒΑΝΝΑ. — Ναί.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Εἶσθε γυμνὴ ἀπὸ μέσα;

ΒΑΝΝΑ. — Ναί. (Κάμνει κίνημα νὰ φαιρῇ τὸν μανδύαν της· ὁ Πριγκιβάλλης τὴν ἐμποδίζει διὰ νεύματος).

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Εἶδατε, ἀπ' ἔξω ἀπ' τὴ σκηνήν, τ' ἀμάξια στὴ σειρὰ καὶ τὰ κοπάδια;

ΒΑΝΝΑ. — Ναί.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Εἶνε διακόσια ἀμάξια φορτωμένα με τὸ καλλίτερο σιτάρι τῆς Τοσκάνας· ἄλλα διακόσια με λαχανικά, με φρούτα καὶ κρασιὰ τῶν περικύκλων τῆς Σιέννας· ἄλλα τριάντα, γεμάτα πυρίτιδα, ἀπὸ τὴ Γερμανία, καὶ δώδεκα, μικρότερα, φορτωμένα μολύβι. Βώδια τῆς Ἀπουλίας· ἑξακόσια γύρω των, καὶ πρόβατα χίλια διακόσια. Τὴν διαταγὴν σας περὶ μόνον ὅλ' αὐτά, διὰ νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν Πίζαν... Θέλετε νὰ τα ἰδῇτε ποῦ θά φύγουν;

ΒΑΝΝΑ. — Ναί.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἐλᾶτ' ἐδῶ. (ὑπεγείρει τὴν αὐλαίαν τῆς εἰσόδου, δίδει μίαν διαταγὴν καὶ νεύει διὰ τῆς χειρὸς. Μέγας καὶ πολλὸς θό-

ρυβὸς ἐγείρεται· δῆδες ἀνάπτονται καὶ μετακινούνται· μαστίγια κροταλίζου· τάμαξια παταγοῦν συγκλονούμενα, αἱ ἀγέλαι μυκῶνται, βελάζουν καὶ ποδοβολοῦν. Ἡ Βάννα καὶ ὁ Πριγκιβάλλης, ὁρθοὶ παρὰ τὸν οὐδὸν τῆς σκηνῆς, βλέπουν τὴν ἀπέραντον πομπὴν ἀπερχομένην ἐπὶ τὸ φῶς τῶν δάδων εἰς τὴν κατάστερον νύκτα). Γι' ἀγάπη σας, ἀπὸ ἀπόψε ἡ Πίζα παύει νὰ πεινᾷ. Γίνεται ἀνίκητη, καὶ αὔριο θά ψάλλῃ στὴ βακχεία τῆς χαρᾶς, στὴ δόξα ἐνὸς θριάμβου, ὅπου κανείς δέν ἤλπιζε ποτέ. Σᾶς φθάνει αὐτό;

ΒΑΝΝΑ. — Ναί.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἄς κλείσωμε τώρα τὴ σκηνήν. Ζεστὴ εἶν' ἀκόμα ἡ βραδεία, μὰ ἡ νύκτα θά εἶνε κρύα. Κ' ἤλθατε ἔτσι χωρὶς ὅπλα, χωρὶς κανένα δηλητήριον, κρυμμένο πονθενά;

ΒΑΝΝΑ. — Δέν ἔχω παρὰ τὰ σανδάλια μου καὶ τὸ μανδύα. Νά με γυμνώσετε ὀλωσδιόλου, ἂν φοβᾷσθε καμμιά παγίδα...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δέν φοβοῦμαι γιὰ μένα, ἀλλὰ γιὰ σᾶς.

ΒΑΝΝΑ. — Δέν λογαριάζω τέτοια πράγματα· μπρὸς στὴ ζωὴ ἐκείνων...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Πολὺ καλά, ἔχετε δικηρο... Ἐλᾶτε, ἐδῶ εἶνε τὸ κρεβάτι μου. Εἶνε πολεμιστοῦ κρεβάτι. Εἶνε τραχὺ καὶ ἄγριο, στενὸ σὰν τάφος καὶ ἀνάξιο γιὰ σᾶς. Ἐξαπλωθῇτ' ἐπάνω στὰ τομάρια αὐτὰ τῶν ταύρων καὶ τῶν κριαριῶν, ὅπου ποτὲ ὡς τώρα δέν ἐγνώρισαν πόσον ἄβρὸν καὶ πολυτίμητον εἶνε τὸ σῶμα τῆς γυναίκας... Βάλετε γιὰ προσκέφαλον αὐτὴ τὴ γούνα ποῦ εἶνε μαλακώτερη... Εἶνε δορὰ λυγκός, ποῦ κάποιος βασιλεὺς τῆς Ἀφρικῆς μοῦ τὴν ἐχάρισε κατόπι μιᾶς νίκης... (Ἡ Βάννα κάθηται, σκεπασμένη ἐπιμελῶς με τὸν μανδύαν της.) Τὸ φῶς τοῦ λύχνου πέφτει ἐπὶ τὰ μάτια σας... Μὴ θέλετε νὰ τὸν μετατοπίσω;

ΒΑΝΝΑ. — Δέν με πειράζει...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ, γονατίζων παρὰ τὴν σκηνὴν καὶ ἀρπάζων τὴν χεῖρα τῆς Βάννας με λυγμὸν συγκρατημένον. — Γιοβάννα!.. (Ἡ Βάννα ἐξαφνίζεται καὶ τὸν κοιτάζει.) Ὁ, Βάννα! Βάννα μου! γιατί κ' ἐγὼ εἶχα συνήθεια νὰ σε φωνάζω ἔτσι... Τώρα, λιποψυχῶ καθὼς προφέρω αὐτὸ τὸ ὄνομα... Τόσο πολὺν καιρὸ τῶχα κλεισμένο μέσα ἐστὶν καρδιά μου, ποῦ τώρα πιά εἶνε ἀδύνατο νὰ βγῇ, χωρὶς τὴν φυλακὴν τοῦ νὰ συντρίψῃ... Εἶνε ἡ καρδιά

μου ἡ ἴδια, κ' ἄλλη δέν ἔχω πιά... Μέσα ἐστὶν καθεμίᾳ του συλλαβῇ, εἶνε κλεισμένη ὀλάκαιρη ἡ ζωὴ μου, καὶ καθὼς φεύγουν ἀπ' τὸ στόμα μου, φεύγει μαζί των καὶ ἡ ζωὴ... Τὸ εἶχα συνειδητῇ, τὸ ἐνόμιζα δικό μου, πῆς-πῆς δέν τὸ φοβούμουν πιά· γιατί ἀπὸ χρόνια τώρα, πᾶσαν ἡμέραν, ὥραν καὶ στιγμὴν, τὸ ἔλεγα καὶ τὸ ξανάλεγα, ὥσάν κανένα λόγο ἐρωτικὸ μεγάλον, ποῦ ἔπρεπε νὰ ξεθαυρῶ γιὰ νὰ τὸν εἰπῶ, ὡς ἦταν τέλος πάντων καὶ γιὰ μιά φορὰ, μπροστὰ σ' ἐκείνην, ποῦ τὴν ἐκαλοῦσεν ἄδικα!... Ἐνόμιζα ὅτι τὰ χεῖλη μου εἶχαν πάρη πιά τὸ σχῆμα τοῦ ὅτι, ἐστὶν πολυπόθητη στιγμὴ θά ἤμπορούσαν νὰ το ξαναποῦν με τόση γλύκα, με τόσο σεβασμό, με τόσῳ ταπεινῇ κ' ὀλοψυχῇ ἀφοσίωσι, ὥστε ἐκείνη κ' ὀλοψυγε, θά ἐννοοῦσε ἀμέσως τὸν πόνον ὅπου κλεῖ καὶ τὴν ἀγάπην... Καὶ ὅμως νά, ποῦ τίποτε δέν λέγει σήμερον... Δέν εἶνε πιά τὸ ἴδιον ὄνομα! Δέν τὸ γνωρίζω καθὼς βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα μου, ἔτσι κομματιασμένο ἀπὸ λυγμοὺς καὶ κατασπαραγμένο ἀπὸ φόβους... Τοῦ εἶχα βάλῃ πάρα πολλὰ πράγματα· καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ συγκίνησις, ὅλ' ἡ λατρεῖα ποῦ εἶχα κλείσῃ μέσα του, μοῦκοφαν τὴ φωνὴ καὶ μου παράλυσαν τὴ δύναμι...

ΒΑΝΝΑ. — Ποιὸς εἶσθε;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δέν με γνωρίζετε;... Δέν με θυμᾶστε;... Ὁ, πόσα ὥραϊα πράγματα σβύνει ὁ χρόνος ποῦ περνᾷ!... Ἀλλὰ τὰ ὥραϊα αὐτὰ πράγματα τὰ εἶχα ἰδῇ μονάχως μου... Ἀλήθεια, ἴσως ἦτο προτιμώτερον νὰ εἶχαν ξεχασθῇ γιὰ πάντα... Δέν θάχα πιά ἑλπίδα, καὶ ὀλιγώτερος θά ἦτο ὁ πόνος μου... Ὁχι, γιὰ σᾶς δέν εἶμαι τίποτε, δέν εἶμαι παρὰ ἓνας δυστυχὴς, ποῦ ἀντικρύζει μιά στιγμὴν τὸν ἴδιον τῆς ζωῆς του τὸ σκοπὸ, ποῦ δέν γυρεύει τίποτε ὁ κακόμοιρος, ποῦ δέν εἰσέχει οὔτε κἂν τί πρόπει νὰ ζητήσῃ, ἀλλὰ ποῦ ἤθελε νὰ σας εἰπῇ, ἂν εἶνε δυνατόν, γιὰ νὰ το μάθετε πρὶν φύγετε, τί ἦσθε ἄλλοτε γι' αὐτὸν καὶ τί θά εἶσθε ὡς πού νὰ πεθάνῃ...

ΒΑΝΝΑ. — Με γνωρίζετε λοιπὸν;... Ποιὸς εἶσθε;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ποτὲ δέν εἶδατε αὐτὸν ποῦ σας κοιτάζει σήμερον, ὅπως θά κοιτάζε κανείς, εἰς τὸ παλάτι τῶν Μοισῶν, τὴ βουσί τῆς ζωῆς του καὶ τῆς εὐτυχίας του... ὅπως δέν ἤλπιζα ποτὲ νὰ σᾶς κοιτάξω μίαν ἡμέραν;...

ΒΑΝΝΑ. — Όχι... τουλάχιστον δέν θυμοῦμαι...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δὲν θυμᾶστε, ναί... καὶ ἤμουν βέβαιος, ἀλλοίμονο! πῶς δὲν θά το θυμᾶστε πιά... Καὶ ὅμως ἦσθε ὁκτῶ χρο- νῶν κ' ἐγὼ δέκα, τὴν πρώτη τὴ φορὰ ποῦ σᾶς ἀπάντησα...

BANNA. — Ποῦ;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Στὴ Βενετία, μιὰ Κυριακὴ ἀπριλιάτικη. Ὁ πατέρας μου, ὁ γέρω χονσι- κός, ἔφερε μιὰ κολλάνα μαργαριταρένια 'στὴ μητέρα σας... Ἐκείνη ἐθαύμαζε τὰ μαργα- ριτάρια... ἐγὼ τριγύριζα 'στὸ περιβόλι... Ἐκεῖ σᾶς ἤδρα, σ' ἓνα δασάκι ἀπὸ μυρτιές, κοντὰ σὲ μιὰ δεξαμενὴ μαρμάρινη... Ἐνα χρυσὸ δακτυλιδάκι σᾶς εἶχε πέση 'στὸ νερό... καὶ σεῖς ἐκλαίγατε 'στὴν ἄκρη... Πέφτω 'στὴ δεξαμενὴ... παρὰ λίγο νὰ πνιγῶ, μὰ πιάνω τὸ δακτυλίδι καὶ σᾶς τὸ φορῶ 'στὸ δάκτυλο... Μ' ἐφιλήσατε, ὅλη χαρὰ...

BANNA. — Ἦταν ἓνα ξανθὸ παιδί ποῦ τῶ- λεγαν Γιανέλλο... Εἶσαι ὁ Γιανέλλος;...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ναί...

BANNA. — Ποῦ νὰ σας γνωρίση κανεὶς!.. Ἐπειτα, τὸ πρόσωπό σας εἶνε σκεπασμένο μ' αὐτὰ τὰ πανιά... Μόνο τὰ μάτια σας βλέπω...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ, ἀποσύρων ὀλίγον τοὺς ἐπι- δέσμους. — Μὲ γνωρίζετε τώρα;...

BANNA. — Ναί... μπορεί... μοῦ φαίνεται... γιατί ἔχετε ἀκόμη ἓνα χαμόγελο παιδαῖσιό. Μὰ καὶ σεῖς, βλέπω, εἶσθε πληγωμένος καὶ σᾶς τρέχει αἷμα...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ὡ, γιὰ μὲ δὲν εἶνε τί- ποτε... γιὰ σᾶς εἶνε κρῖμα...

BANNA. — Μὰ τὸ αἷμα τὰ διαπερνᾷ ὅλα... Σταθῆτε νὰ σας βάλω τὸν ἐπίδεσμο καλλίτε- ρα... εἶνε ἄσχημα δεμένος... (Διορθώνει τὸν ἐπίδεσμον.) Πολλὲς φορὲς περιποιήθηκα πλη- γωμένους 'ς αὐτὸ τὸν πόλεμο... Ναί, ναί, θυ- μοῦμαι... Ξαναβλέπω τὸ περιβόλι μὲ τὶς ῥο- δοδάφνες του, μὲ τὶς ῥωδιές, μὲ τὶς τριαντα- φυλλίες του... Πολλὰ ἀπομνησμένα ἐπαίξαμεν ἐκεῖ οἱ δύο μας, στὸν ἄμμο τὸ ζεστὸ καὶ ἡ- λιοφώτιστο...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δώδεκα φορὲς, τὶς ἐμέ- τησα... Μπορῶ νὰ σας πῶ ὅλα μας τὰ παι- γνίδια, ὅλα τὰ λόγια σας...

BANNA. — Ἐπειτα, μιὰ μέρα, σᾶς περίμε- να... Γιατὶ σᾶς ἀγαποῦσα πολὺ... Ἦσθε σοβαρὸς καὶ ἡμερὸς σάν κοριτσάκι, καὶ μὲ θωρούσατε σάν καμμιὰ βασιλοπούλα... Δὲν ξαναἤλθατε...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Μὲ πῆρε μαζί του ὁ πατέρας μου... Ἐπήγαμε 'στὴν Ἀφρική... Χαθίκαμε ἐκεῖ πέρα εἰς τὶς ἐρημιές... Ἐπει- τα μ' ἐπιασαν αἰχμαλώτων Ἀραβες, Τοῦρκοι, Ἰσπανοί, ξεύρω κ' ἐγώ;... Ὄταν ἐξαναγύρισα στὴ Βενετία, ἡ μητέρα σας εἶχε πεθάνη, τὸ περιβόλι δὲν ὑπῆρχε πιά... Εἶχα χάση τὰ ἴχνη σας... Ἐπειτα τὰ ξαναβρῆκα, ἄς ἔχη δόξα ἡ εὐμορφιά σας, ποῦ ἄφινε παντοῦ μιὰ φωτεινὴ γραμμὴ ἀλησμόνητη.

BANNA. — Μ' ἐγνωρίσατε εὐθὺς καθὼς ἐμ- βῆκα;...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δέκα χιλιάδες στὴ σκη- νή μου ἂν ἐμβαίνατε μαζί, ὅλες τὸ ἴδιο φο- ρεμένες, ὅλες τὸ ἴδιο εὐμορφες, δέκα χιλιάδες ἀδελφές ποῦ καὶ ἡ μάνα τους νὰ μὴ τὲς ξε- χωρίζη, — ἐγὼ θὰ ἐσηκονόμουν. θὰ σᾶς ἐπιανα ἀπ' τὸ χέρι καὶ θὰ ἔλεγα: «Νά την!..» Εἶνε παρᾶξενο, ἀλήθεια, πῶς μιὰ εἰκόνα λατρευτὴ μ' ἐπιανε νὰ ζήσει ἔτσι μέσα σὲ καρδιά, γιατί ἡ δική σας ζοῦσε μέσα 'στὴν καρδιά μου τόσφ ζωντανά, ὥστε νὰλλάξῃ 'μέρα τὴν ἡμέρα, ὅπως καὶ 'στὴν ἀληθινὴ ζωή!.. Ἐσβυνεν ἡ εἰκόνα ἡ σημερινὴ τὴ χθεσινή... Ἄνοιγε σάν λου- λουδι, ἐγίνετο ὁλονὲν πῶ εὐμορφη... Τὰ χρό- νια τὴν ἐστόλιζαν μὲ κάθε τί ὁποῦ χαρίζουν 'στὸ παιδί ποῦ μεγαλάνει... Τὴ στιγμὴ ποῦ σας εἶδα, 'στὴν ἀρχή, μοῦ ἐφάνη σάν νὰ με γελοῦν τὰ μάτια μου... Αἱ ἀναμνήσεις μου ἦσαν τί ὠραίες καὶ τί πιστές!... ἀροκίνη- τες ὅμως καὶ δειλές πολὺ, δὲν εἶχαν τολμήσῃ νὰ σας δώσουν ὅλην αὐτὴ τὴ λάμψη, ποῦ πρὸ ὀλίγου μ' ἐθάμβωσεν ἐξαφνικά... Τὴν ἔπαθα σάν κ' ἐκείνον ποῦ ἀναθυμᾶται ἐν ἄνθος, πού το εἶδε μιὰ μόνον φορὰ, περαστικὸς ἀπὸ ἓνα πάρκο, 'στὸ σύθαμπο τῆς χαρυνύξης, καὶ ποῦ ἔξαφνα βλέπει ἑκατὸ χιλιάδες ὁμοια, σὲ κάμπο πλημμυρισμένον ἀπὸ ἥλιο... Ξανάβλεπα αὐτὸ τὸ μέτωπον, αὐτὰ τὰ μαλλιά κ' αὐτὰ τὰ μάτια, καὶ τὴν ψυχὴ ξανάβρισκα τοῦ πολυαγα- πημένου μου προσώπου... πόσον ὅμως ἡ ἀσύγ- κριτη εὐμορφιά του ἐντροπίαζεν ἐκείνην, ποῦ ἔπλαττα ἐγὼ σιγὰ-σιγὰ ἀπὸ ἡμέρες, ἀπὸ μῆ- νες ἀτέλειωτους, ἀπὸ χρόνια πολλὰ, τὰ ὁποῖα γιὰ μόνον φῶς τους εἶχαν μιὰν ἀνάμνησιν, πού τὴν ἐξεπερνοῦσεν ἡ πραγματικότης...

BANNA. — Ναί, μὲ εἶχате ἀγαπήσῃ, ὅπως ἀγαποῦν 'στὴν ἡλικία ἐκείνη. Ὁ καιρὸς ὅμως καὶ ὁ χωρισμὸς τὴ δείχνουν τὴν Ἀγάπην ὠραιό- τερή...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Οἱ ἄνθρωποι λέγουν

συχνά, ὅτι δὲν ἔχουν ἢ δὲν ἔλαβαν παρὰ μό- νον μιὰν ἀγάπην 'στὴ ζωὴ των' κ' αὐτὸ πολὺ σπανίως εἶνε ἀληθινόν... Στολίζουν ψεύτικα τὸν ἐφήμερον πόθον ἢ τὴν ἀδιαφορίαν των μὲ τὸ λαμπρὸν ἔνδυμα τῆς δυστυχίας ἐκείνων, ποῦ ἐπλάσθησαν διὰ μονάκριβην ἀγάπην καὶ ὅταν κανένας ἀπ' αὐτοὺς, τὰ ἴδια λόγια μετα- χειρίζομενος, ποῦ εἰς τὰ χεῖλη ἀλλωνῶν δὲν ἦσαν παρὰ ψεύματα μελωδικά, θέλει νὰ ἐκ- φράσῃ τὴν βαθεῖαν, τὴν ὀδυνηρὰν ἀλήθειαν, ποῦ σπαράζει τὴν ψυχὴν του, βλέπει ὅτι τὰ λόγια, τῶν ὁποίων ἔγινε τόση κατάχρησις ἀπὸ εὐτυχισμένους ἐραστὰς, ἔχασαν πλέον ὅλην τὴν δύναμιν, ὅλην τὴν βαρύντητ' καὶ ἐκείνη ποῦ τὰκούει, καταιβάζει, χωρὶς νὰ θέλῃ, τὰ καὶμμένα τὰ λόγια, τὰ ἱερὰ καὶ συ- χνὰ τόσον θλιβερά αὐτὰ λόγια, ἴσα μὲ τὸ βέβηλο νόημα, ἴσα μὲ τὴν πρόσχαρην σημα- σία ποῦ ἔχουν εἰς τὸ στόμα τῶν πολλῶν...

BANNA. — Ἐγὼ δὲν θά το κάμω. Καταλα- βαίνω αὐτὴ τὴν ἀγάπην, ποῦ τὴν ἐλπίζομεν ὅλοι 'στὴν ἀρχὴ τῆς ζωῆς, καὶ ποῦ χάνομεν ἔπειτα τὴν ἐλπίδα τῆς, γιατί τὰ χρόνια, — ἂν καὶ ἔχω λίγα χρόνια, — σβύνουν ἐλπίδες πολλές... Ὑστερα ὅμως, ἀφ' οὗ ξαναπεράσατε 'στὴ Βε- νετία καὶ μάθατε ποῦ βρισκόμενοι, τί ἔγινε;... Ἦταν τάχα πολὺ ἀργά;... Δὲν ἐπασχίσατε τότε νὰ ξανανταμωθῆτε μ' ἐκείνη, πού τὴν ἀγαποῦσατε τόσο;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Στὴ Βενετία, ἔμαθα ὅτι ἡ μητέρα σας εἶχε πεθάνη πτωχή, καὶ ὅτι σᾶς ὑπᾶνδρευναν μ' ἓνα μεγάλον ἄρχοντα τοσκανι- κόν, μὲ τὸν τρανότερον, τὸν πλουσιώτερον ἄν- θρωπον τῆς Πίζας, ποῦ θὰ σας ἔκαμνε κυρὰν εὐτυχισμένη καὶ δοξασμένη σάν βασίλισσα. Τί εἶχα ἐγὼ νὰ σας προσφέρω τότε; τί ἄλλο ἀπὸ τὴ φτώχεια μου, ποῦ ἐπαράδεχνεν ἐδῶ κ' ἐκεῖ, χωρὶς πατρίδα καὶ σκεπή, χωρὶς 'στὸν ἥλιο μοῖρα;... Μοῦ ἐφάνη, ὅτι αὐτὴ ἡ Εἰμαρμένη ἀπαιτοῦσεν ἀπὸ τὸν Ἐρωτὰ τὴν θυσίαν ποῦ τοῦ ἔκαμνα... Πόσες φορὲς ἐρχόμουν κ' ἐτρι- γύριζα ἀπέξω ἀπ' αὐτὴ τὴν πόλιν, χωρὶς ποτὲ νὰ ποτολμῶσω νὰ ἐμβῶ, κ' ἔφευγα πάλιν πίσω, διὰ νὰ μὴ νικηθῶ ἀπ' τὴν ἐπιθυμίαν νὰ σας ξαναἰδῶ, καὶ διὰ μὴ ταράξω τὴ γαλήνη σας, τὴν εὐτυχίαν, τὴν ἀγάπην ποῦ εὐρήκατε ἐκεῖ... Ἐ- πρόσφερα τὸ ξίφος μου ἀντὶ μισθοῦ, ἔκαμα δύο- τρεῖς πολέμους, καὶ τ' ὄνομά μου ἔγινε διάση- μον ἀνάμεσα 'στους μισθοφόρους... Ἀλλὰς ἡμέ- ρας ἐπερίμενα, χωρὶς νὰ ἐλπίζω πλέον τίποτα, ὥς που ἡ Φλωρεντία μ' ἔστειλε 'στὴν Πίζα...

BANNA. — Τί δειλοὶ καὶ τί ἀδύνατοι ποῦ εἶνε οἱ ἄνδρες, ὅταν ἀγαποῦν!... Μὴ γελα- σθῆτε: δὲν σας ἀγαπῶ, καὶ οὔτε ξέρω ἂν θά σας ἀγαποῦσα... Ὅμως αὐτὸ μ' ἀγανακτεῖ, καὶ κάμνει μέσα μου νὰ διαμαρτύρεται αὐτὴν τὴν ἴδια τῆς ἀγάπης τὴν ψυχὴ, σάν βλέπω ἓναν ἄνθρωπον, ποῦ ἔλεγε πῶς μάγαλᾷ, καὶ ποῦ ἡμποροῦσεν ἴσως νὰ τον ἀγαπῶ κ' ἐγώ, νὰ χάνῃ ὁλότελα τὸ θάρρος του!...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Θάρρος εἶχα... Μοῦ ἐχρειάσθη περισσότερον ἀφ' ὅσον σεῖς φαντά- ξεσθε, διὰ νὰ ἡμπορέσω νὰ ξαναγυρίσω... Ἀλλὰ ἦταν πολὺ ἀργά...

BANNA. — Δὲν ἦταν ὅμως πολὺ ἀργά καὶ σάν ἐφεύγατε ἀπὸ τὴν Βενετία... Ποτὲ δὲν εἶνε ἀργά γι' ἀγάπην τέτοια, ποῦ κυριεῖται ὅλη τὴ ζωὴ... Ποτὲ δὲν ἡσυχάζει. Κι' ὅταν δὲν περιμένη πλέον τίποτε, ἐξακολουθεῖ νὰ ἐλπίζῃ καὶ ὅταν δὲν ἐλπίζῃ πλέον τίποτε, ἐξακολουθεῖ νὰ παλεύῃ... Ἄν εἶχα ἐγὼ ἀγαπήσῃ ὅπως σεῖς, θὰ ἔκαμνα... Ὡ, δὲν ξέρω τί θὰ ἤμουν ἱκανὴ νὰ κάμω, ξέρω μόνον ὅτι ἡ τύχη δὲν θὰ μου ἐξεροῖζονε χωρὶς ἀγῶνα τὴν ἐλπίδα μου!... Θὰ τὴν ἐκυνηγοῦσα 'μέρα νύκτα. Δὲν θὰ μ' ἔμελε γιὰ καμμιὰν ἄλλην ἀγάπην, γιὰ καμμιὰν ἄλλην εὐτυχίαν!... Θὰ ἔλεγα στὴν Εἰμαρμένη: «Φύγε! ἐγὼ περνῶ!...» θὰ- νάγκασα καὶ αὐτὲς τὶς πέτρες νὰ λθουν μὲ τὸ μέρος μου, θὰ κάμνα δυνατὰ τὰ δύνата διὰ νὰ τὸ μάθῃ ἐκεῖνος ποῦ ἀγαπῶ, καὶ νὰ μου πῇ καὶ αὐτὸς τί σκέπτεται, καὶ νὰ το πῇ πολ- λές, πολλές φορὲς...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ, ἀποζητῶν τὴν χεῖρα τῆς Βάννας. — Δὲν τὸν ἀγαπᾷς, Βάννα;

BANNA. — Ποιόν;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Τὸ Γουίδο;...

BANNA, ἀποσύρουσα τὴν χεῖρά της. — Μὴ ζητᾶτε τὸ χέρι μου. Δὲν το δίδω. Βλέπω, ὅτι τὰ λόγια μου πρέπει νὰ εἶνε πλέον ξάστερα: Ὅταν μ' ἐπῆρεν ὁ Γουίδος, ἤμουν 'στὸν κό- σμον ἐρημὴ σχεδὸν πτωχή. Μία γυναῖκα ἐρη- μὴ, πτωχή, ὅταν πρὸ πάντων εἶνε εὐμορφὴ καὶ ψέμματα δὲν ξέρει ἐπιτήδεια 'στους τρό- πους τῆς, πέφτει στοῦ κόσμου τὴν καταλαλιά... Ὁ Γουίδος ὅμως δὲν ἔδωκε προσοχὴ σὲς συκοφαντίες εἶχε πεποιθήσῃ 'ς ἐμέ, καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη του μοῦ ἄρεσε. Μ' ἔκαμ' εὐτυχι- σμένην, ὅσο μπορεί νὰ γίνῃ ἓνας ἄνθρω- πος, ὅταν ἀπαρνηθῇ τὰ κάπως τρελλὰ ὄνειρα, ποῦ δὲν μου φαίνεται νὰ εἶνε γιὰ ζωὴ ἄν-

θρώπινη... Θά ιδήτε και σεις, — σχεδόν το ἐλπίζω, — ὅτι μπορεί κανείς να εἶνε εὐτυχής, χωρίς και να περνᾷ ὅλη του τὴν ἡμέρα, καρτερώντας μιὰν εὐτυχία, ὅπου θνητὸς δὲν τὴν ἐγνώρισε ποτέ... Τόρ' ἀγαπῶ τὸν Γουτίδον μὲ μιὰν ἀγάπη ἡγιώτερο παράξενη ἀπ' αὐτή, ποῦ νομίζετε ὅτι ἔχετε σεις, ἀλλὰ βέβαια, πὺ σταθερή, πὺ πιστὴ και πὺ σίγουρη... Εἶνε ἡ ἀγάπη ἐκείνη. ποῦ μοῦ ἐχάρισε ἡ ζωὴ δὲν ἡμουν τυφλὴ ὅταν τὴ δέχθηκα δὲν θὰ δεχθῶ ἄλλην, και ἂν τὴν διαλύσῃ κάποιος, βέβαια δὲν θὰ εἶμ' ἐγώ... Κάμνετε λάθος. "Αν εἶπα λόγια ποῦ να δικαιολογῶν τὸ λάθος σας, δὲν τα εἶπα γιὰ σᾶς, δὲν τα εἶπα γιὰ μᾶς. "Μιλοῦσα γιὰ μιὰν ἀγάπη, ποῦ τὴν ξανοίγει ἡ καρδιά στο πρῶτο γλυκοχάραγμα, ποῦ μπορεί να ὑπάρχῃ, μὰ ποῦ δὲν εἶνε οὔτε ἡ δική μου, οὔτε ἡ δική σας, γιατί και σεις δὲν ἐκάματε ὅτι θὰ ἐκάμνε μιὰ τέτοι' ἀγάπη...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Τὴν κρίνετε, Βάννα, πολὺ σκληρά, και χωρίς να ξεύρετε ἀκόμη τί ὑπέφερε, πόσα και πόσα ἔπρεπε να κάμῃ, ἔως να ἔλθῃ ἡ μακαρία αὐτὴ στιγμή, ὅπου θὰ ἔφερε ὡς ἀπελπισία κάθε ἄλλην ἀγάπην... "Αλλὰ και τίποτε, καμμιά προσπάθεια, κανέν' ἀγῶνα να μὴν εἶχε κάμῃ, ἐγὼ τὸ ξεύρω ὅτι ὑπάρχει, ἐγὼ ποῦ εἶμαι θύμᾳ της, ἐγὼ ποῦ τὴν ἔχω ἐδῶ — μέσα, ἐγὼ ποῦ μου πέρνει τὴ ζωὴ και ποῦ μου σβύνει κάθε τί, ἀπ' ὅσα κάμουν τὴ χαρά, τὴ δόξα και τὴν εὐτυχία τῶν ἀνθρώπων... "Αφ' ὅτου μ' ἐκυρίευσε, δὲν ἐκάμα οὐτ' ἓνα βῆμα, οὐτ' ἓνα κίνημα δὲν ἐκάμα, ποῦ να μὴν ἔχῃ γιὰ σκοπὸ να μὲ σιμώσῃ, — ἄς ἦταν και γιὰ μιὰ στιγμή, — γιὰ να ἡμπορέσω να ἰδῶ τὴν τύχη μου, χωρίς καθόλου να σᾶς ἐνοχλήσω... "Ὡ, πιστέψτε μου, Βάννα, και πρέπει να μὲ πιστέψετε, γιατί πιστεύουν εὐκολα ἐκείνους ποῦ δὲν ἐλπίζουν, δὲν γυρεύουν τίποτα... Νά, τώρα εἶσθε ἐστὶ σκηνὴ μου και ἐστὶν ἐξουσία μου. Φθάνει να πῶ μιὰ λέξι, τὰ χέρια μου νάπλωσω, και ἀπέκτησα ὅτι εἶμπορεῖ κοινὴ ἀγάπη νὰποκτήσῃ... "Αλλὰ και σεις τὸ ξεύρετε καλά. ὅπως ἐγὼ, ὅτι ἡ ἀγάπη ποῦ σας λέγω, χρειάζεται ἄλλο πράγμα: γι' αὐτὸ ζητῶ να μὴ σας μένῃ πὰ ἀμφιβολία... Αὐτὸ τὸ χέρι ποῦ ἤθελα να πιάσω πρῖν, γιατί ἐνόμιζα πῶς μου πιστεύετε, δὲν θὰ τᾶγῃ πὰ οὔτε μὲ χεῖλῃ οὔτε μὲ δάκτυλα ὅμως, Βάννα, σὰν χωρισθῶμε γιὰ να μὴν ἀνταμωθῶμε πὰ ποτέ, θὰ ἤθελα — τοῦλάχιστον αὐτό, — να ἐφεύγατε μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι μιὰ τέτοια ἀγάπη σᾶς ἀγάπησε τὸσον πολὺ, κί' ὅτι δὲν

ἐσταμάτησε παρὰ ἐμπροστὰ εἰς τὸ Ἀδύνατον

BANNA. — Μὰ ἴσα-ἴσα, ἐπειδὴ κάτι τῆς φάνηκεν ἀδύνατο, γι' αὐτὸ ἐλπίζω ὅτι θ' ἀμφιβάλλω... Μὴ νομίζετε πῶς θὰ μου ἄρσεν, ἂν ἔξαφνα τὴν ἔβλεπα να ὑπερνικᾷ μεγάλα, φοβερὰ προσκόμματα, οὔτε ποῦ μου χρειάζονται, διὰ να πεισθῶ. ἄθλοι κί' ἡρωϊσμοὶ ὑπερ-ἀνθρώποι. Λέγουν πῶς κάποτε, ἐδῶ ἐστὶν Πίτσα, μιὰ γυναῖκα ἔρριψε τὸ ἓνα της γάντι στο λάκκο τῶν λεονταριῶν, ποῦ εἶνε ὀπίσω ἀπ' τὸ καμπαναριό, και παρακάλεσε τὸν ἀγαπητικό της να ὑπάγῃ κάτω να τὸ πάρῃ. "Ὁ νέος δὲν ἐκρατοῦσε ὄπλον ἄλλο, παρὰ ἓνα δάρτη πέτσινο. Μολοντοῦτο κατέβηκε, ἐδίωξε τὰ λεοντάρια, πῆρε τὸ γάντι, πῆγε ἐστὶν γυναῖκα, γονάτισε μπροστὰ της, τῆς το ἔδωκε, ἔφυγε χωρίς να πῇ λέξι... και δὲν ἔξαναγύρισε ποτέ. Μοῦ φαίνεται πῶς ἔδειξε μεγάλη καλωσύνη, και πῶς ἔπρεπε, μιὰ που εἶχε τὸ δάρτη του, να τον μεταχειρισθῇ γιὰ να δώσῃ ἓνα καλὸ μάθημα σ' αὐτὴ ποῦ ἔπαιζ' ἔτσι μ' ἓνα αἰσθημα ἱερὸν, να της χαράξῃ καθαρώτερα και ζωηρότερα ἐστὶν τοῦ τὰ δικαιώματα και τὰ καθήκοντα τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης... Δὲν ἀπαιτῶ λοιπόν, και σεις τέτοια σημάδια να μοῦ δείξετε δὲν γυρεύω ἄλλο, παρὰ να σας πιστέψω... "Επιθυμοῦσα ὅμως νὰμυρίβάλλω, τόσο γιὰ τὴν δική σας εὐτυχία, ὅσο και γιὰ τὴν ἰδικήν μου. Γιατί ὡς ἀγάπη τὸσον ἀποκλειστική, σὰν τὴ δική σας, ὑπάρχει πάντα κάτι ἱερὸν, ποῦ δὲν μπορεί παρὰ νὰνῃσυχύσῃ και τὴν ψυχρότερη, τὴν πὺ ἐνάρετη γυναῖκα γι' αὐτὸ ἔξετάζω τί και τί ἐκάματε, και θὰ ἡμουν σχεδὸν εὐτυχισμένη, ἂν δὲν εὑρισκα τίποτε σφραγισμένο πραγματικῶς μὲ τὴ μεγάλη σφραγίδα τοῦ πάθους αὐτοῦ τοῦ θανασίμου, ποῦ σπάνια βγαίνει σὲ καλὸ... Θὰ ἡμουν σίγουρη σχεδὸν πῶς δὲν θὰ εὑρισκα, ἔὰν τὸ ὑστερνὸ σας κάμωμα, ὅπου ἔρριψατε μ' αὐτὸ τρελλὰ εἰς ἓνα βάραντρον, τὸ παρελθόν, τὸ μέλλον σας, τὴν δόξαν, τὴν ζωὴν σας, ὅτι ἔχετε, γιὰ να με κάμετε να ἔλθω μιὰ ὥρα στὴ σκηνή σας, — αὐτό, ἂν δὲν μ' ἐστένευσεν να εἰπῶ ὅτ' εἶμπορεῖ να εἶνε και ἀλήθεια...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Αὐτὸ τὸ ὑστερνὸ μου κάμωμα εἶνε τὸ μόνον, ποῦ δὲν δείχνει τίποτα.

BANNA. — Πῶς;...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Προτιμῶ να σας ὁμολογῶ τὴν ἀλήθεια... Μὲ τὸ να σας κάμω να ἴσθετε ἐδῶ, διὰ να σώσω τὴν Πίτσα γι' ἀγάπη σας, δὲν θυσιάζω τὸ παραμικρόν.

BANNA. — Δὲν τὸ καταλαβαίνω... Δὲν ἐ-

προδώσατε τὴν πατρίδα σας;... Δὲν ἐκαταστρέψατε τὸ παρελθόν σας; δὲν ἐχάσατε τὸ μέλλον σας; δὲν ἐκαταδικάσατε τὸν ἑαυτὸ σας εἰς ἐξορία και ἴσως εἰς θάνατο;...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἐν πρώτοις, δὲν ἔχω πατρίδα... "Αν εἶχα, ὅσος και ἂν ἦταν ὁ ἔρως μου, δὲν θὰ τὴν ἐπρόδιδα, στοχάζομαι, διὰ τὸν ἔρωτα αὐτόν... "Επειτα, δὲν εἶμαι παρὰ μισθοφόρος, πιστὸς ὅταν κ' οἱ ἄλλοι τοῦ εἶνε πιστοί, προδότης ἄμα ἐννοήσῃ ὅτι οἱ ἄλλοι τὸν προδίδουν... "Εσυκοφαντήθηκα ἀπὸ τοὺς Ἐπιτρόπους τῆς Φλωρεντίας κ' ἐκαταδικάσθηκα χωρίς δίκην ἀπὸ Δημοκρατίαν ἐμπόρων, ὅπου τοὺς ξεύρετε και σεις καλὰ ὅπως τοὺς ξεύρω και ἐγὼ... "Εγνώριζα πλέον ὅτι εἶμαι χαμένος. Αὐτὸ ποῦ κάμνω ἀπόψε, ὅχι μόνον δὲν θὰ μὲ χανδακώσῃ περισσότερο, ἀλλὰ και θὰ με σώσῃ ἴσως, ἂν μιὰ καλοτυχία ὅποιαδήποτε μπορεί ἀκόμη να μὲ σώσῃ...

BANNA. — "Ὡστε λοιπόν δὲν μου θυσιάζετε μεγάλα πράγματα...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Τίποτε. Κ' ἔπρεπε να σᾶς τὸ πῶ... Εἶμ' εὐτυχὴς ποῦ παρουσιάσθηκ' εὐκαιρία... Δὲν ἤθελα νὰγόραζα μὲ ψέμα οὐτ' ἓνα σας χαμόγελο...

BANNA. — Καλὰ, Γιανέλλε αὐτὸ ἀξίζει περισσότερο κί' ἀπ' τὴν ἀγάπη, κί' ἀπὸ τὰ ὠραιότερα σημάδια της... Δὲν ἔχει πὰ να μου γυρέψῃς μάταια τὸ χέρι ποῦ σ' ἀπόφευγε... Νά το...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — "Ὡ, θὰ ἐπροτιμοῦσα να το ἐκέριζεν ἡ ἀγάπη... Μολοντοῦτο, ἀδιάφορον!... Εἶνε δικό μου, Βάννα, τὸ κρατῶ στα χέρια μου, τοῦ κοιτάζω τὸ μάγαρο, τοῦ ρουφῶ τὴ ζωὴ, μεθῶ γιὰ μιὰ στιγμή μὲ τὴ γλυκύτερη πλάνη, τοῦ σφίγγω τὴ θεομὴ φρεσκάδα, τὸ πιάνω, τὸ ἀνοίγω, τὸ κλείνω, σὰ να ἐπρόκειτο να μου ἀποκριθῇ στὴ μαγική κί ἀπόκριψη γλῶσσα τῶν ἐραστῶν και τὸ γυμίζω φιλιὰ χωρίς να το τραβᾷς... Δὲν εἶσαι λοιπόν θυμωμένη μαζί μου γιὰ τὴ σκληρὴ δοκιμασία;...

BANNA. — Τὰ ἴδια θάκανα κί' ἐγὼ, και ἴσως μάλιστα χειρότερα, ἂν ἡμουν εἰς τὴ θέσι σου...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Μὰ ὅταν ἀπεφάσιζες να ἔλθῃς ἐστὶ σκηνήν μου, ἤξευρες ποῖος ἡμουν;

BANNA. — Κανείς δὲν ἤξευρε καλά... "Ελεγαν χίλια δυὸ παράξενα γιὰ τὸν πολέμαρχο τῆς Φλωρεντίας... "Ἄλλοι σ' ἔλεγαν γέρο και φρικτὸ, ἄλλοι σ' ἐνόμιζαν πανώρη βασιλόπουλο...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Μὰ ὁ πατέρας τοῦ Γουτίδου ποῦ με εἶδε, τίποτε τάχα δὲν σου εἶπε;

BANNA. — "Ὀχι.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δὲν τὸν ἐρώτησες;

BANNA. — "Ὀχι.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Τότε λοιπόν σὰν ἡλθες ἔτσι ἀνυπεράσπιστη, τὴ νύκτα, γιὰ να παραδοθῇς στὸν ἄγνωστο, τὸ βάρβαρο, τὸν ἴσως ἀπεχθῆ, δὲν ἔφριξεν ἡ σάρκα σου, δὲν ἔτρεμε ἡ καρδιά σου;

BANNA. — "Ὀχι. Ἐπρεπε νὰλθω.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Κί' ἄμα μὲ εἶδες, δὲν φοβήθηκες;...

BANNA. — Μὰ δὲ θυμᾶσαι;... ἐστὶν ἀρχὴ δὲν εἶδα τίποτα, σ' ἐσκέπαζαν αὐτὰ τὰ πανιά...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ναί. ἔπειτα ὅμως, Βάννα, ἀφοῦ τὰ ἐτράβηξα;

BANNA. — Τότε ἦταν ἄλλο πράγμα, τότε ἤξευρα... Μὰ σύ, ὅταν με εἶδες να ἐμβαίνω ἐστὶ σκηνή, ποῖος ἦταν ὁ σκοπός σου;... "Αληθινὰ λοιπόν, ἐλογάριαζες να καταχρασθῇς ὁλότελα τὴ φοβερὴ μας θέσι και τὴ δυστυχία;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — "Ὡ, δὲν ξέρω τί ἐλογάριαζα να κάμω!... Ἐβλεπα τὸν ἑαυτὸ μου κατεστραμμένο, και ἤθελα να καταστρέψω τὰ πάντα... Καί σ' ἐμισοῦσα, ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης μου... Βέβαια θὰ το ἐκάμνα ἔὰν δὲν ἦσουν σύ... Μὰ κάθε ἄλλη ὅμως ἀπὸ σέ, θὰ μου ἐφαίνετο φρικτὴ... Για να το κάμω, ἔπρεπε σύ, ἡ Βάννα, να μὴν ἐμοιάζες μὲ ὅτι ἦσουν πρῖν... Φρίττω καθὼς τὸ συλλογίζομαι!... Θὰ ἔφθανε μιὰ λέξι, ποῦ νᾶταν διαφροστικὴ ἀπὸ τὰς λέξεις σου. θὰ ἔφθαν' ἓνα κίνημα, ποῦ να μὴν ἦταν κίνημα δικό σου. θὰ ἔφθανε ἓνα τίποτε, γιὰ να ξανάγῃ τὸ μῖσος και να ξαπολύσῃ τὸ τέρας... "Αλλὰ μόλις σὲ εἶδα, εἶδα σύγκαῖρα πῶς αὐτὸ ἦταν ἀδύνατο...

BANNA. — Κί' ἐγὼ τὸ εἶδα, κί' ἀπὸ ἐκείνη τὴ στιγμή δὲν σὲ φοβήθηκα γιατί ἐμεῖς συνεννοούμεθα, χωρίς να λέμε τίποτα... Περίεργον αὐτό: και ὅμως συλλογίζομαι, ὅτι κί' ἐγὼ θὰ ἐκάμνα ὅτι ἐκάμεν, ἂν ἀγαποῦσα ὅπως σὺ... Μοῦ φαίνεται κάποιες στιγμὲς σὰν νὰμῃ ἐγὼ ἐστὶ θέσι σου, και σὰν ἐσὺ να με ἀκοῦς, και σὰν ἐγὼ να λέγω αὐτὰ ὅπου μοῦ λέγεις σὺ...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Κί' ἐγὼ τὸ ἴδιο, Βάννα, ἀπὸ τὴν πρώτη ἐννόησα στιγμή, ὅτι τὸ διάφραγμα ποῦ μας χωρίζει τὸν καθένα, ἄλλοι-

μονον! από τους άλλους όλους, σιγά - σιγά ἐγίνετο διάφανον, κ' ἐβύθιζα εἰς αὐτὸ τὰ χέρια μου, κ' ἐβύθιζα τὰ μάτια μου, ὅπως εἰς νῆμα δροσερόν, καὶ τὰ ξανάβγαζα ἀπὸ ἐκεῖ νὰ στάζουν ὅλο φῶς, νὰ στάζουν εὐλοκίαι κ' ἐμπιστοσύνη, σὰν νὰ τα εἶχα 'στὴ δική μου τὴ συνείδησι βυθίση, καὶ 'στὴ δική μου μέσα τὴν ψυχὴ. . . Μοῦ ἐφαίνετο ἀκόμη πῶς ἄλλαζαν κ' οἱ ἄνθρωποι, πῶς εἶχ' ἀπατηθῇ γι' αὐτοὺς ὡς τὴν ἡμέρα τὴ σημερινή. . . Ἀλλὰ προπάντων μοῦ ἐφαίνετο, σὰ ν' ἄλλαζα ἐγὼ ὁ ἴδιος, σὰ νὰ βγαίνα ἐπιτέλους ἀπὸ φυλακῆς, ποῦ μ' εἶχε κλείσει χρόνια, σὰ νᾶνοιγαν οἱ πόρτες διὰ πλατεῖς, τὰ κάγκελά της φύλλα καὶ λουλούδια σὰ νὰ γίνονταν, σὰ νᾶπερνε ὁ οὐρανὸς τριγύρω κάθε πέτρα της, καὶ τὸ δροσάτο τᾶρακαί της αὐγῆς σὰν νὰ εἰσχωροῦσε στὴν ψυχὴ μου καὶ νὰ δροσόλουζε τὸν ἔρωτα. . .

BANNA. — Κ' ἐγὼ τὸ ἴδιο, ἐγινόμουν διαφορετική. . . Μόνη μου ἀποροῦσα πῶς ἡμπόρεσα νὰ σοῦ ὁμιλήσω, ὅπως ἀπὸ τὴν πρώτη τὴ στιγμή σου ὁμιλήσα. . . Εἶμαι λιγόλογη ἐγώ. . . Ποτέ, 'ς ἀνθρώπο γεννημένο δὲν ὁμιλήσα τόσο πολὺ, παρὰ μόνον ἴσως 'στὸ Μάρκο, τὸν πατέρα τοῦ Γουίδου. . . Ἀλλὰ καὶ μαζί του, πάλι δὲν ἤμουν ἔτσι. . . Ἐπειτα, ἐκεῖνος ἔχει χίλια ὄνειρα ὅπου τὸν κυριεύουν, καὶ δὲν ἐκουβεντιάσαμε παρὰ τρεῖς τέσσαρες φορές. . . Οἱ ἄλλοι ἔχουν πάντα ἓνα πόθον εἰς τὰ μάτια των, ποῦ δὲν σ' ἀφίνει νὰ τοὺς πῆς ὅτι τοὺς ἀγαπᾷ, καὶ ὅτι ἤθελες νὰ μάθης τί ἔχουν μέσα 'στὴν καρδιά των. . . Τὸ ἴδιο κ' εἰς τὰ μάτια σου, ὑπάρχει ἓνας πόθος, μ' αὐτὸς δὲν εἶνε τέτοιος αὐτὸς δὲν με στενοχωρεῖ, δὲν με τρομάζει. . . Ἀμέσως ἐκατάλαβα ὅτι σ' ἐγνώριζα, χωρὶς καὶ νὰ θυμοῦμαι ἂν σ' εἶχα ἰδῇ ποτέ. . .

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Θὰ ἡμποροῦσες, Βάννα, νὰ με ἀγαπήσης, ἂν ἡ κακὴ μου μοῖρα δὲν μ' ἐγύριζε πίσω σὰν ἦταν πιά πολὺ ἀργά;

BANNA. — Ἄν ἡμποροῦσα νὰ σοῦ 'πῶ ὅτι θὰ σ' ἀγαποῦσα, δὲν εἶνε σὰν νὰ σ' ἀγαπῶ, Γιανέλλε; . . Μὰ ξέρεις καὶ σύ, ὅτι αὐτὸ δὲν γίνεται. . . Μιλοῦμε ὅμως ἐδῶ, σὰν νὰ βρισκόμαστε 'ς ἐρημονῆσι. . . Ἄν ἤμουν μοναχὴ στὸν κόσμον, δὲν ἐπείραζεν. . . Ἀλλ' ἄς μὴ λησμονοῦμεν ἔτσι τί ὑποφέρει ἓνας ἄλλος, ὅσο ἐμεῖς εἴμαστε ἐδῶ, καὶ γλυκομιλοῦμε γιὰ περασμένα. . . Τὴν ὥρα ποῦ ἔφευγα ἀπὸ τὴν Πίζα, ἡ λύπη τοῦ Γουίδου, ἡ τρεμούλα τῆς φωνῆς του, ἡ γλωμάδα τοῦ προσώπου του. . .

Δὲν κάνει νὰ μείνω περισσότερον. . . Κοντεύει νὰ χαράξῃ, καὶ βιάζομαι νὰ μάθω. . . Μ' ἀκούω βήματα. . . Κάποιος ἀπέξω ξύνει τὴ σκηνή. . . νὰ, ποῦ κ' αὐτὴ ἡ τύχη ἔχει περισσότερη καρδιά ἀπὸ 'μᾶς. Κρυφομιλοῦν ἀπέξω. . . Ἄκου, ἄκου. . . Τί εἶνε; . .

ΣΚΗΝΗ Δ' Οἱ αὐτοί, ΒΕΛΙΟΣ.

^{Ἀκούονται κρυφομιλήματα καὶ βήματα ἐσπευσμένα πέραξ τῆς σκηνῆς, ἔπειτα ἡ φωνὴ τοῦ ΒΕΛΙΟΥ, κρᾶζοντος ἔξωθεν}

ΒΕΛΙΟΣ, ἔξωθεν. — Κύριε! . .

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Εἶνε ἡ φωνὴ τοῦ Βέδιου. . . Ἐμπρός! . . Τί τρέχει;

ΒΕΛΙΟΣ, εἰς τὴν εἴσοδον τῆς σκηνῆς. — Ἐπρόφθασα. . . Φύγετε, κύριε! . . Εἶνε καιρὸς ἀκόμη. . . Ὁ μισσὲρ Μαλαδούρας, ὁ δεύτερος Ἐπίτροπος τῆς Φλωρεντίας. . .

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἦτο 'στὴ Βιββιένα. . .

ΒΕΛΙΟΣ. — Ἐπέστρεψε. . . Φέρει μαζί του ἐξαιρέσιους. . . Εἶνε Φλωρεντινοί. . . Τοὺς εἶδα ποῦ ἐπέρασαν. . . Τὸ στρατόπεδον εἶνε ἀνάστατον. . . Ἐχει διαταγὰς. . . Σᾶς κηρύττει προδότην. . . Γυρεύει τὸν Τριβούκιον. . . Φοβοῦμαι μὴν τὸν εὔρη, πρὶν προφθάσῃ. . .

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἐλα, Βάννα.

BANNA. — Ποῦ πρέπει νὰ πάγω;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ὁ Βέδιος, με δύο ἀνθρώπους μου πιστούς, θὰ σε ὁδηγήσουν εἰς τὴν Πίζαν. . .

BANNA. — Καὶ σύ, ποῦ θὰ πᾶς;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δὲν ξέρω. . . εἰν' ἀδιάφορο. . . ὁ κόσμος εἶνε ἀρκετὰ μεγάλος γιὰ νὰ προσφέρῃ καὶ σὲ μένα καταφύγιον. . .

ΒΕΛΙΟΣ. — ὦ, φυλαχθῆτε, κύριε. . . Ἐχουν πιασμένα ὅλα τὰ περίχωρα τῆς πόλεως, καὶ ἡ Τοσκάνα ὅλη εἶνε γεμάτη κατασκόπους.

BANNA. — Ἐλα στὴν Πίζα.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Μαζί σου; . .

BANNA. — Ναί.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δὲν ἡμπορῶ.

BANNA. — Γιὰ λίγες ἡμέρες μοναχά. . . Ἐτσι θὰ γλύτωνες ἀπὸ τὴν πρώτη καταδίωξι.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Τί θὰ κάμῃ ὁ ἄνδρας σου; . .

BANNA. — Ἐρεῖ καλά, ὅπως καὶ σύ, τί χρεωστῇ εἰς ἓνα ξένον.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Θὰ σου πιστεύῃ ὅταν θὰ του πῆς; . .

BANNA. — Ναί. Ἄν δὲν μου 'πίστευε. . . Μ' αὐτὸ δὲν εἶνε δυνατόν. . . Ἐλα. . .

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ὅχι.

BANNA. — Γιατί; . . τί φοβάσαι;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Φοβοῦμαι γιὰ σένα

BANNA. — Γιὰ μένα, εἴτε μόνη μου εἴτε μαζί σου, ὁ κίνδυνος εἶνε ὁ ἴδιος. Γιὰ σένα ὑπάρχει φόβος. Ἐσώσες τὴν Πίζα, δίκαιον εἶνε νὰ σε σώσῃ. . . Ἐγὼ σε πέρνω ἐπάνω μου εἶμαι ὑπεύθυνη γιὰ σέ. . .

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἐρχομαι.

BANNA. — Αὐτὸ εἶνε τὸ καλλίτερον σημάδι τῆς ἀγάπης σου. . . Ἐλα. . .

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἡ πληγὴ σου;

BANNA. — Ἡ δική σου εἶνε πιὸ βαρειά.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Μή σε μέλῃ γι' αὐτή. . . Δὲν εἶνε ἡ πρώτη. . . Ἡ δική σου ὅμως. . . Ἀὖς καὶ τὸ αἷμα. . . (Προτείνει τὴν χεῖρα διὰ νᾶνοίξῃ τὸν μανδύαν.)

BANNA, ἐμποδίζοντα τὸ κίνημά του, καὶ κλείονσα στενωτέρα τὸν μανδύαν της περὶ τὸν λαιμόν. — Ὅχι, Γιανέλλε, ὅχι. . . Δὲν εἴμαστε πιά ἐχθροί. . . Κρυθῶν. . .

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἄ, παρ' ὀλίγον νὰ ξεχάσῃς ὅτι σχεδὸν εἶσαι γυμνή, γιὰ νᾶβγῃς ἔξω νύκτα, καὶ ὅτι ὁ βάρβαρος ἐγὼ τὸ θέλησα ἔτσι. . . Νὰ τὰ μεγάλα τὰ κιβώτια, ποῦ ἐσώρενα τὰ λάφυρα. . . Νὰ καὶ φορέματα μεταξωτά, κ' ἐπανωφόρια χρυσοῦφанта. . .

BANNA, λαμβάνονσα εἰκὴ καὶ ὡς ἔτυχε πέπλους, διὰ τὸν ὁποῖον καλύπτεται. — Ὅχι, αὐτὰ μοῦ ἀρκοῦν. . . Βιάζομαι νὰ σε σώσω. . . Ἐλ' ἀνοίξέ μου τὴ σκηνή. . . (Ὁ Πριγκιβάλλης, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῆς Βάννας, διευθύνεται πρὸς τὴν ἐξοδὸν τῆς σκηνῆς, τὴν ὁποῖαν ὁρᾷ ἀπὸ τὴν ἐξοδὸν τῆς σκηνῆς, τῆς ὁποίας κυριαρχεῖ μακροῦν καὶ παράφορος κωδωνοκρουσία, καταλείπει ἀποτόμως τὴν σκηνὴν τῆς νυκτός, ἐνῶ, ἀπὸ τὸ ἀνοῖγμα τῆς σκηνῆς, φαίνεται εἰς τὸν ὁρίζοντα ἡ Πίζα φωταγωγημένη λαμπρῶς, κατεσπαρμένη ἀπὸ πυροσὺς χαρμωσίνους, καὶ ὀρίπτοσα ἐπὶ τοῦ σκοτεινοῦ ἀκόμη οὐρανοῦ ἀπέραντον ἀκτινοβόλημα.)

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Βάννα! Βάννα! . . Κοίταξε! . .

BANNA. — Τ' εἶνε, Γιανέλλε; . . Ἄ! Εἶνε τὰ φῶτα τῆς χαρᾶς, ποῦ τᾶναφαν ἀπόψε γιὰ νὰ πανηγυρίσουν ὅτι ἔκαμες. . . Τὰ τεῖχη εἶνε γεμάτα, νὰ, οἱ προμαχῶνες καίονται, καὶ τὸ καμπαναριὸν φεγγαβολάει, ὡς ἂν θεόρατη λαμπάδα γιορτινὴ. . . Ὅλοι οἱ πύργοι λάμπουν κ' ἀνταποκρίνονται μετὰ τᾶστρα. . . Οἱ δρόμοι σχηματίζουν δρόμους φωτεινοὺς στὸν οὐρανόν. Ἐξωρίζω τὰ ἴχνη των, καὶ τοὺς ἀκολουθῶ ἐκεῖ ψηλά, ὅπως περιπατοῦσα σήμερον 'στὶς πλάκες των. . . Νὰ ἡ Πιάτσα καὶ ὁ θόλος τῆς ὁ πύρινος; νὰ καὶ τὸ κοιμητήριον τὸ Κάμπο-Σάντο, ποῦ μοιάζει σὰ νησί ἀπὸ σκιὰ μέσα 'στὴ θάλασσα τῶν φώτων. . . Ἀὖς κ' ἡ ζωὴ, ποῦ λογαριάζονταν χαμένη, ξαναγυρίζει πάλι βιαστική, ἀστράφτει, φανερόνεται 'στὶς κορυφές τῶν πύργων, ἀντιφεγγίζει 'στὶς πέτρες, ξεχειλίζει ἀπ' τὰ κάστρα, πλημμυρεῖ τὴν ἐξοχή, ἔρχεται νὰ μας ἀπαντήσῃ, καὶ μας καλεῖ κ' ἐμᾶς. . . Ἄκουσε, ἄκουσε λοιπόν. . . Δὲν ἀκοῦς τίς φωνές, καὶ τὴν ἀπέραντη μανίαν ποῦ βουίζει, λὲς καὶ τὴν πλάκωσεν ἡ θάλασσα τὴν Πίζα, καὶ τίς καμπάνες ποῦ κτυποῦν χαρμόσυνα, ὅπως καὶ τὴν ἡμέρα ποῦ παντρεύτηκα; Εἶμαι πολὺ, πάρα πολὺ χαρούμενη, γι' αὐτὴ τὴν εὐτυχίαν ποῦ τὴν χρεωστῶ 'ς ἐκεῖνον ποῦ μάγαπήσε περισσότερον. . . Ἐλα, Γιανέλλε μου. . . (Τῷ δίδει φίλημα εἰς τὸ μέτωπον. Εἶνε τὸ μοναχὸ φίλ, ποῦ θὰ μποροῦσα νὰ σοῦ δώσω. . .

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — ὦ, Γιανέλλε μου! . . Αὐτὸ ξεπερνᾷ καὶ τὰ ὀρεσιώτερα, ἀπ' ὅσα ὄνειρεῦνταν ἡ ἀγάπη! . . Μὰ τί ἔχεις; . . Κλονίξῃς, τὰ γόνατά σου λυγίζουν. . . Ἐλα, στηρίξον ἐπάνω μου, καὶ πέρασε τὸ χέρι σου εἰς τὸ λαιμό μου. . .

BANNA. — Δὲν εἶνε τίποτα. . . Σ' ἀκολουθῶ. . . Ἦταν ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν χαρὰ. . . Πάρα πολλὰ ἔζητήσα ἀπὸ γυναῖκα δύναμι. . . Βάσταξέ με, πάρε με, δὲν θέλω τίποτα νᾶργοπορήσῃ τὰ πρῶτα εὐτυχισμένα βήματά μου. . . Ἄ, τί εὐμορφὴ ποῦ εἶνε ἡ νύκτα, τώρα ποῦ γλυκοχαράζει! . . Ἐμπρός, γρήγορα, εἶνε καιρὸς. . . Πρέπει νὰ φθάσω με, πρὶν νὰ σβυσθῇ ἡ χαρὰ. . . (Ἐξέρχονται ἀγκαλιασμένοι.)

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ Β. ΠΡΑΞΕΩΣ

MAURICE MAETERLINCK

Μετάφρασις Γ.ρ. Ζ.

ΟΤΑΝ ΗΜΟΥΝ ΔΑΣΚΑΛΟΣ...

Α

ΜΙΑΝ ημέραν, εις την προκυμαίαν τῶν Χανίων μ' ἐπλησίασε ἕνας κύριος, φίλος τοῦ πατρός μου, καὶ με' ἡρώτησεν, ὥς συνεχίζων προηγουμένην ὁμιλίαν, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχαμεν κάμει:

— Λοιπὸν, Γιώργη, τί ἀπεφάσισες;

— Γιὰ τὰ ὀργύκια;

— Ποιὰ ὀργύκια;

— Ἄ!... ἐνόμιζα ὅτι ξέρετε τὸ σχέδιον ποῦ ἔχομε μερικοὶ νὰ πᾶμε στὴν Παλιόχωρα νὰ κυνηγήσωμε ὀργύκια.

— Οὐφ! καὶμένε, λύσσα σῆχει πιάσει μαὐτὸ τὸ κυνήγι; Καὶ νᾶκανες τίποτε τοῦλάχιστον, ἀλλὰ ξοδεύεις ἄδικα σκάγια καὶ μπαρούτη!

— Αὐτὸ 'νε δική μου δουλειά, ἀπὴντησα με' δυσαρέσκειαν ἀνθρώπου ὑποτιμωμένου καὶ ἡμουν ἔτοιμος νὰ στρέψω τὰ νῶτα.

— Ἄς εἶνε τέλος πάντων δὲν πρόκειται περὶ τούτου, εἶπεν ὁ σοβαρὸς κύριος, ὀλίγον προσέχων εἰς τὸν θυμὸν μου. Θὰ πᾶς στὰς Ἀθήνας;

— Μὰ φαίνεται, θὰ πάω.

— Καὶ σὲ ποιὰ ἐπιστήμη θὰ ἐγγραφῇ;

— Ξέρω κ' ἐγώ; Δὲν ἀπεφάσισα ἀκόμη.

— Ὁ ἄνθρωπος με' παρετήρησε σχεδὸν ἐκθαμβος.

— Δὲν ἀπεφάσισες ἀκόμη; Ἐσύ, παιδί μου, εἶσαι ἄλλου εἵδους ἄνθρωπος. Δὲν ἔχεις καμμίαν ὀρισμένην κλίσιν;... Εγὼ λοιπὸν, νὰ σοῦ πῶ, ἀπὸ τὸ δημοτικὸ σχολεῖο ἐνόησα ὅτι εἶχα κλίσιν εἰς τὰ νομικὰ καὶ ἔκτοτε δὲν ἄλλαξα γνώμην. Κάθε ἄνθρωπος ἔχει μίαν κλίσιν καὶ ὀφείλει ν' ἀκολουθῇ τὴν φυσικὴν τοῦ κλίσιν, ἄλλως θ' ἀποτύχῃ ἀσφαλῶς εἰς τὸν βίον του.

— Λοιπὸν νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια; Ἐγὼ κ' ἐγὼ μίαν κλίσιν.

— Τί κλίσιν;

— Εἰς τὸ κυνήγι. Ἐχει κυνηγετικὴν σχολὴν τὸ Πανεπιστήμιον;

«Οὐφ! κουταμάραις!» ἤθελε νὰ εἴπῃ ὁ οἰκογενειακὸς φίλος, ἀλλὰ περιορίσθη νὰ τὸ ἐκφράσῃ με' μορφασμὸν ἀνίας, ξυνίσας ἀπλῶς τὰ μοῦτρα του.

— Βρὲ ἀδερφέ, εἶπε, γιὰ νὰ τελειώσωμε μίαν πρότασι ἔχω νὰ σοῦ κάμω. Ξέρεις ὅτι εἶμαι ἕνας ἐκ τῶν ἐφόρων τῶν σχολείων. Λοιπὸν θὰ ιδρύσωμεν ἕνα ἑλληνικὸν σχολεῖο ἔξω στὴν ἐπαρχία ἔρχεσαι νὰ σὲ διορίσωμε δάσκαλο;

Ἐγέλασα, διότι μοῦ ἐπρότεινεν ἐκεῖνο τὸ ἐπάγγελμα ἀκριβῶς πρὸς τὸ ὁποῖον δὲν εἶχα αἰσθανθῇ ποτὲ κλίσιν. Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι, ὥς μαθητῆς, ἐθαύμαζα ἐνίοτε τὴν ἑξουσίαν ἐκείνων οὔτινες ἠδύναντο ἀνεξελέγκτως νὰ ξυλοκοποῦν καὶ νὰ προβιάζουν, νὰ δίδουν μηδενικά καὶ νὰ τραβοῦν αὐτιά, ἀλλὰ δὲν ἐπόθησα ποτὲ νὰ γίνω τόσον μισητὸς τύραννος.

— Δάσκαλος! δάσκαλος! τοὺς παραχόρτασα τοὺς δασκάλους.

— Ναί, ἀλλὰ τὸ κυνήγι δὲν τὸ παραχόρτασες, μοῦ φαίνεται, κ' ἐκεῖ ποῦ θὰ σὲ διορίσωμεν ἔχει κυνήγι, ποῦ δὲν τὸ εἶδες ποτὲ ἔδω στὸν κάμπο, ποῦ πᾶς καὶ ἡλιοψήνησαι ἄδικα

— Ἐχει πέρδικες; ἡρώτησα με' σοβαρώτατον ἐνδιαφέρον.

— Πέρδικες, λαγούς, τσίχλες, ὅτι θέλεις. Κ' ἐγὼ εἶχα ἄλλοτε μανία με' τὸ κυνήγι καὶ ξέρω. Ὁ Κάστελλος ἐκεῖ κοντὰ εἶνε γεμάτος πέρδικες.

— Τότε δέχομαι, εἶπα χωρὶς ἄλλον δισταγμὸν. Μὲ θέλετε τίποτε ἄλλο; γιὰτὶ με' περιμένει κάποιος φίλος νὰ συνεννοηθοῦμε γιὰ τὸ κυνήγι. Θὰ πᾶμε στ' Ἀκρωτήρι αὐριο πρωΐ.

Ὁ ἔφορος με' προσέβλεψε, κινῶν τὴν κεφαλὴν με' οἰκτιρμόν.

— Καλὰ μοῦ τῶλεγε ὁ πατέρας σου, ὅτι δὲν σάφηκε νοῦ τὸ κυνήγι! Μὰ εὐλογημένε, δὲν ἔχεις τὴν περιέργειαν νὰ μάθῃς σὲ ποῖο χωριὸ θὰ ιδρυθῇ τὸ σχολεῖο καὶ πρὸ πάντων τί μισθὸ θὰ σοῦ δίδωμε;

— Ἄ! ναί, ἀλήθεια, ἔχετε δίκιο. Εἶμαι ἀφηρημένος. Λοιπὸν ἔχει... (ἡ γλῶσσα μου ἐπῆγε νὰ ἐρωτήσω πάλιν ἂν ἔχῃ καὶ μπεκᾶτσες τὸ μέρος, ἀλλ' ἐγκαίρως τῆς ἔδωκα ἄλλην διεύθυνσιν)... ὤμορφα κορίτσια τὸ χωριό;

— Ἄν θέλῃς νὰ παντρευτῇς, ἔχει ἄλλ' ἂν θέλῃς ἀπλῶς νὰ περάσῃς τὸν καιρὸ σου, θὰ κακοπεράσῃς. Καὶ καλὰ ἔκαμες καὶ μοῦ τὸ θύ-

μισες αὐτὸ τὸ ζήτημα, γιὰ νὰ σὲ καταστήσω προσεκτικόν. Τοὺς ξέρεις ἄλλως τε τοὺς χωρικούς μας πόσον αὐστηροὶ εἶνε σαυτὸ τὸ κεφάλαιον. Λοιπὸν ἂν ἔχῃς σκοπὸν νὰ κυτᾶς καὶ νὰ πειράζῃς κορίτσια, καλλίτερα νὰ μὴν πᾶς, γιὰτὶ θὰ γυρίσῃς ἄσχημα, ἂν γυρίσῃς.

Δὲν μοῦ ἤρесе πολὺ αὐτὸς ὁ ὅρος τοῦ συμβολαίου, ἀλλ' ἔκρινα πρέπον νὰ μὴ φανερώσω τὰς σκέψεις μου, καὶ εἶπα:

— Καλὰ, αὐτὰ τὰ ξέρουμε. Ἀλλὰ τὸ χωριὸ ποῦ θὰ ἐδρεύῃ ὁ κ. σχολάρχης ποῖο εἶνε;

Μοῦ ἔδωκε πληροφορίας περὶ τοῦ χωρίου, περὶ τοῦ μισθοῦ, περὶ τῶν μαθητῶν, καὶ τοῦ ἄλλου προσωπικοῦ. Ἐλλείπει μαθητῶν, τὸ νέον σχολεῖον θὰ εἶχε μόνον δύο τάξεις, πρώτην καὶ δευτέραν. Εἰς τὴν δευτέραν θὰ ἐδίδασκον ἐγώ, εἰς δὲ τὴν πρώτην ἕνας πρῶην δημοδιδάσκαλος. Ὅπωςδὴποτε θὰ ἤμουν σχολάρχης κατὰ παραπάνω ἀπὸ ἀπλοῦς δάσκαλος.

Ὅταν ἐχωρίζομεθα, εἶπα πρὸς τὸν ἔφορον:

— Καὶ τὸ Πανεπιστήμιον;

— Δὲν βαριέσαι; Δίδεις σὲ κανένα ἄλλο φοιτητὴν καὶ σὲ ἐγγράφει. Ἔτσι τὸ κάνουν ὅλοι. Οὕτω δὲν χάνεις τὸ ἔτος, κερδίζεις δὲ καμμιὰ τριανταριά λίρες διὰ νὰ πᾶς τὸ ἐπόμενον ἔτος νὰ καλοπεράσῃς. Λοιπὸν σύμφωνοι;

— Σύμφωνοι.

— Μεθαύριον θὰ λάβῃς τὸν διορισμόν, εἰς τὸν ὁποῖον ὅμως (προσέθηκε γελῶν) ὀρθότερον θὰ ἦτο νὰ γραφῇ ὅτι σὲ διορίζομεν κυνηγόν. Ἐν τούτοις, χαῖρε, κύριε σχολάρχα!

Β'

Μόνον τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἀνέλαβα τὰ καθήκοντά μου, ἐνόησα ὅτι τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον τόσον ἐλαφρῶς ἀνεδέχθην εἶχε καὶ τὰς δυσχερείας του. Καὶ ἡ πρώτη ἐκ τῶν δυσχερειῶν τούτων ἦτο ὅτι ἐγὼ ὁ διδάσκαλος εἶχον ἀνάγκην διδασκαλίας, διότι εἶχα σχεδὸν ἐντελῶς λησμονήσῃ τὰ μαθήματα, ἅτινα ἐπρόκειτο νὰ διδάξω καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἄλλως δὲν διέπρεψα ποτὲ καὶ ὡς μαθητῆς.

Ἐπειτα οἱ «προεστοὶ» τοῦ χωρίου καὶ τῆς ἐπαρχίας, οὔτινες ἦλθον διὰ νὰ με' γνωρίσουν, δὲν ἔμειναν εὐχαριστημένοι. Τὴν δυσπιστίαν, ἣν ἐκίνησεν ἡ μικρά μου ἡλικία, ἐνίσχυσεν ἡ ἐλαφρότης ἣν ἔδειξα ζητήσας περισσοτέρας πληροφορίας περὶ κυνηγίου ἢ περὶ τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ σχολείου. Ἦρξιαν δὲ τινὲς ἐξ αὐτῶν νὰ κρυφομιλῶσι καὶ δὲν ἦτο δύσκολον νὰ

μαντεύσω ὅτι ἔλεγαν πρὸς ἀλλήλους:

— Εἶντα διαόλου δάσκαλος εἶνε τουτοσέ;

Διὰ τὴν δυσμενῆ δὲ ταύτην ἐντύπωσιν μοῦ ἐφάνη ὅτι διέκρινα λάμπιν χαιρεκακίας εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ συναδέλφου μου, ὅστις, ὥς διὰ νὰ ἐπιβαρύνῃ τὴν θέσιν μου, ἀνέπτυσσε πρὸς τοὺς προεστοὺς, με' πομπώδη φρασεολογίαν, τὰς ιδέας του περὶ διδασκαλίας, ὠμίλησε πρὸς τὸν δήμαρχον διὰ τὰ πολιτικὰ τῆς ἡμέρας καὶ πρὸς τὸν ἱερέα ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ μ' ἐρωτήσῃ:

— Ψάλλεις, κύριε διδάσκαλε;

— Ὁχι.

Τὸ ὅχι ἐκεῖνο συνεπλήρωσε τὴν ἐλεεινὴν ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν εἶχα κάμει. Ὁ παπᾶς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τί εἶδους παιδεία ἦτο αὐτὴ ἡ νεωτέρα, νὰ μὴ διδάσκουν τοὺς νέους ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν.

Ἀλλ' ὁ συνάδελφος ἀνέλαβε τὴν ὑπεράσπιν μου διὰ νὰ ἐπιδείξῃ συγχρόνως τὰ προσόντα του:

— Δὲν ἔχουν ὅλοι τὸ χάρισμα τῆς φωνῆς. Ἐπειτα ἐγὼ θ' ἀναπληρῶ τὸν κύριον σχολάρχην εἰς αὐτὸ τὸ καθήκον. Δόξα τῷ Θεῷ, ἐγὼ καὶ μουσικὴν ξέρω καὶ φωνὴν ἔχω.

Ὁ συνάδελφός μου ἦτο ἰσχνὸς καὶ μελαψός, ὥς ξυλοκέρατον· ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην μοῦ ἐφάνη τόσον μαῦρος, τόσον ἀπαισιῶς μαῦρος, ὥστε μοῦ ἤρχετο ὄρεξις νὰ τὸν ἐρωτήσω πῶς ἔμαθε βυζαντινὴν μουσικὴν εἰς τὸ Σουδάν. Καὶ ὅμως εἰς τὰ χεῖλη εἶχε μειδίαμα τόσον ὑπογρεωτικὸν καὶ τόσην ταπείνωσιν ἐξέφραζεν ὅλον του τὸ ταλαιπωρημένον ὑποκείμενον καὶ ἡ κάμψις τῶν ὤμων του ἡ δουλικὴ καὶ ὁ πενιχρὸς του ἱματισμός, εἰς τὸν ὁποῖον συνηντῶντο δύο πολιτισμοί, ὁ εὐρωπαϊκὸς καὶ ὁ κρητικὸς, μετὰ διαφόρων ἐποχῶν, τόσην δυστυχίαν ἐμαρτύρει τὸ προσῶπον οὐτιδωθὲν μέτωπόν του (διότι δὲν θὰ ἦτο ἀκόμη τριακοντούτης), ὥστε δύσκολως διεκρίνετο ἡ μικροπονηρία ἣτις ἐσπινθήριζεν εἰς τοὺς μικροὺς ὀφθαλμοὺς του.

Ὅταν ἐμείναμεν μόνοι, μοῦ ἐξέφρασε τὴν χαράν του, διότι θὰ με' εἶχε συνάδελφον καὶ... «προστιάμενον» καὶ με' διεβεβαίωσε, ὅτι δὲν ἠσθάνετο ἐναντίον μου τὴν παραμικρὰν μνησικακίαν.

— Γιατί μνησικακίαν; τὸν ἡρώτησα ἀνατιναχθεὶς.

— Διότι... πῶς νὰ σᾶς πῶ; γιὰ τὴν θέσιν ποῦ πήρατε ἔχω ἐργασθῇ χρόνια κηλίτσα κ' ἐγώ... Ὅλοι σχεδὸν οἱ μαθηταὶ τοῦ σχολείου μας ἔχουν περάσει ἀπὸ τὰ χεῖρά μου· θὰ

δῆτε δὲ ὅτι τοὺς ἔχω κάμει ξεφτέρια· μερικοὶ μάλιστα θὰ ἦσαν καλοὶ καὶ διὰ τὸ γυμνάσιον. Ὅταν πρωτοῦλθα εἰς αὐτὰ τὰ χωριά, σχολεῖα δὲν ὑπῆρχαν καὶ μόνον ὀλίγα παιδιὰ ἐδιδάσκοντο κολυβογράμματα. Τέλος πάντων εἶχα δικαιώματα, ἀλλ' ἔπρεπε νάμαι Κρητικὸς διὰ τὸ μὴ τ' ἀναγνωρίσουν, κ' ἐγὼ Κρητικὸς δὲν εἶμαι, οὔτε μέσα ἔχω.

— Ἄν ἐγνώριζα ὅτι θὰ κατεπάτουν ξένα δικαιώματα, ἀπῆντησα θυμωμένος ὀλίγον, σὰς βεβαίῳ ὅτι δὲν θὰ ἐδεχόμην τὸν διορισμόν. Ἄλλ' ἔως χθές, οὔτε τὰ δικαιώματά σας ἐγνώριζα, οὔτε σὰς τὸν ἴδιον.

— Μὰ δὲν εἶπα ὅτι φταίτε σεῖς... ἐψέλισεν ὁ διδάσκαλος. Τί φταίτε σεῖς;

Ἄλλ' ἐγὼ, διὰ τὸν ταπεινώσω μὲ προσόντα τὰ ὁποῖα ἐγνώριζα ὅτι δὲν εἶχεν, ὥς μὲ εἶχε ταπεινώσει πρὸ ὀλίγου μὲ τὴν μουσικὴν του, προσέθηκα:

— Ἐγὼ οὔτε δάσκαλος εἶμαι, οὔτε παρεκάλεσα κανένα νὰ μὲ διορίσῃ. Ἐξ ἐναντίας μὲ παρεκάλεσαν νὰ δεχθῶ. Εἶμαι τελειόφοιτος τοῦ γυμνασίου, εἶμαι φοιτητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ζημιόνομαι μάλιστα διότι χάνω τὰ μαθήματά μου.

Εἶχαμεν φθάσει εἰς τὸ καφενεῖον τοῦ χωρίου καὶ ἐφρόντισα ν' ἀκούσουν τὰς τελευταίας φράσεις οἱ ἐκεῖ καθήμενοι χωρικοί, οἵτινες μὲ ὑπεδέχθησαν μὲ ἐξαιρετικὰς περιποιήσεις, φιλοτιμηθέντες νὰ μὲ κεράσουν ὅλοι.

Οἱ λόγοι μου κατέπληξαν καὶ ἀπεστόμωσαν τὸν πρῶτον δημοδιδάσκαλον. Ἄλλ' ἐγὼ δὲν ἠθέλησα νὰ καταχρασθῶ τὴν ὑπεροχὴν μου· καὶ σκέψαι, τὰς ὁποίας θὰ ἐννοήσετε μετ' ὀλίγον, μὲ κατέστησαν συμβιβαστικόν. Συνεχίζων δὲ τὴν ὁμιλίαν μας, τοῦ εἶπον, ὅταν ἐμείναμεν ἐκ νέου μόνοι:

— Καλὰ ποῦ ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ ἐξηγηθῶμεν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς γνωριμίας μας, διότι ἐγὼ τοῦλάχιστον ἐπιθυμῶ νὰ περάσωμεν μὲ ὁμόνοιαν τὸν ὀλίγον καιρὸν ποῦ ἔχομεν νὰ περάσωμεν μαζῇ.

— Κι' ἐγὼ τὸ ἴδιο.

— Τί ἔχομε νὰ μοιράσωμε; Ἐγὼ ἐφέτος εἶμαι δάσκαλος καὶ τοῦ χρόνου δὲν θὰ εἶμαι. Θὰ πάω γιὰ τὰ μαθήματά μου, γιὰ τὴν ἐπιστήμην μου, καὶ θὰ σὰς ἀφήσω τὴ θῆσιν μου νὰ τὴ χαιρέσετε. Φιλοδοξίαν δασκαλικὴν δὲν ἔχω καμμίαν. Καὶ ἦλθα μὲ τὴν εἰλικρινὴ διάθεσιν νὰ εἶμαι σχολάρχης μόνον γιὰ τὸν τύπον. Ἄν θέλετε, σὰς ἀφήνω καὶ τὸν τίτλον αὐτόν. Τί μοῦ χρησιμεύει, ἀφοῦ θὰ εἶνε τόσο

ἐφήμερος; Θὰ μὲ ὑπεχρεώνατε μάλιστα ἂν εἶχατε τὴν καλωσύνην νὰ ἀναλάβετε καὶ τῶν δύο τάξεων τὰ μαθήματα. Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ σὰς εἶνε δύσκολον, σὰς ἀφήνω νὰ διδάσκατε τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὴν ἀριθμητικὴν εἰς τὴν τάξιν μου, ἀναλαμβάνω δὲ νὰ διδάσκω ἐγὼ γεωγραφίαν καὶ ἱερὰν ἱστορίαν εἰς τὴν τάξιν σας. Κάτι θυμοῦμαι ἄκρες μέσες ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἱεροβοάμ. Καὶ ἔτσι ἀποκαθίσταται πλήρης ἰσότης μεταξὺ μας. Ἄλλως τε νὰ σὰς πῶ ὅλην τὴν ἀλήθειαν; Ἐγὼ ἦλθα ἐδῶ διὰ νὰ κυνηγῶ καὶ ἡ δασκαλικὴ εἶνε μᾶλλον πρόφασις. Ἐγὼ μανίαν μὲ τὸ κυνηγῆναι καὶ διὰ τοῦτο. ὥς εἶδατε, ἀντὶ βιβλίων, ἔφερα μαζῇ μου τουφέκια καὶ σκυλιά.

Μόνον περὶ ἐξισώσεως τῶν μισθῶν δὲν ὠμίλησα, ἀλλ' οὐχ ἦττον αἱ ὑποχωρήσεις μου ἐφάνησαν τόσο σπουδαῖαι εἰς τὸν συνάδελφον, ὥστε μὲ εἰλικρινῇ συγκίνησιν μοῦ εἶπεν:

— Εὐχαριστῶ πολύ. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θὰ περάσωμεν σὰν ἀδελφοί.

— Ὅστε ἀναλαμβάνετε τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὴν ἀριθμητικὴν; ἔσπευσα νὰ τὸν ἐρωτήσω, διὰ νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀγορεύσεώς μου.

— Ἀφ' οὗ τὸ θέλετε, τὰ ἀναλαμβάνω· ἀλλ' ὥς εἰλικρινὴς ἀνθρωπος, χρεωστῶ νὰ σὰς πῶ ὅτι δὲν σὰς συμφέρει αὐτό· τί θὰ ποῦν οἱ μαθηταὶ ὅταν θὰ βλέπουν ὅτι ἐγὼ ὁ κατώτερος διδάσκω τὰ δυσκολώτερα καὶ τὰ κυριώτερα μαθήματα; Ἀμ' οἱ γονεῖς τῶν, ἀμ' ἡ Ἐφορὰ;

Ἐσκέφθην ὀλίγον καὶ εἶδα ὅτι ἀληθῶς μὲ συνεβούλευε τὸ συμφέρον μου. Ἄλλὰ πῶς νὰ διδάξω, πρὸς Θεοῦ, πράγματα ποῦ δὲν ἐγνώριζα;

— Ἄς σκεφθοῦν ὅτι θέλουν, ὀλίγον μὲ μὲλει. Ὅταν ζητήσω νὰ μὲ διορίσουν καὶ πάλιν, ἂς μὴ μὲ διορίσουν. Ἄλλως τε ποῦ τὸ βρήκαν γραμμένο ὅτι τὰ σπουδαιότερα μαθήματα εἶνε τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ μαθηματικά; Γιὰ μένα σπουδαιότερα εἶνε ἡ ἱερὰ ἱστορία, ὥς θρησκευτικὸν μάθημα. Λοιπὸν σύμφωνοι;

— Ὁχι, πρὸς τὸ συμφέρον μου, δὲν ἀνελάμβανε τὰ ἑλληνικὰ. Καὶ παρέταξε πεισιχωρία ἐπιχειρήματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ σπουδαιότερον ἦτο ὅτι θὰ ἐξέπιπτον εἰς τὴν ὑπόληψιν καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν μαθητῶν. Ἀλλὰ συγκατένευσε τοῦλάχιστον νὰ διδάξῃ τὰ μαθηματικά καὶ τοῦτο ἦτο μεγάλη ἀνακούφισις δι' ἐμέ. Ἀπὸ τοὺς παιδικούς μου χρόνους διητήρουν μίαν φρόβραν ἀνάνησιν τῶν κλασματικῶν

ἀριθμῶν καὶ τῶν μεθόδων τῶν τριῶν καὶ τῆς ὑφαιρέσεως· τὸ δέος δὲ τοῦτο μοῦ κατέστησεν ἀπρόσιτα καὶ τὰ μαθηματικά τοῦ γυμνασίου, θεωρητικὴν ἀριθμητικὴν καὶ ἀλγεβραν. Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν ἐνόησα καὶ ἂν ἔμαθα τίποτε περισσότερον τῶν τεσσάρων ἀπλῶν πράξεων τῆς ἀριθμητικῆς· τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι βραδύτερον διητήρει ἡ μνήμη μου μόνον τὸ δέος τὸ ὁποῖον μοῦ ἐνέπνευσαν τὰ πολύπλοκα ἐκεῖνα πράγματα καὶ τὸ δέος τοῦτο μετετράπη διὰ τοῦ χρόνου εἰς φοβερὸν ἐφιάλητην.

Μετενόουν πικρῶς, βλέπων ὅτι διὰ τὸ διδάξω ἔπρεπε νὰ μελετῶ περισσότερον ἀπὸ τοὺς μαθητάς μου τοὺς μᾶλλον ἀκαταρτίστους. Ἐπρεπε νὰ ἐπαναλάβω καὶ ἀποστηθίσω ὅλην τὴν γραμματικὴν καὶ ν' ἀπομνημονεύσω τὰ φρικτὰ καὶ ἀτελείωτα ὀνόματα τῶν γεωμετρικῶν δυνάμεων, ὄρη, ποταμούς, χρονολογίας. Καὶ πότε; Καθ' ὃν χρόνον, περατώσας κοντσὰ στραβὰ τὸ γυμνάσιον, ἀνέπνευσα νομίζων ὅτι ἐσώθην διὰ παντὸς ἀπὸ τὰ βάσανα τῶν κανόνων καὶ τῶν προβλημάτων! Ἄλλὰ τί νὰ κάμω; Ἦρχισα νὰ μελετῶ, κύπτων ἐπὶ ὥρας κατὰ τὴν νύκτα ἐπὶ τῶν βιβλίων, φυλλομετρῶν τὸ λεξικὸν καὶ τὸν κατάλογον τῶν ἀνωμάτων, κλίων ὀνόματα καὶ ῥήματα καὶ προσπαθῶν νὰ εἶρω τοὺς σχετικὸς κανόνες.

Προσεπάθουν νὰ παρηγορηθῶ μὲ τὴν σκέψιν ὅτι ἐπὶ τέλους δὲν εἶχα πῶς ἄλλως νὰ περάσω τὰς ἐσπέρας μου. Οἱ χωρικοὶ ἐκοιμῶντο σχεδὸν ἅμα ἐνύκτωνε καὶ μόνον κατὰ τὰς ἑορτὰς καὶ τὴν ἐσπέραν ἐπὶ μικρὸν ἦσαν ἀνοικτὰ τὰ δύο τοῦ χωρίου καφενεῖα. Ἡ κατοικία μας ἄλλως, μετὰ τοῦ σχολείου, ἦτο ἔξω τοῦ χωρίου, μεμονωμένη ἐπὶ ἐνὸς λόφου ἐν μέσῳ δένδρων. Ἄλλ' ἡ σκέψις αὕτη, ἀντὶ νὰ μὲ παρηγορή, καθίστα ἐπαχθεστέραν τὴν δυστυχίαν μου. Ἦτο δυνατόν νὰ ὑποφέρω αὐτὸν τὸν βίον ἐπὶ τὸσους μῆνας χωρὶς νὰ παραφρονήσω; Εὐρισκόμην ἐπὶ πλεόν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ μαγειρεύω μόνος μου ἢ νὰ τρέφωμαι, ὥς ἀσκητὴς, μὲ ξηρὸν ἄρτον, διότι οὐδεμία χωρικὴ ἐτόλμα καὶ μόνον νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν κατοικίαν ἀνδρῶν ἀγάμων καὶ μάλιστα ξένων. Ἀπετάθην πρὸς μίαν γοαῖαν ὑπερξηκοντούτιδα, ἣτις ταξιδεύσασα ἄλλοτε ποτὲ μέχρι Κυθήρων, ἠθέλε νὰ περνᾷ ὥς πολιτισμένη καὶ ἀνώτερα προλήψεων· ἀλλὰ καὶ αὕτη ἐσταυροκοπήθη διὰ τὴν παρατόλμον πρότασιν καὶ σχεδὸν ἐκοκκίνισε. Ἐλα Χριστέ καὶ Παναγία μου! χήρα γυναῖκα νὰ μπαῖνῃ σὲ σπῖτι μπεκιάριδων... νὰ τῆς βγάλουν τίποτε! Θεὸς

φυλάξοι!... ὁ κόσμος εἶνε κακός, παιδί μου. Ὁ συνάδελφος, ὅστις ἐγνώριζε κάλλιον ἐμοῦ τὰ πράγματα, διότι εἶχε ζήσει τὸν βίον ἐκεῖνον ἐπὶ ἔτη, μὲ ἀπέτρεπεν ἀπὸ μάταια διαβήματα, ἅτινα ἄλλως ἠδύναντο νὰ παρεξηγηθῶσι· ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἐπίστευα ὅτι ἡ αὐστηρότης ἐφθανε μέχρι τοιαύτης ἀγριότητος, ὥστε καὶ αἱ γοαῖαι, αἵτινες εἶχον ταξιδεύσει μέχρι Κυθήρων, νὰ φοβοῦνται μήπως κινήσουν ὑποψίας παρεκτροπῆς.

— Δὲν πειράζει, μαγειρεύομεν μόνοι μας. μοῦ εἶπε μὲ ἐγκαρτέρησιν ὁ συνάδελφος.

— Ἄλλ' ἐγὼ ποῦ δὲν ξέρω οὔτε αὐγὰ νὰ ψήσω;...

— Τότε ἀναλαμβάνω ἐγὼ, μετὰ τῆς ἀριθμητικῆς, καὶ τὴν μαγειρικὴν, εἶπεν ὁ ὑποχρεωτικώτατος συνάδελφος. Θὰ βοηθοῦν καὶ οἱ μαθηταί...

— Ἀ! βέβαια, καλὴ ἰδέα αὕτη, εἶπον ἀνακουφισθεῖς ἀπὸ νέαν μέριμναν. Ἐτσι θὰ μάθουν καὶ κάτι τι πρακτικὸν οἱ μαθηταί. Σήμερον ἡ ἐκπαίδευσις τείνει νὰ γείνῃ πρακτικὴ.

Ἀλλὰ θὰ ἐμάνθανον ἄρᾳ γε τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὴν μαγειρικὴν τὰ δυστυχῆ ἐκεῖνα παιδιὰ; Αἱ περὶ τοῦτου ἀμφιβολίαι μου ἠύξανον καθ' ἑκάστην. Καὶ διὰ τοῦτο πρὸ πάντων ἀπεφάσισα νὰ εἶμαι ὁ ἐπιεικέστερος τῶν διδασκάλων. Εἶχα ἀναγνώσει τὸ παιδαγωγικὸν σύστημα τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσει ὁ Τολστόης εἰς τὴν «Γιασνάγιαν Πολιάναν» καὶ τὸ ὁποῖον ἀφίνει τοὺς μαθητάς ἐλευθέρους νὰ μελετοῦν ἢ νὰ παίζουσιν ὅποταν θέλουν καὶ ὅπως θέλουν, καὶ τώρα ἐσκεπτόμην ὅτι ἤμην παρὰ Θεοῦ προσωρισμένος νὰ εἰσαγάγω τὸ σύστημα τοῦτο εἰς τὴν Κρήτην.

Γ'

Τὰ μαθήματα ἤρχισαν μὲ μίαν προσλαλίαν πρὸς τοὺς μαθητάς, εἰς τὴν ὁποίαν εἶπα τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ:

«Δὲν εἶμαι ἀπὸ τοὺς δασκάλους τοὺς ὁποῖους ἐγνώρισατε μέχρι τοῦδε. Θέλω νὰ γείνω φίλος σας καὶ ὅχι τύραννος, νὰ σὰς φανῶ ὡφελίμος καὶ ὅχι νὰ σὰς κάμω δειλοὺς καὶ ταπεινούς· νὰ μὲ σέβεσθε καὶ νὰ μὲ ἀγαπᾶτε καὶ ὅχι νὰ μὲ τρέμετε. Μερικοὶ ἀπὸ σὰς ἄλλως κοντεύει νὰ ἔχετε τὴν ἡλικίαν μου. Ἐως χθές ἤμουν καὶ ἐγὼ μαθητὴς καὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ μὲ μισήσετε, ὅπως ἐμίσησα ἐγὼ μερικούς ἀπὸ τοὺς διδασκάλους μου. Δὲν θ' ἀπαίτῳ νὰ μανθάνετε μεγάλα πράγματα, τὰ ὁποῖα νὰ μὴ

σας αφήνουν καιρόν νά παίζετε, ὥς ἀπαιτεῖ ἡ ἡλικία σας. Ἀλλά τὰ ὀλίγα αὐτὰ ἐννοῶ νά τὰ μανθάνετε καλά. Φρονῶ ὅτι μέ τὸ γλυκὸ θὰ κάμωμεν καλλίτερα τὴν ἐργασία μας, ἐνῶ οἱ ἄλλοι δασκάλοι νομίζουν ἀπαραίτητον τὸ ξύλον καὶ τοὺς θυμούς. Σὰς παρακαλῶ, μὴ με ἀναγκάσετε νά πιστεύσω ὅτι ἔχω ἄδικον καὶ ὅτι ἔχουν δίκαιον οἱ ἄλλοι δασκάλοι.»

Οἱ μαθηταί μου ἤκουσαν τοὺς λόγους μου με ἐκπλήξιν, ἥτις ἐπὶ τέλους μετεβλήθη εἰς ἀκτινοβολίαν χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύνης.

— Λοιπὸν εἰσθε σύμφωνοι; τοὺς ἠρώτησα.

— Σύμφωνοι, ἀπήντησαν.

Καὶ ἐτήρησαν τὴν ὑπόσχεσίν των, ὅπας ἐτήρησα καὶ ἐγὼ τὴν ἰδικήν μου.

Εἶπον ὅτι ἠναγκαζόμην νά προμελετῶ διὰ νά παραδώσω. Ὅφειλόν δὲ νά ὁμολογήσω ὅτι, οὐχὶ τόσον χάριν τῶν μαθητῶν, ὅσον διὰ νά κοπιᾶζω ὀλιγώτερον, τὸ κείμενον τὸ ὁποῖον ἔδωκα πρὸς ἐξηγήσιν καὶ τεχνολογίαν δὲν ἦτο ποτὲ περισσότερον τῆς μιᾶς προτάσεως, δύο ἢ τρεῖς γραμμαὶ ἀπὸ τὴν Ἀνάβασιν. Ἐπειδὴ δὲ δὲν κατώρθωνα πάντοτε νά ἐνθυμοῦμαι τοὺς σχετικoὺς γραμματικoὺς κανόνες, ἡ τεχνολογία μου ἦτο ἀπλουστάτη.

Ἀλλὰ τότε παρετήρησα ὅτι οἱ μαθηταί μου ἐγνώριζον περισσότερα ἀπὸ ἐμέ. Διὸ ἠναγκάσθην νά ἐντείνω τὰς μελέτας μου καὶ μάλιστα νά σημειῶνω τοὺς κανόνες τοὺς ἐφαρμοζομένους εἰς ἐκάστην λέξιν τοῦ κειμένου. Διδάσκων δὲ εἶχα τὸν τυφλοσοφὴν τῶν σημειώσεων εἰς τὸ ἡμιάνοικτον συρτάρι μου καὶ με τρόπον τὸν παρηκολούθουν. «Λοιπὸν διατί ἔξαιρεῖται; Λέγε Γιώργη... Ὁ ἄλλος; ... ὁ ἄλλος; ...».

Καὶ ἐνῶ διὰ τοῦ ἐνὸς βλέμματος ἠρώτων, διὰ τοῦ ἄλλου ἀνεξήτουν εἰς τὸ συρτάρι μου τὸν κανόνα, καὶ ἡσθάνομην ἀληθῆ εὐτυχίαν θριάμβου ὅταν ἐπὶ τέλους κατώρθωνα νά καταπλήξω τὸ ἀκροατήριον μου με τὰς γνώσεις μου· καὶ ὁ θριάμβος ἀντῆχει εἰς τὴν φωνήν μου, ἥτις βαθμηδὸν καὶ ἀσυνειδήτως ἤρχιζε νά προσλαμβάνῃ τὸν διδασκαλικὸν στόμφον.

Ἐννοεῖται ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, με τὴν καλὴν θέλησιν διδασκάλου καὶ μαθητῶν, τὸ μάθημα διήρκει ὀλίγον· οὕτω δὲ εἶχα ὥρας πολλὰς εἰς τὴν διάθεσίν μου διὰ τὸ κυνῆγι. Καὶ πρὶν ἀκόμη ἐξέλθουν οἱ μαθηταί, ἐγὼ εὐρισκόμην εἰς τοὺς ἀγρούς, με τὸ δίκαννον ἐπ' ὤμου, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν δύο μου σκύλων. Ἐπιστρέφων δὲ εὗρισκα τὸ δεῖπνον ἢ τὸ γεῦμα ἑτοιμον, χάρις εἰς τὴν ὑπο-

χρεωτικὴν καλωσύνην τοῦ συναδέλφου. Καὶ ἡ ζωὴ ἐκείνη ἤρχιζε νά ἔχῃ, ἂν οὐχὶ θέλητρα, τοῦλάχιστον γαλήνην τινὰ ἀρετὰ εὐχάριστον.

Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ παρετήρουν ὅτι ἠϋξάνον καὶ ἐπλουτίζοντο ἀνεπαισθήτως αἱ γραμματικαὶ γνώσεις μου καὶ ἡσθάνομην ἡδονὴν ἄγνωστον νά διανοίγω τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν μου εἰς τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἔρευναν. Ἀλλὰ πρὸ πάντων μέτερπε καὶ μοῦ ἐνέπνεεν ὑπερηφάνειαν ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἡμέρου καὶ συγκαταβατικῷ συστήματός μου. Οἱ μαθηταί μου μ' ἐσέβοντο καὶ με ἠγάλουν, χωρὶς δὲ νά μεταχειρισθῶ ποτὲ βίαια μέσα, χωρὶς νά ὑψώσω κἂν τὸν τόνον τῆς φωνῆς μου, ἦσαν ἐπιμελεῖς καὶ κόσμιοι. Ἡϋξανε δὲ ἡ πρὸς ἐμέ ἀγάπη καὶ εὐγνωμοσύνη των, ὅταν ἀπὸ τὴν πρώτην τάξιν, ἥτις ἦτο εἰς τὸ ἰσόγειον, ἤρχοντο ἐνίοτε πλαταγισμοὶ θραυσμάτων ὁμοῦ με τὰς ἀγρίας κραυγὰς καὶ τὰς ὕβρεις τοῦ διδασκάλου, κούτσουρα, παλιόπαιδα, κτῆνη!

Ἀλλ' ἡ ἀντίθεσις αὕτη ἐπῆλθεν ὥς πρῶτον ζιζάνιον εἰς τὴν μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ συναδέλφου ἀρμονίαν. Ἐκαμα τὸ λάθος μίαν ἡμέραν νά τοῦ παρατηρήσω ὅτι ἦσαν σκληροὶ καὶ ἀνωφελεῖς αἱ σωματικαὶ ποιναί, ὅτι βλάπτουν μᾶλλον διότι ταπεινόνουν τὸ φρόνημα καὶ πληγώνουν τὴν φιλοτιμίαν, διὸ καὶ ἔχουν καταργηθῆ εἰς ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον. Αὐτὸς δέ, ὡς ἐὰν ἦτο ἤδη πρὸ πολλοῦ χολιασμένος, θεωρῶν τὸ σύστημά μου ὡς ἀποδοκιμασίαν τῆς ἰδικῆς του μεθόδου, μοῦ ἀπήντησέ με πείσμα:

— Ἐτσι ξέρω ἐγὼ νά διδάσκω. Τὰ νέα συστήματα δὲν τὰ ξέρω· ξέρω μόνον πῶς πρέπει νά μανθάνουν γράμματα οἱ μαθηταί.

Ἡ ἀνάμνησις τῆς ἀριμνητικῆς καὶ τῆς μαγειρικῆς ἐκράτησε τὴν ὁργὴν μου καὶ ἠμπόδισε τὴν ῥῆξιν, διὰ τὴν ὁποῖαν ὁ συνάδελφος ἐφαίνετο ἀποφασισμένος. Τὴν ἐσπέραν δ' ἐδειπνήσαμεν πάλιν ὁμοῦ καὶ μόνον μικράτις δυσφορία ἠμπόδιζε τὰ βλέμματά μας νά συναντηθῶσιν. Ἡ ὑποχώρησίς μου ὁμῶς αὕτη φαίνεται ὅτι δὲν ἐξετιμήθη δεόντως ὑπὸ τοῦ συναδέλφου, ὅστις ἔγεινε νευρικώτερος καὶ ἐφαίνετο εἰς πᾶσαν περίστασιν ἐπιζητῶν ἔριδα.

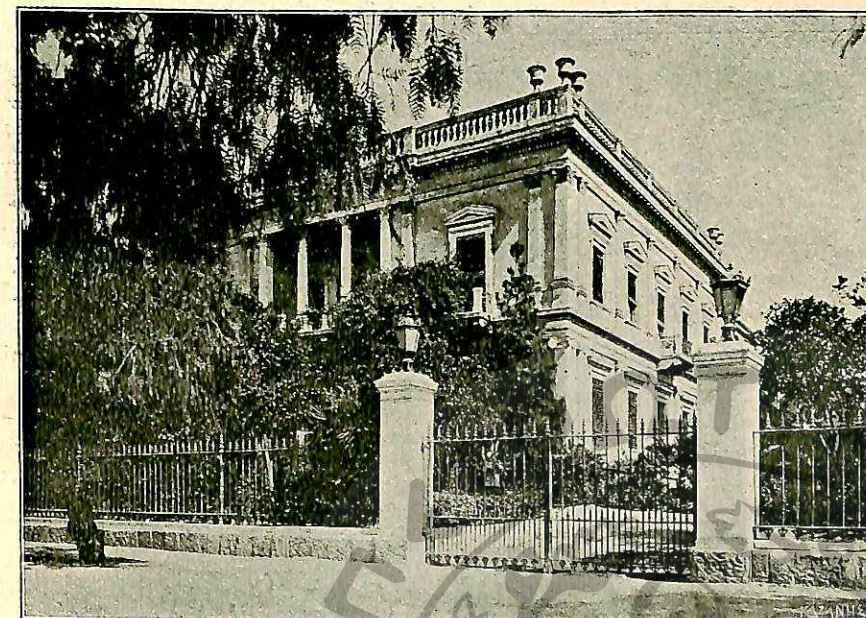
Ὡς διὰ νά με προκαλῇ δέ, ἠϋξησε τὴν πρὸς τοὺς μαθητὰς ἀπηνῆ αὐστηρότητά του καὶ τὸ μάθημά του ἦτο σχεδὸν ἀδιάκοπος θορήνος τῶν θραύσεων καὶ μαστιγουμένων μαθητῶν. Ἡ ἐναντίον μου κρυφία ἔχθρα του ἐξέσπα εἰς τὴν ῥάχιν τῶν δυστυχῶν παιδιῶν.

Τοῦτο δὲ δὲν ἦτο μόνον πλαγία πρόκλησις ἐναντίον μου, ἀλλὰ καὶ ἐνόχλησις πολὺ δυσάρεστος πάσης στιγμῆς. Διότι μολονότι ἐνίσχυν τὴν πρὸς ἐμέ ἀγάπην τῶν μαθητῶν μου,

μοῦ ἐτάραττον τὰ νεῦρα καὶ τὴν διδασκαλίαν αἱ οἰμωγαὶ ἐκείναι καὶ αἱ κραυγαὶ αἱ ἄγριαι, τὰς ὁποίας ἤμουν ἠναγκασμένος ν' ἀκούω, διότι αἱ δύο τάξεις συνεκινῶνουν.

I. ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ

"Ἐπεται συνέχεια.

Τὸ μέγαρον Ψόχα. — Γαμήλιον δῶρον τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν πρίγκηπα Νικδλαον.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΕΝΕΘΛΙΟΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΑΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΥΠΕΡΠΟΝΤΙΟΥ ΠΛΟΥ ΤΟΥ «Ν. ΜΙΑΟΥΛΗ»

Χαίρω πού σās βλέπω εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς μου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α΄

πρὸς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ Ν. Μιαούλη ἐν Κοπενάγῃ.

Α΄.

ΟΤΑΝ ἀφήσαντες τὰς γραφικὰς ἀκτὰς τῆς Νορβηγίας παρηλλάσσομεν τὸ Σκάγεν, τὴν βορειοτέραν ἐσχατιὰν τῆς Δανικῆς χώρας, περίφημον διὰ τὴν πληθὺν τῶν παρ' αὐτὴν ναυαγίων, ἐνόμιζέ τις ἔτι ἀληθῶς κατὰ τὸν πλοῦν ἐκείνον εἰκὼν θαυμασίου πανοράματος ἐνηλλάσσετο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας, διεβλέπομεν δ' ἤδη ἐν τῇ φαντασίᾳ μας ἕξ ἴσου ὥραϊαν τὴν εἰκόνα ἣτις ἔμελλε νὰ ἀντικαταστήσῃ τὰς ἑξαισίας ἐκ Χριστιανίας ἐντυπώσεις μας.

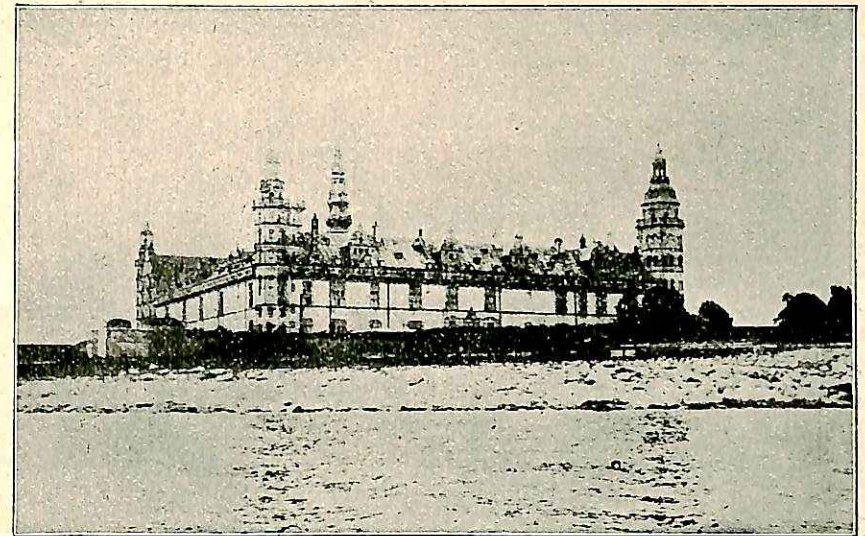
Ἡ θάλασσα ἦτο ἀγνώριστος ἦτο ἀδύνατον νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι ἡ ἀγρία θάλασσα τὴν ὁποίαν ἤδη διέσχισεν ἡ πρῶρα τοῦ ἑλληνικοῦ εὐδρόμου, ἦτο αὐτὴ ἐκείνη ἣν πρὸ μικροῦ εἶδομεν τόσον ἐξημερωμένην νὰ λείχῃ δειλῶς τὰ κράσπεδα τῶν ἀκτῶν τῶν φιόρδ τῆς Χριστιανίας αἰχμάλωτος αὐτῶν. Καὶ ἐνῶ μακρὰν εἰς τὴν πρύμναν μας ἐξηφανίζετο ἡ θαυμασία σιλουέττα τῶν ἀκτῶν τῆς Νορβηγίας μέσῳ τῆς ὁμίχλης τοῦ ὀρίζοντος, ἐμπρός, εἰς τὴν πρῶραν μας ἀγρία ἀνεπετάννυτο ἡ θάλασσα τοῦ Κατεγάτη καὶ τοῦ Σούνδου ἐπὶ τῆς ὁποίας ὡς ἐν ὄνειρῳ ἐφαίνοντο ἔτι διαδρομοῦντες οἱ πτερόεντες στόλοι τοῦ Νέλσωνος. Εἰς τὴν νέαν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας ἀνελίσσομένην εἰκόνα ἐνόμιζέ τις ὅτι ἔβλεπεν ἔτι δεξιὰ εἰς τὸ βάθος περὶ τὴν Φρειδερικιάν τὸν καπνὸν ὅστις ἐδόξασε τὰ δανικὰ ὅπλα, παραπλέων δὲ ἕξ ἐλαχίστης ἀποστάσεως τὴν ἄκραν τῆς Ἐλσινόρης διακρίνει ἔτι τὸν μέλανα ὄγκον τῆς ἐπαύλεως τοῦ Κρόνμποργ εἰς τὰ ὑποχθόνεια τῆς ὁποίας κοιμᾶται ὁ μυθικὸς ἦρως Holger Danske ἀναμένων τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἡ πατρίς ἤθελε λάβει τὴν ἀνάγκην τοῦ βραχίονός του, ἐνῶ περὶ αὐτὴν ἀκούονται ἔτι ἀπὸ τῶν αἰθουσῶν ἐκείνων τοῦ Ἀμλέτου λόγοι

θεσπέσιοι οἱ ὅποιοι ποτὲ μὲν δὲν ἐλέχθησαν ἀλλὰ καὶ οἱ ὅποιοι ποτὲ δὲν θὰ λησμονηθῶσιν, ὡς λέγει ὁ Élisée Reclus.

Εἰς πλοηγὸς μᾶς ἔδειξεν ἐν καιρῷ νυκτὸς τὸ ἀγκυροβόλιόν μας καὶ ἡ πρωϊνὴ ὁμίχλη διαλυθεῖσα ἀπεκάλυψε διὰ πρώτην φορὰν ἐν Κοπενάγῃ τὴν πολεμικὴν σημαίαν τῆς πατρίδος μας. Καὶ ἐπὶ τῶν γαληνιώντων ἐκείνων ὑδάτων εἰς τοὺς σελαγισμοὺς τῶν ὁποίων μοῦ ἐφαίνοντο σπινθηροβολοῦσαι ἀκτίνες ἀφθίτου ναυτικῆς δόξης, ἔβλεπον ἐν πληρεστάτῃ ἁρμογίᾳ ἀποδιδομένην τὴν εἰκόνα τοῦ εὐγράμμου ἑλληνικοῦ σκάφους φερωνύμου τετιμημένου ἥρωος.

Ἡ ἡμέρα παραδόξως ἀρυνπνίζετο γλυκεῖα καὶ ῥοδαλὴ ἵνα χαιρετίσῃ τὰς ὥραϊας ἀκτὰς καὶ τὸν ποντοπόρον ξένον των.

Ὁ πρῶτος Δανὸς τὸν ὁποῖον εἶδομεν ἐν Δανίᾳ μετὰ τὸν πλοηγὸν ἦτο ὁ ὀρισθεὶς ξεναγὸς ἡμῶν ὑποπλοίαρχος Rudolph Rothe, μετὰ δὲ τοῦτον ὁ γενικὸς ἡμῶν πρόξενος κ. Thalbitzer. Ἦσαν δι' ἡμᾶς τὰ πρῶτα δείγματα ἐκ τοῦ δανικοῦ κόσμου. Ὁ πρῶτος ἦτο ὁ ἐξαιρετός μετ' ὀλίγον φίλος μας, ὁ ἄριστος ἀξιοματικὸς ὁ ὁποῖος ὑπεχρεώοντο βαθέως, εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, ὁσάκις τοῦ ἐδίδετο ἡ εὐκαιρία νὰ μᾶς παράσῃ τὴν συνδρομὴν του. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας κατέστη πλέον τόσον οἰκείος καὶ φίλος ἡμῶν ὥστε θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι ἀπετέλει μέρος τοῦ ἐπιτελείου τοῦ πλοίου. Ὁ δεῦτερος ἦτο θαυμασίου τύπος εὐφρεστάτου καὶ προσηνεστάτου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀμέσως κατέκτησε τὴν συμπάθειάν μας· καὶ οἱ δύο μαζί θὰ ἦσαν ἱκανοί, ἀνε-

Kronborg

ξαρτήτως τῶν ἀλησμονήτων ἀναμνήσεών μας ἐκ τῆς χώρας ἐκείνης, νὰ προσελκύουν μόνοι αὐτοὶ τὴν ἀμέριστον ἡμῶν συμπάθειαν ὑπὲρ τοῦ τόπου ἐκείνου, τὸν ἔρωτα ἡμῶν μετὸν δανικὸν κόσμον εἰς ὃν οὗτοι μᾶς εἰσήγαγον.

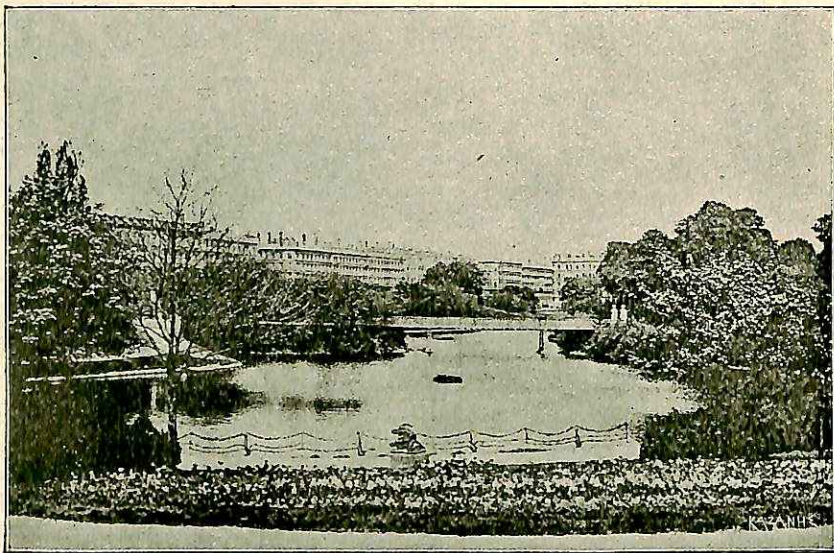
Ὅταν ἀναμνησκώμαι ὅτι ὁ Paul Bluysen εἰς τὰς ἀνταποκρίσεις του πρὸς τὴν «République Française» ἀπεκάλει τὴν Κοπενάγῃ «Ἀθήνας τοῦ βορρᾶ» δὲν δύναμαι νὰ φαντασθῶ ποῖαν τῶν δύο πόλεων ἐπιθυμεῖ νὰ περιποιηθῇ, ἐκτὸς ἂν δὲν πρόκειται περὶ τῶν συγχρόνων Ἀθηνῶν. Εἶνε τόσον ὥραϊα ἡ Κοπενάγῃ, παρ' ὅλον τὸ στενωπὸν ἐνίων τῶν ὁδῶν της εἶνε τόσον καθαρὰ ὡς ὀλλανδικὴ πόλις, ἔχει τόσην μεθοδικότητα ἐν τῇ οἰκοδομικῇ της ὡς ἐὰν ἦτο πόλις γερμανικὴ, συμπλέκεται ἐκεῖ τόσον ἡ ὑπαρξίς της μετὰ τὴν θάλασσαν καὶ τὸ ὕδωρ εἴτε διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως, εἴτε διὰ νὰ ἐξυπηρετῇ τὸ ἐμπόριόν της, εἴτε τέλος ἵνα παρέχῃ τὴν ζωὴν εἰς τὰς παχυσκίους δενδροστοιχίας τῶν ὁδῶν της ἢ τοῦ Oerstedsparken, ὅπου αἱ σκιαί τῶν δένδρων ἀνταγωνίζονται πρὸς τοὺς σελαγισμοὺς τῶν ὑδάτων, ὥστε βεβαίως ἡ πόλις αὕτη θὰ ἦσαν αἱ Ἀθῆναι ἂς ἠδύνατο νὰ ὀνειροπολήσῃ ὁ σύγχρονος Ἀθηναῖος. Καὶ πράγματι, ὁ Ἀθηναῖος σήμερον δὲν ὀνειροπολεῖ ἀντὶ τῶν Ἀθηνῶν τοὺς Παρισίους, τὸ Λονδῖνον, ὀνειροπολεῖ τὴν Κοπενάγῃν, τὰς Βρυξέλλας, διότι εἰς τὰς παμμεγίστας πόλεις χά-

νεται, ὡς λέγουν, ἐρχόμενος ἐξ Ἀθηνῶν, ἐνῶ αἱ δευτερεύουσαι αὐταὶ πόλεις στερημέναι ἀφ' ἐνὸς τῆς τύρβης τῶν μεγάλων ἔχουσιν ἐν σμικρῷ πᾶν ὅ,τι καὶ αὐταί.

Εἶνε ὥραϊα ἡ πόλις τῆς Κοπενάγῃς αὕτη καθ' ἑαυτήν, ἔχει φυσικὴν καλλονὴν τοσαύτην, κατοικεῖται ἀπὸ ἑνα λαὸν τόσον ἀξιαγάπητον, ὥστε θὰ ἀπετέλει διὰ πάντα ἀνθρώπον ὥραϊον τόπον διαμονῆς. Διότι ἐπὶ πλέον ἐξαιρετικῶς ἡ Κοπενάγῃ ἔχει ἐν μέγα πλεονέκτημα. Καίτοι κοσμεῖται ἀπὸ πάντα τὰ προτερήματα τῶν βορείων πόλεων, ἐν τούτοις ὡς ἐκ τῆς πολλῆς ἐπιμιξίας διὰ τῆς τελείας αὐτῆς μετὰ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης συγκοινωνίας, δὲν ἔχει οὐδὲν ὡς πόλις χαρακτηριστικὸν βαθύ, εἴτε ἐκ λόγων κλιματολογικῶν εἴτε ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τῶν κατοίκων αὐτῆς ἢ τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς αὐτῶν, πρὸς τὸ ὁποῖον δυσκόλως νὰ δύναται νὰ ἐξοικιωθῇ ὁ ξένος, ὥστε νὰ δυσχεραίνεται ὁ βίος αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ. Οὐ μόνον εὐκόλως καὶ εὐχαρίστως θὰ ἔζη ἐκεῖ πᾶς τις εἰς οἰανδήποτε καὶ ἂν ἀνῆκεν ἐθνικότητα, ἀλλὰ εἰμαι βέβαιος ὅτι διὰ πολὺν κόσμον θὰ ἀπετέλει τὴν θελπιτωτέραν διαρκὴ διαμονήν. Ἐνθυμοῦμαι μίαν ἐσπέραν συνήντησα ἐν τινὶ κέντρῳ ἑνα γέροντα πλοίαρχον τοῦ νορβηγικοῦ Βασ. Ναυτικοῦ ὁ ὁποῖος κατελθὼν ὅπως πολεμῆσεν κατὰ τὸν Δανογερμανικὸν πόλεμον εἰς τὸ πλευρὸν τῶν Δανῶν, ἠσθάνθη ἕκτοτε τόσην ἀγάπην πρὸς τὴν χώραν ἐκείνην ὥστε ἐξέλεξεν αὐτὴν διὰ διαρκὴ διαμονήν του.

Διὰ τὸν Δανὸν ἐργασία καὶ διασκέδασις εἶνε δύο πράγματα τὰ ὁποῖα βαίνουν ἐν παραλλήλῳ, ὥσανεὶ τὸ ἓν νὰ τροφοδοτῇται ἀπὸ τὸ ἕτερον. Τὴν ἡσυχίαν τῆς ἡμέρας καὶ τὴν ἐργασίαν διαδέχεται ἐνίοτε θόρυβος καὶ διασκέδασις φαιδρά.

Ἐγνωρίσαμεν τοὺς Δανούς ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπει εἰκοσαήμερος περίπου διατριβὴ ἐν Κοπενάγῃ. Ἄγνωστοι παρηκολούθησαμεν αὐτοὺς διασκεδάζοντας εἰς τὰ διάφορα κέντρα, συνευθυμήσαμεν μετ' αὐτῶν κατὰ τὴν ἐκδρομὴν τὴν διοργανωθεῖσαν πρὸς χάριν τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν ὑπὸ τῶν Δανῶν συναδέλφων των εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Sjælland, γευματίσαντες μετ' αὐτῶν ἐν Hillerød καὶ περιήλθομεν μετ' αὐτῶν τὴν ἔπαυλιν τοῦ Φρεδερίκσβόργ ὀφειλομένην μετὰ τῶν πλείστων μνημείων ἐν Δανίᾳ εἰς Χριστιανὸν τὸν Δ', ἥτις νῦν χρησιμεύει ὡς μουσεῖον καὶ ἀντανακλᾷ ἐξαισίως τοὺς πύργους καὶ τὰ δένδρα τῆς εἰς τὰ ὕδατα ὠραιότητος λίμνης. Περιεπλανήθημεν μετ' αὐτῶν ἀνὰ τὰ παχύσκια δάση τῆς ἐπαύλεως τοῦ Φρεδερίκσβόργ τὴν ὁποίαν κοσμοῦσιν ὠραῖα ἔργα τοῦ Wiedenwelt. Ἦκούσαμεν ἀπὸ στόματος τῶν ἰδίων τὰ ὠραῖα ἔθνικα των ἄσματα τὰ ὁποῖα διαφυλλάττει αὐτοῖς ἡ φιλολογία των καὶ ἐγνωρίσαμεν τὴν καλὴν τάξιν τοῦ δανικοῦ κόσμου χάρις εἰς τὸν γενικὸν ἡμῶν πρόξενον κ. Thalbitzer, τὴν ἀληθῶς θελκτικὴν. Πάντοτε ὑπὸ τὰς ὠραίας ἐκείνας ξανθὰς μορφὰς τὰς ὁποίας συχνάκις καλύπτει ἡ μελαγχολία, εἰς τὸ βάθος τῶν γαλατῶν ἐκείνων

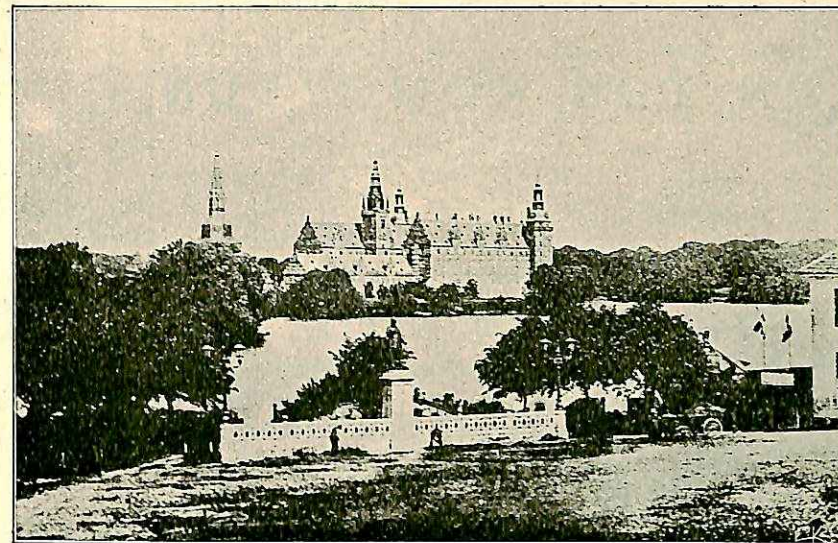

Oerstedsparken

ὀφθαλμῶν, τῶν χρωματισμένων μὲ τὸ χρῶμα τὸ ὁποῖον τόσων συνήθως σκιάζεται ἐν τῷ δανικῷ οὐρανῷ εὐρομεν καρδίαν θερμὴν, ψυχὴν ποιητικὴν. Τίς ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ ὅτι οἱ μελαγχροῖνοι ξένοι τῆς Κοπενάγῃς θὰ ἡσθάνοντο τόσον βαθέως τὴν ὠραίαν ψυχὴν τῶν τέκνων ἐκείνων τοῦ βορρᾶ!

Ἡ Κοπενάγη ἔχει ἐν κέντρον διασκεδάσεως μεταμεσημβρινῆς καὶ νυκτερινῆς ὁμοίον κατὰ τὴν ποικιλίαν καὶ τὴν τελειότητα τοῦ ὁποίου οὐδαμοῦ ὑπάρχει καὶ διὰ τὸ ὁποῖον δικαίως ὑπερηφανεύονται οἱ κάτοικοί της. Εἶνε τοῦτο τὸ Tivoli, τὸ θαυμάσιον ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως πάρχον Ἄντὶ 50 λεπτῶν (öres) ἀποκτᾷ τις τὸ δικαίωμα εἰσόδου εἰς τὸ Tivoli, ἔνθα δύναται νὰ ἀπολαύσῃ ὑπὸ τὰς πλουσιωτάτας σκιὰς τῶν δένδρων ὠραιότητα ὀρχήστραν ἢ bande, ἢ νὰ παραστῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν κωμωδιῶν ἢ γυμνασμάτων ἀκροβατικῶν ἢ διὰ ποδηλάτων, ἢ νὰ βάλῃ ἐπὶ σκοπῷ ἢ νὰ κάμῃ ἓνα γύρον διὰ ῥωσσικοῦ σιδηροδρόμου.

Μαγευτικὰς στιγμὰς διέρχεται τις ἐν μονοξύλῳ περιδιαβάζων τὴν νύκτα ἀνὰ τὴν ὑπερόχου κάλλους λίμνην μὲ τὰς φωτοστολίστους ἀκτᾶς ἐντὸς τοῦ πάρχου, ἢ ἐπὶ τῆς ἐν αὐτῇ παλαιᾷ κορβέττας Saint-Georges, καταφώτου, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀκούονται χορῳδαί ἢ παρόχονται σκηναὶ βομβαρδισμοῦ ἀπολαυστικά. Εἰς τοὺς δρομίσκους ἐκείνους καὶ ὑπὸ τὰς σκιερὰς ἀναγενδράδας ἐν ἀδιαπτῶ φαιδρότητι συναν-

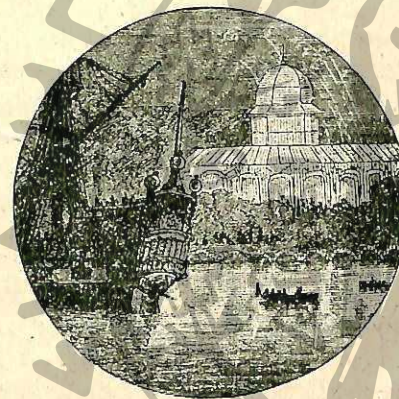
Frederiksborg slot

τῶνται πάσης τάξεως, γένους, ἡλικίας ἄνθρωποι καὶ ὥς ἐν παραδείσῳ, πλούσιοι ἢ πένητες, δίκαιοι ἢ ἁμαρτωλοὶ ὑπὸ τὰ φυλλώματα ἐκεῖνα ἀπολαμβάνουσι τῶν θελημάτων τῆς ζωῆς ἐν ἀναπαύλᾳ ἀπὸ τῆς βιωτικῆς πάλης. Οἱ Δανοὶ εἰσὶν ὑπερήφανοι διὰ τὸ Tivoli των ἀλλὰ καὶ ὅσοι διήλθον ὥρας τινὰς ἐν αὐτῷ βεβαίως δὲν θὰ λησμονήσωσιν οὔτε αὐτὸ οὔτε τὴν ζωὴν καὶ τὴν χαρὰν ἥτις βασιλεύει ἐκεῖ.

Καὶ ἐν τούτοις ἡ στατιστικὴ ἀποδεικνύει ὅτι ἐν Δανίᾳ ὅσον εἰς οὐδὲν ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου εἶνε συγχρόταται αἱ αὐτοκτονίαι. Ὁ μολυβδόχρους οὐρανὸς τῶν χωρῶν ἐκείνων τῶν ὑπερβορείων, μὲ τὸ θαλάσσιον κλῖμα καὶ τὰ ὠραῖα δάση προσδίδει μελαγχολίαν τινὰ εἰς τὸν χαρακτῆρα τῶν κατοίκων, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνταγωνίζονται καὶ δυστυχῶς ἐνίοτε νικῶνται τῆς ζωῆς τὰ θέλητρα.

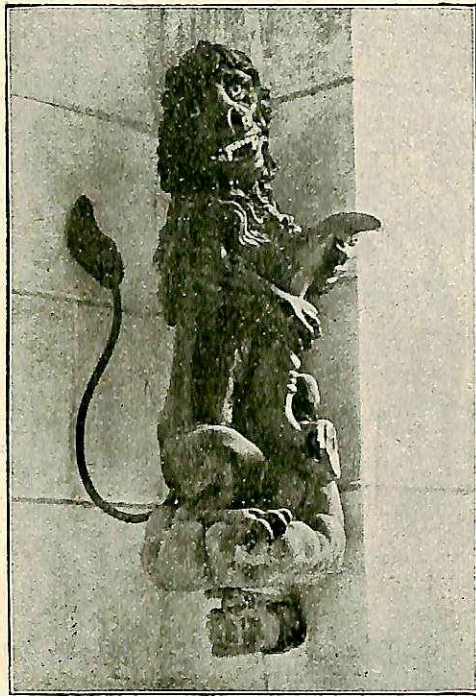
ΠΕΡΙΚΛΗΣ Δ. ΠΕΔΙΑΔΗΣ

Ἔπεται τὸ τέλος.

Tivoli

Ο ΛΕΩΝ ΤΩΝ ΚΟΜΟΥΤΩΝ

ΟΙ ζῶντες ἐν Ἀθήναις ἀποθαυμάζομεν τὰ ἀρχαῖα καὶ ἐλεηνολογοῦμεν τὰ σύγχρονα, ἀλλ' ἀγνοοῦμεν τὰ παλαιά· μετὰ μεγάλου ὡς ἐκ τούτου ἐνθουσιασμοῦ ὑπήκουσα πρότινων μηνῶν εἰς τὴν πρόσκλησιν ὑπερόχου φίλου, ὅπως ἐπισκεφθῶ τὴν Ζάκυνθον. Ἐκεῖ ἐκόρεσα ἀληθῶς τὴν δίψαν τῆς παλαιότητος.

Ἐκ τῶν πολλῶν ἐντυπώσεών μου θὰ περιορισθῶ σήμερον εἰς ἓν ἀπόσπασμα τοῦ ἱστορικοῦ προσκυνήματος εἰς τὸν οἶκον τῶν Κομούτων.

Ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἐκοπίασα πολὺ, ὅπως μάθω ποῦ κεῖται τὸ πολὺν μέγαρον πρὸ τοῦ ὁποίου ἀπ' αἰῶνων ἀσκεπῆς διήρχετο ὁ λαός.

Ὁ πρῶτος Ζακύνθιος δὲν ἠρώτησα, μοῦ ἐπέδειξε τὴν ὁδὸν καὶ τὸν Ἅγιον Γεώργιον τῶν Κομούτων.

... Βαδίζω καὶ μετὰ συγκινήσεως ἀναλογίζομαι, ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ ἐντροφήσω εἰς τὴν Πινακοθήκην, τὴν Κεϊμηλιοθήκην καὶ

τὸ Ἀρχεῖον τῆς οἰκογενείας.

Προμαντεύω ἤδη τὰς μορφὰς καὶ τὰς ἀμφιέσεις τῶν διαφόρων Κομούτων.

... Καὶ πρῶτον φαντάζομαι τοὺς τέσσαρας Δημητρίους Κομούτους. Τὸν ἐν Μοθίων Ἀρχοντα δηλ. ὅστις μετὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς παρὰ τῶν Τούρκων κατέφυγε κατὰ τὸ 1500 εἰς Ζάκυνθον, καὶ ἐκεῖ ἐγκατέστη, καταγραφεῖς μεταξὺ τῶν εὐγενῶν τῆς νήσου.

Τὸν κατὰ τὴν οἰκογενειακὴν παράδοσιν συμμετασχόντα τῆς ναυμαχίας Ναυπάκτου κατὰ τὸ 1571 καὶ ἀνδραγαθήσαντα κατ' αὐτήν.

Ἐτερόν Δημήτριον, διαπρεπῆ ἱατρόν, ἀκμάσαντα κατὰ τὸ 1654. Τὸν κατὰ τὸ 1718 γεννηθέντα τέλος δημοφιλῆ καὶ φιλόπατριν ποιητὴν καὶ φιλόσοφον, ἐπιστήμιον φίλον τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρεως, τοῦ Γκίλφορντ καὶ τοῦ φιλέλληνος Guys.

... Ἀναπολῶ τοὺς Νικολάους Κομούτους. Τὸν ὑπὸ τὸν Μοροζίνην δηλ. στρατεύσαντα, ἀναδειχθέντα κατὰ θάλασσαν τῷ 1684 καὶ δι' ἀξιωματῶν, ἐπὶ στρατιωτικῇ ἀρετῇ, τιμηθέντα.

Καὶ τὸν εὐεργετικώτατον μαθηματικόν, μηχανικόν καὶ ἀνώτερον ἀξιωματικόν, δρᾶσαντα κατὰ τὸ 1730.

... Μελετῶ τὸν ῥητορικώτατον καὶ εὐπροσηγορώτατον φιλόσοφον καὶ πολιτειολόγον, τὸν διδάκτορα Ματθαῖον Κομούτον, ἀκμάσαντα κατὰ τὸ 1620.

... Τὸν κατὰ τὸ 1626 γεννηθέντα διδάκτορα τῆς φιλοσοφίας καὶ ἱατρικῆς Σταματέλον Κομούτον, ἀνυψωθέντα εἰς κόμητα καὶ τὴν ἑαυτοῦ εὐγένειαν μετὰ τῆς ἐπισημοτάτης βυζαντιακῆς τῶν Γαβριηλοπούλων συμφύσαντα.

... Τοὺς διαπρεπεῖς ἱατροὺς Ἰάκωβον καὶ Παῦλον Κομούτους.

... Μετὰ θαυμασμοῦ ἀναμνησκόμεθα τῶν δύο Ἀντωνίων Κομούτων, τοῦ κατὰ τὸ 1670 γεννηθέντος [νομομαθεστάτου διδάκτορος τῆς θεολογίας, ἀποβάντος κρατεροῦ τῆς ὀρθοδοξίας ὑπερμάχου καὶ διὰ πολλῶν ἀξιωματῶν τιμηθέντος καὶ τὴν πόλιν τιμήσαντος] καὶ τοῦ κατὰ τὸ 1750 γεννηθέντος Προέδρου τῆς Γερουσίας καὶ «Γαληνοτάτου» ἡγεμόνος τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας, εὐδαρσοῦς δὲ ὑπο-

στηρικτοῦ τῆς μετὰ τῆς θρησκείας συνυπονομευομένης ἐθνικῆς ἡμῶν γλώσσης.

... Δὲν λησμονῶ καὶ τὸν εὐεργετικώτατον εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ τόπου υἱὸν αὐτοῦ Γεώργιον καὶ μετὰ στοργῆς σπεύδω νὰ γνωρίσω τὸν ἀντάξιον καὶ τούτου υἱὸν Ἰωάννην, περιστοιχούμενον ὑπὸ τῶν τέκνων αὐτοῦ, καὶ τῆς διὰ τε τῆς ἰδίας καὶ τῆς συζυγικῆς ευκλείας κατανασάσης τὸν οἶκον αὐτοῦ συζύγου του... Καὶ μετὰ τῆς τελευταίας ταύτης σκέψεως φθάνω πρὸ τοῦ πυλῶνος τοῦ Μεγάρου...

Εἰσέρχομαι. Δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ δύο ὁμοίμορφοι κλίμακες. Προτιμῶ τὴν δεξιάν· στρέφω, ἀλλ' εὐθὺς μένω ἀκίνητος εἰς τὴν θέσιν μου.

Πελώριος Λέων, κρατῶν τὴν Τουρκικὴν ἡμισέληνον, ὀρθοῦται παρὰ τὴν δεξιάν παραστάδα τοῦ πυλῶνος, ἐπιβάλλων τὸ σέβας καὶ τὸν θαυμασμόν. Εἶναι τὸ ἀκροστόλιον τουρκικῆς γαλέρας, λάφυρον τῶν ναυμάχων Κομούτων.

Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν, ὡς εἶδομεν δύο. Τὸν ἓνα ἐξυμνεῖ ἡ παράδοσις καὶ τὸν ἄλλον ἀναγράφει ἡ ἱστορία. Ἀμφότεροι ὑπῆρξαν κυβερνήται γαλερῶν καὶ ἐπὶ κεφαλῇς Ἑλλήνων τῆς Ἑπτανήσου πολεμιστῶν. Ἀμφότεροι ἐπολέμησαν μετὰ τῶν Βενετῶν καὶ κατὰ τῶν Τούρκων.

Δημήτριος ὀνομάζετο ὁ τῆς παραδόσεως, ἔγγονος ὡς πιστεύεται τοῦ γενάρχου τῶν ἐν Ζακύνθῳ Κομούτων, κυβερνῶν γαλέραν κατὰ τὴν ναυμαχίαν Ναυπάκτου, τῷ 1571, καὶ θριαμβεύσας κατ' αὐτήν.

Νικόλαος ὀνομάζετο ὁ τῆς ἱστορίας, κυβερνῶν ἐπίσης γαλέραν, κατὰ τοὺς ὑπὸ τὸν Μοροζίνην πολέμους τῶν Βενετῶν κατὰ τῶν Τούρκων.

Ἴσως ὀφείλω νὰ ταχθῶ μετὰ τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ μ' ἐμποδίζει ἄλλος λέων πάλιν, κοσμῶν τὸ οἰκόσημον τῶν Κομούτων πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Νικολάου... Ἡ φιλολογία κλίνει, ἄλλως τε, πάντοτε ὑπὲρ τῆς παραδόσεως καὶ φιλογικὸν μᾶλλον χαρακτηρεῖ ἡθέλησα νὰ δώσω εἰς τὸ μικρόν μου δημοσίευμα τοῦτο.

*

Ἀτενίζω σιωπηλὸς τὸν φύλακα τοῦ πυλῶνος Λέοντα καὶ νομίζω ὅτι ἀκούω τὰ τύμπα, τὰς σάλπιγγας καὶ τοὺς ὀξυαύλους, σημαίνοντας τὴν πολεμικὴν ἔγερσιν. Ὀλόκληρον τὸ μέγα παρὰ τὴν Ναύπακτον ναυτικὸν δῶμα ὡς διὰ κινηματογράφου διελαύνει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου. Ἰδοὺ ὁ ὑψηλόφρων Δὸν Ζουάν, ἀρχηγὸς τοῦ ὅλου συμμαχικοῦ στόλου. Ἰδοὺ ὁ ναύαρχος Κολώνας, ὅστις ἡγεῖται τῶν πα-

πικῶν γαλερῶν. Ἰδοὺ ὁ Βενιέρος, ἐπὶ κεφαλῇς τοῦ Βενετικοῦ στόλου... Κάπου φαντάζομαι ὅτι διακρίνω, μέσφ τῶν φλογῶν καὶ τοῦ δαιμονιώδους τῆς καταστροφῆς θορύβου, τὸν Θερβάντες, ἀποβαλόντα τὴν δεξιὰν χεῖρα, ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν εὐθυμίαν του.

Αἱ Ἐχινούσαι ἐφ' ὅσον ἡ γῆ ζῇ θὰ ἔχωσι τὴν τιμὴν ὅτι συνετέλεσαν εἰς τὴν νίκην.

Ἐκεῖ ἐντὸς ὀλίγου χρόνου συνετρίβη καὶ κατεποντίσθη ἡ ἑπαρσις τῶν ἀητιήτων Τούρκων· ἐκεῖ 15 χιλιάδες χριστιανῶν αἰχμαλώτων, οἰμωζόντων ὑπὸ τὰ σιδηρὰ δεσμά καὶ τὴν μάστιγα τῶν ἀρχηγῶν τῆς κωπηλασίας, ἔζητωκραύγασαν ὑπὲρ τῶν ἀπελευθερωτῶν αὐτῶν.

Οἱ ἀρχηγοὶ καὶ κυβερνήται τῶν γαλερῶν, οἱ ἀργουζῖνοι, οἱ ἀρκεβουζοφόροι πεζοναῦται, οἱ πυροβοληταὶ τῶν πολυμόρφων πυροβόλων καὶ λιθοβόλων, οἱ γραφεῖς, οἱ εὐγενεῖς ἀκόλουθοι... διέρχονται ὡς ἐν ὀπτασίᾳ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου.

Βλέπω τὴν ἀνάμειν καὶ τὴν σύγκρουσιν τῶν ὑπερδιακοσίων συμμαχικῶν γαλερῶν μετὰ τῶν ὑπερτριακοσίων τουρκικῶν... Μεταξὺ αὐτῶν διακρίνω τὴν πεφημισμένην γαλέραν τοῦ Βέη τῆς Εὐβοίας.

Κατ' αὐτῆς φαντάζομαι ἐπιπίπτουσιν τὴν ὑπὸ τὸν Δημήτριον Κομούτον ἑλληνικὴν γαλέραν. Βλέπω εἰσπηδώντας μετὰ πελέκεων τοὺς Ἰονίους ἀνδρας, αἰχμαλωτίζοντας τὸν Βέην καὶ τοὺς Γενιτσάρους του, ἀπελευθεροῦντας τοὺς δεσμώτας Ἑλληνας κωπηλάτας. Βλέπω τοὺς νικητὰς διανεμομένους τὴν πλουσίαν λείαν καὶ τὸν ἡρωϊκὸν Κομούτον ἀρκοῦμενον μόνον εἰς τὴν ἀποθησαύρισιν τοῦ ἐχθρικοῦ ἀκροστολίου, τοῦ τουρκικοῦ Λέοντος, ὅστις ἐν θριαμβευτικῇ πομπῇ ὀδηγεῖται εἰς Ζάκυνθον καὶ ἔκτοτε κισμεῖ τὴν εἴσοδον τοῦ μεγάρου τῶν Κομούτων. Ἀκούω τὴν ἐπακολουθοῦσαν ἰδιόρρυθμον κωδωνοκρουσίαν, τὰς δεήσεις πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὴν μεγάλην νίκην τῆς Ναυπάκτου, ἣτις ἀνεπτέρωσε τὰς ματαιωθείσας καὶ πάλιν ἑλληνικὰς ἐλπίδας...

*

Ἀλλὰ φιλικὴ καὶ προσηνὴς φωνὴ με καλεῖ ὅπως ἀνέλθω, καὶ με ἐπαναφέρει εἰς τὴν πραγματικότητα.

Ἡ ὥρα ὅμως ἔχει παρέλθει· ζητῶ τὴν ἄδειαν ὅπως ἐπιστρέψω τὴν ἐπιούσαν καὶ φεύγω με πλῆθος ἱστορικῶν ἀναμνήσεων, αἵτινες ἐγέμισαν τὸ στήθος μου, πρὶν ἢ ἀκόμη προφθάσω νὰνέλθω τὴν κλίμακα τοῦ πολιοῦ μεγάρου τῶν Κομούτων.

Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ

ΔΙΑΘΗΚΗ

Ἡ φιλολογικὴ ἐργασία τοῦ Νικολάου Κονεμένου ἦτις ἦτο γνωστὴ εἰς ἡμᾶς μέχρι πρὸ ὀλίγου, περιεκλείετο εἰς τρία τομῆδια, περιέχοντα τὰ μὲν δύο γλωσσολογικὰς μονογραφίας, τὸ ἕτερον δέ, τὸ ὁποῖον ἀνεζήτησα πάντοτε εἰς μάτην καὶ τὸ ὁποῖον δὲν ἀνέγνωσα ποτέ, μίαν σειρὰν ποιημάτων.

Τὰ ἔργα αὐτὰ οὐδέποτε ἴσως ζητηθέντα, ἴσως δὲ καὶ οὐδέποτε ἐκδοθέντα εἰς πώλησιν, ὠρισμένως δὲ ἀπὸ ἐλαχίστους ἀναγνωσθέντα, ἐζήτησα διὰ μίας ἐπιστολῆς ἀπὸ τὸν ἴδιον ἄλλοτε πρὸ ἐτῶν, ἔσπευσε δὲ νὰ μοῦ τὰ ἀποστείλῃ ὁ εὐγενὴς γέρον, παραπέμπων με διὰ τὸν τόμον τῶν ποιημάτων του, μὴ εὐρεθέντα δυστυχῶς ἐν τοῖς βιβλίοις του ὡς μοῦ ἔγραψε, εἰς κάποιον ἐδῶ φίλον του, τὸν ὁποῖον ὅμως δὲν ἀνεῦρον-ἀποθανόντα ἴσως, τίς οἶδε πότε...

Ἐνθυμοῦμαι τότε τὴν ἐντύπωσιν ποῦ μοῦ ἔκαμε ἡ ἀνάγνωσις τῶν πολυτίμων ἐκείνων φυλλαδίων. Διὰ πρώτην φορὰν γλωσσικὸν βιβλίον, μοῦ παρουσίασε τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως, τὴν ἀπλότητα τῆς ἐκφράσεως, τὴν δογματικότητα τῆς ἀληθείας, τὸν πλοῦτον τῆς γνώσεως, τὴν ποιήσιν συνδυασμένην μετὰ τὴν ἐπιστήμην, μετὰ τὴν ἀκριβείαν τὴν μαθηματικὴν καὶ τὴν ἀδιατάρακτον.

Τὰ εἶδωλα τοῦ κ. Ροῦδου δὲν εἶχαν ἐκδοθῇ ἀκόμη, οὐδὲ τὰ βιβλία τοῦ κ. Ψυχάρη, οὐδὲ πᾶν ὅτι ἐγράφη ἀπὸ τὸ 1886 καὶ ἐντεῦθεν περὶ γλώσσης.

Κάμνω αὐτὴν τὴν παρατήρησιν θέλων νὰ ἐξαρτήσω ἐκεῖθεν ὅλην αὐτὴν τὴν μετέπειτα σοφὴν ἐργασίαν, τῆς ὁποίας τὸ μόνον ἐλάττωμα ἴσως εἶνε ἡ ἐπιχείρησις συστηματικοῦ πρᾶγματος ἀσυστηματοποιήτου, μοιραίως ἀπαγιώτου, ἀπλουμένου πάντοτε ἀπεριορίστως, ἀκανονίστου φαινομενικῶς, ἰδιοτρόπου, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς ἡμέρας καὶ τῶν περιστάσεων, τῶν ἐκτάκτων περιπτώσεων τὰς ὁποίας δὲν δύναται νὰ προῖδῃ κανεὶς, πολὺ περισσότερο νὰ προλάβῃ, ἐλάττωμα τὸ ὁποῖον, πρέπει νὰ σημειωθῇ καλῶς, δὲν παρατηρεῖται εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ κ. Κονεμένου.

Ἐπιφυλαττόμενος ἀργότερα νὰ ἀναλύσω ὁ-

λόκληρον τὸ ἔργον τοῦ Κονεμένου, τὸ ἄγνωστον ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς περισσοτέρους τῶν λογίων μας, τὸ μὴ ὑπολειπόμενον ὅμως, κατὰ τὴν κρίσιν μας, τῶν ἔργων οἰουδήποτε τῶν προαναφερθέντων, τὸ προηγηθὲν μάλιστα τῶν περισσοτέρων ἐξ αὐτῶν, ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται ἐκεῖνα ἀποβλέπουσιν μόνον γλωσσικὰς ἐλευθερίας, περιορίζομαι σήμερον εἰς τὴν ἐπισκόπησιν τοῦ τελευταίου τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς ἐντελῶς τυχαίως — εἶνε τὸσον δύσκολον νὰ εὕρῃ κανεὶς βιβλίον τοῦ Κονεμένου, νὰ μάθῃ μᾶλλον τὴν ἔκδοσιν τοιούτου — καὶ τὸ ὁποῖον ἐπιγραφόμενον *Διαθήκη*, ἐξεδόθη ἐν Κερκύρᾳ πρὸ ἐνὸς μόλις ἔτους.

Τὸ βιβλίον ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ξεχωριστῶν ἐντελῶς καὶ ἀνομοίων καὶ ἀσχετῶν μερῶν, περιέχει δὲ τὴν *Διαθήκην*, καταλαμβάνουσαν 92 ὁλοκλήρους σελίδας, *Λίγα καὶ περὶ Γλώσσης* 12 σελίδας, τὴν *Κίαν καὶ τὸν Προσηλυτισμόν*, 7 μόνον σελίδας.

Θέλων νὰ παραθέσω μερικὰ ἀποσπάσματα καὶ ἐκ τῶν τριῶν μερῶν τοῦ θαυμαστοῦ αὐτοῦ καὶ περιέργου βιβλίου, εὐρίσκομαι εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν.

Τὸ ζήτημα τῆς ἐκλογῆς ἀποκλείεται. Πᾶσα σελίς, πᾶσα παράγραφος, πᾶσα γραμμὴ, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, εἶνε ἐκείνη, νομίζει κανεὶς, τὴν ὁποίαν δὲν δύναται νὰ παραλείψῃ.

Καὶ τὰ μᾶλλον μερικώτερα πρᾶγματα, καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀποβλέπουσιν εἰς πρόσωπα, εἰς ἰδιαιτέρα συμφέροντα, εἰς ἰδιωτικὰς δοσοληψίας, εἰς πείσματα, καμμιὰ φορὰ κατ' ἐπίφρασιν καὶ εἰς μικροεκδικήσεις, ἐνῶ φαίνονται ἐξ ἐνὸς ζητήματα ἅμοιρα γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος, ὀλίγον κατ' ὀλίγον καταδείκνυνται σπουδαιότατα, ἐφελκύνοντα τὴν προσοχὴν καὶ τὴν περιέργειαν, ἐξεγείροντα τὴν παρατήρησιν τὴν παραδειγματίζουσαν καὶ τὴν διδάσκουσαν πολλὰ.

Δύναται νὰ ἴδῃ κανεὶς, ἐν ἐνὶ λόγῳ, ὅτι καὶ εἰς τὰ πλέον ἐπουσιώδη μέρη τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ὁμιλεῖ ἡ πείρα συνδυασμένη μετὰ τὴν σοφίαν καὶ μετὰ τὴν φρόνησιν.

Ὁ συγγραφεὺς θέλων νὰ διαθέσῃ μίαν ὁλόκληρον κολοσσιαίαν περιουσίαν, τὴν ὁποίαν ἐκέρδισε διὰ τοῦ πρώτου ἀριθμοῦ τοῦ μεγάλου λαχείου τῆς Ἀμερικῆς, ἐνὸς λαχείου, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐφευρεθέντος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ χάριν τοῦ σκοποῦ του, παρουσιάζει ἑαυτὸν εἰς τὰς τελευταίας του ἱερὰς θελήσεις τέλειον ἄνθρωπον, μὴ λησμονοῦντα τὸσον τὰς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ ὑποχρεώσεις, ὅσον καὶ τὰ καθήκοντά του ὡς πολίτου, ὡς πατριώτου, ὡς ἐθνικοῦ ἀνδρός, ὡς κοσμοπολίτου.

Δὲν ὑπάρχει κανὲν ζήτημα τὸ ὁποῖον νὰ τὸν ἐνδιαφέρῃ ὀλιγώτερον ἐνὸς ἄλλου. Οἰκογενειακὰ καθήκοντα καὶ κοσμικὰ ὑποχρεώσεις — κοσμικὰ ὑπὲρ μίαν εὐρυτάτην ἐννοίαν — συναντῶνται μέσα εἰς τὴν διαθήκην του εἰς ἀσπασμόν, κατὰ περισσώτερον ἀπὸ χριστιανικόν, εἰς ἀσπασμόν ἄλλον.

Τὰ τέκνα του τοῦ εἶνε τὸσον προσφιλεῖ, ὅσον καὶ τὰ ἄνθη τὰ ὁποῖα παραγγέλλει νὰ φυτεύσουν κάπου, ἡ γυναῖκα του δὲ ὅχι ὀλιγώτερον ἀγαπητὴ τῆς Πρεβέξης εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθη, καὶ ὅπου οὐδέποτε ἔζησε καὶ ὅπου οὐδέποτε κατὰ τὸ λέγειν του ἐξετιμήθη. Ἀφίνω τὴν λατρείαν ποῦ τρέφει διὰ τὴν Κέρκυραν, τὴν ὁποίαν, μετὰ τὸ ποσὸν ποῦ διαθέτει πρὸς χάριν τῆς, μεταβάλλει εἰς παραδείσον ἐπίγειον.

«Μοῦ ἔρχεται ἡ ἰδέα — γράφει — νὰ συστήσω ἕνα φτωχομεῖο δικό μου ὅπου οἱ φτωχοὶ νὰ ζοῦν κομμάτι ἀνθρωπινώτερα (καὶ με λιγώτερον ντροπὴν γιὰ τὴν κλεινὴν Κέρκυρα ποῦ θέλει νὰ καυχέται γιὰ τόσα) παρ' ὅτι σὲ τοῦτο τὸ δημοτικὸ φτωχομεῖο, ποῦ μεταξὺ τῶν ἄλλων δὲν προνοεῖ παρὰ μόνον γιὰ κείνους ποῦ δὲν ἔχουν νὰ φροντίσουν γιὰ τέκνα· ἀλλὰ ἔπειτα εὐρῆκα ἄλλον τρόπον ποῦ μοῦ ἐφάνηκε ἀσφαλέστερος καὶ οἰκονομικώτερος καὶ πρακτικώτερος καὶ εἶνε τοῦτος. Ἀφίνω σὲ πενήντα πρόσωπα ἴσως καὶ περισσώτερα, γνωρίμους ἢ φίλους, ὅπου τὰ ὀνόματά τους θέλει σημειώσω σὲ ἕνα παράρτημα στὸ τέλος τῆς διαθήκης μου, ἀπὸ μισῆ ὥς δύο δραχμαῖς (κατὰ τὴν περίστασι καὶ τὴν ἀνάγκη τοῦ καθενὸς) τὴν ἡμέρα γιὰ ὅσο ζοῦν. Λέγω κάθε μέρα, ἐπειδὴ δὲν ἠμπορῶ νὰ ἔχω ἐμπιστοσύνη σὲ ὁλόντων τὴ φρονημάδα γιὰ νὰ πῶ κάθε μῆνα, ἢ κάθε βδομάδα.»

«Στὴν Πατρίδα μου Πρεβέξα — γράφει παρακάτω — ποῦ εἶνε καὶ ὁ τόπος ὅπου κατὰ τύχην ἔχω γεννηθῇ, ἀφίνω νὰ γένῃ ἕνας δρόμος ἀμαξωτὸς ἀπὸ τὸ Παλιόκαστρο ὡς τὴν

Καμαρίνα καὶ νὰ γένῃ καὶ ἕνα ὑδραγωγεῖο γιὰ νὰ ἔρχεται τὸ νερὸ ἀπὸ καὶ στὴν Πρεβέξα. Κι' ἀφίνω γιὰ νὰ χωθῇ τὸ χαντάκι (ἂν τὸ συγχωρήσῃ ἡ Κυβέρνησις) ποῦ διατηρεῖ σὲ διάφορα μέρη του νερὰ τὸ καλοκαίρι, ποῦ σήπονται καὶ γεννοῦν μιάσματα, ἢ νὰ ἐπισκευασθοῦν τὰ τεῖχη του καὶ σκαφτῇ λίγο ἀκόμα ἡ κοίτη του γιὰ νὰ ἔμπουν τὰ νερὰ τῆς θαλάσσης. Κι' ἀφίνω γιὰ νὰ συστηθῇ καὶ μία Τράπεζα ποῦ νὰ δανείζῃ με ἐνέχυρο καὶ χωρὶς ἐνέχυρο, μικρὰς ποσότητες ἀπὸ 10 ὄθωμ. λίραις καὶ κάτω με τόκο 4 1/2%».

Δὲν μνησικακεῖ ποσῶς ἐναντίον τῶν Πρεβεζάνων ποῦ τὸν ἔχουν στὴ μποῦκα τοῦ κανονιοῦ. «Ξέρω πολὺ καλά, λέγει, ποῦ στὸν τόπο μου κανένας σχεδὸν δὲν ἠμπορεῖ νὰ με δῇ, ἀλλὰ δὲν εἶνε λόγος αὐτὸς γιὰ νὰ θελήσω νὰ ξεσυνεριστῶ καὶ ἐκδικηθῶ ἀρνούμενος ἐκεῖνα τὰ καλὰ ὅπου ἔχω ἀποφασισμένα γιὰ τὸν τόπο, καὶ ἀφοῦ μάλιστα αὐτὰ τὰ καλὰ δὲν εἶνε μόνον πρὸς ὠφέλεια ἐκείνων ποῦ ζοῦν σήμερον ἐκεῖ, ἀλλὰ εἶνε καὶ πρὸς ὠφέλεια ἐκείνων ὅπου θάρρουν κατόπι καὶ ὅπου δὲν μοῦ ἔχουν φταίξει σὲ τίποτα, καὶ ὅπου ἐλπίζουμε νὰ βγοῦν καλῆτεροι ἀπὸ τουτουνοὺς, τώρα μάλιστα ὅπου τὸ Πατριαρχεῖο ἀποφάσισε νὰ στείλῃ ἐκεῖ ταχτικὸν ἱεροκήρυκα ἐνάρετον καὶ ἄξιον, καὶ ὅπου καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις γιὰ πολιτικὴ καὶ ἄλλους σκοποὺς ἔχει λάβῃ τὸ μέτρο νὰ συνοικήσῃ τὴν Πούντα ἢ Ἀκτιο μετὰ ἀποίκους ἀπὸ τὸ Μωρητὰ, γνωστοὺς γιὰ τὴν αὐταπάρνησιν, τὴν εὐλαρίαν, καὶ ἄλλας ἀρετὰς τους καὶ νὰ στείλῃ ἐπαρχο ἐκεῖ ἴσως καὶ Νομάρχην, ὅπου καὶ με αὐτὰ ἀκόμα θὰ βρῖσκεται σὲ καθημερινὴ συγκοινωνία καὶ σὲ καλὰς σχέσεις ὁ τόπος, καὶ ὅπου ὁ κάθε λογιώτατος καὶ ὁ κάθε πατριώτης ἀπὸ τὴν Πρεβέξα θὰ μπορῇ νὰ πηγαίνει νὰ τὸν ἐπισκέπτεται καὶ νὰ συνομιλῇ καὶ συζητᾷ μαζί του, πίνοντας τὸν καφέ καὶ φουμάροντας καὶ τσιγάρα, ἕνα ὀπίσω τᾶλλο, γιὰ διάφορα ἐθνικὰ ἀντικείμενα, ἐξαιρέτως γιὰ τὴν πολιτικὴν τοῦ Θεοτόκη, τοῦ Ράλλη, τοῦ Δηλιγιάννη, καὶ γιὰ τὰ ἐκλογικά, πρὸς κοινὴν ὠφέλεια καὶ τέρψιν καὶ καλὴν ὁρεξίαν γιὰ τὸ γιόμα ἢ γιὰ τὸ δείπνο.»

Ὁλόκληρον τὴν περὶ Πρεβέξης παράγραφον ὠφελεῖ νὰ τὴν ἀντιγράψω αἱ ἡμίσεις καὶ πλέον γραμμαὶ τῆς αἰ διόγουσαι τὴν ἡθογραφίαν τοῦ τόπου, εἶνε μία ἀπὸ τὰς πλέον παραστατικὰς εἰκόνας ποῦ εἶδα ποτὲ τῆς πολιτικοκοινωνικῆς καταστάσεως τοῦ Κράτους.

Ἔρχομαι τώρα εἰς τὸ ἄρθρον 28 τῆς διαθήκης.

Τὸ χιούμορ καὶ ἡ σάτυρα κατὰ πᾶσαν γραμμὴν ἐναλλάσσονται ἀπαραιμύτως καὶ μοναδικῶς πρωτοτύπως.

*

«Ἦθελα νὰ βάλω — γράφει — κι' ἓνα φιλολογικὸ διαγώνισμα, ἰδίως ποιητικόν, καὶ νὰ διορίσω κριταῖς, ἢ ἑλληνοδίκαις, καθὼς τοὺς λένε, τρεῖς καθηγητὰδες τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου μὲ κλῆρο, καὶ μαζὶ μ' αὐτοὺς καὶ τρεῖς ποιητὰδες, τὸν Συνοδινόν, τὸν Καμπούρογλου καὶ τὸν Μαρτζώκη, ἀλλὰ φοβοῦμαι μὴ γείνουν τσακωμοὶ καὶ μὴ 'στὸ ὕστερο δαρθῶν οἱ ἑλληνοδίκαις ἀναμεταξύ τους.

«Ὁ Συνοδινὸς μάλιστα εἶνε πολὺ ἀψύς, καὶ μπόρεῖ νὰ γένῃ καὶ σκοτωμός.

«Καὶ δὲν εἶνε μόνον τὸ ζήτημα τῆς κρίσεως τῶν ἔργων γιὰ ὅ,τι ἀποβλέπει τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ποιητικὴ ἀξία τους, ἀλλὰ εἶνε καὶ τὸ ζήτημα τῆς γλώσσας ὅπου μιὰ φορὰ ἦτουν μονὸ καὶ ἦτουν ἀπλό, ἐνῶ ποῦ τώρα εἶνε διπλὸ καὶ μπερδεμένο, ἀφοῦ ἔχει ἀνακατεῦτεῖ ἄξαρνα καὶ ὁ Ψυχάρης μὲ τοὺς δύο τίτλους του καὶ ταῖς αὐθεντίαις του, τοῦ Ταξειδιοῦ του ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, τῆς διαμονῆς καὶ τῆς κατοικίας στὸ φωτισμένο Παρίσι, καὶ τοῦ συμπεθεριοῦ του μὲ τὸ σοφὸ Renan ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος καὶ ὅπου σὲ μικρὸ διάστημα ἔχει ἀποχτήσει τόσους μιμηταῖς καὶ ἀκολούθους! Ἐγὼ ὅμως γιὰ νὰ λείψῃ κάθε κίντυνος καὶ κάθε ἄτοπο ποῦ μπορεῖ νὰ συμβῇ, κάνω μιὰ δουλειά.

«Διορίζω τὸν Ψυχάρη μοναχὸν αὐτὸν κριτὴ καὶ ἑλληνοδίκη, ἐπειδὴ εἶνε ὁ πλέον κατάλληλος καὶ ἔχει ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα (ἀδιάφορο ἂν δὲν συμφωνῶ μὲ τὸ γλωσσικὸ σύστημά του, ὅπου αὐτὸ εἶνε πράγμα δευτερεύον), δίνοντας θέμα γιὰ πρώτη φορὰ καὶ γιὰ δοκιμὴ καὶ ἀφίνοντας τὸν ἴδιο Ψυχάρη νὰ προσδιορίσῃ καὶ δίνῃ βραβεῖο ὅ,τι στοχάζεται γιὰ δικό μου λογαριασμό σὲ ὅποιον ἤθελε συνθέσῃ σὲ στίχο ἢ σὲ πεζό, τὸν καλῆτερον Ὑμνο 'στὰς Ἀρχοῦνδαις.

«Καὶ γιὰ χάρι ἔπειτα τοῦ κ. Ψυχάρη, καὶ πρὸς ἱκανοποίησίν του καὶ ἐπειδὴ τὸ ἔθνος (ἢ καλῆτερα ἔχνο) ἔχει δικαίωμα νὰ ἀπαιτήσῃ κατὰ ἀνώτερο ἀπὸ μᾶς, σὲ δευτέρῃ περιστάσει, θέλει δώσῃ θέμα παρμένο ἀπὸ ἀντικείμενο ἔχρικό, κατόπιν καὶ φρησκεντικὸ παρμένο ἀπὸ τὴ Γερά ἱστορία, τοῦτο σὲ διάλεχτο ἀποκλειστικῶς ψυχαρική».

Λυποῦμαι μὴ δυνάμενος δι' ἑλλειψιν χώρου νὰ παραθέσω τὴν περὶ Θεοτόκη γνώμην του. Δὲν εἶνε εὐνοϊκὴ διὰ τὸν πρόην πρωθυπουργόν, διαπνέεται ὅμως ἀπὸ εἰλικρίνειαν καὶ ἀπὸ ἀπάθειαν χαρακτηριστικὴν καὶ ἀσυνήθην.

Χωρὶς νὰ θεωρῇ κατώτερον πολλῶν ἄλλων διαχειρισθέντων τὰ κοινὰ τὸν ἄβρὸν πολιτευτὴν, εἶνε τῆς γνώμης ὅμως ὅτι ἐστάθῃ μετριώτατος κυβερνήτης, δὲν συγχωρεῖ δὲ εἰς αὐτὸν τὸ ὅτι δὲν ἔμεινε δῆμαρχος Κερκύρας, πρὸς δόξαν ἑαυτοῦ καὶ τῆς γεννητείας του τὴν ὁποίαν ἐπὶ τῆς δημοτικῆς του ἀρχοντίας προήγαγε πράγματι καταφανῶς καὶ ἀξιοσημειώτως.

Ἡ σχετικὴ σελίς, ἀπολύτως εἶνε λαμπρὸν μάθημα δι' ὅσους ζητοῦν τὴν δόξαν εἰς ἀξιώματα ἀνώτερα τῶν δυνάμεων των, ἐνῶ δύνανται νὰ τὴν εὗρουν ἀσφαλῶς εἰς ὅσα καθιστᾷ ἀκοπώτερα καὶ ὀλιγώτερον ἀκροσφαλῇ ἢ ἰδιοφυΐα των καὶ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεων των.

*

Εἰς τὰ Δίγα περὶ γλώσσας, λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῆς Ἱστορίας τῆς Ρωμηοσύνης τοῦ κ. Ἑφταλιώτου τὴν ὁποίαν κυριολεκτικῶς κατακουρελιάζει, ἀσπλάχνως γελοτοποιῶν ὅλα τὰ ἐπικίνδυνα γλωσσικὰ ἀκροβατήματα τοῦ φιλόπρονου συγγραφέως τῆς, ὁ Κονεμένος συμπληροῖ τὰ δύο σοφὰ περὶ γλώσσης μελετήματά του, ἀναδεικνύων ἑαυτὸν εἰς τὰς ὀλίγας σελίδας των θεματοφύλακα καὶ προασπιστὴν τῆς δημοτικῆς γλώσσης τῆς ὁποίας τὰ εὐρέα ὄρια ἐπιχειροῦν νὰ διαστρέφουν, νὰ ποδοπατοῦν, νὰ συγχίζουν ἄνθρωποι, ἀξιόλογοι κατὰ τὰλλα, νομίζοντες ὅμως ἐν τῇ ἀγαθοπιστίᾳ των ὅτι τὰ εὐρύνουν, ὅτι τὰ καθιστοῦν ὁμαλώτερα, πλέον εὐδιάκριτα, πλέον καθαρὰ. Ἦσως ὁ ἄγων αὐτὸς τοῦ κ. Κονεμένου νὰ μὴ φανερόνῃ εὐθὺς ἀμέσως εἰς τοὺς πολλοὺς τὴν μεγάλην του σπουδαιότητα, ἀλλ' ἂν ἀναλογισθῇ κανεὶς ὅτι καὶ ἀπὸ μέρους τῶν δημοτικιστῶν ἡ γλῶσσα καταθλίβεται καὶ στρεβλοῦται τόσον, ὅσον καὶ ἀπὸ μέρους τῶν καθαρευολόγων, θὰ ἴδῃ πόσον γιγάντιος εἶναι ὁ ἄγων αὐτός, πόσον ἐθνωφελής, πόσον βαρυσήμαντος. Ὁμοιομορφίαν ζητοῦν καὶ οἱ μὲν, ὁμοιομορφίαν καὶ οἱ δέ, κανόνas θέλουν νὰ ἐπιβάλουν αὐτοὶ, κανόνas θέλουν νὰ ἐπιβάλουν καὶ οἱ ἄλλοι, περιορισμένους καὶ στενοὺς ἀμφοτέρω, ἴδιοι καὶ ἀπαράλλακτοι εἰς τὸν ἄγωνα τους, δάσκαλοι καὶ σοφισταί, ἀνελεύθεροι καὶ αὐθαίρετοι συγχρόνως, κατὰ στραβοῦ διαβόλου. Καὶ ἐναντίον αὐτῶν ὅλων

ὁ Κονεμένος μὲ τὰ 12 φυλλαράκια, τὰ γεμάτα σοφίαν, τὰ γεμάτα φῶς, τὰ γεμάτα ἀλήθειαν, χτυπᾷ καὶ λέγει: «Νὰ ἐκθέσουμε ἰδέαις καὶ στοχασμοὺς ὅπου νὰ μὴ ἐννοοῦνται καὶ νὰ μὴν ἀρέσουν σήμερα, ὅπου ὅμως νὰ ἔχουν προορισμὸ νὰ ἐννοηθοῦν καὶ νὰ ἀρέσουν αὔριο, τοῦτο τὸ κάνω καλὰ Νὰ γράφω ὅμως γλῶσσα ὅπου νὰ μὴν ἐννοηται καὶ νὰ μὴν ἀρέσῃ σήμερα καὶ χωρὶς μῆτε νὰ μποροῦμε νὰ ἔχωμε τὴ βεβαιότητα ὅπως θὰ ἐννοηθῇ καὶ θὰ ἀρέσῃ αὔριο ἢ καὶ μεθαύριο, τοῦτο δὲν μοῦ χωράει.

«Καὶ εἶνε αὐτὸ ποῦ κάνει σήμερα ὁ κ. Ψυχάρης καὶ οἱ ὁπαδοὶ του Αὐτοὶ θέλουν τὸ ὁμοιόμορφο καὶ ἐπειδὴ δὲν τὸ βρίσκουν, προσπαθοῦν νὰ τὸ καταφέρουν τροπολογώντας ταῖς λέξεις μὲ τύπους καὶ φθόγγους ἀσυνήθιστους μὲ ἄλλα λόγια θέλουν νὰ ἐπιβάλουν στὸ ἔθνος γλῶσσα καὶ γραμματικὴ δική τους, καθὼς ἔχουν κάμει οἱ λογιώτατοι μὲ τὴν καθαρύουσα. Οἱ λογιώτατοι ἔχουν διορθώσῃ ἢ διαφθεῖρῃ μὲ ἓναν τρόπο, τοῦτοι διορθώνουν ἢ διαφθεῖρουν μὲ ἄλλον τρόπο.

«Ζητοῦν τὸ ὁμοιόμορφο. Καὶ γιὰ ποιὸν σκοπὸ καὶ γιὰ ποιὰν ὠφέλειαν;

«Μεταξύ τῶν νεωτέρων τύπων καὶ φθόγγων ἔχουν ἐπικρατήσῃ καὶ πολλοὶ ἀρχαῖοι ὅπου εἶνε καὶ αὐτοὶ τῆς κοινῆς συνήθειας καὶ ὅπου ἔχουμε χρῆος νὰ τοὺς σεβαστοῦμε. Τὸ τί θὰ γένῃ μὲ τὸν καιρὸ καὶ μὲ τοὺς αἰῶνας, τοῦτο δὲν τὸ ξέρει καὶ μῆτε εἶνε δυνατόν νὰ τὸ προμάντῃ κανένας. Ἐμεῖς σήμερα πρέπει νὰ γράφωμε τὴ γλῶσσα τοῦ καιροῦ μας, τὴ γλῶσσα τῆς κοινῆς συνήθειας, μὲ ὅσα ἐλαττώματα καὶ ἀτέλειαις κι' ἂν ἦθελ' ἔχει».

«Ἀφοῦ ταῖς λέξεις Σύμβολο, — λέγει εἰς τὸν Ἑφταλιώτην τώρα — Συμβιβασμός, Ἀμβρόσιος, ταῖς κάνετε Σύβολο, Συβιβασμός, Ἀβρόσιος, πρέπει κατὰ δίκαιο λόγο καὶ τὴ λέξι Συμβάν, νὰ τὴν κάμει Συβάν ἢ Συμπάν, καὶ μάλιστα νὰ τῆς προσθέσετε, κ' ἓνα ι καὶ τὴν κάμει Συβάνι καὶ νὰ κλίνεται: Ὅν. τὸ συβάνι Γεν. τοῦ συβανιῶ. Καὶ ἢ νὰ κάμει τοῦτο ἢ νὰ ἐξοστρακίστει αὐτὴν καὶ ἄλλαις πολλαῖς ἀπὸ τὸ Λεξικὸ τῆς νέας γλώσσας».

Καὶ παρακάτω:

«Γράφετε καὶ κλίνετε μὲ δική σας γραμματικὴ Τὸ κράτο, τοῦ κράτου — Τὸ βάθο, τοῦ βάθου — καὶ σχηματίζετε πληθυντικὸ Τὰ κράτια, Τὰ βάθια. Κατὰ συνέπειαν καὶ Τὸ μέρος, τοῦ μέρου — τὰ μέρια Τὸ τέλος, τοῦ τέλου — τὰ τέλια Τὸ γένο, τοῦ γένου — τὰ γένα κλπ. Ἀλλὰ ὅλος ὁ λαὸς, γραμματισμένοι καὶ ἀ-

γράμματοι, τῆς χώρας καὶ τοῦ χωριοῦ, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, λέν τὸ μέρος καὶ λέν τὸ τέλος, καὶ λέν τὸ γένος καὶ λέν τὸ βάθος, τὸ μάζρος τὸ πλάτος.

«Τὸ ἔθνος τὸ λέτε κι' αὐτὸ ἔθνος ἀλλὰ ἔχετε λάθος ἐπειδὴ σύμφωνα μὲ τὸ σύστημά σας, καὶ ἐπειδὴ ἡ κοινὴ γλῶσσα (καθὼς τὴν ἐννοεῖτε σεῖς) δὲν παραδέχεται τὸν φθόγγο θν, πρέπει νὰ τρέψετε τὸ θν σὲ χν, καθὼς τὸ τρέπουν μερικοὶ ἀμαθεῖς καὶ νὰ εἰπῇτε ἔχνο. Καὶ τὴ λέξι θνητός πρέπει νὰ τὴ μετατρέψετε κι' αὐτὴ καὶ νὰ πῇτε χνητός, ἢ νὰ βάλετε ἀνάμεσα ἓνα ι καὶ τὴν κάμει θνητός.

«Καὶ τὸ συμπέρασμα εἶνε ὅπου ὁ καιρὸς ἔχει κάμει τὸ μισὸ ἢ τὰ δύο τρίτα τῆς ἐργασίας, καὶ σεῖς θέλετε τώρα νὰ κάμει καὶ τὸ ὑπόλοιπο ἀλλὰ τότε δὲν εἶνε συγχωρεμένο. Πρέπει νὰ ἀφήσετε τὸν καιρὸ νὰ κάμῃ αὐτὸς ὅτι θέλει καὶ νὰ εὐχαριστηθῇτε γιὰ τὸ παρὸν μὲ 'κείνην τὴ γλῶσσα καὶ μὲ 'κείνην τὴ γραμματικὴ καὶ μὲ 'κεῖνο τὸ κρᾶμα νεωτερισμοῦ καὶ ἀρχαϊσμοῦ ὅπου εὐρήκατε καὶ ὅπου δὲν προσβάλλει κανένα αὐτὴ καὶ καμμίαν αἴσθησι. Καὶ τοῦτο ποῦ λέω πρὸς ἑσᾶς τὸ λέω καὶ πρὸς τοὺς ὁπαδοὺς τῆς καθαρεύουσας. Κι' ἂν ἡ γραμματικὴ τῆς γλώσσας μὲ τοῦτον τὸν τρόπο τοῦ σημερινοῦ καθεστώτος (καὶ ὄχι καθεστῶ) εἶνε πολὺ ὀγκώδης, καὶ φέρνει ὑπερβολικὴν δυσκολία καὶ κόπο καὶ χασομέρια σὲ ὅποιον θὰ τὴν γράφῃ, ἢ ζημίαν ἀπὸ τοῦτο εἶνε ἀσήμαντη καὶ τιποτένια γιὰ μᾶς. Καὶ ἡ γραμματικὴ βγαίνει ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς γλώσσας καὶ ἡ γλῶσσα δὲν εἶνε σκλάβη παρὰ μόνον ἐκείνης τῆς γραμματικῆς ὅπου βγαίνει ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς.

«Ἡ γλῶσσα σήμερα εἶν' αὐτὴ καὶ ὄχι ἄλλη, κι' αὐτὴ εἶν' ἡ γραμματικὴ τῆς, κι' ὅτι κι' ἂν εἰπῇτε πρὸς ἀντίκρουσι, εἶνε χαμένο καὶ τίποτα δὲν ἀξίζει».

*

Ἐνθυμεῖσθε, βέβαια, ὅλοι τὰς τελευταίας τραγικὰς καὶ ἀγρίας σφαγὰς τῶν Εὐρωπαίων τῆς Κίνας. Χάριν αὐτῶν — ἀκριβῶς χάριν αὐτῶν — εἶνε γραμμέναι αἱ ἑξ τελευταῖαι σελίδες τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Κονεμένου. Εἶνε ἴσως ἡ φωνὴ του ἢ μόνη φωνὴ ἢ ὑψωθεῖσα ὁπὲρ τῶν σφαγῶν, καὶ κατὰ τῶν θυμάτων τῶν βαψάντων μὲ τὸ αἷμα των τὴν μακρονήν ἐκείνην καὶ ἀπέραντον χώραν. Μία σταυροφορία τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, στεγάσασα ὅπὸ τὸ τίμιον σύμβολον ἐνὸς θρησκευματος τὴν χυδαίαν ἰδιο-

τέλειαν καὶ τὰ ὕλικά συμφέρόντα, ἐνεκυμόνησε τὴν καταγίδα ἐκείνην ἥτις ἐξαπέστειλε τοὺς κεραυνούς των διὰ τὰ πέμψη εἰς τὸν ἔδην ἀναμῖξ ψυχὰς ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ παίδων.

Καὶ δὲν ἔπεσε μόνον ἡ θεία ὁργή της κατὰ τῶν Εὐρωπαίων, ἔπεσε καὶ κατὰ τῶν προσηλυτισμένων Κινέζων, ἀνθρώπων ἀπατηθέντων καὶ ἐκβιασθέντων, ἀπλοϊκῶν καὶ ἀμαθῶν ὀνταρίων, πωλησάντων τὴν σάρκα των ἀντὶ πινακίου φακῆς ἴσως.

Μάθημα καὶ τοῦτο καλὸν μιᾶς συνοχῆς εἰς τὸ μέλλον, καὶ μιᾶς ἐμμονῆς εἰς τὰ πάτρια.

«Ὅσο γὰρ τοὺς ἱεραποστόλους — γράφει — εἶνε κρῖμα ὁποῦ τοὺς ἔχουν σκοτώσῃ ἀπλῶς καὶ μὲ τὸν τρόπο ὅπου ἔχουν σκοτώσει κ' ὅλους τοὺς ἄλλους καὶ δὲν τοὺς ἔχουν κρεμάσει ἐπιδεικτικῶς, τοῦλάχιστον μερικῶς, καθὼς ἐγὼ ἴσως θὰ ἔκανα, μολοποῦ ἔχω γεννηθῇ χριστιανός, ἂν ἤμουν κυβερνήτης στὴν Κίνα.»

Καὶ ἂν κανεῖς ἤθελε ὁμιλήσῃ τώρα διὰ τὴν ἠθικὴν τοῦ Εὐαγγελίου, τὴν ὑπαγορεύσαν τὴν χριστιανικὴν αὐταπάρνησιν, ἰδοὺ τί θὰ ἤκουε ἀπὸ τὸν κ. Κονεμένον. «Ἄς ἀφήσουμε νὰ κανχέται γι' αὐτὴ ὁ Χριστὸς καὶ μόνον ὁ Χριστὸς. Καὶ νὰ περπατοῦμε ὅλον τὸν κόσμον καὶ νὰ ζητᾶμε νὰ κάμωμε προσηλύτους στὸ ὄνομα καὶ γιὰ χάρι αὐτῆς τῆς ἠθικῆς! Ἄν τοῦλάχιστον τοῦτο τὸ ὕστερον ἐγενότου χωρὶς ἀμοιβῆ καὶ μὲ δικά μας ἔξοδα, δὲν θὰ μπορούσε κανεῖς νὰ μᾶς ἐλέγξῃ γι' ἄλλο παρὰ

μόνο γιὰ παραφροσύνη· ἐπειδὴ ὅμως γένηται μὲ ἔξοδα ἄλλουνῶν, καὶ ἐπειδὴ μερικοὶ τὸ πλεονόμαστε καὶ μὲ τὸ παραπάνου, γιὰ τοῦτο μᾶς ἀξιῖται δικαίως ὁ τίτλος τῶν ἀγύρτων ἢ χριστιανοκαπήλων, γιὰ νὰ μὴν εἰπῶ καὶ τίποτα περισσότερο».

Δικαίως λοιπὸν ἔπεσαν περισσότερον ἐναντίον αὐτῶν οἱ κεραυνοὶ τῆς λαϊκῆς ἐκεῖ κάτω ὁργῆς, ἐναντίον τῶν ἐπαγγελλομένων τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν, τῶν ἀποδειχθέντων ὅμως πολλάκις ὅτι στεροῦνται καὶ αὐτῆς τῆς ἀνθρωπίνης ἠθικῆς, τῶν ἐκβιαστῶν τῶν συνειδήσεων, καὶ τῶν ἀρπάγων καὶ τῶν χριστιανοτυράνων.

«Θὰ ἦτο καλὸ — γράφει ἐν ἐπιλόγῳ — νὰ ἔπανε αὐτὴ ἡ κωμωδία καὶ τὸ περιγέλιο. Μία θρησκεία ποῦ δὲν εἶνε ἱκανὴ νὰ κάμῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ μὴ ἀδικοῦν, δὲν χρησιμεύει σὲ τίποτα. Ἄν θέλουμε ἔχουμε στάδιο μέσα στὴν Εὐρώπῃ καὶ μετὰ τῶν χριστιανῶν γιὰ νὰ ἐνεργήσωμε καὶ προσπαθῶμε νὰ κάμωμε ἂν εἶνε τρόπος τοὺς ἀνθρώπους καλῆτερος, χωρὶς νὰ πηγαίνωμε νὰ ζητᾶμε μακρότερα. Ἄς διορθώσωμε πρῶτα τοὺς χριστιανούς, ἃς διορθοῦμε οἱ ἴδιοι, καὶ ἔπειτα ἃς πᾶμε στὴν Κίνα γιὰ νὰ κάμωμε χριστιανούς τοὺς Κινέζους. Τοῦτο θὰ ἦτον σύμφωνον μὲ τὴν ἰδέαν τοῦ σταυρωμένου Χριστοῦ ὁποῦ δὲν εἶχε ἔρθει στὸν κόσμον καὶ δὲν εἶχε σταυρωθῇ γι' ἄλλον σκοπὸ καὶ ἄλλην ὠφέλεια παρὰ γιὰ νὰ τὸν ἐμπορευόμαστε».

M. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΤΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Θέλων νὰ μάθῃ τὴν οὐσίαν τῶν ἰδεῶν ἑνὸς λαοῦ περὶ τοῦ προβλήματος τῆς ζωῆς, καλλίτερα καὶ ταχύτερα ἀπὸ τὴν φιλολογίαν του τὴν μαθαίνει ἀπὸ τὰ νεκροταφεῖα του.

Τὸ νέον νεκροταφεῖον τῶν Ἀθηνῶν, ἐν σχέσει πρὸς τὰ πένθημα τουρκικὰ τὰ πλήρη ἀκανθῶν θάμνων καὶ πετρῶν ἐπιστεφομένων ἀπὸ ἐν σαρκίον, κάμνει τὴν ἐντύπωσιν τόπου ψυχασίας. Αἱ ροδοδάφναι, οἱ ἴασμοι σχηματίζουν ἐλαφρὰ τὴν σκιὰν ἐντὸς αὐτοῦ. Ἡ τέχνη τῶν νέων Ἑλλήνων γλυπτῶν ἐμφανίζεται ὀπίσω ἀπὸ κάθε κιγκλίδωμα. Ἐξηλωμένη εἰς τὴν μαρμαρίνην κλίνην τῆς ἡ Σοφία Ἀφεντάκη συγκρατεῖ ὑπὸ τὰ μόλις κλεισμένα βλέφαρά της ἐν μικρὸν ὄνειρον ἀναπαύσεως καὶ εὐτυχίας ὁ ὕπνος τῆς δεκαοκταετίδος αὐτῆς κόρης εἶνε αὐτὴ ἡ εἰκὼν τὴν ὁποίαν σχηματίζομεν περὶ τοῦ θανάτου διερχόμενοι τὰς δεινροστοιχίας αὐτάς, τὰς ὁποίας δὲν διαπνέει καμμία ἰδέα τοῦ ἀπειροῦ.

Ἄλλ' ὁ λαὸς ὁ ὑπνώτων εἰς τὸ νέον κοιμητήριον τῶν Ἀθηνῶν ἦτο πολὺ νέος ἀκόμη, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ ὑψωθῇ εἰς γενικὰς ἰδέας. Εἰς τὸ παλαιὸν νεκροταφεῖον, εἰς τὸν Κεραμεικόν, πρέπει ν' ἀναζητήσωμεν τὰ μαρμάρια σύμβολα, ὅπου ὀφθαλμοφανέστερον καταφαίνεται ἡ σφοδρὰ ἀντίθεσις τῶν ἀντιλήψεων, τὰς ὁποίας διὰ μέσον τῶν αἰώνων ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Ἀσία ἐσχημάτισαν περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀτόμου ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Ὁ Κεραμεικὸς ἦτο σκιερὸν ἄλσος, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπετίθετο ὅτι οἱ νεκροὶ κατόκουν εἰς τὴν μνημεῖα των. Τοῦλάχιστον τὰ ἐξωγόνοον διὰ τῆς προσωπικότητός των. Ἐπὶ τῶν λευκῶν ληκύθων, αἵτινες διατηροῦνται ἐν τῷ μουσεῖῳ τῶν Ἀθηνῶν, γραφαὶ ἀδικοὶ ἀκόμη ὑποδηλοῦσιν εἰς ἡμᾶς τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐπιβιώσεως ταύτης. Ὁ νεκρὸς παρίσταται καθήμενος πρὸ τοῦ τάφου του. Ἡ μορφή του δὲν εἶνε οὔτε μειδιῶσα οὔτε θλιβερά. Δὲν φαίνεται οὔτε νεκρὸς οὔτε ζωντανός. Ἀλλὰ μετέχει ζωῆς τινος ὀνείρου, ἡρέμου ὀνειροπολήσεως καὶ βαθείας γαλήνης. Τὰ πρόσωπα τὰ ζωγραφηθέντα ὑπὸ

τῶν προγραφηλιτῶν καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ Ραφαήλ ἔχουσιν ἐπὶ τῶν χειλέων καὶ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τὸν γλυκὺν τοῦτον ὕπνον. Ἐπὶ τινος ληκύθου βλέπομεν νεαρὰν γυναῖκα φέρουσαν ἰόχρουν χιτῶνα καὶ κίτρινον ἱμάτιον μὲ μαῦρα ἄνθη, ὁμοιάζον μὲ τσίτι κατασκευασθὲν ἐν Μάντσεστερ. Ἐπὶ ἄλλης, γυνὴ καταμέλανα ἐνδεδυμένη, κλίνει τὸν κορμὸν αὐτῆς ἐπὶ ἑνὸς τάφου· φέρει τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ μετώπου διὰ νὰ ἀναμνησθῇ ἢ διὰ νὰ κλαύσῃ, ἀλλ' ἐκ πρώτης ὄψεως θὰ ἔλεγε κανεῖς ὅτι κάμνει τὸν σταυρὸν της. Οἱ συγγενεῖς ἐκόσμου τοὺς τάφους διὰ στεφάνων, ὅπως καὶ ἡμεῖς, προσέδονον μάλιστα καὶ ποικιλόχρους ταινίας σειομένας εἰς τὸν ἄερα, ὁμοίας πρὸς τὰς ἐνεπιγράφους ταινίας τῶν νεκρικῶν στεφάνων μας.

Ὁ πύργος τὸν ὁποῖον ὁ Σύλλας ἔκτισεν ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ νεκροταφείου τούτου κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως ἐξηφάνισε πᾶν τὸ ἔχον ἐφήμερον χαρακτῆρα καὶ διετήρησε τὸ οὐσιώδες: μάρμαρα τινὰ — πρόστυπα ἀνάγλυφα — ἐπὶ τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ ἀναγνώσωμεν τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον διέπνεε τὸν λαὸν τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν πέμπτον καὶ τέταρτον αἰῶνα π. Χ. Τῶν μαρμάρων τούτων μέρος μὲν μετηνέχθη εἰς τὸ Μουσεῖον, τὰ δὲ λοιπὰ μένουσιν ἐν τῷ Κεραμεικῷ: ὥραϊα ἐρείπια, τὰ ὁποῖα προβάλλουσιν ἐν μέσῳ συμφύρματος ἄμμου καὶ ἀκαληφῶν, ἐν τῷ κέντρῳ πολυπληθοῦς καὶ πτωχικῆς συνοικίας.

Διὰ νὰ ἐννοήσῃ κανεῖς τὴν ἐννοίαν καὶ νὰ ἀσθανθῇ τὴν μορφήν τῶν γλυπτικῶν τούτων ἔργων πρέπει νὰ τὰ ἴδῃ εἰς τὸ φῶς τῆς Ἀττικῆς. Πρέπει τοῦλάχιστον νὰ σχηματίσῃ ἰδέαν τοῦ ἐντόνου καὶ χρωματιστοῦ τούτου φωτός, ὁμοίου πρὸς τὸ ἐξερχόμενον ἐκ πρίσματος τὸ ὁποῖον πλήττουν αἱ ἡλιακαὶ ἀκτίνες. Ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν τῆς λάμπρας ταύτης ὅχι μόνον τὰ μάρμαρα ζωογονοῦνται ὑπὸ λεπτῶν ἀποχρώσεων ἀλλὰ καὶ οἱ ἐγκέφαλοι προσλαμβάνουν χαρὰν τινα, ἥτις διατηρεῖται παρὰ τῷ λαῷ ἐν διαρκεί καταστάσει. Ὁ ξένος ὁ ἐπισκεπτόμενος τώρα τὰς Ἀθήνας ἐκπλήττεται διὰ τὴν αἰσιοδοξίαν αὐτήν, εἴτε πειραζόμενος διότι βλέπει

μειδιώντας ανθρώπους γνωρίζοντας ότι ήττηθησαν και προδοθήσαν¹⁾ είτε μετέχων και ο ίδιος της γαλήνης των. Τοῦτο δὲ τὸ αἶσθημα αἰσθάνεται εὐθὺς ἀμέσως βλέπων τὰς στήλας τοῦ Κεραμεικοῦ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐθεώρουν πράγματι τὴν ζωὴν ὡς ἔορτήν. Αἱ πράξεις αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν βᾶσιν τῆς κοινωνικῆς ὁργανώσεως ἐτάχθησαν παρ' αὐτῶν μεταξὺ τῶν λατρευτῶν φαινομένων τῆς φύσεως. Πρὸ παντὸς ἐξιδανίκευσαν τὴν οἰκογένειαν καὶ ἐξηγίασαν τὴν γυναῖκα, τὴν οἰκοδέσποιναν.

Ἀμέσως ἐν τῷ Κεραμεικῷ καὶ τῷ Μουσείῳ τῶν Ἀθηναίων ἐντύπωσιν προξενεῖ ἡ ἐπιφανὴς θέσις τὴν ὁποίαν κατέχει ἡ γυνὴ ἐπὶ τῶν ἐπιτυμβίων μνημείων.

Ἐδῶ, σύζυγος ἀποχαιρετᾷ τὸν σύζυγόν της. Μειδιᾷ πρὸς αὐτὸν ὑπομνήσκουσα τὰς ὥραιας ἡμέρας, τὰς τόσον ταχέως παρελθούσας, τὰς ὁποίας ἔζησαν μαζί: «θὰ διατηρήσω τὴν ἀνάμνησίν των καὶ πέραν τῆς ζωῆς αὐτῆς καὶ εἶμαι βεβαία ὅτι πολὺν καιρὸν θὰ τὰς συλλογίζεσαι καὶ σύ».

Παρέχει, μήτηρ, τείνει τελευταίαν φορὰν τὴν χεῖρα εἰς τὴν κόρην της, μετὰ τῶν εὐχῶν δὲ τῆς εὐτυχίας φαίνεται ὅτι συγχρόνως κληροδοτεῖ εἰς αὐτὴν τὴν σοβαρὰν χάριν τῆς μορφῆς καὶ τῶν ἀρετῶν αὐτῆς. Ἴδου καὶ πάλιν αὕτη, ὡς μήτηρ ἐτοιμοθάνατος, ρίπτει ὀδυνηρὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ παιδίου, τὸ ὁποῖον θ' ἀφήσῃ μόνον εἰς τὸν κόσμον — δυστυχὲς ὃν δι' ὀρμεμφύτου κινήσεως κρατοῦν τὴν μητέρα του, τῆς ὁποίας ἔχει ἀνάγκην.

Θέμα ἐπὶ πολλῶν στηλῶν καὶ νεκρικῶν ἀγγείων ἐπαναλαμβανόμενον εἶνε κοσμηματοθήκη, τὴν ὁποίαν, δούλη ὀρθὴ ἰσταμένη διανοίγει πρὸ τῆς συζύγου τοῦ κυρίου της, καθήμενης ἐπὶ ἀνακλίντρον. Ἡ Ἀθηναία ἦτο φιλάρεσκος, ὃ δὲ γλύπτῃς ἐνόμισεν ὅτι εἶχε καθήκον νὰ διατηρήσῃ τὸν χαρακτῆρα της παριστάνων αὐτὴν ἀσχολουμένην εἰς τὸν στολισμὸν της ἢ ἀποχαιρετῶσιν τὰ μαργαριτάρια της τὰ ὁποῖα βλέπει τελευταίαν φορὰν.

Ἄλλ' οὐδέποτε ἐπὶ τῶν στηλῶν τούτων ἐμφανίζεται συγκινητικώτερα ἢ Ἀθηναία ἢ ὅταν εὐλογῇ τὴν δούλην της. Ὁ θάνατος εἶνε ἀναχώρησις ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Ἡ Ἀμεινόκλεια, ἣτις μέλλει νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ μέγα ταξίδιον, ἐτοιμάζεται, ψαύει δὲ τὸ μέτωπον τῆς δούλης ἣτις δένει τὰ σανδάλιά της, ὅπως ἀ-

¹⁾ Σ. Π. Ὁ συγγραφεὺς τὸ ἀρθρον τοῦτο ἔγραψε τῷ 1898.

φήσῃ εἰς αὐτὴν τὴν εὐλογίαν της.

Οὕτως ἡ Ἀθηναία ἀλληλοδιαδόχως μήτηρ, σύζυγος, κόρη, ἀναβιοῖ ἐνώπιόν μας ἐν τῷ Κεραμεικῷ, ἐν κράματι κομψότητος, σοβαρότητος καὶ ἀγαθότητος, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν ὑψίστην ἔκφρασιν τῆς πεπολιτισμένης γυναίκος. Καὶ αὕτη ἡ φιλαρέσκειά της ἔχει ἀδιαφιλονίκητον κοινωνικὴν σημασίαν· ὑποχρεοῖ τὸν ἄνδρα νὰ ἐργάζεται ὑπὸς προμηθεύῃ εἰς ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἀγαπᾷ μέταλλα τορευτά, ἀραχνούφῃ ὑφάσματα, ἐπιπλα, τάπητας. Οἰκία λιθίνῃ καὶ γυνὴ διατάσσουσα ἐν αὐτῇ καὶ ἀπαιτοῦσα τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν ἄνεσιν, τὰ δύο ταῦτα ἀποτελοῦσι τὴν ἀφετηρίαν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ — δηλαδὴ παντὸς πολιτισμοῦ — καὶ ἐδῶ ἔγκειται ἡ ἀντίθεσις τοῦ βίου τῶν βαρβάρων, παρὰ τοῖς ὁποίοις ἡ σύζυγος εἶνε δούλη, ἡ δὲ κατοικία σκηνὴ συμπτυσσομένη ἢ καλύβη ἐκ ξύλου καὶ λάσπης, τὴν ὁποίαν σαρώνουν αἱ καταγίδες.

Μολονότι αἱ στήλαι δὲν μᾶς δεικνύουσι τὴν Ἀθηναίαν ἀποδυομένην τῶν κοσμημάτων της ὅπως τὰ δωρήσῃ εἰς ναόν τινα ἢ θρησκευτικὸν τάγμα, γνωρίζομεν ἐν τούτοις ὅτι ἦτο εὐλαβὴς καὶ ὅτι τὴν νοημοσύνην αὐτῆς δὲν περιορίζεν εἰς μόνην τὴν ἀναζήτησιν τῆς ὕλικῆς ἀνέσεως. Ὅτι βραδύτερον ἐξιδανικεύθη ὡς ἀρετὴ τῆς χριστιανῆς γυναίκος εὐρίσκειται ἐν τῇ Ἀθηναίᾳ. Βεβαίως δὲν ἐγκατέστησεν ὁ χριστιανισμὸς τὴν μονογαμίαν, οὐδ' ἐθέσπισε τὸν σεβασμὸν πρὸς τὴν σύζυγον, οὐδ' ἀνέγεννησε τὴν γυναῖκα· ταῦτα πάντα εἶνε οὐσιώδη γνωρίσματα τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. Ἡ νέα κοινωνία υἱοθέτησεν αὐτὰ ὡς μέσα πρὸς ἡμέρωσιν τῶν βαρβάρων.

Ἡ ἑλληνικὴ ἀντίληψις καὶ τοι ἦτο πολὺ προσηλωμένη εἰς τὴν εἰρηνικὴν ὄψιν τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, παρεδέχετο οὐδὲν ἥτιον τὸν ἀγῶνα ὡς ἀνάγκην. Ἐνέβλεπεν εἰς αὐτὸν παγκόσμιον νόμον κατὰ τοῦ ὁποίου δὲν ἔπρεπε νὰ ἐξεγείρεται διὰ θρήνων ἀλλὰ τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ὑφίσταται μετ' ἀξιοπρεπείας. Τὴν ἰδέαν ταύτην ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶνε ἤδη ἐμπεφορημένα τὰ κείμενα τῶν τραγικῶν, ἡ ἑλληνικὴ πλαστικὴ διερμηνεύει μετ' ἄκρας εὐκρινείας ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Δεξιλέω. Ὁ θάνατος ἐν τῇ μάχῃ τῆς Κορωνείας τοῦ εἰκοσαετοῦς τούτου νέου, παρήγαγε τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τῆς ἐπιταφίου τέχνης κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα. Ἐν αὐτῷ διαβλέπομεν τὴν γένεσιν τῶν ἀρχαγγέλων τοῦ Ραφαήλ, τὸ πρωτότυπον

τοῦ Ἀγίου Γεωργίου καταβάλλοντος τὸν δράκοντα. Ἀλλὰ πόσον ἡ ἰδέα ἡ κινήσασα τὴν χεῖρα τοῦ γλύπτου τοῦ Δεξιλέω εἶνε ὑπερτέρα τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον τὸν ἐχθρὸν καὶ τὸν ἡττημένον ἐφαντάζετο ὑπὸ τὴν εἰδεχθῇ μορφὴν τέρατος! Πράγματι, ἐν τῇ συμπλοκῇ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἀνθρώπων, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν εἶνε ἀδιάφορα· αἱ φυσικαὶ δυνάμεις αἱ παρορμῶσαι τοὺς λαοὺς νὰ παλαίωσιν εἶνε κωφαὶ πρὸς τὰς ἡθικὰς ιδιότητας τῶν ἀτόμων. Ἡ ἰδέα αὕτη, τὴν ὁποίαν δραματικῶς παρέστησεν ὁ Θουκυδίδης ἐν τῷ περιφώνῳ διαλόγῳ μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν κατοίκων τῆς Μήλου, ἐξεφράσθη μετὰ τέχνης ὑπερόχου ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ Δεξιλέω, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὁ ἡττηθεὶς παρίσταται τόσον ὥρατος ὅσον καὶ ὁ νικητής.

Ὁ λαὸς ὁ ἐνταφιαζόμενος εἰς νεκροταφεῖον, τοιαῦτα ἔργα παρέχον εἰς τὴν μελέτην μας, ἀνάγκη νὰ κατείχεται καθ' ὁλοκληρίαν ὑπὸ τῆς ἰδέας τῆς διαιωνίσεως τῆς φήμης. Ἐπίστευεν ὅτι ὁ θάνατος δὲν ἐξηφάνιζε τὸν ἄνθρωπον. Ὁ Περικλῆς ὥριζε τὴν ἀθανασίαν ὡς διατήρησιν τῆς εἰκόνος τοῦ θανόντος ἐν τῷ πνεύματι τῶν ζώντων. Ἡ πλαστικὴ δρᾷτται τῆς ἰδέας αὐτῆς καὶ τὴν αἰσθητοποιεῖ ἐπὶ τῆς στήλης, ἐφ' ἧς ὁ Προκλείδης θνήσκων μεταβιβάζει εἰς τὸν βραχίονα τοῦ υἱοῦ του Προκλέους ὅλην τὴν δύναμιν τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίησε πρὸς σωτηρίαν καὶ δόξαν τῶν Ἀθηναίων.

Πλησιάζομεν ἐδῶ εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ θελήματος, τὸ ὁποῖον ἀσκοῦσι τὰ ἑλληνικὰ ἔργα ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν λαῶν, τῶν μὴ κυβερνωμένων ἐν τούτοις κατὰ τὰ πολιτεύματα τῶν ἀρχαίων πόλεων. Ἡ Ἑλλάς δὲν καθιγγάσεν

ἐν ὄνειρον, μίαν ἀφαίρεσιν, ἐν στενὸν δόγμα ὑφ' ὃ κάμπτονται αἱ συνειδήσεις καὶ τὰ σώματα. Ἐξιδανίκευσε μόνον τὰ ἀνθρώπινα σώματα καὶ τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως. Ἐντεῦθεν ἡ αἰωνία αὕτη νεότης τῶν τεχνουργημάτων αὐτῆς, ἐνώπιον τῶν ὁποίων τὰ συναισθήματα ἡμῶν καὶ αἱ ἐπιστημονικαὶ μας ἀντιλήψεις ἐναρμονίζονται ἐντὸς μας καὶ γίνονται αἰτία νὰ αἰσθανθῶμεν ἄμικτον χαρὰν μὴ ἐξαντλουμένην. Τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα οὐδέποτε ἀπεμακρύνθη τῆς γῆς. Ἀφωρομήθη ἀπὸ τὴν πραγματικότητά καὶ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ὅπως καταλήξῃ εἰς τὰς ἰδέας. Καὶ διὰ τοῦτο εἶνε εὐχερὲς εἰς αὐτὸ νὰ ἐρμηνεύσῃ εἰς συγκεκριμέναν μορφὰς ὅτι ἡσθάνθη ἢ διανοήθη.

Εὐαισθησία ἔπαρκος συνδεδεμένη πρὸς πλήρη σχεδὸν ἐλευθερίαν διανοήσεως εἰσὶν αἱ οὐσιώδεις ιδιότητες τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ὑπνώτουν ἐν τῷ Κεραμεικῷ τὸν τελευταῖον ὕπνον των. Τὸ κράμα τῶν θρησκ. τούτων ἐν τῷ καλλιτεχνικῷ ἔργῳ τὸ ὁποῖον ἐφιλοτέχνησαν θὰ ἐλκύη πρὸς αὐτὸ τὸν θαυμασμὸν παντὸς ἀτόμου καὶ πάσης ὁμάδος ἀνθρώπων ἐμπνεομένων ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ζητήσεως ὡς καὶ πάσης κοινωνίας, ἣτις ἀνῆλθεν εἰς μέγαν βαθμὸν πλούτου καὶ οαφοῦς ἀντιλήψεως τῶν πραγμάτων. Ἡ πρόσφατος καὶ μεγίστη ἀκμὴ τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, ἡ θριαμβευτικὴ αὐτῶν εἰσοδος εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Σικάγου δὲν ἔχουσιν ἄλλην αἰτίαν. Καὶ ὅταν τὸ παρελθὸν ἔαρ, τόσοι φοιτηταὶ καὶ φίλοι τῆς ἐλευθερίας ἔτρεχον πρὸς τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος, εἰλκύνοντο μᾶλλον ἀπὸ τὴν κόνιν τῶν νεκρῶν παρὰ ἀπὸ τὸν πόνον τῶν ζώντων.

ΤΙΓΚΡΑΝ ΓΕΡΓΑΤ

Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ.

Α Π Α Ρ Χ Α Ι

ΚΑΠΟΤΕ — πρὸ δύο ἐτῶν καὶ πλέον — ὁ κ. Ἐπισκοπόπουλος μοῦ ἐσύστησεν ὡς ἐξάδελφόν του, ἓνα νέον μικροσκοπικόν, περιέργον καὶ ζωηρότατον.

Ἐφοῖτα τότε ἐδῶ, εἰς κάποιον ἐκπαιδευτήριον, νοσταλγὸς τῆς μυροβόλου πατρίδος του, καὶ ὑποτονθοριστὴς τῶν στίχων τοῦ μεγάλου Ζακυνθίου ποιητοῦ.

Γράφω ὅτι ἦτο ζωηρός, διότι, ἐνθυμοῦμαι, δὲν μᾶς ἄφινε νὰ ὀμιλήσωμεν περὶ οὐδενὸς χωρὶς νὰ μᾶς διακόψῃ, καὶ ἦτο ἀκόμη πολὺ περιεργός, διότι ἀπέτεινε — ὁσάκις δὲν διέκοπτε — ἡκιστα παιδικὰς καὶ πολὺ παραδόξους ἐρωτήσεις.

Ἐγνώριζεν, ἐξ ὀνόματος, ὅλους τοὺς λογίους, ἰδίᾳ τοὺς ποιητάς, εἶχε τὴν γνώμην του περὶ ἑνὸς ἐκάστου, ἀπήγγελλε ποιήματα, ἐθαύμαζε, παρετήρει, ἤλεγχε.

Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν μᾶς εἶπε τότε καὶ στίχους ἰδικούς του, ἐπεβεβαίωσεν ὅμως μετὰ θάρρους καὶ πεποιθήσεως τὸν κ. Ἐπισκοπόπουλον, ὅστις μοῦ τὸν ἐσύστησεν ὡς ποιητὴν καὶ καλλιτέχνην τοῦ μέλλοντος.

Ἐνθυμοῦμαι ὅτι μοῦ εἶχε κάμει τότε ἐντύπωσιν ὁ νέος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος προσθέτως εἶχε μεγάλους τοὺς ὀφθαλμούς καὶ τὰς κινήσεις ἀξιοπρεπεῖς καὶ ἐλευθέρas.

Καὶ εἶχα ἀκόμη σχηματίζει τὴν πεποιθήσιν ὅτι ὁ μικροσκοπικὸς νεανίσκος ἔδιδε πολλὰς ὑποσχέσεις καὶ περισσοτέρας ἐλπίδας.

Ἐκτοτε δὲν τὸν συνήντησα ποτὲ πλέον, οὐδ' ἤκουσα τίποτε περὶ αὐτοῦ, μοῦ τὸν ἔφεραν δὲ εἰς τὴν μνήμην μου πάλιν τὰ δύο τρία ποιήματά του, τὰ ὁποῖα ἀποσταλέντα πρὸ ἡμερῶν εἰς τὴν Διεύθυνσιν τῶν «Παναθηναίων», τὰ ἔλαβα διὰ νὰ τὰ κατατάξω εἰς τὴν σειρὰν τῶν ποιητικῶν ἀπαρχῶν.

Τώρα, ὁμολογῶ, δὲν με ἐξέπληξε ποσῶς ἡ χάρις τῶν στιχοθυγικῶν αὐτῶν πρωτολειῶν, τὰ ὁποῖα εὗρισκω ἀνώτερα πολλῶν ἄλλων ἀξιωματικωτέρων στιχοπλοκημάτων, εὗρισκω δὲ συγχρόνως ὅτι εἶνε ταῦτα ἄξια ἀπολύτου ἐνθαυρύνσεως παρὰ τὴν ἀτημελησίαν των πολλὰς περὶ τὴν οἰκονομίαν τῶν στίχων, καὶ ἄλλα τινὰ ἐπουσιώδη ἐλαττώματά των.

Ὁ νεαρὸς ποιητὴς δὲν εἶνε βέβαια ἀκόμη κύριος τῆς ἰσχυρᾶς καὶ ἀψόγου τεχνοτροπίας, — ζήτημα τοῦτο χρόνου μᾶλλον καὶ κόπου — προσπαθεῖ οὐχ ἥττον, ἐπιτυχῶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, νὰ κλείσῃ εἰς τοὺς στίχους του τὴν ἁρμονίαν καὶ τὸν ῥυθμὸν τῆς ψυχῆς του — μίας ψυχῆς ἀδιαπλάστου ἀκόμη, ἀλλ' ἀσφαλῶς ποιητικῆς.

Ἐκ τῶν τριῶν ποιημάτων, τὰ ὁποῖα ἔλαβον τὰ «Παναθηναία», ἡ «Ἀγνωστη ψυχὴ» εἶνε τὸ καλλίτερον. Μολονότι εἶνε ἐκτενὲς ὅπωςδὴ, ποτε, εἶνε ἐν τούτοις ἀψογώτερον τὴν μορφήν τελειότερον τὴν σύνθεσιν, ὀνειρώδες καὶ νοσταλγικόν, πλήρες ἀνησυχίας καὶ πόθου.

Οἱ στίχοι του εἶνε περισσότερον κανονικοί, μᾶλλον ἐπιμελημένοι, ἀβίαστοι, βγαλμένοι ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὴν ψυχὴν.

Τὸ Πνεῦμα — τὸ δεύτερον ποίημα — ἴσως νὰ ἔχῃ τινὰς στροφὰς ἐφαμίλλους τοῦ πρώτου, ὑπολείπεται ὅμως ὡς σύνολον, καὶ μολονότι εἶνε καλλίτερον τοῦ τρίτου τοῦ ἐπιγραφομένου Πάλη, δυσκόλως ὅμως παραβάλλεται πρὸς τὴν «Ἀγνωστη ψυχὴ».

Ὁ ποιητὴς καὶ εἰς τὸ δεύτερον καὶ εἰς τὸ τρίτον δυσκόλως κρατεῖ τὴν ἐνότητα τῆς μορφῆς, τὴν ἐνότητα ἐκείνην ἣτις διαπνέει ὁλόκληρον τὸ πρῶτον ποίημα καὶ ἄνευ τῆς ὁποίας καθίστανται χαλαρὰ καὶ ἄτονα, ἀδύνατα ὡς ἂν δὲν ἀποτελοῦν συνοχὴν σταθεράν καὶ ἀδιάρρηκτον. Ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τούτου, ὑπολείπονται ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἔκφρασιν.

Μία ἀκυριολεξία εἶνε ἀμέσως καταφανής, ὡς καὶ μία συντακτικὴ ἀτημελησία.

Ὅμως καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα, τὰ τελευταῖα δύο ποιήματα, ἐπαναλαμβάνομεν, ἔχουν καὶ αὐτὰ ὠραίας στροφὰς, κατορθώνουν δὲ νὰ φανερώσῃ τὴν κυρίαν ἰδέαν των, τὴν ὁποίαν μάτην ἀγωνίζονται νὰ καταπνίσουν τὰ ἀνωτέρω ἐλαττώματα.

Δημοσιεύοντες πρὸς τὸ παρὸν τὸ πρῶτον, ἐλπίζομεν ὅτι ὁ ποιητὴς δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ μᾶς ἀποστείλῃ ἔργα ἀνώτερα τῶν ἐπιτυχῶν αὐτῶν ἀπαρχῶν, μετὰ τὰς ὁποίας σήμερον εὐχαρίστως καὶ μετ' ἐλπίδων τὸν παρουσιάζομεν εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας.

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΣΕ ΚΡΥΦΟΝ ΗΧΟ

Α Γ Ν Ω Σ Τ Η Ψ Υ Χ Η

Umbra omnibus locis adero.
ΒΙΡΓΙΛΙΟΣ

Κοιμᾶται ἡ πλάση ὁλόγυρα στῆς νύχτας τὴν ἀγγάλη
κι' ἄφαντη μιὰ σκιὰ

μὲ ἀθώρητο φτερούγισμα ἔρχεται ἀγάλη - γάλι
κοιτὰ σ' ἐμέ, ὁλόγυρα, σὰν κάτι νὰ ζητᾷ...

Ποῖα ψυχὴ εἶναι αὐτὴ ποῦ τρέχει στὸ σκοτάδι;
μὴ βγαίνει ἀπὸ τὸν Ἄδη;

Προβαίνει ὁλόχρυση ἡ Αὐγὴ, ροδοστεφανωμένη
μὲ σύννεφα χρυσᾶ,

κι' ὁ οὐρανὸς κάτω στὴ γῇ ἀγάλη - γάλι ραίνει,
σὰν δάκρυα παρθενικά, διαμάντια ἀπὸ δροσιὰ
καὶ μιὰ πνοὴ ἀθώρητη τὴ φύση ὑμνολογεῖ
ποῖα εἶναι αὐτὴ ἡ ψυχὴ;

Ψηλὰ στὰ οὐράνια ὁλόγιομο κυλάει τὸ φεγγάρι
καὶ μιὰ αὖρα μουσικὴ,
ποῦ ψιθυρίζει ἀνάμεσα στῆς λυγαριὲς μὲ χάρη,
μέσα στὸ φῶς τὸ μελιχρὸ φαντάζει σὰν πνοή.
Ποῖα εἶναι τάχα αὐτὴ ἡ ψυχὴ, ποῦ στὰ αἰθέρια ὕψη
κάτι ποθεῖ νὰ χορεύῃ;

Γέρνει σὲ κύματα φωτὸς ὁ ἥλιος πρὸς τὴ δύση
κι' ἓνα πνεῦμα χρυφὸ
τρέχει μέσα στὰ μνήματα, κάτω ἀφ' τοῦ κυπαρίσσι
στὴν περασμένη τὴ ζωὴ μὲ πέταμια ἀργό.
Τάχα ποῖα εἶναι αὐτὴ ἡ ψυχὴ, ποῦ ἀπὸ τὸ κοιμητήρι
κάτι ζητᾷ νὰ σύρῃ;

Παλεύουν ανυπόταχτα ἡ Μνήμη μὲ τὴν Λήθη
μέσα στοῦ νοῦ τὰ βάθη,
καὶ ἡ καρδιά μου ποῦ πονεῖ στὰ πληγωμένα στήθη
καὶ ἡ ψυχὴ ποῦ δέρεται 'ς τῆς μαύρης γῆς τὰ πάθη,
καὶ ποθεῖ ἀφ' τοῦ καιροῦ τὸ μαῦρο πανηγῦρι
μέσα στὸ φῶς νὰ σύρη.

Ποία ψυχὴ ἀθώρητη τάχα μὲ συντροφεύει;
ποῖα δύναμη κρυφὴ;
καὶ ἡ Μνήμη ανυπόταχτα μέσα στὸ νοῦ σαλεύει
καὶ κάποια δάκρυα κρυφὰ σταλάζουν στὴν ψυχὴ.
Ποία ψυχὴ τοῦ οὐρανοῦ ποία ψυχὴ ζητῶ
κάτω στὸν κόσμον ἐδῶ;

Γιατί ἓνα μνημὲν ἀτέλειωτο ἀνοίγεται μπροστά μου
μὲ χάος φοβερό;
καὶ κάποιο αἶσθημα κρυφὸ γροικῶ μὲς τὴν καρδιά μου,
πῶς ἐκεῖ μέσα κρύφτεται ὅ,τι στὴ γῆ ζητῶ.
Ποία ψυχὴ ἀθώρητη τὰ στήθη μου σπαράζει;
ποῖος ἴσκιος μὲ σκεπάζει;

Σκιά! γιατί ἀθώρητη καὶ ἀπιαστή πλανιέσαι
εἰς τῶν ὀνείρων τὰ φτερά;
καὶ πότε, μὲ τὸ θάνατο, μὲ τὴ ζωὴ χτυπιέσαι
καὶ κρύβεσαι ἀθώρητη ἀπόκρυφα βαθυὰ
στὸ φῶς τὸ οὐράνιο τῆς ζωῆς ὅπου διψᾷ ἡ ψυχὴ,
ὅπου ὁ νοῦς ποθεῖ.

Λύχνε λαμπρὸ τῆς ὑπαρξῆς, αἰώνια πηγὴ,
φῶς μάγο τῆς ζωῆς,
γιατί πέρα στὸ ἄπειρο μακραίνεις; ἄχ, γιατί;
καὶ φεύγεις μέσα ἀφ' τὰ φρικτὰ σκοτάδια τῆς ψυχῆς;
Ἄχ, τὸ σκοτάδι τῆς ψυχῆς ὅπου τὸ νοῦ φωτίζει
φῶς εἶναι ποῦ μαυρίζει....

Ἀγνώστη, ἀθώρητη ψυχὴ, στάσου ποῦ μὲ τραβᾷ;
σὲ θέλω, σὲ ποθεῶ
ἔλα μαζί μου, σὲ ζητεῖ ὁ πόνος τῆς καρδιάς·
νὰ ἔλθω ὀπίσω σου ὁ φτωχὸς φοβοῦμαι καὶ ζητῶ
φῶς ἀπὸ σένα, ὦ ψυχὴ, μὰ ὅχι νὰ ἔλθῃ κοντά σου,
φοβοῦμαι τὰ κρυφὰ σου...

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

Ζάκυνθος 1901.

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΖΩΗ

Τὸ θερινὸν θέατρον τῆς „Νέας Σκηνῆς“. — Ἡ Ἀρλεζιάνα τοῦ Λωδέ. — Ἡ Νύφη μου. —
Τὸ Αἶνγμα τοῦ Ἑρβιέ καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τοῦ Μπριέ. — Αἱ μεταφράσεις. — Τὰ πρωτότυπα.

ΕΝΘΥΜΟΥΜΑΙ. — καὶ δὲν πιστεύω νὰ τὸν
ἐλησμόνησε κανεὶς, — τὸν πρωτάκουστον, τὸν
θαυμάσιον ἐκεῖνον λόγον, τὸν ὁποῖον ἀπήγ-
γειλεν ὁ κ. Χρηστομάνος εἰς τὸ ἀρχαῖον Διο-
νυσιακὸν Θέατρον, ἐνώπιον τῶν λογίων τοῦς
ὁποῖους εἶχε προσκαλέσῃ διὰ νὰ ἰδρῦσουν τὴν
Νέαν Σκηνήν. Εἴμπορῶ νὰ εἶπω, χωρὶς καμ-
μίαν ὑπερβολήν, ὅτι ἦτο ἡ πρώτη ἡμέρα χα-
ρᾶς, τὴν ὁποίαν ἐπανεβλέπεν ἡ ἡρσιπωμένη
κόγχη, μετὰ τὴν δόξαν τὴν παλαιάν. Τόσον
ῥαῖα, τόσον ὑψηλά, τόσον θριαμβευτικὰ καὶ
μεγαλοφάνταστα ἦσαν τὰ λόγια, τὰ ὁποῖα
ἐπρόφερεν ἐκεῖ ὁ ποιητής, ὁ ὁποῖος ὠνει-
ρεύθη μίαν θεατρικὴν ἀναγέννησιν καὶ τὴν
ἀνεκοίνωσε μὲ τὴν βεβαιότητα, ὅτι τὸ ὄνει-
ρον τὸ ὁποῖον ὠνειρεύονται ὅλοι μαζί, γίνε-
ται ἐπιτέλους πραγματικότης.

Πραγματικότης; ... Ἐλαβα ἀφορμὴν καὶ
πάλιν νὰ ἐνθυμῶμαι τὰ μεγάλα ἐκεῖνα λόγια,
τὰ εὐέλπιστα καὶ εὐσώφιστα, καὶ νὰ τὰ ἐνθυμῶμαι
μ' ἓνα παράδοξον αἶσθημα, τὸ ὁποῖον ἦτο
κράμα ἀπογοητεύσεως καὶ ἐλπίδος. Τὴν πρῶ-
την τῆς «Νέας Σκηνῆς», μέσα εἰς τὸ κοσμο-
βριθὲς καὶ ἠλεκτροφόωτον θεατράκι τῆς Ὀ-
μονοίας, ἔβλεπα ἐπιμόνως τὸ Διονυσιακὸν
Θέατρον ἔρημον καὶ ἡλιόλουστον, ὅπως τὴν
πρωτὴν ἐκείνην, ποῦ συνήλθομεν ἐπτά-ὀκτὼ

φίλοι, διὰ νὰ κούσωμεν τὸν κ. Χρηστομάνον...
Ἄ, διὰ μίαν Ἀρλεζιάναν λοιπὸν ἦσαν ὅλα τὰ
ῥαῖα ἐκεῖνα λόγια, καὶ ἡ σεμνὴ συνάθροισις
εἰς τὸν ἱερὸν τόπον, ἡ ὁποία εἶχε χαρακτηρε-
ῖαι ἱεροτελεστίας;... Ναί· τὸ αἶσθημά μου ἦτο
μελαγχολικὸν κράμα ἀπογοητεύσεως καὶ ἐλπί-
δος. Ἡ ἀπογοήτευσις ἄδικος, ἡ ἐλπίς δικαία.
Ἄν ὁ κ. Χρηστομάνος ἀπέμεινε τότε μόνος
νὰ ὠνειρεύεται τὸ ῥαῖόν του ὄνειρον, — ἴσως
διότι εἶδεν, ὅτι δὲν τὸ ὠνειρεύοντο ὅλοι μαζί
τόσον καλὰ, ὥστε νὰ γίνῃ πραγματικότης. —
ἀλλ' ὁ κ. Χρηστομάνος εἶνε ἱκανὸς καὶ ἀρε-
τὸς νὰ πραγματοποιῇ ὅ,τι ὠνειρεύθη... Φαί-
νεται ὅμως, ὅτι τὰ ῥαῖα ὄνειρα δὲν πραγ-
ματοποιοῦνται ἀμέσως, εἰς μίαν ἡμέραν, εἰς ἓν
ἔτος. Ἡ ἐνσάρκωσις τῶν γίνεται σιγά-σιγά,
μὲ κόπον καὶ μὲ ἀγῶνα. Ἡ μορφή τὴν ὁποίαν
παρουσιάζουν, διέρχεται διαδοχικῶς καὶ μοι-
ραίως, ἀπὸ ὅλας τὰς φάσεις τοῦ ἐμβρύου. Ὁ
ἀξίων νάτενίσῃ ἀμέσως τὸ τέλειον πλάσμα,
σπεύδει νὰπογοητευθῇ, ἀλλ' ὁ κρατῶν τὸ μι-
κροσκοπικὸν ἡξεύρει νὰ ἐλπίζῃ. Ἐπειτα, τὸ
γνωρίζετε, ἡ ἐξέλιξις δὲν προχωρεῖ κατ' εὐ-
θεῖαν γραμμὴν. Εἶνε μία γραμμὴ ιδιότροπος,
ἀμφίβολος καὶ διστακτικὴ, ἡ ὁποία πολλάκις
ἐπιστρέφει πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐν εἶδος μαιάνδρου,
ὁ ὁποῖος προχωρεῖ ἀσφαλῶς ἀλλὰ δι' ἐλιγ-

μῶν. Καὶ τὸ ὄνειρον, δηλαδή ἡ πραγματικότης τοῦ κ. Χρηστομάνου, — διατὶ νάπογητευθῶ; — ἔπρεπε ἀναγκαίως νὰ ἐξελιχθῇ μὲ τὸν ἴδιον τρόπον. Ἐπρεπε νὰ στεγασθῇ εἰς ἱερὸν θέατρον προσιτὸν εἰς τοὺς πολλούς, νὰ κάμῃ ὅλας τὰς δυνατὰς υποχωρήσεις, νὰ ἐπικαλεσθῇ εἰς βοήθειαν τὰ ἐλαφρὰ δράματα καὶ τὰς φάρσας τοῦ γαλλικοῦ δραματολογίου, νὰναβάλῃ ἐπ' ἀορίστῳ τὰ σοβαρώτερα, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν τρελλὴν ιδέαν τῶν ἐλληνικῶν, καὶ νὰ καταφύγῃ καὶ εἰς αὐτὸ ἀκόμη τὸ θελκτικὸν ἄσμα τῆς δεσπ. Ἑλβίρας Γουίδα.

Καὶ ὁμῶς κινεῖται, προχωρεῖ, προοδεύει... Δὲν ἔφθασεν ἀκόμη, ἀλλὰ θὰ φθάσῃ, — διατὶ νὰ μὴν ἐλπίζω; — Αὐτὸ τὸ βλέπει κανεὶς φανερά. Τὸ θερινὸν θέατρον τῆς «Νέας Σκη-νῆς», τὸ ὁποῖον ἰδρύθη ἐκεῖ, ὅπου μέχρι τινὸς ἦτο ἡ ἀπαισία παράγκα, ἡ ὀνομαζομένη Θέατρον Ὀμονοίας, δὲν ὁμοιάζει μὲ κανὲν θερινὸν θέατρον. Εἶνε κάτι τι εὐπρεπὲς καὶ κομψόν, καὶ καλαίσθητον καὶ σχεδὸν πλούσιον. Ὁ καλὸς κόσμος, ὁ ὁποῖος τὸ συχνάζει, εὐρίσκειται ἐκεῖ à son aise, καὶ ἂν ποτε παραπονεῖται κατὰ τῆς σοβαρότητος ἢ τῆς ἀνοστίας τοῦ ἔργου, πάντοτε ὁμῶς θαυμάζει τὸ ἐλαφρὸν «θεατράκι». Τὸν ἐλκύει ἡ βελουδίνη βυσσινόχρους αἰλαία μὲ τὰ κίτρινα σειρήνια, ἡ ὁποία διχάζεται ἀντὶ νάνυψοῦται, κατὰ νεώτερον σύστημα· αἱ κεφαλαὶ αἱ ἀνάγλυφοι, αἱ ὁποῖαι στολίζουν τὸ λευκὸν πλαίσιον τῆς σκηνῆς μὲ τὰ ὡχροπράσινα φυλλώματά «art nouveau»· τὸ εὐρὺ ἀμφιθέατρον τῶν λευκῶν καθισμάτων, τῶν σχετικῶς ἀνέτων· ὁ ἠλεκτροφώτιστος ἀστὴρ, ὁ ὁποῖος λάμπει ἐπὶ τῆς στέγης τῆς σκηνῆς καὶ τὸ ἐπίσης φωτεινὸν μονόγραμμα Ν. Σ. ἄνωθεν τῆς θύρας τῆς εἰσόδου... Ὅλα ὥραία ἐκεῖ μέσα, καὶ νέα, καὶ κομψά. Καὶ ἡ σκηνὴ πάντοτε βαλμένη μὲ γούστο καὶ μὲ πολυτέλειαν, καὶ αἱ ἐνδυμασίαι τῶν ἠθοποιῶν ἀψογοὶ καὶ πλούσιαι, καὶ ἡ τάξις δι' ἀθηναϊκὸν θέατρον παραδειγματική. Χαριτωμένον θεατράκι τελοσπάντων, ὅπου ὁ καλὸς κόσμος εἰμπορεῖ νὰ περνᾷ τὴν βραδυνὰ του λαμπρά, προπάντων ὅταν δίδεται καμμία ἐξυπνὴ γαλλικὴ comedie, ὅπως τὸ «Ἀριστερὸ Χέρι».

Διὰ τοῦτο, νομίζω, ὅτι ἦτο λάθος τῆς διευθύνσεως, νὰ κάμῃ ἐναρξιν τῶν θερινῶν παραστάσεων μὲ τὴν «Ἀρλεζιάνα». Τὸ ἔργον αὐτὸ τοῦ Δωδὲ ἐθεωρήθη ὡς σοβαρώτερον τοῦ δέοντος, — διὰ τὴν περίστασιν, ἐννοῶ, — εἶχε δὲ τὸ ἐλάττωμα νὰ μὴν εἶνε καὶ ἀρι-

στούργημα. Ὅλοι γνωρίζομεν, ὅτι ὁ Δωδὲ ὑπῆρξεν ἔξοχος διηγηματογράφος, θαυμάζομενος προπάντων διὰ τὴν τρυφερότητα του καὶ τὸ λεπτὸν ὡς τρίχατον ὕφος του. Δυστυχῶς ἡ «Ἀρλεζιάνα» δὲν εἶνε διήγημα ἀλλὰ δράμα, καὶ δράμα μᾶλλον ἠθογραφικόν, — ἂν εἴμπορῶ νὰ τὸνομάσω οὕτω, διότι ἔχει ἄφθονον τοπικὸν χρῶμα, — ἡ δὲ μετάφρασις, ὅσον εὐσυνειδητος καὶ ἂν ἦτο, δὲν ἠμύρρεσεν, ὡς ἐκ τοῦ εἶδους τοῦ ἔργου, νὰποδώσῃ τὸ ὕφος τοῦ πρωτοτύπου. Ἐδῶ ἐχρειάζετο μία χωριάτικη γλῶσσα, ἡ ὁποία νὰ ἔχῃ συγχρόνως τρυφερότητα, δύναμιν, χρῶμα, ἀκριβείαν, εἰκονικότητα καὶ χάριν, — πολὺ δυσκολοταίριαστα πράγματα, μὰ τὴν ἀλήθειαν! Οἱ προβηγγιανοὶ τοῦ κ. Αὐκερίου ὁμιλοῦσαν ὡς επιτοπλεῖστον τὴν ἀπλὴν γλῶσσαν, ἀλλ' ὅπως τὴν ὁμιλοῦμεν καὶ ἡμεῖς, ὅταν δὲν θέλωμεν νὰ ἐλληνίσωμεν. Οἱ ἠθοποιοὶ ἐπαιζαν ὅσον ἠμύρρεσαν καλλιτέρα, προπάντων ἡ νεωστὶ προσληφθεῖσα εἰς τὸν θίασον κ. Πετρίδου, ἡ ὁποία ὑπεδύθη τὴν μητέρα μὲ ἀρκετὴν δύναμιν. Ἀλλ' οἱ θεαταί, οἱ ὁποῖοι συνέρρουσαν εἰς τὴν πρώτην παράστασιν, ἀπῆλθον μᾶλλον ψυχροί.

Εὐτυχῶς, ἀπῆλθον μὲ πολὺ καλλιτέρας ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν παράστασιν τοῦ ἐπομένου ἔργου, διότι ἐγέλασαν τελοσπάντων. Φαίνεται, ὅτι τὸ ἰδανικὸν τοῦ ἀθηναϊκοῦ κόσμου εἰς τὸ θέατρον εἶνε νὰ γελάσῃ. Ἡ «Νύμφη μου» χαρίζει ἄφθονα γέλοια, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἐντρέπεται κανεὶς. Εἶνε μία γαλλικὴ κωμωδία, φαιδροτάτη, ἡ ὁποία δὲν ἔχει τίποτε τὸ πρόστυχον καὶ τίποτε τὸ ἄσεμνον. Δὲν συγκρίνεται βέβαια μὲ τὸ «Ἀριστερὸ Χέρι», ἐν ἀριστούργημα εἰς τὸ εἶδος του, — τοῦ ὁποίου ἡ ἐπανάληψις ἠδύνατο ἔλθον τὸν κόσμον, — ἀλλὰ διαφέρει τὸσον ἀπὸ τὰς φάρσας, ποῦ βλέπομεν ἐδῶ, ὅσον καὶ τὸ θέατρον τῆς «Νέας Σκηνῆς» ἀπὸ τὰ ἄλλα θερινὰ θέατρα. Δυστυχῶς δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν τὸ αὐτὸ διὰ τὴν «Καινούριαν Δούλαν» μίαν ἐλεεινὴν φάρσαν, ἡ ὁποία συνώδευσε τὸσον παραχόρδως τὴν θαυμασίαν ἐκείνην «Κόρην τοῦ Ἰερφά», καθὼς καὶ διὰ τὸν «Λωποδύτην», ὁ ὁποῖος ἀπέτυχ.

Τώρα πρέπει νὰ εἰπώμεν ὀλίγας λέξεις καὶ διὰ τοὺς μύστας. Ἀνέγνωσα περὶ αὐτῶν ἐν ἄρθρον εἰς τὴν «Ἑστίαν», τὸ ὁποῖον μὲ ἀνησύχησε κάπως. Ὁ ἀρθρογράφος προτείνει... τὴν αὐστηρότητα. Ἀρκετά, λέγει, ἐφάνημεν ἐπιεικεῖς πρὸς τοὺς μύστας, καὶ τοὺς ἐνεθαυρούμεν, καὶ τοὺς ὑπεστηρίζαμεν χάριν μιᾶς

ὥραίας ιδέας. Εἶνε καιρὸς νὰ δεῖξουν καὶ οἱ μύσται, ὅτι ἦσαν ἄξιοι ὅλης αὐτῆς τῆς συμπαθείας, καὶ νὰ παρουσιασθοῦν πλέον, ὅχι ὡς μύσται, ὅχι ὡς ἀπλοὶ ἐρασιτέχνη, ἀλλ' ὡς ἀληθεῖς ἠθοποιοί. Τοιαύτην ὑποχρέωσιν ἔχουν ἀπέναντι τοῦ κ. Χρηστομάνου, ἀπέναντι τοῦ τύπου, ἀπέναντι τοῦ κοινοῦ, καὶ προπάντων ἀπέναντι τῆς ιδέας. Παρῆλθεν ἀρκετὸς καιρὸς προπαρασκευῆς, ὥστε νὰ τοὺς κρίνωμεν ἀκόμη ἐπιεικῶς, ὡς μύστας. Ἀνάγκη τώρα καὶ κάποιας αὐστηρότητας.

Συμφωνῶ. Καὶ ἡ αὐστηρότης εἶνε κάποτε καλὸν μέσον, ὅπως εἶνε καὶ ἡ ἐπιείκεια... Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ἡ ἐπανάληψις τῶν ἐργασιῶν τῆς «Νέας Σκηνῆς» ἀπέδειξεν ὅτι ὁ καιρὸς τῶν διακοπῶν δὲν ἐπῆγε χαμένος διὰ τοὺς μύστας. Εἰργάσθησαν εὐσυνειδήτως. Ἀληθῆς μεταμόρφωσις συνετελέσθη παρὰ τῷ κ. Μυράτ, ὁποῖος ἄλλοτε ἦτο τὸσον τραγικός, ἡ δεσπ. Κυβέλη Ἀδριανοῦ ἀνέπτυξε πολὺ τὸ ἀληθῶς σπάνιον τάλαντόν της, καὶ ἡ δεσπ. Εἰμαρμένη Ξανθάκη, καὶ αὐτὴ ἀκόμη προσέθεσε κάτι καλλιτερον εἰς τὸν ἑαυτὸν της. Ἐν γένει οἱ ἠθοποιοὶ τῆς «Νέας Σκηνῆς» φέρουν καταφανῇ τὴν ἐπίδρασιν τῆς διδασκαλίας, ἡ μᾶλλον τῆς γοητείας τοῦ κ. Χρηστομάνου, καὶ μετ' ὅλας τὰς ἐλλείψεις τῶν ἀκόμη, παίζουν κατὰ τρόπον πολὺ διαφορετικὸν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἠθοποιοὺς. Μόνον εἰς τὴν «Νέαν Σκηνὴν» θάκουσῃ κανεὶς νὰ τονίζωνται αἱ φράσεις καὶ νὰ προσφέρονται τὰ λόγια ἀνθρωπινά. Καὶ αὐτὸ ἦδη εἶνε μέγα. Μέχρι τοῦ τελείου, μέχρι τῆς ἀληθοῦς καλλιτεχνικῆς ἐξάρσεως, τὸ διάστημα εἶνε πολὺ. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ θὰ τὸ διανύσουν οἱ μύσται, τοὐλάχιστον μερικοί, εἴτε μὲ ἐπιείκεια, εἴτε μὲ αὐστηρότητα. Τί τὰ θέλετε! καὶ ἡ αὐστηρότης φέρει καμμίαν φορὰν τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα. Τὴν ἐπομένην τῆς παραστάσεως τοῦ «Ἀριστεροῦ Χεριοῦ», αἱ ἐφημερίδες κρίνουσαι αὐστηρῶς, ἐσύστησαν εἰς τὴν δεσ. Ξανθάκη «περισσότεραν ζωὴν καὶ δύναμιν». Ἡ δεσ. Ξανθάκη ἠθέλησε νὰ συμμορφωθῇ μὲ τὴν συνταγὴν, ἀλλὰ διάβωλε! ἡ ζωὴ καὶ ἡ δύναμις δὲν πωλοῦνται εἰς τὰ φαρμακεία... Καὶ τὴν εἶδα τὴν ἄλλην ἡμέραν εἰς τὸν ἴδιον ρόλον τῆς Λολέτας καὶ δὲν τὴν ἀνεγνώρισα! Εἶχε χάσει ὅλην τὴν ἀφέλειαν καὶ τὴν χάριν, ἡ χαριτωμένη κόρη, ἔκαμινεν ἕνα σωρὸν ὑπερβολάς, καὶ εἰς τὸ τέλος ἔβαλε κάτι κλάματα τὸσον παρατεταμένα, ποῦ ὀλίγον ἔλειπε νὰ γελάσῃ ὁ κόσμος εἰς τὴν συγχινητικωτέραν στιγμὴν. Δὲν ἠξέφρω διὰ τοὺς ἄλλους· ἀλλ' ἡ

δεσ. Ξανθάκη ὀρισμένως εἶνε καλλιτέρα μὲ τὴν ἐπιείκειαν.

Τὰ ἄλλα θέατρα, τὰ ὁποῖα δὲν παρουσιάζουν ἐν σύνολον νέον καὶ ἐνδιαφέρον, ὡς τὸ τῆς «Νέας Σκηνῆς», δὲν παρουσιάζουν οὔτε ἔργα τοῦλάχιστον ἄξια ἰδιαίτερας προσοχῆς. Οἱ «Μυλωνάδες» διαδέχονται τοὺς «Ἀνθρωποφάγους» καὶ οἱ «Πειραταί» τὰς «Δύο Ὀρφανάς». Τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια. Ὁ θίασος τῆς Κας Βερώνης εἰς τὸ Θέατρον Τσόχα παίζει ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν κανὲν σοβαρώτερον ἔργον, ὅπως τὸν «Εἰσαγγελέα» (L'habit rouge) τοῦ Μπριέ, ἡ κανὲν πολὺ σοβαρὸν, ὅπως τὸ «Αἰνίγμα», τὸ περίφημον δίπρακτον δράμα τοῦ Ἑρβιέ. Κλασικὸν σχεδὸν ἔργον, μὲ πολλὴν τέχνην καὶ μὲ πολλὴν δύναμιν, γνωστότατον ἄλλως τε ἐκ τοῦ θριάμβου, τὸν ὁποῖον εἶχεν εἰς τὸ Γαλλικὸν Θέατρον. Δυστυχῶς, παρουσιάσθη τὸσον παραμορφωμένον ὑπὸ τοῦ θιάσου τῆς Κας Βερώνης, ὥστε οἱ θεαταὶ δὲν ἐνόησαν τίποτε, παρὰ μόνον τὸν σκελετόν, καὶ αὐτὸν ἀτελέστατον. Διότι ἡ μετάφρασις, — δὲν ἐνθυμοῦμαι πλέον τὸ ὄνομα τοῦ φιλοτεχνήσαντος, — ἦτο φρικώδης. Ἦκουα τὰς ἀκαταλήπτους ἐκεῖνας φράσεις εἰς τὰς ὁποίας μεταμορφοῦντο αἱ κλασικῶς ἀκριβεῖς φράσεις τοῦ Ἑρβιέ, καὶ ἀποροῦσα, ὅχι τὸσον μὲ τὸν κόσμον ποῦ τὰς ἠνείχετο ἀπαθῆς, ὅσον μὲ τοὺς ἠθοποιοὺς, οἱ ὁποῖοι τὰς ἀπήγγελλον μὲ... φρικώδη! Μὰ πῶς κατώρθωσαν νάποστηθίσουν οἱ εὐλογημένοι τοιαύτας φράσεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας δὲν ἔβγαινε καμμία ἐννοια! Πολὺ παράξενον! Καὶ τὴν βραδυνὰν ἐκείνην ἔφυγα ἀπὸ τὸ θέατρον μὲ τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι οἱ ἠθοποιοὶ δὲν εἶνε ἄνθρωποι, ὅπως ὅλοι μας. Ὁ κ. Λαζαρίδης, ὁ ἀρχαῖος ἠθοποιός, εἰς τὸν ὁποῖον ἔτυχε νὰνακοινώσω αὐτὴν τὴν ὑπόνοιαν, μοῦ διηγήθη, ὅτι κάποτε αὐτὸς ὁ ἴδιος, — ὁ ὁποῖος εἶνε φρονιμώτατος ἄνθρωπος, — ἠναγκάσθη νάπαγγεῖλῃ ἀπὸ σκηνῆς τὴν φράσιν: «εὐρίσκομαι εἰς ζαχαροπηξίαν ροδακίνων». Ἄλλος, εἰς τὴν θέσιν του, θὰ ἐπροτιμοῦσε ναὐτοκτονήσῃ.

Τὸ ἄλλοτερον εἶνε, ὅτι τὰ 99 ἑκατοστὰ τῶν μεταφράσεων, τὰς ὁποίας μᾶς σερβίρουν οἱ διάφοροι θίασοι, εἶνε, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους «ζαχαροπηξίαι ροδακίνων»· τὸ δὲ περίεργον εἶνε, ὅτι παραπονοῦνται καὶ διαμαρτύρονται οἱ ἠθοποιοὶ μας διὰ τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ κοινοῦ ἀπέναντι ἔργων καλῶν, ὡς ὁ «Εἰσαγγελεὺς» καὶ τὸ «Αἰνίγμα». Δυστυχῶς οἱ θεαταὶ

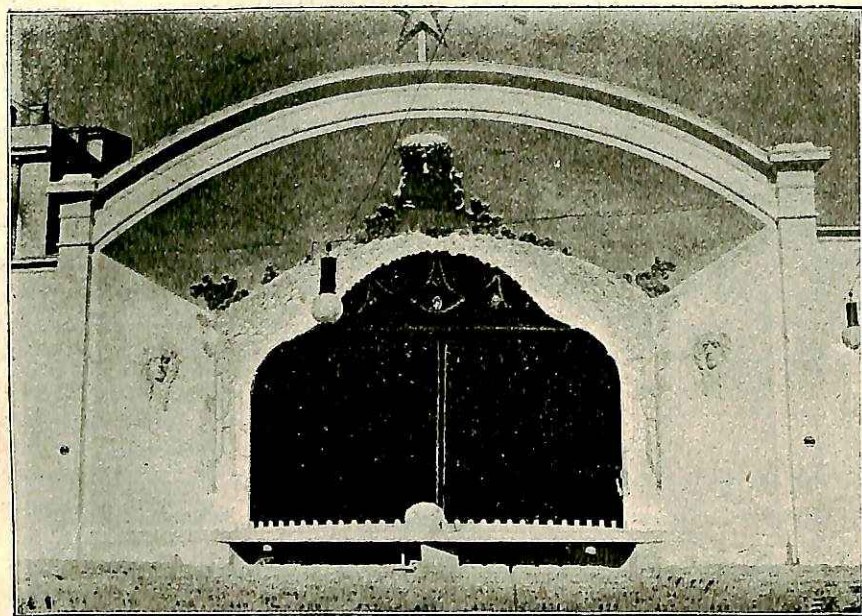
δὲν εἶνε ὑπέροχοι ἄνθρωποι, ὅπως οἱ ἡθοποιοί, καὶ διὰ τὰ θαυμάσουν καὶ τὰ αἰσθανθοῦν ἐν ὥραϊον ἔργον πρέπει προπάντων νὰ τὸ ἐννοήσουν· καὶ τί θέλετε νὰ αἰσθανθοῦν ὅταν ἀκούουν τὴν ἡρώϊδα τοῦ Μπριέ, ἡ ὁποία εἶνε μία ἀπλὴ χωριάτισσα, νὰ ὁμιλῇ τὴν σχολαστικὴν ἐκείνην γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Κα Βερώνη ἀσμένως ἐξέχυνε τὸ δραματικόν της πάθος:

— Ὁ σύζυγός μου, σὰς λέγω, δὲν ἐξῆλθε τὴν νύκτα ταύτην ἐκ τῆς οἰκίας του!

Πρωτότυπα ἔργα δὲν ἔχομεν αὐτὴν τὴν φορὰν. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ ἐδόθησαν δύο: «Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος» τοῦ κ. Καλοσύπη, εἰς τὸ Βαριετέ, ὑπὸ τοῦ θιάσου Παντοπούλου, καὶ «Ἡ τιμὴ τοῦ Κλέφτη» τοῦ κ. Γαλανοῦ, εἰς τοῦ Τοόχα, ὑπὸ τοῦ θιάσου τῆς Κας Βερώνη. Ἔργον γέροντος τὸ πρῶτον, ἔργον νεανικὸν τὸ δεύτερον, εὐρέθησαν παραδόξως ὅμοια, διότι τὰ ἄκρα συναντῶνται. Καὶ νὰ ἤθελα νὰ ὁμιλήσω περὶ αὐτῶν ἐν ἐκτάσει, δὲν θὰ ἤμπορούσα, διότι δὲν τὰ εἶδα. Λὲν πταίω ἐγὼ· εἶχα ὅλην τὴν καλὴν διάθεσιν νὰ ὑπάγω διὰ νὰ γράφω, κατὰ τὸ σῆνυθες, τὰς

ἐντυπώσεις μου· ἀλλὰ φίλοι πρὸς τοὺς ὁποίους τρέφω πᾶσαν φιλολογικὴν ὑπόληψιν, μὲ διεβεβαίωσαν μεθ' ὅρκου, ὅτι θὰ εὐρισκόμην εἰς τὴν δυσάρεστον θέσιν νὰ τα ἐπικρίνω πολὺ, — καὶ ἐπροτίμησα νὰ μὴν ὑπάγω. Πιθανὸν τὴν ὥρα καὶ νὰ με ἠπάτησαν, ἀπατηθέντες καὶ ἐκεῖνοι. Φαίνεται ὅμως, ὅτι καὶ τὰ δύο αὐτὰ ἔργα ἦσαν πολὺ διαφορετικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα, περὶ τῶν ὁποίων ἀπασχολούμεθα συνήθως, καὶ ὅτι δὲν εἶχον καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν Τέχνην, ὅπως τὴν ἐννοοῦμεν ἡμεῖς. Οἱ συγγραφεῖς τῶν τῆν ἐννοοῦν κατ' ἄλλον τρόπον, καὶ αὐτοὺς εἶνε ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἔχομεν δίκαιον καὶ ἡμεῖς καὶ ἐκεῖνοι. Εἰς τὸ κοινὸν ὅμως καὶ τὰ δύο αὐτὰ ἔργα ἤρρεσαν, κ' ἐχειροκροτήθησαν ἐνθουσιωδῶς, διότι ὁ κόσμος ἀγαπᾷ τὰς ἡχηρὰς λέξεις καὶ τὰς πομπώδεις φράσεις τοῦ «Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου», πάντοτε δὲ τὸν ἐνθουσιάζουν ἡ φουστάνελλα, τὰ μπᾶμ-μποῦμ καὶ οἱ πατριωτισμοὶ τῆς «Τιμῆς τοῦ Κλέφτη». Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ δύο εἶδη, τὸ ἐλληνικὸν δραματολόγιον ἀριθμεῖ ἔργα πολλὰ. Καλὰ εἶνε καὶ αὐτὰ διὰ νὰ ἐνθουσιάζουν τὸν πολὺν κόσμον· ἀλλ' ἡμεῖς θέλομεν ἄλλα καὶ ἄλλα...

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ «Νέα Σκηνή».

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

ΜΕΘΥΣΜΕΝΟΙ ΗΡΑΚΛΕΙΣ. — Πῶς ἔπιναν!

Ἐνθυμηθῆτε καὶ ὀλίγον τοὺς Ἑγγλέζους ναύτας, ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον ἐκολύμβησαν εἰς τὴν ἐλληνικὴν μύραν, εἶχε κατὰ τὴν ἀταραξίαν τοῦ Ὀλύμπου. Λησιμονῶ τὰ τηλεβόλα των. Ἐνθυμοῦμαι μόνον κατὰ κραταιότερον, Βρεττανικώτερον, φλεγματικώτερον — τὸ μεθύσι των. Πῶς ἔπιναν λοιπόν; Κατὰ τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἐμεθοῦσεν ἄνθρωπος θεώμενος ἀπὸ 100 βημάτων ἀπόστασιν. Μέσα εἰς τὸ βαθύ, πλατύστομον ποτήρι, τὸ ὁποῖον οἱ Ἕλληνες ζυθοπῶλαι βγάζουν εἰς φῶς μόνον ὅταν ἔρχονται ξένοι ναῦται, ἐβυθίζετο ἕνα ξανθὸν κεφάλι. Εἶδα εἰς ἕνα κατάστημα 200 ποτήρια καὶ 200 κεφάλια Ἑγγλέζων. Τὸ κατάστημα ἦτο κατάφωτον ἀπὸ τὸ ὕψος ποῦ ἔφεγγεν, ἀπὸ τὰς ξανθὰς κόμας ποῦ ἔφεγγον, ἀπὸ τὸ πορφυροῦν αἶμα ποῦ ἔφεγγε. Ἦτο μία ἑορτὴ εἰς τὴν ὁποίαν ἐγελοῦσεν ὁ Βάχχος καὶ ἡ Δήμητρα. Καὶ τὸ μεθύσι ἦτο ὡς λιτανεία. Καὶ τὰ κεφάλια ἐκυλόντο ἀπὸ τὴν βραδείαν καὶ μεγαλοπρεπὴ μέθην, ἐταλαντεύοντο δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἀργά, πολὺ ἀργά, ὡς νὰ ἐδίδον τὸν ρυθμὸν τοῦ ἀγγλικοῦ ὕμνου. Μήπως ἐνθυμείσθε τὰς λίρας ποῦ ἐσκόρπισαν; Ἀφήσατε τὴν ἡδονὴν τῆς ἀναμνήσεως αὐτῆς εἰς τοὺς ξενοδόχους. Ἡ λίρα ἦτο ἀσήμαντος λεπτομέρεια, δι' ἐκεῖνον ποῦ δὲν τὴν ἐκέρδιζε. Διὰ τὸν διαβάτην τὸν ἀπλοῦν καὶ τὸν παρατηρητὴν τοῦ δρόμου, χρῆμα εἶνε ἡ ζωὴ ποῦ ἐσκόρπισαν οἱ δυνατοὶ σφυγμοῖ των εἰς τὴν κίνησιν τῶν δύο πόλεων, τὸ μὲν τῆς ζωῆς τὸ ὁποῖον μᾶς ἔδωσαν. Τρεῖς περνοῦσαν ἐμπρὸς μας, καὶ ἄφιναν τὴν ἰδέαν τῆς φυλῆς των. Ὑπὸ τὸν ἐκλυτικὸν οὐρανὸν τῆς Ἑλλάδος ἀφένθησαν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ποτοῦ, ἐλύθησαν, ἐξηπλώθησαν, ἐκυλίσθησαν, ἐγέλασαν σὰν μεθυσμένοι Ἡρακλεῖς. Λέγουν διὰ τοὺς Ἕλληνας ναύτας ὅτι ὁσάκις ταξειδεύουν καὶ ἀποβιβάζονται εἰς ξένην πόλιν, περιπατοῦν εἰς τοὺς δρόμους ὡσὰν κοκκῶνες. Καὶ τοὺς ἐπαινοῦν μάλιστα. Τί θλιβερόν πράγμα!

Η ΙΣΤΟΡΙΑ — Ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἐλληνικοῦ τύπου ἡ ὁποία πηγαίνει

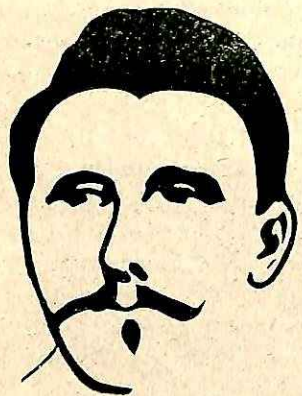
μὲ τὴν ταχύτητα ἡλεκτρικοῦ τραίνου, ἔχει καὶ τὰ καλὰ της. Τώρα λόγου χάριν αἱ ἐφημερίδες δημοσιεύουν ἱστορίαν καὶ κάμνουν τὸ ρεπορτάζ τῆς παρελθούσης ἐβδομηκονταετίας, τῶν γεγονότων τὰ ὁποῖα αἱ ἐφημερίδες τῶν πάππων μας ἀνέγραφον εἰς τρεῖς γραμμάς. Οἱ περισσότεροι Ἕλληνες οἱ ὁποῖοι ἠγνόνουν ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ἐδικάσθη μίαν φορὰν εἰς θάνατον, ἀναγινώσκουν σήμερον τὰ πρακτικὰ τῆς δίκης. Ἄλλοι παρακολουθοῦν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ὁθωνος ἴσως δὲ πρῶτην φορὰν τὴν μάνθανουν καὶ πολλοὶ ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔδιωξαν τὸν ἀείμνηστον βασιλέα. Ἄλλοι διαβάζουν τὰ βασανιστήρια τῆς Βασίλης, τὴν ὁποίαν ἴσως μὲ τὰς ἱστορικές των γνώσεις θὰ ἐτοποθέτουν μέχρι τοῦδε εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν. Εἶνε μία εὐεργετικὴ λιανικὴ πώλησις τῆς ἱστορίας ὡς ἐμπορεύματος ἀχρηστών ἐν Ἑλλάδι ἐφόσον κατέκειτο εἰς ὀγκώδη βαρυκίνητα οκονισμένα βιβλία. Καὶ εἶνε μία δόξα βεβαίως διὰ τὸν τύπον ὁ μονόλογος τοῦ ἀστοῦ, ὁ ὁποῖος διπλώνει τὴν ἐφημερίδα του καὶ λέγει ἱκανοποιημένος.

Μὲ μίαν πεντάραν μανθάνω τὸν κυβερνητικὸν συνδυασμὸν τῆς ἐπαρχίας μου διὰ τὰς μελλούσας ἐκλογὰς καὶ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον.

Ο ΡΗΤΩΡ. — Κλασικὴ μορφή ἐξαφανίζεται ἀπὸ τὰς πλατείας. Ἡ ἀστυνομία ἀπηγόρευσε νὰ ὁμιλοῦν οἱ ὑπαίθριοι ρήτορες εἰς τὰ μεγάλα κέντρα τῆς πόλεως. Ὁ ρήτωρ ὑποχωρεῖ ἐπομένως πρὸς τὰς συνοικίας. Εἶνε συνταγματικόν; Ὑπάρχει ἕνα ἄρθρον τοῦ συντάγματος περὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ συνέρχεσθαι, τοῦ ὁποῖου ἡ ἐρμηνεία ἀφέθη εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων. Τὸ ἄρθρον, εἶνε ἀπὸ τὰ ἐλαστικώτερα, καὶ ὅλοι οἱ ὑπαίθριοι ρήτορες ἐκτοπιζόμενοι ἀπὸ τὰ κέντρα θὰ φωνάζουν ὅτι τὸ Σύνταγμα δὲν ἀναφέρει ὁρισμένως εἰς ποίαν πλατεῖαν πρέ-

πει νὰ ἀγορεύῃ κανεῖς, ἐπομένως τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι εἶνε διὰ πᾶν οἰκόπεδον. Καὶ φοβοῦμαι τὴν χρεωκοπίαν, ἡ ὁποία ἀναμένει τὸν ρήτορα ὅταν τὸν ἀναγκάσουν νὰ ἀποσπρῇ μακράν. Ὁ ρωμιοὺς ἐννοεῖ νὰ συνέρχεται ἐκεῖ ὅπου πίνει τὸν καφέν του. Ὁ ρωμιοὺς δὲν καταδιώκει τὸν ρήτορα, ὁ ρήτωρ καταδιώκει τὸν ρωμιοὺν. Ὅλα τὰ κόμματα καὶ ὅλα τὰ στίφη τῶν θεσιληρῶν ἴδρωσαν διὰ νὰ συγκροτήσουν ἓνα συλλαλητήριον ὀλίγον μακρύτερα, μεταφέροντες τὸ δυσκίνητον αὐτὸ ὃν εἰς τοὺς στήλους τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὁσάκις ἦτο ἀνάγκη. Ἐὰν κινήσῃ ὁ ρήτωρ τὸ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ

ΜΕΤΕΡΛΙΓΚ

Ὁ μικρὸς Βέλγος Σαϊΐπηρ—Ὁ νέος Βέλγος Ἑμερσον—Ὁ διάδοχος τοῦ Νοβάλις—ἰδὸν τὰ ὀνόματα μὲ τὰ ὁποῖα ἐστούλισαν ἐναλλαξὶ τὸν Μέτερλικκ καὶ ἰδὸν τὰ ὀνόματα τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν καὶ δεικνύουν τῶντι τὰς συγγενείας τοῦ ταλάντου του.

Ὁ ἥρεμος συγγαφεὺς τῆς Βάννας μὲ τὸ λεπτὸν καὶ ὄνειρῶδες πρόσωπον, ὁ ὁποῖος κατοικῶν πότε εἰς τὴν νεφελώδη Βροῦγγην τὴν νεκρὰν καὶ πότε εἰς τὴν Μονμάρτην, γράφον δράματα καὶ φιλοσοφικὰ δοκίμια καλλιεργῶν μελίσσας καὶ σφίγκας, εἶνε τῶντι ἓνα τάλαντον διλεταίντου, ἓνα σύνθετον τάλαντον ἄξιον τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, τὸ ὁποῖον ἀγαπᾷ τὰς θεικτάς ἐπιστήμας ὅσων καὶ τὰς ἀφηρημένας, τὸ ὁποῖον συνδυάζει, ὅπως συνεδύαζεν καὶ ὁ Γκαίτε, τὴν μανίαν τοῦ φυσικοῦ διόφρου μὲ ἐκείνην τοῦ φιλολόγου καὶ τὸ

μυσνηδὴλι του εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγμα-
τος, τὸ ἀκροατήριόν του εἶνε ἑτοιμον. Ἐὰν
τὸ κινήσῃ εἰς τὰ Ὀλύμπια ἢ εἰς τὸ πεδῖον
τοῦ Ἄρεως... Χαῖρε ἐξηγερθεὶς κόμη, δά-
κτυλε ἀπειλῶν τὴν τριπλὴν συμμάχίαν, ρεδιγ-
κότα κουμβωμένη καὶ πιεζομένη ἀπὸ τοὺς
ζητοῦντας διέξοδον πατριωτικοὺς στεναγμοὺς,
χαῖρε λόγε Βουλγαροκτόνε! Ὁ ὑπαίθριος ρή-
τωρ, ὁ ὁποῖος διώκεται ἀπὸ τὰς πλατείας ἔξα-
φρανίζεται ἐντελῶς. Πῶς θὰ γίνῃ πόλεμος εἰς
τὸ μέλλον; Δὲν εἰξεύρω πῶς θὰ γίνῃ, ἀλλὰ
βεβαίως εἰς πόλεμον χωρὶς ὑπαίθριον ρήτορα,
θὰ νικήσωμεν.

ΧΑΡΗΣ ΗΜΕΡΙΝΟΣ

ὁποῖον ἀρέσκεται νὰ φιλοσοφῇ εἰς μελέτας καὶ εἰς
δοκίμια, εἰς δράματα καὶ εἰς μονογραφίας.

Ἡναγκασίθησαν νὰ ἀναφέρουν τὰ ὀνόματα τοῦ Σαίξπηρ, τοῦ Νοβάλις, τοῦ Ἐμερσων καὶ τοῦ Ρενάν ἀκόμη. Ἀλλὰ τὸς πρῶτον ἡ «πραγματοποιήσα Μαλὲν» δὲν ἐνθυμίζει, ὅπως καὶ ὁ Μισβὼ παρετήρησε πρῶτον τὸν συγγραφέα τοῦ Ἄμλετ, μήπως ἡ πραγματεία περὶ τῆς «Σοφίας καὶ τῆς Εἰσαγμένης» δὲν ἐνθυμίζει τὰ φιλοσοφοεισοποιητικὰ δοκίμια τοῦ ὀνειροπόλου Νοβάλις; καὶ μήπως εἰς τινὰ δράματά του καὶ εἰς τινὰ ἄρθρα του δὲν ἐνθυμίζει ὁ Μέτερλικλζ τὴν παίζουσαν φιλοσοφίαν τοῦ Ρενάν, καὶ τοῦ ὑπερόχου Ἐμερσων ὀλιγώτερον εἰρωνυκὴν ἴσως ἀλλὰ καὶ περισσότερον φορτωμένην ἀπὸ ποίησιν; ὁ ἄλλος προπύκτων εἶνε

Ποιητήν, φιλόσοφος, δραματογράφος προπάντων εἶνε ὁ Μέγερλιχ. Ὡς φυσιοδίφης δὲν μᾶς ἔδωκε μέχρι τοῦδε παρὰ τὸν τελευταῖον ἐκείνον τόμον περὶ τῆς Ζοῆς τῶν Μελισσῶν ὁ ὁποῖος δύναται νὰ ὀνομασθῇ Μελισσὸν Ἐποποιῖα καὶ ὁ ὁποῖος ἐξυμνεῖ τοὺς ἔρωτας, τοὺς ἀγῶνας, τοὺς πολέμους, τὰ ἰδεώδη τῶν περικοπῶν αὐτῶν ἐντόμων ὥς ἂν ἐπρόκειτο περὶ ἡμπεδέων. Ἐνα βιβλίον μοναδικὸν εἰς τὴν παγκόσμιον φυσιογραφίαν

Ποιητής ὁ Μέτερλικκ εἶνε· προπάντων, μολοντοὶ ποιήματα δὲν ἐξέδωκε παρὰ μόνον ἓνα τόμον τὰς «Θερμαὶ Σέρραι», ἓνα τόμον ὁλόκληρον γεμητόν ἀπὸ ὥραια τοπία καὶ ἀπὸ βραχεῖας εἰκόνας. Μία ἄλλη πλακέτα τοῦ ἐκδοθεῖσα τελευταίως περιλαμβάνει δωδεκάδα συνόντων ἐπισημειωμένων ἀπὸ ὥραιας εἰκόνας, περιεχομένων τόνον συμβολισμὸν ὅσον καὶ τὰ ποιήματα τοῦ Μαλαρμέ ἢ ἐκεῖνα τοῦ Ριμβώ.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Ἀμερικήν, ὁ Μέτερλικκ ἐγνώσθη καὶ ἔκαμε ὄνομα προπάντων ὡς φιλόσοφος, ὡς essayiste ἐκείνου εἴδους, μμουμενους τὸν Νοβάρια, συνδιδάσκον τοῦ ὅρους τοῦ οὐνείου μὲ τὴν οὐσίαν τῆς φιλοσοφίας, ἐνδύον μὲ ποιήσεως ἔνδυμα τὰς ἱλλυγώδεις σκέψεις περὶ τοῦ μοιραίου καὶ τοῦ ἀναποφεύκτου. Εἰς ποίαν σχολὴν ὁ Μέτερλικκ ἀνήκει εἶνε

δύσκολον νὰ ὀρίσῃ κανεὶς, βέβαιον ὁμῶς εἶνε ὅτι ὁ μυστικισμὸς τὸν κατέγειν ὁλοκληρῶν καὶ ὅτι ὁ συγγραφεὺς τῶν «Μαθητῶν τοῦ Σαΐς» τοῦ ἔκαμε τὴν μεγαλειτέραν τῶν ἐντυπώσεων. Ἡ φιλοσοφία τὸν ἀρᾷσεται εἰς τὸ νὰ περιδιαβάξῃ περίξ τοῦ ἀνεξερευνήτου, νὰ ἐτάξῃ τὰ χίλια εἰσωνικά πατήνια μὲ τὰ ὁποῖα ἡ φύσις περιβάλλει τὴν ἀνθρωπίνην βούλησιν καὶ νὰ ὑμολογῇ ἓνα νεώτερον εἶδος στωϊκισμοῦ τὸν ὁποῖον ὁ ἰσχυρὸς πρέπει νὰ ἀντιτάσῃ κατὰ τῶν ἰδιοτροπιῶν τοῦ μοιραίου.

Ἡ Ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἄλλου ὁ Μέτερλιγκ εἶνε δραματικός συγγραφεὺς, ἕνας δραματικὸς πρωτότυπος, ἰδιαιτέρως, ὁ ὅποιος ἐγράφε καὶ ἐκέρχισεν τὴν θέσιν του κατωτέρω τοῦ Ἰψεν καὶ τοῦ Χάουπτιαν, ἐξ ἀπώτατος ἀπόγονος τοῦ Σαίξπηρ καὶ τοῦ Κάλδερων. Δραματικός συγγραφεὺς εἶνε ὁ Μέτερλιγκ ἀλλ' ἐνὸς θεάτρου τοῦ ὁποῖον περιλαμβάνει μᾶλλον τὸ δνεῖον παρὰ τὴν πραγματικότητά καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς ὑπόδειγμα ἐκ τοῦ Σαίξπηρ ὅχι τὸν «Θέλλον· ἢ τὸν «Βασιλέα Ἀθρ ἀλλὰ τὸν «Ονειρὸν Θερινῆς Νυκτὸς» καὶ τὴν «Τριζυμίαν.» Εἶνε περιεργὸς προσάντων ἢ ἀτιμωφάρει εἰς τὴν ὁποίαν κινεῖνται οἱ ἥρωες τοῦ Μέτερλιγκ, ἡ γλώσσα τὴν ὁποῖαν ὁμιλοῦν, τὸ μοῖραϊον καὶ ὁ θάνατος ὑπὸ τὰ ὁποῖα ὄλοι παλαῖον. Ἡ «Ποιγητῆσις Μαλέν», ἡ Παρεπίσκατος, οἱ «Τυφλοί», τὸ «Ἐσωτερικόν», ὁ «Πελέας καὶ ἡ Μελισάνδη» καὶ τόσοι ἐφιάλται, τόσα ὄνειρα πιστικά τὰ ὁπῖα ὑπὸ τὴν ἀρεκτά πέσιν πραγματικότητά ἔχουν συμβολικὴν καὶ ἀπειρὸς θλιβεράν σημασίαν. Ἐπὶ σκηνῆς τὰ ἔργα αὐτὰ προξενοῦν μίαν ποιητικὴν ἐντύπωσιν ἀλλὰ καὶ μίαν δυσφορίαν συγχρόνῃ, καὶ ὅπως ἔλεγε τελευταῖως καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μέτερλιγκ δεικνύουν ἀνθρώπους παραληρούντας ὑπὸ τὴν ἐπιδρομὴν τῆς Εἰσαομένης. Ἀλλὰ τὸ θεάτρον αὐτὸ τὼν φαντασμάτων καὶ τὼν ὁνειρῶν ἀπὸ τοῦ μαγευμένου αὐτοῦ καὶ στοιχειωμένου θεάτρον πρέπει νὰ ἐξαερῶσμεν τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ Μέτερλιγκ τὴν «Μόνναν Βάνναν». Χωρὶς νὰ παύσῃ νὰ εἶνε φιλόσοφος καὶ χωρὶς νὰ παύσῃ νὰ εἶνε ποιητὴς ὁ Μέτερλιγκ εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ μᾶς παρουσιάζει ἕνα κόσμον πραγματικότητος, ἕνα κόσμον ἰδανικὸν μὲν ἀλλὰ μὴ ὑποκρύπτοντα σύμβολα οὔτε πρόσωπα ὁνειρῶν, ἕνα κόσμον ὁποῖος φαίνεται εἰς τὰ ἔργα τοῦ Χάουπτιαν καὶ τοῦ Ἰψεν. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον λείπει μολταταῦτα καὶ ἀπὸ τὰ πρόσωπα τῆς Μόννας Βάννας εἶνε ἡ μεγάλῃ καὶ ἡ ἀσπαρῶσα ζωὴ, ἡ ζωὴ ἡ ἀληθὴς καὶ ἡ ζωὴ ἡ ἀγία ἀπὸ τὴν ὁποῖαν διαπνεοῦνται ὅλα καὶ τὰ ἐλάχιστα τῶν προσώπων τοῦ συγγραφέως τῆς «Ἀγριόπαπας» καὶ τοῦ συγγραφέως τῆς «Ανέλλας.»

Τὰ πρόσωπα τῆς «Μόννας Βάννας» καὶ πνίγει ἡ φιλοσοφία, τὰ πνίγει ἡ διαλεκτικότης καὶ νομίζει κανεῖς ὅτι ἐξηλθον ἀπὸ τοὺς πλατωνικοὺς διαλόγους ἢ ἀπὸ τὰ δράματα τοῦ Ρενάν. Ἀλλ' ἀν' ἡ ζωὴ δὲν τὰ ἐμψυχώνει πολὺ τὰ τελευταῖα ἔργα τοῦ Μέτερλιγκ, τὰ ἐμψυχώνει ἡ ἄλλη ζωὴ τῆς σχέσεως, τὰ περικοιμύριζει μὲ αἰγλήν τὸ φῶς τῶν ὑπερόχων ἰδεῶν καὶ τὰ καθιστᾷ ἐνδιαφέροντα τὸ κῆμα τῆς ποιήσεως, τὸ ἐνδύμα τὸ περιλαμβάνον τῆς ποιήσεως μὲ τὸ ὁποῖον τὰ ἐνδύει ὁ συγγραφεὺς των.

Διότι ἴσως, ἐπανάλαβνόμενοι, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον σφραγίζει μὲ περισσotέραν πρωτοτυπίαν ποιήματα ζωολογικὰς πραγματείας, δοξίμα καὶ ἄρθρα τοῦ Μέτεργλιχ εἶνε ἡ τελεία αὐτῇ ἐνωσις, ὁ γάμος αὐτοῦ ὁ ἀδιάρρηκτος φιλοσοφίας καὶ ποιήσεως ὑψηλῶν ἰδεῶν καὶ ὥραϊον φράσεων. Ἡ ἁρμονία αὐτῇ τῆς ιδέας καὶ τῆς φράσεως συννενομένη μὲ μίαν τάσιν ὅλης πρωτότυπον εἰς τὸν μυστικισμὸν καὶ τὸ σύμβολον καὶ βοηθουμένη ἀπὸ μίαν δραματικὴν φαντασίαν ὅπως ἰδιότροπον καὶ πλουσίαν, χαρακτηρίζει τὸ ποιητικὸν αὐτῶν αὐτὸ πνεῦμα τῆς ὥραιας ἐκπαιδεύσεως τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται Μέτεργλιχ.

N. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΔΥΟ ΑΡΘΡΑ ΤΟΥ κ. DAMIANI. Εἰς τὴν καλλι-
τεχνικὴν καὶ φιλολογικὴν ἐφημερίδα « il Marzoc-
co », ὁ γνωστός καὶ ἑλληνομαθὴς Ἰταλὸς λόγιος κ.
Γουλιέλμος Φ. Δαμιάνης ἐδημοσίευσεν ἄρθρον περὶ
τοῦ Σολομοῦ, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἐν Ζαζυάνῳ ἐορτῶν.
Ἐκ τοῦ ἀρθροῦ τούτου, τὸ ὁποῖον εἶναι σοφὸς χα-
ρακτηρισμὸς τοῦ ἐθνικοῦ μας ποιητοῦ, μετὰ τινῶν
βιογραφικῶν πληροφοριῶν, ἀποσπῶμεν τὰς ἐξῆς
περιοχάς.

“ . . . πόσον ἡ ψυχὴ τοῦ Σολωμοῦ, κατ’ ἐξοχὴν
λυρικὴ, ἤξευρε νὰ ἐκλέγῃ ἐκ τῆς περιουκλουοῦσης ζωῆς
ἡ ἐκ τῶν ἰδίων αἰσθημάτων, τὸ ποιητικὸν στοιχεῖον.
Μολονότι εἶχε μελετήσει κατὰ βάθος τοὺς ξένους: τὸν
Βύρωνα, τὸν Σίλλερ, τὸν Σαίξπηρ, τὸν Δάντε, καὶ
μολονότι ἐκ τῆς συγχρόνου ἰταλικῆς φιλολογίας ἐ-
λάμβανε συχνὰ τὸ μέτρον καὶ τὸ ποιητικὸν θέμα,
ἀπέμεινεν ὅμως πάντοτε Ἕλλην Ἕλλην κατὰ τὴν
ἐμπνευσιν, ἡ ὁποία τοῦ ἤρχετο, διὰ τῶν δημοτικῶν
ἡσμάτων, ἐκ τῆς πραγματικῆς ζωῆς: Ἕλλην κατὰ τὴν
ἀνάνοτητα τοῦ νὰ περιβάλλῃ τὴν σκέψιν του διὰ μορ-
φῆς ἐξαιρέτως ἀπλῆς, Ἕλλην κατὰ τὴν χρῆσιν τῆς κοι-
νῆς γλώσσης, τὴν ὁποίαν συνέλεγεν ἀπ’ εὐθείας ἀπὸ
τοῦ στόμα τοῦ λαοῦ καὶ τὴν διεμόρφωσε, τὴν διέπλασ-
σε, τῆς ἔδιδεν ὁριστικὴν μορφήν εἰς τὰ ἥματα του .

« Ἡ ποίησις τοῦ Σολωμοῦ εἶναι διαγνήσι καὶ συγχρόνως δυνατὴ. Ὅπως εἰς τὰ τραγικώτατα ἀποσπάσματα τοῦ *Λάμπρον*, καὶ εἰς τὰ ὀλίγα διασωθέντα δεκαπεντασύλλαβα τῶν *Ἐλενθέρον Πολιορκηθέντων*, καὶ εἰς τὰ γλυκύτατα, δημοτικῆς ὕψης, τραγούδια του καὶ εἰς τὰ ἐπιγράμματά του, οὕτω καὶ εἰς τὰ γοργὰ ἐπτασύλλαβα τοῦ *Υγῖνον* του, ὁ Σολωμὸς διατηρεῖ πάντοτε τὴν θανυσίαν ἀκμῇ· τὴν κρυσταλλώδη διαύγειαν, ἥ ὁποία εἶναι γνώρισμα μοναδικὸν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἐκ τῶν ἡμετέρων Ἰταλῶν ποιητῶν, δὲν κατέχουν τὴν ἀρετὴν ταύτην, παρὰ μόνον ὥς ὃ Λεοπάρδης καὶ, εἰς μεριὰ τοῦ ποιήματος, ὁ Πράτης. Μὲγας ἑραστὴς τοῦ φυσικοῦ ὁραίου, βαθὺς ἀνατόμος τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ὁ Σολωμὸς ἔχει τοῦ Μόντη μας τὴν παραστατικὴν δεξιότητα, τοῦ Φωσκόλου τὴν συνθετικὴν εὐχέριαν, καὶ τοῦ Λεοπάρδου τὴν λεπτότητα τοῦ αἰσθηματος καὶ τὴν ἐπιτηδεύτητα περὶ τὸ ἀναπαριστῆν τὰς ἐντυπώσεις τῆς μελαγχολικῆς τοῦ ἰδιοσυγκρασίας.»

“Ἐπερον ἄνθρωπον, ὑπὸ τὸν τίτλον Σύγχρονον ἑλλη-
νικὸν Θεάτρον» ὁ κ. Δαμιάνης ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν
«Italia del popolo» τοῦ Μιλάνου. Εἶνε σύντομος
μελέτη περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ κ. Δη-
μητρίου Βερναρδάκη, τὸν ὁποῖον ὁ Ἰταλὸς λο-
γίος θεωρεῖ δικαίως ὥς τὸν κορυφαῖον τῶν δραμα-
τικῶν μας καὶ ἀξίον νὰ θανατισθῇ καὶ ἐν Εὐρώπῃ.
Τῆς μελέτης ταύτης προτάσσεται μικρὸς πρόλογος, ὁ
ὁποῖος ἐλέγγει ἄγνων φιλελληνιστῶν καὶ ἀκριβεστά-
την παρακολούθησιν τῆς παρ’ ἡμῶν φιλολογικῆς κινή-
σεως. «Ὁ κ. Δαμιάνης ἀναφέρει εὐφύμῳς καὶ τὰ «Πα-
ναθηναῖα» περιοδικὸν εἰς τὸ ὁποῖον συνεργάζονται,
λέγει, οἱ καλλίτεροι συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχναι τῆς
Ἑλλάδος, καὶ «τῆς καλαισθητικῆς τοῦ ὁποῖου ἡμεῖς
οἱ ἐν Ἱταλίᾳ δὲν ἔχομεν, οὔτε ἰδεᾶν». Προφανῶς ὁ
κ. Δαμιάνης βλέπει τὰ ἑλληνικὰ πράγματα ὑπὸ τὸ
πρίσμα τῆς συμπαθείας του, καὶ εἰς τοῦτο ὀφείλονται
αἱ λιαν κολακευτικαὶ κρίσεις του ἐν γένει, καὶ ἡ κά-
πως ζωηρὰ περιγραφή τῆς ἐν Ἀθήναις φιλολογικῆς
κινήσεως, τὴν ὁποίαν παριστᾷ ἀνωτέραν καὶ τῆς ἐν Ἱ-
ταλίᾳ. Θὰ ἦτο μεγάλη φιλαρέσκεια ἐκ μέρους ἡμῶν τῶν
Ἑλλήνων, νὰ τοῖς πιστεύσωμεν. . . Ἐν τούτοις εὐγνω-
μονοῦμεν τὸν κ. Δαμιάνην, διότι ἀνέλαβε νὰ γνωρί-
σῃ ὀλίγον καὶ τὴν πτωχὴν μας νεοελληνικὴν φιλολο-
γίαν εἰς τὸ ἱταλικὸν δημοσίον. Καὶ ἂν τὰς ὥραις

τον μελέτας διεδέχοντο και μεταφράσεις εκλεκτών
τινων ελληνικων έργων, η εκδούλευσις θα ήτο πολυτι-
μότερα.

Ξ*

JEAN MOREAS. 'Από το τελευταίον βιβλίον του
«Το Ταξίδι της Ελλάδος» μέσα εις τας σελίδας
του οποίου είνε χυμένη όλη η θλίψις της ελληνικής
του ψυχής διά τα γεγονότα του 97 και όλη του η
λατρεία προς την γενέθλιον, αποσπώμεν όλίγα, σχε-
τικά με τινας των συγχρόνων ποιητών μας.

Ο κ. Κωστής Παλαμής, γράφει, είναι εις την
ακμην της ηλικίας του, μικρόσωμος και πολύ μελαγ-
χρινός. Σχεδόν παντού εις τας Αθήνας ηκουσα να
εγκωμιάζουν το τάλαντόν του. Ο κ. Παλαμής διέ-
φυγε λοιπόν τα φιλολογικά μίση; Δεν πιστεύω. Οί
Αθηναίοι είναι και αυτοί άνθρωποι, και ο Βολταί-
ρος έχει δίκαιον λέγων: «Τα μίση... η φιλολογία
πάντοτε θα ταράσσεται απ' αυτά, καθώς και όλοι αι
άλλαι περιστάσεις της ζωής».

Ο κ. Παλαμής έγραψε πολλά βιβλία. Προτιμώ
την μικράν του συλλογήν: «*Ιαμβοί και Ανάπαιστοι*,
αριστουργήματα κατά την γνώμην μου. Πώς, το πά-
θος και η απλότης συμπλέκονται άρμονικά! Τι τέχνη
άκριβής, περίτεχνος, θελκτική! Ιδού όλίγα στροφάι
εκ της συλλογής αυτής:

*Στέζει το Βασιλόπουλο
Με το σπαθί στη βίγλα,
Γιά να πιάση την άγνωστη,
Την καταλύτρα Στρίγλα.*

*Στων άστρων το τρεμόφρεγγο
Την ξανοίγει είν' εκείνη!
Σπλάχνα κρατάει παιδιάκινα,
Και το αίμά τους πίνει.*

*Όμιέ! κ' η Στρίγλα η φόνισσα
Ήταν η σαστιζιά του,
Η άγνή, η καλή, η πεντάμορφη...
Και σωριάζεται κάτω!*

*

*Πρωτ' μέσα σιάκνυμντα
Νερά προς τ' ακρογιάλι
Των σπιτιών βαθεία, όλόλευκη
Η ζωγραφιά προβάλλει.*

*Σαν από χέρι απότολμο
Εσχωριστού τεχνίτη
Φανταστικό σάν αϊόλο
Δείχεται κάθε στίτι.*

*Αλλ' ο ήλιος υνώθηκεν,
Ήρθε το μεσημέρι.
Κ' η ζωγραφιά; Την έσβυσε
Το κίμα και τ' άγέρι...*

*Τό κνταρίτσι όλόρηλον
Απλερον ίσσιο κάνει,
Και λείπει κάποιο χάρισμα
Κι απ το μεστό πλατάγι.*

*Μέσα στον πλούσιον ίσσιο σου,
Πάρε με, λείζα, έμένα,
Σαν κάστρο μεγαλόπρεπη,
Αιγερή σάν παρθένα!*

*Αντατή μαζί κι όμορφη,
Σαλεύεις τάσπρα φύλλα
Σε μιιά ζωή όλογόληρη
Ψυχής ανατριχίλα!*

Ο κ. Μιλτιάδης η άκριβέστερον Μίλτος Μαλακά-
σης είναι νέος με χάριεν πρόσωπον και παρουσια-
στικόν. Είναι οξύνοος, επιφυλακτικός, φιλόφρων πολύ.
Όταν άπαγγέλλη στίχους του, η φωνή του συγκινεί
έξαιρετικώς. Η ποιήσις του κ. Μαλακάση μου είνε
άγαπητή. Είνε φλογερά και θέλγουσα. Ιδού μερικά
ποιήματά του.

*Η κόρη νειρενόταρε
Τό μορφοπόι που θάγαπήσει,
Όταν εκείνος ξάφνω πέρασε
Σαν ήλιος μπρός από τη βρύση.*

*Η κόρη χάνει τη θεωριά
Και τό μικρό σταινί της πέφτει,
Και με λαχάρα και καϊμό
Θωρεϊ τον νιό τον καρδιοκλέφτη*

*Κ' εκείνος φεύγει, χάνεται,
Ξένος διαβάτης που περνάει,
Η άναμετρή το δρόμο του
Και δε γυρνά και πίσω δεν κοιτάει...*

*

*Την έντυσε στά λευκομέταξα
Και με φλονοριά τη στόλισεν ο Αράτης
Κ' έτοι την έκαμε βασίλισσα
Της όμορφιάς και της αγάπης.*

*Και στού κατέρχον το γεφύρωμα
Μαζί της δέθηκε κ' έστάθη
Κ' ήρθε το κίμα το τετράρηλο
Και τοίς έγκρέμασε στά βάθη.*

*Και τόρα σά μανιάζ' η θάλασσα
Με τον άφρό της φέρνει άπάνω,
Τη χρυσοστόλιστη πεντάμορφη
Και τον Αράτη καπετάνο.*

*

*Κάτου απ' το δέντρο το πλατύφυλλον
Η κόρη καρτερώνας τον, άποκοιμήθη,
Με δακρυσμένα τάρχα ματάκια της
Με φουσκωμένα από παρόπονο τα στήθη.*

*Κ' η σεργιετού δειτρογαλιά, η άκοίμητη,
Βοήθηζε λυσασμένη στο πλερό της
Κ' έκόλλησε το κνερρό, μαύρο γλωσσίδι της
Στο δροσερό, τον κάτασπρο λαιμό της.*

*Κ' εκείνη μέσ' στον ύπνο της έλόγιαζε
Πώς χείλι αγαπημένο τη φιλούσε,
Κ' ένινεν η δειτρογαλιά τάρχων αίμα της
Και δεν ξυπνούσε η κόρη, δεν ξυπνούσε.*

*

*Επρόβαλε στον ούροπό
Τό φεγγαράκι απ' το βουνό
Και στο μεγάλο τον καθρέφτη
Αναλυτό τάρχημ πέφτει.*

*Απλωσε η κόρη τα μαλλιά
Στην κάτασπρή της άγκαλιά,
Και στο μικρό της τον καθρέφτη
Χρυσάφι αναλυμένο πέφτει.*

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΟΥ ΚΙ- ΠΛΙΓΚ. «Κίμ» είνε το τελευταίον παράδοξον και

γραφικόν έργον του Κίπλιγκ. Αφού εις το προτελευταίον
του έργον ο μέγας Άγγλος συγγραφεύς μās εισήγαγεν
εις τον κόσμον των σχολείων και ήθέλησε παραδόξως
νά μās πείση ότι η καλλιτέρα άγωγή είναι η εκμάθησις
της πονηρίας, η εκγύμνασις εις την κρυψίνοιαν, η
καλλιέργεια της πανουργίας και ότι οι συμμαθηταί
του οι περιπαίζοντες μαζί του τοις διδασκάλους, οι
περιγελώντες τα μαθήματα, οι κάμινοντες διηνεκώς
άπουσίας και εγκαταλείποντες το σχολείον διά τοις
άγρους είνε οι σημερινοί νικηταί των Μπόερες — ιδού
τόρα εγκατέλειπον την Άγγλίαν επανέρχεται εις την
περιγραφήν των άποικιών, εις την προσφιλή περι-
γραφήν των άγανών Ινδιών εις τας οποίας όφείλει
τά αριστουργήματά του όλα.

Και όπως και όλα του τα άλλα έργα και ο «Κίμ»
πλημμυρεί από θαυμασίας περιγραφάς, από παραδό-
ξους σκηνάς, από θαυμασίας λεπτομερείας. Όλον σχε-
δόν το βιβλίον είνε νομαδικόν, δεν σταματά πουθενά,
άποτελεί μιάν περιήγησιν και εν ταξείδιον ενός Ιν-
δου λάμα και ενός μικρού παραδόξου πανούργου, σχε-
δόν υπερφυσικού ιθαγενούς ο οποίος όνομάζεται Κίμ
ο οποίος είνε μόλις έφηβος και ο οποίος μολαταύτα
είνε ο προσφιλής ήρωας του Κίπλιγκ. Ο λάμα ταξει-
δεύει εις την Ινδιάν, ο Κίμ προσκολλάται εις την συνο-
δίαν του, τον οδηγεί, εκμανθάνει εξ αυτού τα μυστικά
των Ινδιών, εισέρχεται εις τα ήθη των, μελετά τοις
κατόικους και άμα όλίγον μεγαλώση προσέρχεται και
γίνεται κατάρχοπος των Άγγλων. Το βιβλίον αρχίζει με
μιάν άτελεύτητον περιγραφήν της επιβίβασεως του
Λάμα και του Κίμ εις το τραϊνον και τελειώνει με
μιάν περιγραφήν των Ινδιών εις τρόπον ώστε η
υπόθεσις την οποίαν έδιηγήθημεν να μην είνε παρά
μιιά άφορημη προς περιγραφήν λεπτομερή ψυχολογι-
κήν και φυσικήν της Ινδίας και των Ινδιών. Όλοι
αί φυλαί Άγγλοσάξωνες η ιθαγενείς, Αμερικανοί λά-
μαι, Ινδουστάνοι, Βεγγάλοι, όπαδοί του Βούδα παρε-
λαύνουν εις το βιβλίον αυτό το όποιον είνε μιιά παρά-
δοξος έποποιία της Ινδίας και μιιά έθνογραφική και
ψυχολογική μελέτη των κατοίκων της.

*

Φυσικώτατα η άνάγνωσις του «Κίμ», ο οποίος επανα-
λαμβάνομεν ότι έχει θαυμασίας περιγραφάς και τε-
λείας λεπτομερείας και ο οποίος μās εισάγει εις
τον παραδοξότερον κόσμον τον όποιον δύναται κανείς
να φαντασθή, είνε άρκετα κουραστική μολαταύτα.
Η περιτλάνησις επί τέλους ενός πονηρού παιδιού το
όποιον διατρέχει τας Ινδίας και το όποιον ο Κί-
πλιγκ θαυμάζει διότι χρησιμεύει διά κατάρχοπος και

διότι είνε διεφθαρμένον, πονηρόν και αΰθαδες, η περι-
πλάνησις αυτή διά μέσου πεντακοσίων σελίδων δεν
είνε δυνατόν να διασκεδάξη και πολύ ένα Έλληνα
η Γάλλον η Ιταλόν, όστις δεν ενδιαφέρεται τόσον
διά την κατάστασιν των άγγλικών άποικιών, διά την
κατασκοπίαν των Άγγλων και διά τας προόδους της
άγγλικής επιρροής εις τας Ινδίας.

Διά τοϋτο όφείλομεν να όμολογήσωμεν ότι η ευ-
ρωπαϊκή κριτική δεν υπεδέχθη πολύ ευμένως το βι-
βλίον και ότι μιιά φωνή Γάλλοι και Αμερικανοί κρι-
τικοί εξέφρασαν άγανάκτησιν επί τη άναγνώσει του.

Άλλως τε και οι συμπατριώται του Κίπλιγκ πρέ-
πει να όμολογήσωμεν ότι έδειξαν έπίσης άρκετην
χλιαρότητα εις την εμφάνισιν του «Κίμ» και άρκετοι
εξ αυτών επαινούντες τας περιγραφάς και την ψυχολο-
γικήν διορατικότητα με την οποίαν ο Κίπλιγκ
περιγράφει τας Ινδίας, τον έφεξαν διότι τόσον κακά
δικαιολογεί το επώνυμον του έθνικού συγγραφέως
και του μεγαλητέρου μυθιστοριογράφου της Άγγλίας
και Αμερικής το όποιον του άπεδόθη.

*

Μετά την άνάγνωσιν του «Κίμ» γοητευμένοι και η-
μεϊς από το διαρκές πυροτέχνημα του τάλαντου του
Κίπλιγκ, ένθυμούμενοι τον ήρωα τον όποιον ο συγ-
γραφεύς κατορθώνει να μās περιγράψη άληθμονήτως
όπως άλλοτε μās περιέγραψε και τον άπαράμυλλον
Μόγλη τον ανατραφέντα υπό μιās λεαίνης, όπως ο Ρω-
μύλος και παλαίσαντα με την τέχνην Βεγεράν, —
δεν δυνάμεθα να άρνηθώμεν ότι πολλάκις έχασμή-
θημεν εις τας μακράς σελίδας του βιβλίου.

Θά ήτον αδύνατον όμως νομίζομεν να κρίνη κανείς
τον Κίπλιγκ και να τον καταδικάση εξ ενός ίσως άπο-
τυχημένου του έργου. Η άσπλαγχνία κάποιων Γάλλων
κριτικών εις το ζήτημα αυτό έχει ρίζας όλως φυλε-
τικές.

Μέσα εις τον «Κίμ» άλλα προπάντων έξω από τον
Κίμ, εις την εικοσάδα των άλλων ποιημάτων και μυ-
θιστορημάτων του ο Κίπλιγκ επιδεικνύει πρωτοτυ-
πίαν παραπολύ μεγάλην, τάλαντον πλούσιον και άνυ-
πότακτον, νέαν αντίληψιν της φύσεως ζωηράν αντί-
ληψιν της ζωής, προτερήματα τα όποια τον θέτουν
εις την πρωτοπορίαν της συγχρόνου φιλολογίας με
τον δ' Αννουίντσιο, με τον Γόρκε, με τον Χάουπτμαν.

Είνε κρτίμα ότι δεν δυνάμεθα να χαράξωμεν έστω
και βραχυτάτην σκιαγραφίαν του ισχυρού αυτού τα-
λάντου, του νευρώδους και άνυποτάκτου αυτού μυ-
θιστοριογράφου όστις εις ηλικίαν τριάνοντα όκτώ
περίπου ετών, — γεννήθη το 1865 εις την Βομβάνη —
κατόρθωσε να γίνη είδος βασιλέως του άγγλοσάξω-
νικού μυθιστορήματος, να κατακτήση την κενήν θέσιν
του Δίκινς και να έπισημοποιηται υπό της άγγλι-
κής και άμερικανικής κοινωνίας ως ο σύνδεσμος
των δύο κρατών και ως ο άληθής έθνικός ποιητής
της φυλής.

Θά έπρεπε κανείς να είπη όποιον νέον είδος
ένεκαινίασεν ο Κίπλιγκ διά των βιβλίων της Ζούγ-
κλας όπου κατεδείχθη ο μεγαλήτερος μετά τον Λα-
φονταίνον και πρό του Λαφονταίνου έμπνευστής των
ζώων, ο θαυματουργός γόης, ο εισαγωγόν ήμās τοις
άμμήτους εις τας κοιμημένας και ύπερφάνους ψυ-
χάς των θηρών, ο γράφων τας σχέψεις των τίγρεων,
τά συναίσθηματα των λεαιών, τας πράξεις των πι-
θήκων με ένα χιούμορ άλλα και με μιάν ψυχολογι-
κήν παρατήρησιν την οποίαν δεν έφαντάζετο κανείς
έμπικτην διά μιάν ανθρώπινην νόησιν. Υπάρχουν σε-
λίδες της Ζούγκλας, ύπαρχει προπάντων το κεφάλαιον
έκείνο «Πώς ήλθεν ο Φόβος» που θα μείνουν κλα-
σικά εις την άγγλικήν φιλολογίαν.

Και παρά τον έμπνευστήν της ζωικής φύσεως ο
Κίπλιγκ είνε ο πρώτος μέγας ζωγράφος των τροπι-

κῶν τοπίων τῆς Κεϋλάνης καὶ τῶν Ἰνδιῶν, ὁ ψυχολόγος τῆς φυλῆς ἐκείνης τῆς ἡπείρου καὶ μυστικῆς, τῆς πονηρᾶς καὶ μολαταῦτα γλυκείας, τῆς διεφθαρμένης καὶ μολαταῦτα θρησκῆς ἡ ὁποία πλημμυρεῖ τὰς ὄχθας τοῦ Γάγγου καὶ ἐκ τῆς ὁποίας ὅλοι καταγόμεθα. Εἰς τὸ «Σβεννύμενον Φῶς», εἰς τὰς «Ἱστορίας του», εἰς τὸ τελευταῖον τοῦ ἔργου ὁ Κίπλιγκ μᾶς ἔδωκε περιγραφὰς καὶ σκηνὰς τῶν Ἰνδιῶν πολὺ κατωτέρας ἴσως εἰς τὴν λεπτότητα ἀλλὰ πολὺ ισχυροτέρας κατὰ τὸ χρῶμα καὶ τὴν δύναμιν ἀπὸ ὅλα τὰ βιβλία τὰ ὁποία πρὸ εἰκοσαεταίς ἀτετέλεσαν τὴν φήμην τοῦ Λοτῆ.

Δυστύχημα μόνον εἶνε ὅτι ἡ ιδιότης τοῦ ἐθνικοῦ ποιητοῦ ἔκαμε τὸν Κίπλιγκ νὰ φροντίζῃ πολὺ διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ νὰ θέλῃ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ φροντίζωμεν καὶ ἡμεῖς. Εἰς τὴν παράδοξον αὐτὴν ἀπαίτησιν ὀφείλονται αἱ ἀρκεταὶ νυστακτικαὶ σελίδες τοῦ «Κίμ».

Ε

ΣΚΕΨΕΙΣ ΤΟΥ ΝΙΤΣΕ ΠΕΡΙ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

Ἡ τελεία γυνή.— Ἡ τελεία γυνή εἶνε τύπος τῆς ἀνθρωπότητος ὑψηλότερος ἢ ὁ τέλειος ἀνὴρ· ἀλλ' εἶνε ἐπίσης καὶ τι σπανιώτερον.

Καθ' ὁμοίωσιν τῆς μητρὸς.— Ἐκαστος φέρει ἐν ἑαυτῷ εἰκόνα τῆς γυναικὸς καθ' ὁμοίωσιν τῆς μητρὸς του· ἐντεῦθεν ἀγαταὶ νὰ εὐλαβῆται τὰς γυναῖκας ἐν γένει ἢ νὰ περιφρονῇ αὐτάς, ἢ νὰ διάκηται ὅλως πρὸς αὐτάς ἀδιαφόρως.

Ἡ φιλία τῆς γυναικός.— Γυναῖκες δύνανται νὰ συνδέσουν φιλίαν μετ' ἀνδρός· ἀλλ' ὅπως διατηρηθῇ αὕτη, ἀπαιτεῖται ἴσως ἡ συνδρομὴ μικρᾶς σωματικῆς ἀντιπαθείας.

Αἱ γυναῖκες μισοῦσαι.— Εἰς τὸ μῖσος, αἱ γυναῖκες εἶνε ἐπικινδυνώτεραι τῶν ἀνδρῶν· πρῶτον, διότι δὲν ἀναγκάζονται εἰς τὴν ἀπαξ ἐξεγερθεῖσαν ἐχθρὰν τῶν ὑπὸ οὐδενὸς φιλοδικαίου καλίνου, ἀλλ' ἀφίρουν αὐτὴν ἡσύχως νὰ αὐξάνῃ μέχρι τῶν ἐσχάτων συνεπειῶν τῆς· ἔπειτα διότι εἶναι ἡσυχίαν ν' ἀνευρίσκουν τὰ τραυματισμένα μέρη τὰ ὁποία πᾶς ἀνὴρ παρουσιάζει καὶ ἐκεῖ νὰ κατευθύνωσι τὰ νέα αὐτῶν τραύματα. Εἰς τοῦτο, τὸ ὡς ἐγγεγιδὸν ἀκονισμένον πνεῦμα τῶν ὑποβοηθεῖ αὐτὰς ἐξαιρέτως (ἐνῷ οἱ ἄνδρες ὀπισθοχωροῦντες πρὸ τῆς θέας τῶν τραυμάτων ἀποβαίνουν πολλὰς μεγάθυμοι καὶ πολυέλοιοι).

Τίς ὁ πλειότερον πάσχων;— Μετὰ προσωπικὴν φυλονικίαν καὶ ἐριδα μεταξὺ γυναικὸς καὶ ἀνδρός, οὗτος πάσχει ἰδίως ἐπὶ τῇ ιδέᾳ ὅτι ἐλύπησεν ἐκείνην, ἐνῷ ἐκείνη πάσχει ἰδίως ἐπὶ τῇ ιδέᾳ ὅτι δὲν ἐλύπησεν αὐτὸν ἀρκετά· οὕτως ἀγωνίζεται διὰ θρήνων, λυγμῶν καὶ ὕψεως ἡλλοιωμένης νὰ τὸν λυπήσῃ καὶ ἐφελῇς.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

Ὁ κ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ ἐπεράτωσε τὴν προσωπογραφίαν τοῦ κ. Ν. Θών. Ἡ εἰκὼν, γεμάτη ζωὴν καὶ πλαστικότητα, ἔχει σάσιν φυσικὴν καὶ προκαλεῖ τὴν κατὰ πληξὴν διὰ τὴν ἀμεμπτον ἐκτέλεσιν, ἀποδίδουσαν καὶ τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν χαρακτηριστὴ τῆς τέχνης τοῦ κ. Ἰακωβίδου, ἡ ὁποία συναρπάζει τὸν θεατὴν. Εἶναι ζήτημα ἀτομικότητος, τὸ ὁποῖον προσδίδει ἕνα γενικὸν τόνον εἰς τὰς προσωπογραφίας του καὶ εἰς τὰ ἔργα του ἐν γένει, ἐπιμελημένον καὶ ἀκριβολόγον.

Οἱ χρωματισμοὶ ὁμονοικοί, μετὰ τοὺς κυματισμοὺς τῆς ζωῆς, τὴν ὁποίαν βλέπεις, αἰσθάνεσαι ἀληθινὴν, ἀπαλὴν ὅπως εἶναι ἡ ζωὴ ἡ πραγματικὴ. Ἡ στάσις,

διὰ τὴν ὁποίαν δὲν εὐθύνεται βεβαίως ὁ καλλιτέχνης· εἶναι, φαίνεται, ἡ ἀγαπητὴ στάσις τοῦ κ. Θών.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΠΕΤΟΒΕΝ—τοῦ Κίλγκερ, τοῦ τελευταίου τοῦ ἔργου τοῦ ἐκτεθέντος εἰς Βιέννην, γίνονται ἀπειροὶ συζητήσεις. Οἱ κριτικοὶ κυριολεκτικῶς τὰ ἔχουν χάσει· τόσον νεωτεριστικὸν εἶναι τὸ ἔργον τοῦ Κίλγκερ.

Ὁ καλλιτέχνης ἀκολουθῶν τὴν μέθοδον τῶν ἀρχαίων, μετεχειρίσθη ὑλικά διάφορα. Τὸ πρόσωπον εἶναι ἀπὸ λευκὸν μάρμαρον. Ὁ μανδύας, ὁ πτερυγὸς εἰς τὰ γόνατα μετὰ χαριτωμένας πτυχάς, ἀπὸ ἀγὰτην κίτρινον. Τὸ κάθισμα εἶναι γαλινὸν μετὰ χρυσοῦς ἀπαστραπτούσας ταινίας κοσμούσας τοὺς βραχίονας. Τὸ ἐρεισίνωτον εἶναι ἀπὸ σιμάλτον ξανθοῦν. Ὁ χορὸς τῶν παιδιῶν ἀπὸ ἐλεφαντόδοντον. Ὁ θρόνος εἶναι τοποθετημένος ἐπὶ βράχου ἐκ γρανίτου στακτοχρόου. Μαύρος ἀετός, μετὰ ὄνυχας χαλκίνους, εὐρίσκεται εἰς τοὺς πόδας του. Ἡ ράχις τοῦ θρόνου στολίζεται ἀπὸ ἀλλήγορίας τὰς ὁποίας δὲν εἶναι τόσον εὐκόλως νὰ ἐννοήσῃ τις ἢ νὰ ἐξηγήσῃ· δεξιὰ ὁ Ἀδάμ καὶ ἡ Εὐὰ ἀριστέρᾳ ὁ Τάνταλος· εἰς τὸ μέσον, πρόσωπον ἔχον τὰ χαρακτηριστικά τοῦ Μπετόβεν, εὐρίσκεται μεταξὺ δύο γυναικῶν, τῆς μᾶς χριστιανῆς τῆς ἄλλης εἰδωλολάτρινος. Ὅσον παρατηρεῖ τις τὸ ἔργον αὐτὸ τόσον ἐκπλησσεται. Ἡ κεφαλὴ εἶναι εἰργασμένη ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προσώπου τοῦ ὁποῖον ἔκαμε ὁ Κλάιν, ζῶντος τοῦ Μπετόβεν. Ἡ στάσις δεικνύει μεγάλην συγκέντρωσιν πνεύματος καὶ αἱ πτυχμαί, ὡσάν ἀκουσίως κλεισμένα, ἐμφαίνουσιν τὴν δύναμιν.

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ τῆς Παγκοσμίου Ἐκθέσεως τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου τῆς Ἀμερικῆς προκηρύσσει ἀμοιβὴν 10,000 φράγκων δι' ἐν καλλιτεχνικὸν σχέδιον δυνάμενον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς σφραγὶς διπλώματος ἢ ὡς ἀγγελία (affiche ἢ καὶ τὰ δύο). Τὸ ἔμβλημα ἢ τὸ σχέδιον πρέπει νὰ παριστᾷ σκηνὴν ἱστορικὴν. Τὸ σχέδιον πρέπει ν' ἀναφέρεται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παραγωγῆς τῆς Λουίζιανῆς εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας κατὰ τὸ 1803 καὶ ἐπίσης εἰς τὴν παγκόσμιον πανήγυριν ἥτις θὰ διοργανωθῇ ἐπὶ τῇ ἐκατονταετηρίδι αὐτῆς.

Ὡς σῆμα θὰ ἦτο προτιμώτερον τὸ στρογγύλον χωρὶς ἐν τούτοις ν' ἀποκλείεται τὸ ἐπίμηκες, τὸ ὠσειδὲς κλπ. Τὸ σχέδιον, ἐάν εἶνε ἀνάγκη χωρὶς καὶ στρογγύλον, πρέπει νὰ ἔχῃ διάμετρον 10 ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου. Ἄν δὲν εἶνε στρογγύλον, ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ μετὰ γαλητέρας διαστάσεις Προκειμένου περὶ μεταλλίου εἶναι ἀνάγκη σταλοῦν καὶ αἱ δύο ὀψεις. Τῆς ἀγγελίας τὰ σχέδια πρέπει νὰ εἶναι ἐπὶ ὀθόνης ἢ καρτονίου 0.60 μ. ἐπὶ 0.90 μ. μετὰ περιθώριον ἥτοι τὸ ὅλον 0.70 μ. ἐπὶ 1.05 μ. Τὸ βραβευθεὶς σχέδιον, ἂν μὴ λησμονοῦν οἱ διαγωνιζόμενοι, δυνατόν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐπίσημος σφραγὶς, ὡς σχέδιον διακόσμου, ἴσως ὡς μετάλιον, νὰ χρησιμευοῦν δὲ εἰς χίλις ἄλλα πράγματα. Τὰ χρώματα, ἐάν γίνῃ χρήσις τοιούτων, πρέπει νὰ περιορισθῶν εἰς τὸ κόκκινον, τὸ ξανθοῦν, τὸ κίτρινον καὶ τὸ λευκόν.

Τὰ σχέδια στέλλονται εἰς τοὺς Budworth et fils, 424 West 52nd Street, New-york City μεταξὺ 1 καὶ 15 Νοεμβρίου 1902. ε. ν.

Διὰ περισσοτέρας πληροφορίας διευθυντέον πρὸς τὸν κ. G. F. Parker, Sanctuary House, Tothill St. Westminster S. W.

Ο ΤΥΠΟΣ

Η ΕΡΕΥΝΑ· ὑπὸ τύπον ἐπιστολῆς ἐκ Πατρῶν γράφει τὰ ἑξῆς: Τα πάντα ἐν Ἑλλάδι εἶνε δὴθεν. Ὅλοι προ-

σποιοῦνται· οὐδεὶς σπουδάζει, εἰμὴ μόνον τὰ θύματα τῆς καταστάσεως. Δὲν διορθοῦται δὲ αὕτη, διότι κατ' οὐσίαν οὐδεὶς γνησίως καὶ εἰλικρινῶς ζητεῖ διορθωσιν. Δὴθεν συνεταράχθη καὶ ἡ δὴθεν κοινὴ γνώμη δι' ἕνα ληστήν, ὡσαυτὴ μὴ ἦτο ἡ ληστεία ἐδραῖος θεσμός τῆς Ἑλλάδος. Καὶ τί κατορθώμα! νὰ συλληφθῇ αὐτὸς ὁ ληστής, ὁ κατοικῶν ἀμεριμνος ἐντὸς τῆς μικρᾶς μας πόλεως, ἐνθα ὅλοι εἴμεθα γνωστοὶ πρὸς ἀλλήλους. Ἐν τούτοις ὁ ληστής αὐτὸς εἶνε δημιουργὸς τῆς ἐλληνικῆς πολιτείας. Ὡς ἐπὶ το πλεῖστον εἰς ληστήν ἐξελίσσεται ὁ φυγόδικος—φυγόδικον δι' ἀδίκημα εἰς ὃ τὸν ἐξώθησεν ἡ ἑλλειψὶς δικαιοσύνης. Ἦτο πτωχός, ἐργατικός, ἀλλ' ὑπερήφανος. Ἡ πτωχεῖα του καὶ ἡ ἀγριότης τῶν κοινωνικῶν ὄρων τὸν ἠνάγκασαν, περιορισμένον ὄντα τὴν ἀνάπτυξιν, νὰ καταφύγῃ εἰς κοινὸν ἐγκλημα ἐκδικήσεως ἀντὶ νὰ κινήσῃ εἰς σκέψεις γενικωτέρας καὶ ἐπιζητήσῃ κοινωνικὴν ἀναμόρφωσιν. Φρονεῖ ὅτι ἐκδικεῖται οὕτω τὰ θύματα τῆς τοκογλυφίας ἥς τοὺς ὄνυχας γινώσκει καλῶς. Ὁ ληστής, χάρις εἰς τὴν μεγάλην περινοίαν τῆς ἀρχῆς, συλλεγμάνεται εἰς fashionable κεντρικὸν οἰκίσκον ἐνθα προσωρινῶς διατρίβει, ὡς μόνον του προφύλαξιν φροντίσας νὰ μὴ γνωστοποιήσῃ εἰς τὴν Ἀστυνομίαν τὴν ὁδὸν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῆς κατοικίας του.

Ἡμεῖς ἐνταῦθα ζῶμεν ἐκτὸς τῆς προόδου καὶ ἐν τῷ 18^ῳ αἰῶνι, ἄλλως δ' ἀντελαμβάνομεθα ὅτι εἶνε ἀνάγκη νὰ μεταβληθῶσι τὰ θεμέλια τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν μας. Τότε μόνον θὰ κινήθωμεν εἰς σκέψεις ὅταν ἀναγκασθῶμεν εἰς τοῦτο ὑπὸ μεγάλης τινὸς συμφορᾶς.

Τότε θὰ καταδειχθῇ ἡμῖν διὰ τῆς εὐγλωτίας τῶν ἔργων ὅτι ὅχι νόμοι περὶ ἐξοντώσεως τῆς ληστείας τῶν ὁρέων καὶ τῶν πόλεων ἀπαιτοῦνται, ἀλλ' ἀπαιτοῦνται νόμοι περὶ κοινωνικῆς ὑγείας, γνησίᾳ δὲ φιλοπατρίᾳ καὶ στοιχειώδους περινοίας τῆς ἀρχῆς πρὸς ἐφαρμογὴν των.

ΝΕΟΝ ΑΣΤΥ, 4 Αὐγούστου.—Οἱ νομίζοντες ὅτι αἱ ἐκλογαὶ αἱ ὁποῖαι προαναγγέλλονται ἤδη, θὰ διεξαχθοῦν ὑπὸ καλλιτέρους ὄρους, παρακαλοῦνται ν' ἀπελπισθοῦν. Ἀπὸ ἐτῶν ἤδη διετυπώθη ἡ ἐλπίς, ὅτι θὰ ἔλθῃ μία ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ὑποψήφιοι θὰ κατέρχονται εἰς τὰς ἐγλογὰς ὑπὸ ὁρισμένην σημαίαν, μετ' ὁρισμένης ιδέας, μετὰ τὴν πεποίθησιν εἰς τὰς δυνάμεις των. Ἀπὸ ἐτῶν προαναγγέλλεται ἡ ὥραία ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ὑποψήφιοι θὰ εἶνε ἄνθρωποι μετὰ ἰσχύος καὶ μετὰ δύναμιν ἰδικῶν των, μετὰ τὴν πεποίθησιν τῆς προσωπικῆς των ἐργασίας, τῶν ἀτομικῶν των συμπαθειῶν. Σημειωτέον, ὅτι τὸ ὄνειρον αὐτὸ δὲν εἶνε ἐπὶ τέλους ἡ τελευταία λέξις τοῦ πολιτικοῦ, νὰ εἰπωμεν, ὁργανισμοῦ. Εἶνε ἅπλως ἐν βῆμα, ἀπὸ τὰς πρῶτα πρὸς τὰς ἐμπροσ, ἐν βῆμα κοινότητων καὶ ἀπαράιτητον ἄλλως τε, ἀπέχον πολὺ ἀπὸ τὰς τελειοποιήσεως, τὰς ὁποίας ἐπιδέχεται τὸ σύστημα τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας.

Διὰ νὰ διαλυθῶν ἀκόμη μίαν φορὰν αὐτὰ τὰ ὥραία ὄνειρα, ἀρκεῖ νὰ ῥίψῃ τὸ νοήμον κοινὸν ἐν βλέμμα εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν συνδυασμῶν. Ἐκεῖ ὅπου αἱ περιφημοὶ αὐταὶ σαλάται εἶνε πολυμελεῖς, ἀπλώνεται πλέον ἢ ἀφάνταστος χριστιανικὴ ἀνεκτικότητα μέχρι σημείου ἀπορίας. Τὰ κόμματα, τὰ λυσσώδως ἀντιζυγνόμενα, δίδουν ἀδελφικώτατα τὰς χεῖρας.

Περιμένει ἀπὸ αὐτὴν τὴν τακτικὴν προγράμματα καὶ ιδέας ὁ λαός; Βεβαίως ὅχι. Εἶνε προτιμώτερον τὸ παλαιὸν σύστημα τῶν ἀμειβῶν συνδυασμῶν, τὸ ὁποῖον, χωρὶς καμμίαν δολιότητα, σὰς λέγει:

— Εἴμεθα αὐτοί. Μᾶς εἰσεύρετε καὶ ἀπὸ ἄλλοτε. Επαγγελλόμεθα ὅτι θὰ κάμωμεν αὐτὸ καὶ αὐτὸ. Τὰ μέσα τὰ ὁποῖα θὰ μεταχειρισθῶμεν σὰς εἶνε γνωστά. Καλὰ ἢ κακὰ, τὰ μετεχειρίσθημεν ἕως τῶρα. Ἄν τὰ νομίζετε καλὰ, δώσατέ μας τὰς ψήφους σας. Ἄν δὲν σὰς ἀρέσουν χορτάσετέ μας μαῦρα.

Τίποτε ὅμως ἀπὸ αὐτὰ. Επιδιόξωμεν τώρα θεμετὴ καὶ ἀθέμιτος. Διασταυρώσεις τώρα εἰς βαθμὸν, ὁ ὁποῖος κινεῖ τὴν ἐκπληξὴν καὶ τὸν θαυμασμόν. Ἀνακάτευμα συμφερόντων, προγραμμάτων, προσώπων, ιδεῶν, θεωριῶν, μέσων καὶ πραγμάτων. Ὁ λαὸς δὲν καλεῖται πλέον νὰ ἐκλέξῃ. Καλεῖται νὰ καθιερώσῃ. Συγκεντρῶνται ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὅχι οἰομόρφονες ἀλλὰ αἱ δυνάμεις. Καὶ ὅταν συγκεντρῶνται αἱ δυνάμεις δὲν πρόκειται περὶ ἀγῶνος· πρόκειται περὶ καθιερώσεως τῆς ἐπιτυχίας. Αἱ ψήφοι εἶνε μετρημέναι ἀπὸ πρῶν. Οἱ ὑπολογισμοὶ σχεδὸν σπανίως ἀπατοῦν. Τί ἡμπορεῖ νὰ κλονίσῃ ἔπειτα τὴν ἐπιτυχίαν; Τίποτε· ἀπολύτως τίποτε. Καὶ ἐπομένως ἔχομεν τὴν ἐπικράτησιν ἐνὸς παραδόξου συστήματος, τερατομόρφου, ἀκατανοήτου, ὀλίγον ἀνευλαβοῦς, μετὰ κάποιαν παρησίαν καὶ θάρρος ὀλίγον ἐκπληκτικόν.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Ἄγνωστον, Πετρούπολιν.— Ἐχέτε ἄδικον. Τὸ Κονσέρτο τοῦ κ. Ἰακωβίδου δὲν τὸ ἐβαπτίσσαμεν ἡμεῖς. Εἶνε τὸ ὄνομα τοῦ τοῦ ἔδωκεν ὁ καλλιτέχνης. Ἀλλ' οὐτε ἐκεῖνος ἔδειξε τάσεις ἐξενικὰς μετὰ τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν. Τὸ ἔργον τοῦ κ. Ἰακωβίδου δὲν παριστᾷ συναυλίαν. Εἶνε ἀπλούστατα ἕνα κονσέρτο, ὅπως θὰ τὸ ἔλεγαν τὰ ἴδια τὰ παιδάκια τοῦ τοῦ ἀποτελοῦν. Ἐὰν τὸ ὀνόμαζε συναυλίαν θὰ ἔκαμε παραφροσύνην τὸ ὄνομα μετὰ τὴν μουσικὴν τῶν ἀφελῶν αὐτῶν ἐκτελεστών.

Φίλον.— Χαριτωμένον τὸ θεατράκι τῆς «Νέας Σκηνῆς». Τὸ βλέπετε καὶ εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ δημοσιεύομεν. Ἡ νέα τεχνολογία μετὰ ἐπιχειρήματα γαρμυρὴν τὴν καμπύλην, ἀποτελεῖ κατὰ ἀρκετὰ ὥρατον ἐν τῇ ἀπλότητι. Αἰσθάνεσαι μίαν πνοὴν ζωῆς μετὰ τὸ θεατρικὸν αὐτό. Δὲν θίγω τὸ ζήτημα τοῦ δραματολογίου. Γράφει περὶ αὐτοῦ ὁ κ. Ξενοπούλος. Ὁμιλῶ μόνον διὰ τὸ κτίριον περὶ τοῦ ὁποῖου μ' ἐρωτᾶτε. Ἀλήθεια δύο πράγματα μ' ἐνοχλοῦν. Τὸ φωτεινὸν σύμπλεγμα ἐπὶ τῆς εἰσόδου, ὅπου τὸ Σ εἶνε λατινικὸν (ἀδιαφορῶν ἂν ἔγινε χάριν τοῦ τεχνικοῦ συνδυασμοῦ τῶν στοιχείων) καὶ τέσσαρα, ἀριθμὸς 4, ἴσως εὐμορφᾶ, συμβολικὰ κεφάλια τῆς τέχνης καὶ τῆς τραγωδίας εἰς τὴν εἰσόδον, εἰς τὰ πλάγια καὶ εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ προσκηνίου, ἀλλὰ φεῖ! ὅχι ὀλιγώτερα ἀπὸ τέσσαρα. Σὰς βεβαίως ὅτι προσένοῦν κάποιον συναισθηματισμὸν, τὸ ὁποῖον παρακολοῦθε καὶ καθ' ὑπνοῦς. Εἶχα μάλιστα μερικοὺς ἐνδοιασμοὺς περὶ τῶν δύο, ὅτε πλησιάζας ἐδιάβασα ἐν εἰδεί προμετωπίδος «Τέχνη» καὶ καθισχύασα τὴν ἀνίσχυον περιτομήν μου. Ὁ διάκοσμος τοῦ προσκηνίου ὥρατος. Τῆς αὐλαίας ὅχι καὶ τόσον. Ἐν τούτοις καὶ εἰς τὸ ἐλάχιστον βλέπετε μίαν καλλιτεχνικὴν προσπάθειαν. Καὶ τοῦτο εἶνε σημεῖον ζωῆς.

κ. Δ. Ι.— Τὰ γραφέντα εἰς τὸ «Σκρίπ» περὶ δευτέρως δὴθεν ἐπιτροπῆς, ἐργαζομένης πρὸς ἀνέγειν ἀνδριάντος τοῦ Σολωμοῦ ἐν Αθήναις, εἶναι ἀνακριβή. Ὁ χρονογράφος τοῦ «Σκρίπ», μέσα εἰς τὴν λατρείαν τοῦ πρὸς τὸν Σολωμόν, ἐφάντασθη ὡς φαίνεται, τὴν ὑπαρξὴν δύο ἐπιτροπῶν καὶ φοβηθεὶς φυσικώτατα μήπως τὸ ἔργον ναυαγήσῃ διὰ τῆς διαρρέσεως, ἐγραψεν αὐτὰ τοῦ ἔργου. Βλέπετε λοιπὸν ὅτι τὸ αἴτιον τοῦ τὸν ὄθησε νὰ γράψῃ ἔτσι χονδρὰ εἶναι ἅπλως ὁ πατριωτισμὸς καὶ ἡ πρὸς τὴν τέχνην ἀγάπη του. Τίποτε ἄλλο!

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

— ἀδεία τοῦ Ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εισφορῶν.....	Δρ. 275
Θ. Βελιανίτης.....	» 10
Κ. Κατσίμπας.....	» 25
Γ. Θεολόγης.....	» 40
Γ. Χαλκιοπούλου.....	» 5
Σπ. Κοζκόλης.....	» 2
Δ. Κοντουμάς.....	» 5
Εὐγένιος Κατακουζηνός.....	» 10
Α. Σταμέλος.....	» 2
Δημ. Στρατής.....	» 4
Νικόλ. Κ. Σεϊτανίδης (Βώλος).....	» 2
Θωμᾶς Θωμόπουλος.....	» 5
Ι. Βλαχογιάννης.....	» 5
Ο. Φωκᾶς.....	» 5
Κλεονίκη Ἀσπριώτου.....	» 45
Ἀνδρέας Σκιάς.....	» 5
Λάμπρος Πορφύρας.....	» 10
Γ. Γιακωβίδης.....	» 10
Ἄγις Θέρος.....	» 2
Ν. Ποριώτης.....	» 5

Δρ. 409

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ὁ κ. Ἀριστοτέλης Κουρτίδης, συνεργάτης τῶν «Παναθηναίων» διωρίσθη μέλος τῆς κριτικῆς Επιτροπῆς τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου

Τὸ περίφημον μυθιστόρημα τοῦ Πέτρου Λουῆς «Ἀφροδίτη» πρόκειται στιχογραφούμενον νὰ μελοποιηθῇ ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ συνθέτου Λεονκαβάλλο.

Ἐν Ἀγγλία ἡ λογοκρισία δὲν ἐπέτρεψε τὴν παράστασιν τῆς «Μόννα Βάννας»! Ἐδόθη ὁμοίως εἰς ἰδιωτικὸν θέατρον, ὅπου ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε μεγίστη. Εἵμεθα βέβαιοι ὅτι τὴν αὐτὴν ἐπιτυχίαν θὰ εἶχε καὶ ἐν Ἀθήναις ἂν ἐπαίξετο εἰς κανὲν θέατρον. Ἡ «Νέα Σκηνή» θὰ ἦτο καταλληλοτάτη διὰ τὰ υἱοθετήσῃ ἔργον τόσον ὥραϊον καὶ καλλιτεχνικὸν ὥς ἡ «Μόννα Βάννα».

Περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου ἡ Δοῦζε μεταβαίνει εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς ὅπως δώσῃ σειρὰν παραστάσεων. Τὸ δραματολόγιόν της ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ ἔργα τοῦ δ' Ἀννούντσιο.

Τὴν 3/19 προσεχοῦς Δεκεμβρίου συνέρχεται εἰς Κάϊρον ἰατρικὸν συνέδριον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Κεδίβου. Αἱ συνελεύσεις τοῦ συνεδρίου θὰ διαρκέσουν τέσσαρας ἡμέρας.

Κατὰ τοὺς πίνακας τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ αἱ ὀλικαὶ ἀπώλειαι τῶν Μπόερς κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ἀνῆλθον εἰς 3700 φονευθέντας ἢ θανόντας ἐκ τραυμάτων. Ἐκ τῶν 32.000 αἰχμαλωτισθέντων ἀπέθανον 700. Οἱ ὑπὸ τὰ ὅπλα Μπόερς ἀνῆρχοντο εἰς 75.000 περίπου.

Ὁ Βασιλεὺς Ἐδουάρδος ἱδρυσεν ἐν Ἀγγλίᾳ Ἀκαδημίαν τῶν γραμμάτων εἰς ἀνάμνησιν τῆς στέφους του. Τοὺς πρώτους ἀκαδημαϊκοὺς θὰ διορίσῃ ὁ ἴδιος.

Ἀπὸ τοῦ τεύχους τούτου ἀρχίζομεν τὴν δημοσίευσιν ὁραιοτάτων ἀρθρῶν ὑπὸ μορφὴν ἐπιστολῶν, τὰ ὅποια μέλλουν νὰ ἀποκαλύψουν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τὰ κειμήλια τῶν μουσείων μας ἐν ὅλῃ τῇ καλλονῇ των καὶ τῇ ἀξίᾳ των τῇ ἀρχαιολογικῇ. Αἱ ἐπιστολαὶ εἶναι γραμμέναι ἀπὸ ἑνα τῶν δεξιωτέρων καλῶν.

Ὁ θίασος τοῦ κ. Παντοπούλου προετοιμάζει τρίπρακτον κωμῳδίαν τοῦ κ. Γ. Πώπ «Ἡ 1η Σεπτεμβρίου». Τὸ ἔργον ἀναγνωσθὲν εἰς κύκλον λογίων, ἤρρεσε πολὺ.

Ἀπέθανεν εἰς Παλαιὸν Φάληρον, ὅπου ἀπὸ δύο μηνῶν διέμενε χάριν τῆς υγείας του, ὁ ζωγράφος Νικόλαος Βώκος. Ὁ Βώκος διέπρεπεν εἰς τὸν κλάδον τῶν ἐπιτραπέζιων ὅπου καὶ πέρυσιν εἶχεν ἐκθέσῃ ὥραϊα ἔργα εἰς τὸν Παρνασσόν. Εἰς Μόναχον εἶχεν ἰδίαν σχολὴν συγκαταστήσασα ἰδίως ἀπὸ Ἑλλήνων, Σέρβων, Ρωμουνίων.

Εἰς τὸ Παρίσι τυπώνεται ὑπὸ τοῦ κ. Α. Πάλλη ἡ τόσα γεγονότα προκαλέσασα ἐν Ἀθήναις μετάφρασις τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου εἰς τὴν δημοτικὴν, τὴν ἰδικὴν του ὁμῶς.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἐξεδόθησαν.

ΑΚΑΔΗΜΕΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ. Ἑλληνικὴ, λατινικὴ καὶ ἰνδικὴ γραμματικὴ ὑπὸ Γ. Ν. Χατζιδάκι. Τόμος πρῶτος [Βιβλιοθήκη Μαρσολῆ ἀρ. τευχ. 175-178]. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Α. Σακελλαρίου 1902.

ΜΕΛΕΤΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ὑπὸ Κ. Παναγιωτοπούλου (1902 σελ. 160 δρ. 4.)

Ἡ ΜΙΚΡΑ ΑΝΘΩΔΕΣΜΗ ἢ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ Ἰωάννου Δ. Λευθεριώτου (Ἀθήναι 1902 τυπογραφ. Δ. Εὔστρατιου).

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΕΚ ΤΑΞΕΙΔΙΩΝ ΜΟΥ ὑπὸ Κων. Α. Κυπριάδου. 1902 Ἀθήναι ἐκδοτ. Καταστήματα Ἀναστασίου Δ. Φέξη σελ. 160 δρ. 3).

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΘΡΥΛΟΥΣ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ ποιήματα ὑπὸ Μένου Φιλίππα (Ἀθήναι 1902 τυπογραφεῖον «Ἑστία» σελ. 74 δρ. 3).

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ ΤΟΥ ΕΙΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ τεῦχος 5ον, περιέχον πίνακα τῶν Ἀθηνῶν Β' καὶ ἄρθρα ἀπὸ τοῦ Βεροδούνου μέχρι τοῦ Βοισσώ, ἐξ ὧν μνημονεύομεν τὰ: Βιζέλας, Βλάχος, Βόρες, Βουλγαρία.

Ἐκαστὸν τεῦχος τιμᾶται ἐν Ἀθήναις δρ. 0.80, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δρ. 0.90, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ δρ. 1.— Ἐκδοτὰι Μπέκ καὶ Μπάρι, Πλατεία Συντάγματος.

Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ ΤΟΥ κ. Θ. Π. ΑΛΑΙ-ΓΙΑΝΝΗ μέρος Α'. (Ἀθήναι 1902 τυπογραφεῖον «Νομικῆς» Α. Χ. Βεργιανίτου ὁδὸς Ὁφθαλματρείου 5, σελ. 160 δρ. 80 δρ. 1.)

ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ὑπὸ Γ. Ν. Φιλαρέτου. (Ἀθήναι 1902 τυπογραφ. τοῦ «Κράτους»).

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Εἰς τὸ 43ον τεῦχος: σελ. 194, στίχος 5ος ἀντὶ με λάμψη γράφε: σὲ λάμψη. — στίχος 13ος ἀντὶ Φάλη γράφε: Πλάστη. — σελ. 196 στίχος 38ος ἀντὶ ἀστραφτα γράφε: ἀστραφτά.